İ. HAKKI TONGUÇ

MEKTUPLARLA KÖY ENSTİTÜSÜ YILLARI

İ. HAKKI TONGUÇ MEKTUPLARLA KÖY ENSTİTÜSÜ YILLARI

ÇAĞDAŞ YAYINLARI

Tarih - Anı - Gezi - Olay
Dizisi 9
Ekim, 1976

İ. HAKKI TONGUÇ

MEKTUPLARLA KÖY ENSTİTÜSÜ YILLARI

(1935-1946)

Hazırlayan :
Engin Tonguç

ÇAĞDAŞ YAYINLARI
GAZETE, DERGİ, KİTAP, BASIN ve YAYIN
ANONİM ŞİRKETİ
Halkevi Sokak No. 39 - 41 Cağaloğlu - İstanbul

Hilâl Matbaacılık Koll. Şti. - Tel.: 22 91 78 - İstanbul, Ekim 1976

ÖNSÖZ

İ. Hakkı Tonguç'tan kalan belgeler arasında mektuplar önemli bir yer tutmaktadır. Bu kitapta kendisinin İlköğretim Genel Müdürlüğü görevinde bulunduğu yılları kapsayan 1935 - 1946 döneminde yazmış olduğu mektuplar bir araya toplanmıştır. Bunların büyük çoğunluğu ilk kez yayınlanmaktadır. Geri kalanların bir kısmı Köy Enstitüleri konusunda yayınlanmış çeşitli kitaplardan alınmış; kaynakları dipnot olarak gösterilmiştir. 112 - 149. sayfalar arasındaki mektuplar ise 1945 yılında İlköğretim dergisinde çıkmış açık mektuplardır; konuyla olan yakın ilişkilerinden ötürü bir kez daha yayınlanmalarında yarar görülmüştür. Mektupların büyük bir bölümü kendisinin bıraktığı belgeler arasındaki ikinci nüshalarından hazırlanmıştır. Bir bölümü de 1960 yılından sonra yürütülmüş bir mektup ve belge toplama kampanyası sırasında mektupların yazıldığı kişilerden derlenmiştir. Mektuplar, H. Tonguç tarafından yakın çalışma arkadaşlarına, Köy Enstitüsü müdür ve öğretmenlerine, Millî Eğitim Müdürlerine, çeşitli kademelerdeki yöneticilere, öğretmenlere, öğrencilere, kimi yazar ve düşünürlere yazılmıştır.

Bilindiği gibi 1935 - 1946 dönemi, ilköğretim atılımı ve Köy Enstitülerinin kuruluş yıllarıdır. Bu bakımdan,

içerikleri açısından bir bütünlük gösteren bu döneme ait mektupları bir kitap halinde toplamayı uygun bulduk. Daha önce ve daha sonra yazılmış olanların içeriği farklıdır. Mektupların yazıldığı ortamı uzun boylu anlatmanın gereği yoktur; yakın tarihimizin toplumsal ve ekonomik özelliklerini çeşitli açıdan belirten ve yorumlayan incelemelerin, Köy Enstitüleri konusundaki yayınların çokluğu okuyucuyu yeterince aydınlatacak genişliktedir. Ancak, mektupların daha iyi anlaşılabilmesi için çok kısa bir açıklama yapmak da yararlı olacaktır: 1935 - 1946 dönemi Osmanlı İmparatorluğunun yıkıntıları üzerine kurulmuş genç Cumhuriyetin çok partili rejime geçişten önceki son on yılıdır. İçte ve dışta önemli sorunlar vardır: 2. Dünya Savaşı'nın bütün insanlığı kana buladığı bir dünyada, bu savaşın getirdiği büyük ekonomik ve siyasal sorunlar ortasında, Türkiye'de bir kısım aydınlar ve yöneticiler Cumhuriyet rejiminin temellerini sağlamlaştırmak ve halk yönetimini gerçekleştirmek çabası içindedirler. Oysa, bunu yapabilmek için koşullar, dışta olduğu kadar içte de elverişsizdir: İmparatorluktan kalan bozuk ve geri toplumsal ve ekonomik yapı kökten değiştirilememiştir, nüfusun yüzde sekseni geleneksel derebeyi düzenine dayalı kapalı bir ortaçağ köy ekonomisini sürdürmektedir. Kentleşme çok yavaş ve yetersizdir. Ekonomik kalkınmaya katkıda bulunamayacak kasaba esnafı, çoğunluğu dışa bağlı, ulusal bir burjuvaziye dönüşme yeteneğinden yoksun aracı tüccar, köy ekonomisinin gelişmesini, farklılaşmasını, köyden dışa açılmasını önleyen ağa, İmparatorluktan devralınmış, yönetim kadrolarından bir türlü uzaklaştırılamayan bürokrat, iktidarda büyük ölçüde söz sahibidir. Bu durumdan kaygı duyan, geleceğin güvencesini halkın bilinçlenerek yönetime katılmasında gören ve bunun için çaba harcayan bir avuç

aydın tedirgindir, daha da kötüsü bu sonuncuların iktidardaki ağırlığı giderek azalmaktadır. İşte böyle bir ortamda, köklü alt yapı değişiklikleri yapılamamakta, ancak eğitim gibi doğrudan doğruya alt yapıyı değiştiremeyecek bir alanda hareket olanağı bulunabilmektedir. Gerici iktidar ortaklarının karşısında eğitim alanında çalışmalara girişilir. Bu çalışmaları yürütenler halkı bilinçlendirmek, ekonomik ve siyasal alanda onu güçlendirmek, iktidara katılmasını ve ağırlığını koyarak alt yapı devrimlerini gerçekleştirecek gücü oluşturmasını sağlamak için eğitimden yararlanmayı amaçlarlar.

Yayınladığımız mektuplar, işte böyle elverişsiz koşullar içinde yürütülmüş bir çabanın bugüne kadar az açıklanmış bir başka yönünü, bir çeşit «perde arkası»nı gözönüne sermektedir. Yapılmakta olan çalışmalara aslında karşı olan, en azından elverişsiz olan bürokratik ve tutucu yönetim içerisinde yeni bir anlayışla iş yapabilmek için, «mektuplaşma» bir yöntem olarak kullanılmıştır. İmparatorluk kalıntısı, dargörüşlü ve tutucu bir yönetim sisteminin resmî yazışma kalıpları içinde yürütülemeyecek, insanları ilerici bir amaca doğru yöneltme, harekete geçirme çabası bu yoldan sağlanmaya çalışılmıştır. H. Tonguç bir mektubunda şöyle diyor: «...mektup şeklindeki yazılar, insanların fikirleri birbirine bütün çıplaklıklarıyle duyurmalarına en elverişli yazılardır. Diğer yazı şekilleriyle bu amaca kolay ulaşılamaz». Böylece, bu mektupların yayınlanması ile 1935-1946 yılları arasındaki eğitim çalışmalarına esas olan düşünce ve ilkelerin, uygulamadaki zorlukların, bu çalışmalara katılan kişilerin davranış ve tutumlarının daha iyi anlaşılmasına yardımcı olacağımızı sanıyoruz. Herhalde, millî eğitim tarihimizin hareketli ve çok tartışılmış bir döneminin aydınlığa çıkarılmasında bu belgelerin yararı olacaktır.

Mektuplar yayına hazırlanırken şu yol izlenmiştir:

1. Kronolojik bir sıralama yapılmıştır. Tarihi bulunmayan mektuplar, mektuplardaki sözkonusu olaylar gözönüne alınarak olanaklar ölçüsünde kronolojik sıralama içine yerleştirilmiştir.

2. Mektupların metninde hiç bir değişiklik yapılmamıştır. Yalnız, bugün artık zorlukla anlaşılabilecek eski sözcüklerin karşılıkları parantez içinde verilmiştir.

3. Mektuplardaki olaylar konusunda ayrıntılı açıklamalar yapılmamıştır. Okuyucuyu etki altında bırakmak gibi bir kaygıdan ötürü bu yola gitmedik.

4. Elimizde her mektupla ilgili bazı belgeler, verilmiş karşılıklar ve başkalarınca yazılmış mektuplar olduğu halde bunları kitaba katmadık; böyle bir yol tutsaydık kitabın hacmi çok artacaktı.

5. Mektuplardaki bazı adlar kapatılmıştır. O dönemdeki çalışmalara katkısı olmuş kişilerin bu gibi durumlarda gösterdikleri aşırı duyarlık bu davranışımızın nedenidir. Şüphesiz ki bazı adların kapatılması bu gibi mektupların belge olarak değerini azaltmaktadır. Ancak, ciddî araştırma yapacak olanlara gerekli açıklamaları yapmaya hazırız.

1960'tan sonra yürütülen mektup ve belge toplama kampanyasına katılarak ellerindeki mektup ve belgeleri yollayanlara, mektupların düzenlenmesinde, yayına hazırlanmasında, yayınlanmasında emeği geçenlere teşekkür ederiz.

Engin Tonguç
Ankara, 6 Haziran 1976.

Mektuplar:

22.2.1935

Kardeşim,[1]

Mektubunuzu şimdi aldım. Çok uzun bir cevap vermeyi pek isterdim. Yalnız bir kısım ağır işler dolayısıyla pek meşgul olduğum için bu cevabımın pek uzayacağından korkarak hemen kısa bir karşılık vermeyi faydalı ve lüzumlu buldum.

1. Senin müdür muavinliğine tayin işin iki gün evvel imzadan çıktı. Usulü dairesinde tebliğ edilecek. Bu pek hayırlı bir iş oldu. Maarif Vekilinden seni sevenlerin hepsine varıncaya kadar herkesi sevindirdi...

2. Mektubundaki bazı noktalara gelince: askerlerden köylerde istifade meselesi[2] anladığın tarzda okuma ve yazma için düşünülmüyor. «Önder» olarak fikrince kuvvetli söker mi, tatbikatta dejenere olur mu? Oraların pek bir şey söyleyemem. Biz de yapmacık münevverle köye giremeyiz. Onun için köyü harekete getirebilecek içinden eleman bulmak lâzımdır. Bu itibarla nüfusları 150'den aşağı köyler için öğretmen verebileceğimzi zamana kadar o köyün en kuvvetli adamını

(1) Sayın Rauf İnan'a, (İzmir M. Eğitim Müdür Yardımcısı).
(2) Askerliklerini onbaşı, çavuş olarak yapmış yetenekli köylülülerden köy eğitmeni yetiştirme girişimi.

sosyal ve kültürel işlerde rol sahibi yapmak istiyoruz. Fakat bütün bu teşebbüsün gayesi ve mesnedi köyde istihsali çoğaltmak, teknikleştirmek, olabildiği kadar rasyonalize etmektir. Hülasası, dağınık, perişan, bitkin köyü hareketlendirmektir. Bu işi yapmak, kontrol etmek, idare etmek de bizim öğretmenlerden becerikli olanlara verilmek isteniyor. Askerlerden istifade meselesinde Maarif, Ziraat ve İktisat Vekâleti müşterek hareket etmek istemektedir. Mevzu henüz «belirgin» değildir, işlenecektir. Bugünkü mukaddes mektebe —maateessüf— halel de getirilmek istenilmiyor.

Hareketsizlik ve sükûnet meselesinde çok haklı olduğunuz yerler var. Biz de ondan şikâyetçiyiz. Ve bütün kuvvetimizle engelleri kaldırmaya gayret ediyoruz. Buna rağmen sükûnetsizlik devam ediyor. Yalnız teselli bulunacak bir nokta var: hareketsizlik kabullenilmiş değildir. Bunu kırmak için büyük mikyasta bazı şeyler düşünülüyor. Bütün bu meselelerde esas nokta: İş! Çok agır bir iş! Öyle safhaları var ki, onları hallederken öyle kayalara tesadüf ediliyor ki granitleri tuzla buz etmek lâzım geliyor. Bu hamleyi besleyici hava yok. Sonra bir nokta daha: Umumî ve şümullü meseleler hakkında hüküm verirken .[3] vaziyetleri gözönünde tutmak lâzım gelmektedir. Bu da işin maateessüf birçok kimseler tarafından pek az bilinen bir safhası. 40.000 köyün 32.000'i 400'den az nüfuslu. Bunların 16.000'i 150'den az nüfuslu. Gelelim şimdi organizasyon ve iş yapmaya: Bugünkü teşkilâtın hiçbiri bu realiteye göre kurulmamış. Ya uyuşuk, statik kalmak lâzım, ya da dinamizme geçmek. Bugün dinamik olmaya çalışılmakta. Fakat muvaffak olacak mıyız? Buna inanıyoruz. Olabiliyor muyuz? Evet denilemez.

(3) Bir sözcük okunamadı.

İzmir'deki dinamizmi kutlarım. Gönül ister ki oradaki eleman olan yerlerde bu eksiklik bulunmasın. Bulunuyorsa kırmak lâzım değil mi? Evet doğru... çalışılıyor. Hep beraber muvaffak olursak ne mutlu.

Buradaki arkadaşların çok çok selâmları var. Senin ve Ferit'in gözlerinizi öperim.

3.6.1937

Kardeşim Sadri,[1]

Mektubunu aldım. Testlere ben muteriz (karşı) değilim. Ben muvafık olarak resmî emri yazdım. Vekile imzaya götürdüm. O kabul etmedi. Sebep olarak da meselenin vazıh olmadığını, testlerdeki suallerin çok ağır olduğunu söyledi.

Benim şahsî fikrime gelince, hakikaten bilhassa son matbu şekli alınca gördüm ki, bu test değil, çocuklar için adeta bir belâ! Yahu bu kadar suali sen değil ilk mektep talebesine, yaşını başını almış kelli felli okur yazar denilen adamlara sorsan onları bile sıkıntı basar ve şaşırır kalırlar. İkinci nokta: sualleri bilip bilmemekten ne çıkar? Bir netice çıkmayınca onu puvanla kıymete kalbetmenin (değere çevirmenin) manası nedir? Üçüncü nokta: bütün bu suallerin ifade ettikleri kitabî bilgi ile insanları ölçüp de hüküm vermek, insanı işe yaramayan bir malumat hokkası olarak görmekten başka ne ifade eder? İrade, sebat, kendi kendine hareket ediş, becerikli olmak, sempati, ihtiras, te-

(1) Sadri Ertem'e. (Eğitimci, gazeteci, yazar).

mayül cephesi bir kıymet değil mi? Binaenaleyh kısaca ve açıkça hazırlanan testi bu noktalardan kuvvetli, isabetli, maksada uygun bulmadım. Buna rağmen vekil imza ederse bence hiç mesele yok. Resmî emir bizim dosyada hazır duruyor. Sen işin hususî cephesi ile resmî cephesini karıştırmışsın. Malum ya bu gibi şeylerin resmî tarafı büsbütün ayrıdır. Biz de o talihsizlerdeniz ki bu iki noktayı karıştıran arkadaşların oklarına maruz kalıyoruz.

Çok çok selâmlarla gözlerini öperim.

12.8.1937

Kardeşim Ferit,[1]

Mektubunu aldım. Örnek yazıları çok fevkalâde bulduk. Bu nevi yazılar varsa gönder. Birinci Yıl Kitabı yakında yeniden basılacak. Buraya uygun yazı varsa hemen gönder. Sahibine bir miktar para veririz. Edirne'ye gelmeyi ben de istiyorum. Fakat işler öyle durumda ki bir türlü yakayı kurtaramıyorum. Bir hafta evvel güç halle İzmir'e gittim, geldim. Orada Amerikalılardan alman kolej binalarında ve Eskişehir'de Mahmudiye'de senin pek hoşuna gidecek birer Köy Enstitüsü açıyoruz. Bu müesseselere köy çocukları alınacak ve bu çocuklara liseye girme imkânı verilmekle birlikte muhtelif meslekler öğretilecek: eğitmenlik, öğretmenlik, köy demirciliği, inşaatçılığı, kâtipliği, kooperatifçiliği gi-

(1) Sayın Ferit Oğuz Bayır, Edirne - Karaağaç Eğitmen Kursu görevlilerinden.

bi. En müstaidler (yetenekliler), devlete müfit (yararlı) olabilecek evsaf ve karakterdekiler de liseye verilecek.

Kurslardaki faaliyetlerinize cidden medyunu şükranız. Bu cihetten arkadaşları saygı ile anmaktan başka elimizden iş gelmez. Sana çok uzun mektuplar yazmayı tasarlıyorum.

19.11.1937

Kardeşim Ferit (Oğuz Bayır),

Mektubunu aldım. Kurs işleri hakkındaki fikirlerine çok sevindim. Bilhassa teşekkürlerle gözlerini öperim. Şimdi sana alelacele birkaç mühim noktayı yazıyorum. Sonra ya kendim geleceğim veya uzun bir mektup yazarım:

1. Eğitmen kursuna alınacakların, kurs bittikten sonra kendi köylerine gidebileceklerden olması muvafık. Bu olmadığı takdirde hiç olmazsa komşu köylerden olmalı.

2. Adetlerinin mutlaka yüz olması şart değil, daha noksan mevcutla da açabiliriz.

3. Kadrosuna alınacak ispekter (ilköğretim müfettişi) ve öğretmen arkadaşlar meselesinde ve onları seçme işinde seni her bakımdan serbest bırakırız.

4. Emri tepeden değil, aşağıdan yukarı doğru çıkarırız.

Ferit,

Senin Edirne kursu eğitmenlerinin yazılarını sahneye çıkarmaya başladık. Şimdi Bakanlık mecmuasının bir nüshasını tamamen geçen seneki kurslara tahsis ederek çıkarıyoruz. Tan gazetesinde Ahmet Emin Yal-

man'ın yazıları var, köyden haber başlığı altında. Okuyor musun?

Ziraatçılarla, kursların idaresinin tamamen Kültür Bakanlığına bırakılması meselesinde anlaştık. Direktörleri biz tayin edeceğiz.

8.1.1938

Kardeşim Ferit,[1]

Size yeni bir iştigal (uğraşı) mevzuu daha. Yepyeni bir tecrübeye girişmek istiyoruz. Sizdeki talebe ve eğitmenlerden anasını, karısını, kızkardeşini veya ablasını getirip okutmak isteyenler bulunursa, onları başlangıçta 15 - 20 kişi olarak toplayıp, okuma yazmayı öğretmek, okuma yazma ile birlikte dikiş, biçki ve ev idaresi göstermek. Bu suretle köy eğitmeninin kadınını yetiştirmeğe çalışmak. Fakat bunun vazifesi köyde eğitmen gibi çocuk okutmak olmasın. Daha ziyade eve taalluk eden işleri köylülerin kadınlarına öğretmek olsun. Mamafih tecrübe ne gösterecek o da ayrı bir safhadır. Şimdi siz bu bakımdan vaziyeti bir etüd ediniz. Talip bulunur mu? Kurs kadrosunu 80 veya 85'de bırakarak 15 - 20 kadın alacağız. Resmî emir yoldadır. Durumu inceledikten sonra resmî emrin cevabını geciktirmeden veriniz ve mufassalca yazınız. Mevcut binalardan birini kadınlara tahsis edersiniz. Meselâ mektebin hariçte Kemal'in oturduğu evinde atölyeler, dershaneler de sizin esas binalarda olabilir. Vekil Beyefendi bu tecrübeye

(1) Sayın Ferit Oğuz Bayır, İzmir - Kızılçullu Eğitmen Kursunda görevli.

de çok ehemmiyet veriyorlar. Ona göre vaziyeti etüd etmenizi bilhassa rica edeceğim. Pek etrafa da resmî ve kati şeklini almadan yaymayınız. Hepinizin gözlerinizi çok çok öperim, işlerinizde kolaylıklar ve muvaffakiyetler dilerim.

24.3.1938

Kardeşim Ferit (Oğuz Bayır),

Mektubunu aldım. İdealizm meselesinde sana tamamen hak veririm. O lüzum ve ihtiyacı ben de senin kadar kuvvetli bir şekilde hissettiğim için, bu kış kurs işleri biraz durulduktan sonra geceyi gündüze katarak, birçok öğretmen ve ispekter arkadaşların kıymetli yardımlarından da istifade ederek KÖYDE EĞİTİM adlı bir kitap yazdım. Nisan içinde basılıp kurslara dağıtılması için uğraşıyorum. Fihristinin bir kopyasını da bu mektupla birlikte sana gönderiyorum. Eğer bunlardan başka konulmasını faydalı bulduğun bahisler varsa onları bana bildir. Eklerim. Seni anket işinden dolayı zorlamamın sebebi bu idi. Mamafih, bir hafta sonra senin göndereceğin malumat elime geçeceğine göre, onlardan tashihler sırasında istifade edeceğim. Diğer tavsiyene gelince, hakikaten kursları dolaşmak lâzım. Fakat buna gecelerimden istifade etmek şartiyle vakit bulabiliyorum.

Buradaki işlerimi de bizzat halletmek veya göz kontrolu altında bulundurmak mecburiyetiyle karşılaşıyorum. En çok güvenilecek arkadaşları daha bir müddet için kurslarda ve öğretmen okullarında bulundurmak mecburiyeti var.

İstediğim evsafta iş arkadaşım azdır. Bunu sana itiraf edebilirim. Birçok kimseleri, yeni ve kuvvetli işler için yetiştirmeyi gaye bilerek sahneye çıkarıyorum. Fakat randıman azdır. Bu işler mutavassıt (burada «orta çapta» anlamına) adamın sökebileceği işler değil. İşte bu sebeplerden dolayı düşündüm taşındım; hiç olmazsa kitap vasıtasıyle de belki beş on kişi kazanırız diyerek, herkesin balolarda, gazinolarda, pastahanelerde eğlendiği saatlerde, bunlara hiç imrenmeyerek, gece yarılarına kadar oturarak kitabı yazdım. İsteğimde yüzde yüz muvaffak olamadım. Ama yine de oldukça orijinal birşey meydana geldiğini sanıyorum.

Bu mesaide en büyük, hiçbir zaman heyecanını, kutsiyetini unutamayacağım yardımı ilkokul öğretmenlerinden gördüm. Kitap da onların iç duyuşlarının bir ifadesi oldu. Zaten bu duyuşta birleşiyoruz. Reel köyü tanımak, ona göre terbiye şekilleri bulmak, bu şekilleri tahakkuk ettirebilecek yeni insan tipini yaratmak kitabın hem metni hem de gayesidir. İdealizme meftun olduğumu daha başka türlü nasıl anlatayım. İdealizmle realizmden bir hamur yapmak lâzım.

Ferit, bu memlekette iş görmek isteyenlerin çoğunun başı realist olmamalarından yenmiş. Eğitmen yetiştirme işinin azametini, ne kadar ağır bir yük olduğunu bütün ince noktalarına kadar hesaplıyorum. İcabederse bu iş için canını verecek öğretmen ve eğitmenler yetiştirmek lâzım geldiğini de biliyorum.

Yalnız para için işe sarılacak gibi görünenlerin jestlerine hiç kıymet vermiyorum. Fakat istediğimiz gibi insan toplu ve hazır şekilde bir tarafta mevcut değil. Olsa, onları kandırmaya çalışırdık. Aradığımız adamları, hayatta, kurslarda yoğurmak suretiyle elde edebileceğiz. Henüz hamur yoğurma devrindeyiz.

Mektubunda işlere taalluk eden noktaların hepsi

ile ilgilenmekteyim. Paraya taalluk eden işlerle, bir insanın hayatında abdeshaneye yapmaya mecbur olduğu işler gibi alâkalandım ve başka türlü alâkalansam da yenemediğim için bazı aksaklıklar oluyor. Fakat onları tıpkı abdeshanede donunu azıcık kirletmiş bir adamın sonunda onu yıkayıp temizlemesi gibi yıkayıp temizleriz. O cihet işlerin en kolay tarafı, elverir ki insanlar, istedikleri paraya hakikaten liyakat göstersinler. Zaman ve formalitelerin üzüntüsü ne de olsa insanın içinde ukte bırakmayan şeylerdir.

Şimdi beni en çok düşündüren meselelerden biri, senin de işaret ettiğin gibi kadın eğitmenler meselesidir. Bu hususta senin düşündüklerini biraz mufassalca öğrenmek isterim. Hatta fikir bakımından kendimiz sağlam ve esaslı temel bulabilirsek, onları neşretmeye hazır organlar da vardır. Bu cephedeki işler de erkek eğitmenlerle alâkadar işler kadar heyecanlı olacaktır. Ona hiç şüphe etme.

Şimdilik bu kadar. Hepinize saygı, sevgi ve selâmlar. Arkadaşlara saygılarımı, çocuklarına sevgilerimi söyle, gözlerini çok çok öperim. Bura bildiğin gibi.

7.4.1938

Kardeşim Rauf,[1]

Sizin, Horozköyü'nde açacağınız kursun resmî tahriratlarla ifade edilemeyecek bazı safhaları var. Onları birer birer sana hususî şekilde yazayım:

(1) Sayın Rauf İnan'a, (Manisa Millî Eğitim Müdürü).

1. Size yüz mevcutlu bir kadro verdik. Fakat mutlaka yüz olması şart değildir. Başka vilâyetten eğitmen namzedi alınmayacak. Kendi vilâyetinizden ne alırsanız o kadarla devam edeceksiniz.

2. Bina ve tesisatı bakımından çok sıkışık vaziyette iseniz hususî olarak mektupla derhal bunu bildir. Bazı çareler arayalım. Meselâ Eskişehir kursundan size derhal biraz çadır verelim.

3. Kurs tahsisatları haziraña kadar mebzul (bol) değildir. Onun için bir kısım işleri, parası haziranda verilmek üzere halletmeniz lâzım. Biz size tam olarak öğretmen ve ücretlerini, iaşe masraflarını verebileceğiz. Bir de ziraatçılar ziraî işletmelerin masraflarını verecekler. Diğer cihetleri piyasadan paraları hazirandan sonra verilmek üzere yeniden veya mevcut mekteplerdeki eşyadan istifade etmek suretiyle temin edeceksiniz. Bunları Vali Beyefendiye saygılarıma birlikte mufasallan (ayrıntılarıyla) anlatırsın. Niçin böyle oluşunun sebebi de şudur:

4. Sizin kurs bizim bu seneki hesaplarımızda hiç yoktu. Fakat yazdığınız tahrirat, gösterdiğiniz esbabı mucibe (nedenler) ve alâka böyle bir kursu diğerleri arasında icat etmeyi farz kıldı. Onun için haziraña kadar himmet sizden. Ondan sonra azamî gayret ve para da bizden.

5. Yeni bina meseleleri hakkında şimdiden hiçbir şey yapmak doğru değildir. Ben tahminen birbuçuk ay sonra oraya geleceğim. Vaziyeti mahallinde hep birlikte etüd edeceğiz. Ondan sonra kati kararlar vereceğiz. Bu işleri müstakbel durumları da gözönünde bulundurarak halletmek lâzım.

6. Bütün bunları yapabilmek için sana bir çare söyliyeyim: (evvelâ mevcut bilgileri, itiyatları terk. Yeniden yeni işe göre aklı selimle hareket... Yoktan var

icat etmek... Köye ve köylüye göre hareket...) Bunların niçin böyle olmaları lâzım geldiğini kursa geleceklerle temasdan sonra anlamak mümkündür.

7. Herşeyi temiz ve basite irca etmek, birinci şart. Kurs eşyası ve binaları böyle bir renk göstermelidir. Ot yatak, battaniye, tahta karyola, bakır sahan ve bardak, çiçekli sofralar. Bir masadan yemek, ders, konferans, atelye vs.. gibi birçok işler için istifade bu kursların eşya kullanmaktaki prensiplerinin birini teşkil etmelidir.

8. Tedrisata gelince: onu resmî müfredat programı az çok göstermiş. Fakat ruhu program taslağında değil, kursu idare edecek arkadaşların ellerinde ve tarzı hareketlerindedir. Köyde ve köylüde mevcut kıymetleri umumî ve mer'i (geçerli) kıymetler haline getirmek bu kursların ve ondan sonra eğitmenlerin faaliyetlerinin bir neticesi olmalıdır.

9. Sana meselenin anahtarını yazdım. Kursların kendi kendilerini yaratmaları en mühim noktayı teşkil eder. İşi bizim klasik işler gibi mütalâa ederek merkezden imdat beklerseniz buradan belki para, kitap alabilirsiniz. Fakat ruhu vermek merkezin işi değildir.

Çok çok gözlerinden öperim. Arkadaşların selâm ve saygıları var.

Bu işin başarılması için gereken resmî emirleri veriyoruz. Bunlardan azamî şekilde istifade etmek size düşer. Mevcut okullardaki, bir devlet müessesatındaki (kuruluşlarındaki) şayanı istifade vesaitten (yararlanılabilir araçlardan) de azamî şekilde istifade etmek lâzımdır.

8.4.1938

Kardeşim Remzi,[1]

Mektubunu aldım. Demircilik öğretmeni Mustafa için Nabi ile sana gönderdiğim not biraz yanlış anlaşılmış. Çocukları dövmek değil, bazı çocuklara hususî muamele yaparak ağır sözler söylüyormuş. Bu farkı yapmaması iyi olur, demiştim. Bu şekilde ve münasip bir tarzda meseleyi düzelt. O arkadaş da bu ihtara gücenmesin, kırılmasın. Yeni muallimdir. Muallimliğin ince tarafları vardır. Onları öğrenmek lâzımdır. İnsan da bazan kendisine hâkim olamaz. Fakat muallimlik mesleği çok soğukkanlı olmayı icap ettirir.

Ziraat dersleri öğretmenleri meselesine gelince; onları 1 hazirandan itibaren muhakkak surette inşaat öğretmenlerinde olduğu gibi kurs kadrosuna da alarak ayda ellişer lira ücret vereceğiz. Hazirana kadar tahsisat vaziyetimiz buna hiç müsait değil. Şimdilik bu işi fahriyen yapıversinler.

Eğitmenlerin, senin bahçelerde, tarlalarda tatbikat yapmaları çok uygun. İki taraflı istifade edilir. Hem onlar sizden, hem de siz onlardan. Yeni yaptırmak istediğin atelye meselelerine gelince; onları, ben oraya gelerek mahallinde halledeceğim. Gelecek seneye göre bazı şekiller üzerinde seninle konuşmak lâzım.

Son aylara ait faaliyet raporu daha gönderilmedi. Bunu da göndersen iyi olur. Arada sırada benden Müsteşar veya Vekil soruyor. Vaktinde onlara göstermek iyi olur.

Kursçulara azamî şekilde yardım ediniz. Onlar sizden, siz onlardan istifade ederek orada iyi, hatta örnek bir hayat tesis ediniz.

---

(1) Mahmudiye - Hamidiye Köy Muallim Mektebi ve Eğitmen kursu Müdürü Sayın Remzi Özyürek.

Senin mektebin yaz tatili için ne düşünüyorsunuz? Onu da resmî bir tahriratla bildir. Ona göre tedbirler alalım. Tatilde bütün talebeyi bırakacak mısınız? Böyle olursa ziraat işleriniz ne olur?

Oradaki arkadaşların hepsine sevgi ve saygılar, gözlerinizi öperim. Arkadaşın bayan Mediha'ya saygılarımı söylersin. Gözlerini öperim.

Rıza bana çok enteresan bazı fotoğraflar göndermişti. Çok teşekkür ederim. Kendisine söyle, böyle resimler ele geçirdikçe bana birer kopyasını göndersin.

Kardeşim Ferit,[1]

Sana çoktan mektup yazmak istediğim halde bir türlü elim değmedi. Evvelâ işlerin mühimlerinden birkaç şey yazayım:

1. Trakya'da iki eğitmene yazılarından dolayı para verecektik. Bu iş biraz gecikti. Fakat sebebi, kurslar tahsisatından paramız kalmadı. Münakale (aktarma) yaptırınız. Kanun bu ayın ortalarında Meclis'den çıkacak. Onlar da gel git derken paralarını nisan içinde alabilirler. Ona göre istersen haberdar et.

2. Senin kadron için kimleri istiyorsan adlarını bana bildir. Nisandan itibaren onları da verelim. Mersin'deki Şahap Bey'in kardeşi müfettiş arkadaşı senin yamacına verdik. Daha doğrusu nisanda size katılacağını tebliğ ettik.

(1) Bu mektup Ferit O. Bayır'ın «Köyün Gücü» kitabından alınmıştır. Tarihi yoktur. 1938 yılında yazılmış olmalıdır. Kitaptaki metinden mektubun bütününün yayınlanmamış olduğu anlaşılmaktadır.

Gelelim şimdi başka şeylere; ne var ne yok? Yahu siz orada aldınız yürüdünüz be Ferit; bunun sonu ne olacak? Bugün Asım'ın Kültür'ü geldi. Baş sahifedeki resimler buradaki milleti bir sarstı amma, bir görmeliydin. Muhakkak kahkahaları basardın. Bay Direktöre de baş makaleyi yazdırmışsınız...

Yazın çoluk çocukla oralara düşersek barınabilir miyiz? Ne dersin? Karı kızana da bu işleri azıcık olsun gösterelim mi? Böyle bir niyetimiz var. Ankara bildiğiniz gibi. 900.000 lira tahsisat aldık. Tamamen eğitmen ve köy işlerine sarfedilecek. 1500 eğitmenin kurslara alınacağını ilgililere dün tebliğ ettik. Senin Mustafa'yı Edirne'ye direktör yaptık. Ziraatçilerle ilgimizi asgariye indirdik. Bu havadisler seni de benim kadar sevindirir.

...Bugün köylü kız talebe için yaptırılacak elbiseye ait bir örnek resim gönderdik. Aklını başına toplasın, onu yaptırsın. Türk kadını şöyle bir arslana dönsün bakalım. O resmi sen de gör ve ufak farkla bir aynını erkek eğitmenlere dayıyabilirsiniz sanırım. O çok pratik bir elbisedir. Bizim şalvarların modernize edilmişidir, denilse sezadır.

Kardeşim Ferit,[1]

Sana belki yirmi gündür mektup yazmak istediğim halde bir türlü elim değmedi. İşlerimin çokluğu, araya Cumhuriyet bayramı kalabalığının girişi buna engel ol-

(1) Bu mektubun tarihi yoktur. 1938 veya 1939 yıllarında yazılmış olmalıdır.

du. Hele Bergama'dan yazdığınız kollektif mektubu vaktinde cevaplıyamamak beni çok üzdü. Muhtelif işler hakkında görüşmek üzere bu yakınlarda İzmir'e gelmeyi tasarlıyorum. Bu mektubumda yine işlerin çokluğundan en mühim bir iki noktayı duyurmakla iktifa edeceğim:

1. Sıtkı Akkay'ı İzmir'de bırakacağız.

2. Eğitmen teşkilâtı işi genişletilmek tasavvuru olduğuna nazaran, eğitmen yetiştirici (eleman) azlığı gibi önemli bir engelle karşılaşılıyor. Bunun için ne gibi çarelere girişilmek uygun olacağını düşünedur. Bu mevzuu konuşmak sırası ve fırsatı gelecek.

3. Ben seyahate çıkacağım günlerde kadın eğitmenler işine dair bir rapor ve bir mektup göndermişsin. Onu döndükten sonra görüp okuyabildim.

4. Kursunuzun başarısı için tebrik ve teşekkürler.

Ankara, 8.11.1938

Bay Özkut,[1]

Mektubunuzu aldım. Emin hakkındaki kanaatlarım öğrendim. Emin'le Ferid'in bir memleket davası karşısında hislerine mağlûp olacaklarını aklımdan bile ge-

(1) İzmir ili Kültür Direktörü sayın A. Rıza Özkut'a yazılmıştır. Kızılçullu Köy Öğretmen Okulu Müdürü Emin Soysal'ın Kültür Direktörlüğü ile olan ilişkilerindeki davranışlarından yakınan Özkut'un bir mektubuna karşılıktır. Aynı gün Emin Soysal'a yazılmış olan bundan sonraki mektupla birlikte değerlendirilmesinde yarar vardır.

çirmezdim. Fakat bu hadise dolayısiyle insanları tanımanın ne kadar güç bir şey olduğunu bir daha anladım.

Yaptığım işlerin hiç birinin ne kendime ne de başkalarının şahıslarına bağlı işler olmasını istemem. İşin realizasyonu hesabına insanları güller ve dikenleri ile beraber sevmek prensibine sadık kalmayı isterim.

Emin hakkındaki düşünce ve kanaatlarına kısaca şu cevabı vermek isterim: «Emin'i gözü kapalıcasına ve başkalarına tercihan tutmuyoruz» Emin'in idaresine verilen iş kökleşinceye kadar her ne pahasına olursa olsun tutmak istiyoruz. Ve bu hususta yakın ve uzak bütün ilgililerden de yardım bekliyoruz.

İş olarak sizi de ilgilendiren Kızılçullu Öğretmen Okulu meselesinde bir noktayı daha aydınlatayım: Doğrudan doğruya okul idaresine verilmiş resmî emirlerle halledilen önemli mes'eleler yoktur. Bu kabil işler İlbaylık kanalile bildirilmiştir. Teferruata ait işlere gelince bunlar ana mes'elelerin yavrularıdır. İşe böyle bir renk verilerek sizde bunun bir kanaat haline gelmesi hususunu ben de kafamda izah edememişimdir. Bir kısım işlerin ve mes'elelerin insanların kendi yaratıcı kudretlerinden doğduğunu da yeri gelince hatırlamanız lâzım geldiğini bilirsin. Bunun daha basit şekline: «İş ve selâhiyet verilmez alınır, denilir» zannediyorum. Emin de bu basit düstura göre hareket etmiş olabilir.

Bugünlerde İzmir'e gelmek tasavvurundayım. Daha fazlasını orada görüşürüz. Alâka ve ikazlarına teşekkür eder, saygılarımla gözlerinden öperim.

Ankara, 8.11.1938

Kardeşim Emin,[1]

Mektubunu aldım. İşlerimin çokluğuna rağmen şu noktalar üzerine dikkatini çekmeyi faydalı buldum:

1. Şahıslar hakkında pek merhametsizce ve o insanların bulundukları şartları, yaratılıştan getirdikleri şeyleri gözetmeksizin, tamamen hissî hareket ederek bir hücum etmen var ki senin gibi, insanları idare etmek, yetiştirmek ve onlara iyi kıymetler aşılamak vazifesini üzerine alan bir kimseye bunu hiç yakıştırmam. Bu tarzdaki boş, gayesiz ve kendine antipatiden başka bir şey temin etmiyecek olan şeylerle zihnini yormamanı tavsiye ederim.

2. Birçok insanlarda olduğu gibi sende bir huy var ki o da: içinde bulunduğun veya elinden tuttuğun işle herkesi kendin kadar alâkalı görmek istiyorsun, başka insanların da o işi senin gibi anladıklarını ve ehemmiyetini kavradıklarını zannediyorsun. Ondan sonra da bu kanaatler üzerine mütalâa yürüterek boş yere asabileşiyorsun. Bu mentalite ile hareket ettiğin için bazan insanlara haksızca isnatlarda bulunacak kadar ileri gidiyorsun. İş denilen şey muayyen şartlar içinde yapılır. Babayiğit adam da bu şartları yene yene işi başarır. Bu, dünya kuruldu kurulalı böyle olagelmiştir. Ve böyle de gidecektir. Bizim gibi mutavassıt (ortahalli) insanın nasibi budur. Süperyör olabilir de her şeyi kendi istediğin gibi yaptıracak iktidarı eline alabilirsen o zaman şekil başkalaşır. O zaman da Kızılçullu'da okul direktörlüğü yapmıya lüzum görmezsin.

3. Bu söylediğim haller insanı evhamlı yapar, insanın enerjisinin boş yere akmasına sebep olur. İşine

(1) Emin Soysal, Kızılçullu Köy Öğretmen Okulu Müdürü.

güveniyorsan, onu seviyorsan, yapmaktan zevk alıyorsan ne yaygaraya ne temetduha ne de 24 saatta bir başkalarının takdirine ihtiyaç vardır. Başka insanlar beni takdir etmiyorlar, bana istediğim kadar yardım etmiyorlar diyerek onlara birer kara damga basmıya uğraşmak o kadar boş bir mesaidir ki bundan hiç bir fayda elde edilemeyeceği gibi, kültürlü bir adama da yakıştıramam. İnsan denilen mahlûkun bilhassa düşünce âlemini keşfetmek ve ona göre teşhislendirilmek kolay bir iş değildir.

4. Her bakımdan ileri kıymetler taşıyan bir tip iş adamına muhtacız. Fakat bir kısım insanlar bu hale gelemiyorlarsa bunlar senin yaptığın gibi tahkir etmekle, küfürle bu hale gelebilirler mi sanıyorsun? Bu metodlarla bu iş temin edilemiyeceği binbir tecrübe ile anlaşıldığı için senin idarene verilen okul açılmıştır. O ideal insan tipini yaratabilmenin ne kadar şümullü bir mesaiye bağlı olduğunu da görüyorsun. Bir hamlede elde edilebilecek bir gaye olsaydı senin orada didinmene lüzum kalmazdı.

5. Bana birçok mektupların gelmiş olması ve benim onlara göre bazı kanaatlara varmış olmam üzerinde zihin yormana acırım. Bu sözler beni hiç tanımadığını anlatır. İşin aslı ile ilgisi bulunmayan hiç kimsenin (seninkiler de dahil) ne sözü ve ne de yazısı benim kafamda bir saniyeden fazla yer tutmaz.

Beni yalnız işin kendisi ilgilendirir; tıpkı piyesin mevzuu gibi. Aktörlerden biri rolünü çok muvaffakiyetli, öteki orta derecede, bir diğeri de muvaffakiyetsiz bir şekilde oynamış, bu hali ben tabiî görebilecek kadar nefsimi terbiye edebildiğime kaniim.

6. Okulla ilgili ve buradan halledilmesi gereken işlerin halli için lâzımgelen tedbirleri alıyoruz. Bu husus-

larda da çok ölçüsüz söylenmiş birtakım sözlerin var. Fakat bunlar nihayet şahsıma isabet edebilecek oklar oldukları için onları hiç üzülmeden geçebilirim. Çünkü oku attırmamak lâzımken kendi elimle verdiğimi düşünebilecek haldeyim.

7. Yeni bir iş evvelâ insanların zihinlerine ve kalplerine sokulur. Ondan sonra insanlar da o iş için yapılması lâzımgelen fedakârlığı yapmıya âmade (hazır) bir hale gelebilirler. Onlardan ancak bundan sonra bu iş uğrunda her şey istenilebilir. Veyahut yeni yapılacak işle o iş etrafında kendilerinden fedakârlık istenecek insanların başka cephelerden alâkaları olur, iş karşılıklı menfaatler temin edilmek suretiyle yürütülür. Bizim yapmakta olduğumuz iş, bir idealin gerçekleştirilmesi olduğu için insanları ona karşılıklı menfaatlarla bağlamak hem imkânsız, hem de güçtür. Sen yeni tip öğretmen okulunun ne olduğunu bilen, anlıyan ve bu sebeple de onun tahakkukuna canla başla çalışabilecek adamları çok mu zannediyorsun? Hiç şüphesiz hayır. O halde sempatisiz bu iş etrafında nasıl adam toplayabilirsin?

Hülâsa bu işe bağlı insanların çocukça hareketleri bırakarak derli toplu, yalnız gayeyi gözeterek çalışmalarının uygun olabileceğine kaniim. Bu samimî hava yaratılmadı veya bozuldu mu, bundan işin çok zarar göreceğine kaniim. Ben bu işleri böyle bir hava içinde yapmayı düşünüyorum. Ve ancak bu takdirde her türlü fedakârlığı göze alırım. Senden de bize bu tarzda yardımcı olmanı isterim. İzmir'e gelme tasavvurum olduğu için daha fazlasını orada konuşuruz. Gözlerini çok çok öperim. Arkadaşlara selâm ve saygılar.

Sayın arkadaşlar,[1]

Mektubunuzu aldım. İçinizden bir vazife yapmak şartiyle fazla para almak istiyenlere bu imkânın memnuniyetle verileceğini söylemiştim. Nisanda başlıyacak eğitmen kursları ile bunu temin etmek kabildir. Kursta vazife görmek istiyenlere iş verelim. Fakat başka insanlar fazla para aldıkları için size de onlar gibi para verilmesini ne siz istemelisiniz, ne de biz yapmalıyız. İnşaat okulu mezunu öğretmenlere gelince, bugünkü formalitelere göre devlet bütçesine ancak «10» lira asli maaşla girebilen bu arkadaşların aldıkları ücreti göze batacak ve sizi tahrik edecek bir vesile telakki etmemeniz de doğru olur. Nihayet son söz olarak şunu da ilâve edeyim ki, içinizden herhangi bir arkadaş diğer okullarda daha müsait para şartları içinde çalışmayı istiyorsa buna biz hiçbir şey diyemeyiz. Yerine, bu okulun şartlarını kabul edecek bir arkadaş bulmaya çalışırız.

Hepinize başarılar diler, gözlerinizi öperim.

(1) Mahmudiye Öğretmen Okulu kültür dersleri öğretmenlerinden beşinin 19/2/1939 günkü mektuplarına karşılıktır. Öğretmenler, yapı işlerinde çalışan öğretmenlere verileceğini öğrendikleri ek ücretin kendilerine de verilmesini istemektedirler.

17.4.1939

Kardeşim Ferit,[1]

Mektubunu şimdi aldım. Yazdıklarının hepsi doğru. Yalnız realite olarak 1 hazirana kadar yapılması mümkün olanın azamisi yapılmıştır. Buna rağmen sizi tatmin etmiyecek taraflar ancak 1 hazirandan sonra halledilebilecektir. Onun için işi o zamana kadar idare etmek, kursun karakterinde hiç bir sarsıntı yapmamak sizlerin liyakat ve harikulâde mesainize bağlı. Köyün kenarına münevver insanın mezar taşını dikmedikçe bu işler kökünden halledilemez. Bu tarafları seninle şifahen daha mufassal (ayrıntılı) konuşuruz. «Canlandırılacak Köy» adlı bir kitap kaleme aldım. Bir ay sonra filan eline alırsın zannediyorum. Orada da işin bu cephesini aydınlatmaya çalıştım.

Yalnız sana şunu hatırlatmayı faydalı buluyorum: Bir memlekette diğer işlerin arasından bir işi ayırarak tatbikatında ideale götürmek maateessüf mümkün olamıyor. Profesörsüz yıllarca işleyen ve sonra talebesine diploma veren bir üniversiteyi idare edenlerin, beş ziraat muallimi yerine iki verilirse, bundan ne çıkacağını anlamaları mümkün olmuyor. Bunu anlayabilmek için köy kenarındaki açık havada geceliyerek, hudutsuz gökteki yıldızlara bakarak tefekküre (düşünceye), hülyaya dalmak, köpek sesleri duymak, ondan sonra da ortalık aydınlanırken üşüyerek uyanmak falan falan... gibi birçok şeyler lâzımdır.

---

(1) Sayın Ferit Oğuz Bayır, Manisa - Horozköy Eğitmen Kursunda görevli.

Eylül, 1939

Kardeşim,[1]

Mektubunuzu aldım. Para ve tayin meselelerinin sizi birinci derecede harekete getirişini çok hayretle karşıladım. Sizden evvel oralarda başarı ile iş görenler hayatı böyle görmüyorlardı.

Telakkinizin böyle oluşu sizi başkalarına en ağır şeyleri izafe etmeye (maletmeye) bile sevkediyor: İtimatsızlığı nereden çıkarıyorsunuz? İdare işleri dilenilerek alınmaz. Onlar verilir. Para hesaplarına gelince en çok hoşlanmadığım şey, parasız bir işi görenin sonra herhangi bir münasebetle bunu en keskin bir silah gibi kullanmaya kalkışıdır. Böyle bir hal fazilet ifade etmez. Müzeler idaresinin tekliflerine varıncaya kadar işin içine birtakım şeyler katmanız da doğru değildir, bunları pek çocukça bulurum. Düşünce tarzı, hayat telakkisi böyle olanlara hiçbir şey düşünmeksizin yaptığımız muamelede farkında olmıyarak isabet ettiğimize hükmedeceğim geliyor. Sizi birbuçuk yıl önce bir iş için yoklamıştım, o zaman verdiğiniz bir cevabı pek çocukça bulmuştum. Fakat toyluğunuza bağışlamıştım. Fakat şimdi bu kadar tecrübeden sonra lüzumsuz yere sızlanmayı, jesti ve nazı doğru bulmam. Ve sevdiklerime yakıştırmak da istemem. Biz sizden idealizm bekleriz, bu da hakkımızdır. Hayat çok başka şeydir. Mesleğin kuvvetli bir unsuru oldukça birçok mevkilere ve yüksek maaşlara otomatik bir şekilde kavuşursunuz. Durgun bir suyu lüzumsuz yere bir taş atarak bulandırmak ancak çocuklara yakışabilecek bir harekettir. Bu meslekte muvaffakiyet, mesleğin her türlü işinde normal

(1) Kadro ücretinin üçte biri ile Müdür Yardımcılığına atanan bir Köy Öğretmen Okulunun Resim - İş öğretmenine yazılmıştır.

bir haleti ruhiye (ruh hali) ile çalışmatkır. Bunun aksi insanı çok huzursuz kılar.

24.8.1940

Kardeşim Edip,[1]

Senin birçok mektuplarına kendim Arifiye'ye giderim diyerek cevap yazamadım. Halbuki bu imkân da şimdi hemen tahakkuk ettirilecek gibi görünmüyor. Onun için sana esaslıca birkaç noktayı yazmak isterim:

1. Gelen raporlardan enstitü talebesinin hâlâ çağırılmadığı anlaşılıyor. Buraya gelenler senin karyola boyattığını, adamakıllı hazırlandığını ilâve ediyorlar. Şimdi senden ricam, derhal talebeyi toplaman. Bu işi klasik almamak şarttır. Nasıl ki Kastamonu'da çadırla işe başladık ise tıpkı onun gibi talebeyi hemen getirmeli.

2. Mütemadiyen filanın tayini, falanın tayini diye mektup yazıyorsun. Müessese öğretmenlei için mi? Talebe için mi? Talebe olmayınca öğretmeni ne yapacaksın? Bu müesseseleri klasik okullara benzetmemek için elinden ne gelirse hepsini yap. Herkes bir defa sersemlemeli ki yeni bir vaziyet alabilsin. Halbuki görünüşe göre sen bilinen mektebi hazırlayarak sonra faaliyete geçmek istiyorsun. Bu doğru olmaz.

3. Enstitü talebesi gelir gelmez onun için dershane açmak yok. Yağmurlar bastırıncaya kadar behemahal çocuklar eğitmen tertibi, dışarıda ders görecekler. Ancak bu tedbirle klasik tedrisat nizamını kırmak mümkün olur. Bu gibi fırsatları kaçırmamalı.

4. Tahsisat için mütemadiyen yazıyorsun. Elinde

(1) Arifiye Köy Enstitüsü Müdürü sayın Süleyman Edip Balkır.

öyle bir fasıl var ki, parayı tamamen sarfedip bitirmediniz ki, yenisini hiçbir şey yapılamıyacak şekilde istiyorsun. Biz sizin raporlara göre icap eden parayı göndereceğiz.

Talebenin toplandığını, tedrisata girişildiğini en kısa zamanda bildirmeni bilhassa rica ederim. Vekilin oraya uğramak ihtimali vardır. Bu mesele o gelmeden behemahal halledilmiş olmalı. Talebe gelir gelmez üniformayı giydirin.

Hepinizin çok çok gözlerinizi öper, hepinize başarılar diler, sıhhat ve afiyet dilerim.

Lâdik, Akpınar Köy Enstitüsü Müdürlüğü vasıtasıyla inşaat tatbikatı yapmakta olan Çifteler Köy Enstitüsü talebesine:

26.9.1940 tarihli dilekçenize mektup şeklinde cevaptır:

1. İnşaat dersi ile ilgili bilgilerinizi arttırmak maksadı ile Akpınar Köy Enstitüsündeki çalışmalarınız takdire şayan görülmektedir. Bu bakımdan memleket irfanına yaptığınız yardım teşekkürle karşılanmalıdır.

2. Bu güzel işin daima iyi hatıralarla, hem sizler hem de Akpınar'da çalışacak sizin gibi arkadaşlarınız tarafından anılması için yaptığınız işlerden şikâyet etmemeniz birinci şarttır. Size okulunuzda verilen hakiki ruh ve terbiye de bunu icap ettirmektedir. Bu itibarla işten ve henüz gezmeye götürülmemekten doğan şikâyetleriniz size hiç bir zaman yakıştıramayacağımız bir kusurdur. Bunu derhal tashih etmeniz lâzımdır.

3. Hakiki Köy Enstitüsü talebesi karakterini takınarak çalışmalara devam ettiğiniz takdirde Müfettiş

Bayram Karatan'a bildirilen programda tespit edilen şekilde seyahat ve tetkiklere çıkarılacaksınız. Bu emre aykırı hareket edenler derhal Çiftelere geri gönderilerek inzibat meclisine verilecek ve cezaya çarptırılacaktır.

4. Dilekçenizde (bizim burada Enstitü talebesine aşılamak istediğiniz gayelerimizi atıp yegâne düşüncesi bizi çalıştırmak ve bedenî kıymetimizden istifade etmektir) sözü sizin hayatınıza asla uymayan ve Eskişehir'de iken yaptığınız güzel işleri farkında olmadan size inkâr ettiren sakat, çürük ve tahmine göre ruhu sizin ruhunuzdan ayrı birisinin aşıladığı bir fikirdir. Sizin tek silahınız ve yegâne güveneceğiniz meziyetiniz çalışmak olacaktır. Eskişehir'deki binaları kimler yaptı? Siz ve sizin gibi arkadaşlarınız değil mi? Bu iftihar edilecek bir iş değil mi? Sizin gibi çalışamayan tenbel ruhlulardır ki işten korkar ve kaçarlar. Böylelerinin sözlerine asla kanmamalısınız. Size çalışmadan şikâyet etmeyi kim öğretmeye kalkarsa onun suratına çamur fırlatır gibi tembelliğini çarpmalısınız. Sizden memleket böyle bir karakter beklemektedir. Biz sizi böyle biliyoruz.

5. Dilekçenizdeki sözlerin bir kısmını sizlere hiç yakıştıramadığım için dilekçeyi resmî muameleye koymadım. Temiz, saf hayatınızın en ufak şekilde de olsa kirlenmesini uygun bulmadım. Hepinizin adlarının yazılı bu dilekçeyi hususî bir mektup gibi kendi evrakım arasında saklayacağım. Direktörünüze bile göstermek niyetinde değilim. Onun için size şu hususî mektubumla cevap veriyorum. Her birinizle Enstitüde veya hayatta görüşeceğim ve bu mektupla yazdıklarımın doğru olup olmadıklarını soracağım. Bilgi ve tecrübeleriniz çoğaldıkça benim dediklerimin ne demek olduklarını anlıyacağınıza eminim. Müfettiş Bayram Karatan ve Akpınar Enstitüsü Müdürü ne derse ona göre hareket ederek okulunuza dönerken yüzünüzün akıyla dönmenizi diler. gözlerinizi öperim çocuklar.

Ankara, 2.10.1940

Kardeşim,[1]

Millî büyük dâvalardan biri haline gelen ve geniş çapta bir iş olmaya başlıyan Köy Enstitülerindeki çalışmalarınızı yakından görmek üzre fırsat çıktıkça müesseseleri ziyaret ediyorum. Müşahedelerimden bir kısmını sizlere resmî yollarla ifade veya hallettirmek mümkün olabiliyor. Fakat bazı mes'eleler henüz resmiyet çerçevesi içine girecek şekle gelmemiş bulunmaktadır. Bunları arkadaşça konuşmak suretile istikametlendirmek, bu mümkün olmayan hallerde ve zamanlarda da yazışma yoliyle başarmak gerektir:

1. İkinciteşrin (kasım) ayında alınacak yeni talebe kadrosunu bildirdik. İki ay sonra Köy Enstitülerinin mevcudu 6000 çocuk olacaktır. Bazı müesseseler henüz kuruluş devrinde oldukları için yeni kadroyu sığdırabilmek maksadile tesisat ve inşaat bakımından çok sıkı çalışmak mecburiyetindedirler. Bu gibi yerlerde çalışan arkadaşlar ellerindeki bütün kuvvetleri, icap ediyorsa hariçten yardımcı elemanlar da tedarik etmek suretile bu gayenin vaktinde tahakkuku için geceli gündüzlü çalıştırmalıdırlar. Fakat bu çalışma; Enstitüdeki hayattan bezginlik getirecek ifrat dereceye vardırılmamalı, her günün sevilerek, heyecanlanarak hakkından gelinen iş itiyadı olmalıdır.

2. Müdürler, öğretmen, eğitmen ve talebe mesaisinden azamî derecede ve fevkalâde bir şekilde istifade edebilmek için yapılacak işleri işbölümü dahilinde iyi tertiplemeli, bütün arkadaşlara, kendilerinden beklenen işlerin hududunu, istenen fedakârlığın sebeplerini anlatmalı, onlara iyi ve insanca muamele etmeli, çalışmanın

(1) Bütün Köy Enstitüsü müdürlerine yazılmıştır.

ve tatilin tadını duyurmalıdırlar. Elinizdeki elemanı çok çalıştırın, fakat bu arada onlara iyi bakmayı, onların hayatî ihtiyaçlarını, eğlencesine varıncaya kadar temin etmeği de unutmamalısınız. Tahsisat mevcut olduğu halde aylardanberi harcırahını (yolluğunu) alamıyan veya bir iş için müdüre mektup yazıp cevabını bekleyen askerdeki öğretmen cevap alamazsa bu arkadaş sıkıntıda demektir. Öğretmenin bu haliyle hemen alâkalanmak lâzımdır. Yine meselâ evinin samanını, yakacağını yığan öğretmenin imece göreneğini yaşatırcasına talebeden yardım görmesi Enstitüdeki tesanüdü (dayanışmayı) arttırır. Ruhen, kalben, fikren birbirine bağlanmayan insanlardan büyük ve devamlı, kendilerine haz verici hamleler, çok verimli, normalin üstünde işler beklenemez.

3. İşlerin bilhassa ana kısımları, öz ve canlı tarafları üzerine mesaiyi toplamak sizlerin esas vazifenizi teşkil etmektedir. Klâsik şekillerden kurtularak bu müesseselerin bünyelerine uyacak tedbirler bulmanız lâzımdır. Ambar memurum iyi değil onun için ambar işlerini yürütemiyorum, sözü bir mazeret değildir. İyi memur veya bunu buluncaya kadar bu işe iyi sonuçlar verebilecek çareyi bulmalıdır. Ziraat öğretmenlerim iyi olmadığı için şu veya bu işi iyi yapamadım mütaleasma kapılmak doğru olmaz. Yakınınızda bu işleri başarabilecek insanlardan istifade etmenin çarelerini bulmalısınız.

Yetişkin talebesi olan Enstitüler bu çocuklardan, birçok hususlarda, hatta birinci sınıflara ders verdirmek veya müzakere yaptırmak, bisiklet, motosiklet öğretmek gibi türlü faaliyetler için istifade etme yollarını arayıp bulmalıdır.

4. Müesseselerinizdeki kız talebe işi, pek çok emeğinizi harcamanız lâzımgelen çok ciddî, önemli ve bü-

yük bir mes'eledir. Kızları bir tarafa, erkekleri de diğer tarafa ayırarak müesseseyi iki kafes haline getirmek asla doğru değildir ve bu ayırmanın bir neticesi olarak mektuplaşan kız erkek iki talebeden kızı Enstitüden uzaklaştırmak tedbiri cemiyetin kadına kıyan eski telakkisinin yaşatılmasından başka bir mahiyet ve manayı haiz değildir. Kızlar kızlıklarını, erkek çocuklar da erkekliklerini bilerek müessesenizin tabiî hayatı içine sokulmalıdırlar. Bisiklet, motosiklet kullanma işini, bir musikî âletini çalmayı, şarkı söylemeyi, millî oyunlar oynamayı bütün talebe aynı derecede bilmelidir. Bütün güçlüklerine rağmen kız ve erkekli bir hayatın her türlü işine, eğlencesine, zevklerine veya ıstıraplarına iki cins talebe de müştereken sevk olunmalıdır. Bayağı olan her şeyden kaçınmak ve korunmak şartile kız ve erkek talebeye hayatı bütünü ile yaşatmanız lâzımdır.

5. Yeni talebe kadrosuna göre yeni öğretmen kadrosu da verdik. Öğretmen seçme işinde büyük rolü sizlerin üzerlerinize almanız gerektir. Sıradan veya alışılmış usullerle bizim seçerek göndereceğimiz öğretmenler bu işe gelmiyorlar. Onun için mesai arkadaşlarınızı kendiniz bulduğunuz takdirde daha rahat ve verimli bir yol tutmuş olursunuz. Müessesenizde faideli olacağına kanaat getirdiğiniz arkadaşları inha etmelisiniz. Bulamadığınız takdirde de keyfiyeti açıkça bildiriniz.

6. Muavinleri, öğretmenleri, talebeyi idare etmek hususunda zekânızın bütün inceliklerini işletmenizi rica edeceğim. Falanca talebe bu işi sizin onunuzdan daha iyi yapar, gibi bir cümleyi öğretmenlere açıkça ve gururla söylemek insanları idare etme usullerinin hepsine aykırı bir telakkidir. En küçük bir emeğin dahi manevî mükâfatını bekliyen insanoğlunun bu isteğini tat-

min etmek kadirşinaslığını kimseden esirgemenek cömertliği ile çok iyi neticeler almak mümkündür. Talebeyi her ne sebeple olursa olsun şımartmanın çok tehlikeli bir oyun olduğunu ve günün birinde içinden çıkılmaz bir dert olarak mutlaka karşınıza dikildiğini daima hatırınızda tutmalısınız.

7. Kadın öğretmenleri iyi idare ederek bu işe adapte etmek için birçok fedakârlıkları göze almak ister. Bu arkadaşların tek güvendikleri sizlerin şahsiyetiniz, otoriteniz, onlara karşı babaca hareket edebilmenizdir. Kendi kızlarınızı terbiye eder gibi onları yetiştirmenizi ve müesseselere maletmenizi bekliyoruz.

8. Sizlere kanunlarla verilmiş olan selâhiyetlerden (yetkilerden) başka birçok idarî selâhiyet ve imkânlar da verilmiş bulunmaktadır. Bunların hepsinden maksat; cemiyete, vefakâr, yeni, diri, çalışkan, dürüst, cesur, becerikli, meşakkate tahammül edebilen, müşkül ne olursa olsun onu yenebilen, tuttuğunu koparan, sosyal hayatın her safhasına nüfuz edebilen, hayat şartlarını değiştirebilen, toprağa bağlı, köklü, hayattan zevk alan, yaşamaya doymayan, insanları ve hayatı seven, ölümü tanımıyan vatandaşlar yetiştirmeniz içindir.

Kendinizi işinize, ailenizi ve bazı vazifelerinizi unuturcasına vakfettiğinizi bildiğim müessesenizin her türlü faaliyetini bu gayelere hizmet edecek şekilde istikametlendirebilmelisiniz.

Gözlerinizi çok çok öperim.

Ankara, 25.2.1941

Kardeşim,[1]

Sizin Enstitüdeki son hadiseler hakkında hüküm vermeye yetecek kadar malumat aldım. Bunları müşahedelerime, tecrübelerimi ekleyerek diğer Enstitülerdeki arkadaşların durumlarıyla da mukayese yaparak en önemli hususları size bildiriyorum:

1. Hadiseleri çıkarma, tahrik etme ve körükliyerek şişirme, bu suretle yoktan meseleler yaratma hususunda bilerek veya bilmiyerek senin rolün büyük ve menfidir. Bu da şundan ileri geliyor: a) İnsanlara kıyasıya saldırıyorsun, b) Kendine ait işleri doğru dürüst yapmadan başkalarının işlerine o işleri alt üst edecek kadar çok karışıyorsun, c) Muavinliği ilgilendiren işlerin çoğu idare ile öğretmenler ve talebe arasında âhenk tesisini istihdaf eden (amaçlayan) işler iken .sen bunun farkında olmasan gerek ki, aksini yaparak âhenksizliklere sebebiyet veriyorsun. İdare işlerine yeni atılan tecrübesiz bir meslektaş olduğun için bu hususları behemehal ve hemen tashih etmelisin.

2. Şahsî ve muaşeret adabı ile ilgili işlerde de büyük dikkatsizliklerin vardır. Şahıs kim olursa olsun müessese içinde o müesseseyi temsil eden bir insan sıfatı ile kimseye hakaret edemezsin. Böyle bir kusurun sıkıntıları yalnız senin üzerine sıçramakla kalmaz, müesseseyi de kirletir. Kayakçı ile vukua getirdiğin hadise müessesenin tarihine mal olacaktır. Münevver ve kültürlü insanlar böyle mi hareket ederler? Hele müesseseye senden kat kat fazla hizmet eden birini alay mevzuu yapmana, onu uluorta söylemekte eza duymayışına, başka Enstitülerin tedrisat durumları hakkında tama-

(1) Bir Köy Enstitüsü müdür yardımcısına yazılmıştır.

men yanlış ve uydurma hükümler vermene çok üzüldüm. Bir insan böyle hareket etmekle ne kazanır?

E..... Eğitmen Kursu hakkında rapor yazan, Trakya'daki müessesede çalışanları lekeliyen .....'ın sözlerine inanalım mı?

Frenleri takarak temkinli insan olmaya çalışmalısın.

3. Bütün bunlara karşı içinden şöyle bir sual geçecektir. Öyle ise beni bu müesseselerde niçin tutuyorsunuz? Bunun cevabı: Biz elimizden gelen gayretle ve azamî tahamülle, sizin gibi toy arkadaşların akıttıkları zehirleri yuta yuta eleman yetiştirmeye çalışıyoruz. İş son haddine gelinceye kadar bekleriz. Fakat siz söylenenleri hüsnüniyetle kabul etmezseniz, son hadiselerde olduğu gibi yanlış ve faydasız ve hatta zararlı olacak işlerde ısrara kalkarsanız o zaman da katiyen yalvarmayız ve sizi tutmak istesek bile tutamayız.

Talebe ve öğretmenlere azamî derecede insanî muamele yaparak, pedagojik reform zannettiğin faaliyetlerden evvel günlük ve normal işleri başararak çalışmanı ve muvaffak olmanı dilerim.

Müsait şartlar hazırlanmadıkça, insanlar candan kazanılmadıkça, insanlara karşı muhabbet ve samimiyetle hareket edilmedikçe değil reform, günlük basit ve mütevazi işler bile yürütülemez.

Gözlerini öperim.

Kardeşim,[1]

1. Enstitünüzün en mühim ihtiyaçlarınızı normal bir şekilde karşılayacak bazı işlerin süratle yapılmalarına dair bugün resmî bir emir gönderiyoruz. Bu emirde yazılı su deposu, umumî helâlar ve yüz yıkama yerleri, lâğım çukuru, mutfak gibi esaslı bina ve tesisleri çok acele ikmal etmeniz lâzımdır. Bu gibi zarurî, önemli işleri ikmal etmedikçe tedrisatı ve terbiye işlerini normal olarak yürütmeye imkân yoktur. Onun için herşeye tercihan ve yapılacak masraflarda ufak tefek fiyat farklarına bakılmaksızın bu işleri bitirmelisiniz. İcab ederse bütün talebe ve öğretmen arkadaşları işe iştirak ettirmeli, hariçten adam da tutmalı, ana meseleleri halletmelisiniz.

2. İnşaatçı öğretmenler maaşlarının azlığını bahane ederek diğer enstitülerdeki arkadaşları gibi işe sarılmıyorlarmış. Onlar için de bir gizli emir yazdık. Kendilerini teker teker çağırır, bu emri okur meseleyi anlatırsın. Biz onları zorla tutmuyoruz. İşlerine gelmiyorsa hariçte iş bulsunlar, çalışsınlar. Biz de onların yerlerine başkalarını buluruz. Kanunî bir durumu bizim değiştiremiyeceğimizi çoktan idrak etmeleri lâzımdı. Çalışmak şartıyla bizim onlara maaştan gayrı ücret verdiğimiz zamanlar da oldu. Böyle sabotaj yaparlarsa asla himaye etmek yolunu tutmayız. Mektubumun bu satırlarını da kendilerine aynen oku. Akıllarını başlarına toplayarak, kendilerini yetiştirip bu hale getiren millete çalışmak suretiyle borçlarını ödeme yolunu tutsunlar.

3. Enstitülerin kuruluş devirlerinde bütün arkadaş-

(1) Bir Köy Enstitüsü Müdürüne yazılmıştır.

ların başta siz olmak üzre çok sıkı ve işleri planlıyarak çalışmanız lâzımdır. Sizin ayrı bir vazifeniz daha vardır. O da idarenize verilen elemanları içten bir arzu ile ve ibadet edercesine çalışmaya sevk etmektir. Bu emir vermekle olmaz. İnsanları iç âlemlerinden yakalamak ve mukaddes (kutsal) bilinen gayeye doğru sürüklemek lâzımdır. Enstitü Müdürleri bu bakımdan çok faydalı olmalıdırlar. Müessese arı kovanı gibi işlemeli ve balını yapabilmeli!

Kardeşim,[1]

Mektubunu aldım, sonuna kadar okudum. Y..... da dinledim. Enstitüyü gören Müfettiş H. Ö.'ün intibalarını da öğrendim. Şimdi diğer ilgililerin şikâyetlerini de bilen bir insan sıfatıyla sana bugün yazılması lâzım gelen en mühim noktaları yazıyorum:

1. Köy Enstitülerinin kuruluş devirlerinde yer yer bazı gıcırtılar çıkması mukadderdir. İyiyi ne kadar tabiî karşılıyorsak, bütün tedbirleri aldıktan sonra çıkan menfi veya kötü hadiseleri de o kadar tabiî görmemiz lâzımdır kanaatındayım.

2. Bu işi, bu zihniyetle incelemeye ve size söylenmesi gereken fikirleri tespit etmeye çalışacağım.

Yapılan işler azımsanacak bir halde değildir. Bunların meydana gelmelerinde karınca kaderince hepinizin hisseniz vardır. Fakat iş müessesenin manevî cep-

(1) Bundan önceki mektubun gönderildiği Köy Enstitüsü Müdürüne yazılmıştır.

hesini kurmaya gelince yapılan hatalar da inkâr edilemiyecek şekildedir. Meselâ talebenin maddî ihtiyaçlarının en mühimleri temin edilmeden —elbise, banyo, çamaşır gibi— sizlerin pedagojik dediğiniz hareketleri ön plana almak, zorla da olsa onları tatbike çalışmak asla gidilecek yol değildir. Reform mutlaka tedrisî sahada olmaz, başka sahalarda da reforma muhtaç birçok mevzular vardır. Onların yapılmaları zaruret şeklinde ise bunları yapmalıdır.

3. Sizin ayağınıza kadar kalkıp geldim. Sağdan soldan sizleri söyletmek için birçok sondajlar yaptım. Mühim olması lâzım gelen hiç bir meseleyi söylemediniz. Bunlar size meçhuldü dersek görülmedikleri için doğru değildir; malûm hadiseler ise bana orada söylenmemiş olmaları hatadır.

4. Maarif müdürü veya müfettiş kim olursa olsun Vekâleti temsil eden insanlar sıfatıyla onlara karşı, (ifade veremem, yapamam, kabul edemem, istifa ederim) gibi sözler söylemek yalnız çocukça sayılacak şeyler değildir, o tarz hareketin, nezaket, arkadaşlık hukuku, amire itaat, işbirliği gibi insanî kıymetleri ilgilendiren tarafları vardır ki, onların yıkılışı çocukluk veya hata kelimeleriyle ifade edilemez. Hele başkalarına ait mektupları açmak gibi usullere başvurmak çok karanlık işlerdir.

Hatayı anlıyarak veya ikaz edildiği zaman idrak ederek tashihi cihetine gitmek büyük ve saygıya değer bir meziyettir. Biz, sizlerden ve yetiştireceğiniz talebeden bunları bekliyoruz.

5. Seni bazı hatalara sevkeden en mühim amilin iş arkadaşı olarak seçtiğin ..... olduğuna tamamen kanaat getirmiş bulunuyorum. Bu çocuk birçok iyi hallerini ve meziyetlerini frensizliği yüzünden tashih etmeye mec-

bur bir arkadaştır. Hele konuşma tarzını, aceleciliğini, uluorta hüküm verişlerini tamamen düzeltmelidir. Bunlar fren takılmadan işletilecek makinalar değildir. Eğer bunu yapamıyacak olursa her gün bir kazaya uğraması mukadderdir.

6. Hatırlarsanız bu işe girişirken size çok mühim bir teklif yaparak iki şıktan birini tercih etmekte serbestsiniz demiştim. Bu sözü söylerken ve siz kararınızı verdikten sonra da işi çok düşünerek ben de kararımı verdim. Eğer muvaffak olamazsanız ve bu muvaffakiyetsizlik en küçük ve ehemmiyetsiz birtakım hadiseler yüzünden olursa onun cevabı (istifa ederim) değildir. Onun için şimdi meseleleri bir hülâsa edelim:

a) Pedagojik müfrit hareketlerden önce müessesenin günlük hayatı ile ilgili işleri normal bir şekilde yürütmek lâzımdır.

b) İdare işini üzerine almış olan insanlar ister müdür ister muavin olsunlar, onların çok sabırlı, temkinli, soğukkanlı olmaları elzemdir.

c) Resmî işleri resmiyetin icablarına göre şahsiyata dökmiyerek ve kime karşı olursa jest yapmaya girişmiyerek karşılamak gerekir.

d) Müessesenin mesul amiri müdürdür, kendi kendine selâhiyetler icat ederek onu başka birinin temsile kalkışı çok gayri tabiî bir harekettir.

Temas ettiğim noktaları gözönünde tutarak çalışmanızı rica eder, muvaffakiyetler diler, gözlerinizi öperim.

Kardeşim Nejat,[1]

Hayrullah Örs'un telgrafını, sizin de Hüsnü ile birlikte Ferid'e yazdığınız mektubu okudum. Bu gün Vekille görüştükten sonra varılan netice şudur:

Sizin enstitünün talebesi ile en mühim eşyasını Ankara civarında bir köyde yeni açılacak bir Köy Enstitüsüne nakletmeye karar verdik. Resmî emrini de şimdi yazıyoruz. Bu köyde şimdilik üç dersaneli bir okul binası vardır. İçecek, kullanılacak suyu boldur. Arazi sulak yerlerdedir. Çadırları kuracağız. Mevcut binaya ilk hamlede baraka şeklinde birşeyler ilâve ederek orada yerleşmeye ve yeni binalar yapmaya çalışacağız. Köy, Kayseri yolu üzerinde ve tren hattı üstündedir. Lalahan istasyonu ile Küçükyozgat arasında (Hasanoğlan) adlı bir köy. Şimdi senin yapacağın iş:

1. Resmî emri alır almaz bir öğretmenin başkanlığında üçüncü sınıf çocukları ile çadırları hemen yola çıkarırsın.

2. Ondan sonra talebenin yemek ve yatak ihtiyacı ile ilgili eşyanın en mühimlerini yola çıkarırsın. Ve ikinci sınıfı sevkedersin.

3. Kepirtepe'de artezyen faaliyetlerine son hadde kadar devam edilecek. O işe de hemen başlatırsın. Bir öğretmen lüzumu kadar memur ve müstahdeminle birlikte bu işe nezaret edecektir.

4. Esasen talebenin hepsini birden boşaltarak müesseseyi tamamen terk etmek son emir alınıncaya kadar doğru değildir. Çünkü ahvale göre Kepirtepe'deki müessese normal faaliyetine de devam edebilir. Binaen-

(1) Kepirtepe Köy Enstitüsü Müdürü Sayın Nejat İdil. Savaş nedeniyle Trakya'nın boşaltılması üzerine alınan önlem.

aleyh hemen bütün faaliyeti durdurarak kapıları kapamamalıdır.

5. Sen bu şekillere göre işlerini tanzim edersin. Bir kısım öğretmen ve memurları ona göre gereken işlere memur edersin. İnşallah emekleriniz boşa gitmez. Bu işler için fevkalâde tahsisattan tel ödemesi ile beşbin lira da gönderdik. Ankara'daki masraflar için sarfiyat oradan yapılabilir.

Çok çok gözlerinizi öperim. Arkadaşların hepsine selâmlar, sevgiler.

25.6.1941

Kardeşim Nejat (İdil),

Mektubunu aldım. Oradaki işlerin yürütülmeleri, binbir emekle kurulmuş olan müessesenin kapanmaması bakımından senin üzerine yüklenen ağırlığa fedakârlıkla mukavemet edişine bilhassa teşekkür ederim. Ahval normalleşince çocuklar da tekrar eski yurtlarına kavuşacaklardır. Mektubunda yazdığın işlerden yapılanları, uygun olanları yaptık. Öğretmen de isteğin üzerine sana verdik .Fakat bir noktayı hatırlatayım. Bilhassa bu çocuğu çok gayri tabiî buldum. Bunun üzerinde dikkatle durmak ister. Bunda o kadar tuhaf bir hal var ki insan hayretler içinde kalıyor. Söyleneni dinler görünüyor, fakat ne dinliyor, ne de anlıyor. Yaptığı işi karalama ve ezbere yapıyor. Alâkasızlık müthiş.

Artezyen işi hakkında verdiğin ümitli malûmat bizi hayli sevindirdi. İnsan bulunca bunar kabilinden sen de birini bulmadan ikinciye göz koymuşsun. Fena bir

ihtiras değil. İnşallah iki kuyuya kavuşursun. Bizim dileğimiz ne yaparsan yap şu suyu çıkartmandır.

Buradaki talebe ve öğretmenlerin iyidir. Bu akşam tekrar onlara gidiyorum. Her bakımdan onları takviye etmeye çalışıyoruz. Şimdiye kadar çok güzel işler yaptılar. Ve daha da yapacaklar.

Oradaki mesaine tekrar teşekkür eder, çok çok gözlerini öper, başarılar dilerim.

9.7.1941

Hardeşim Nejat (İdil),

Artezyen işini bildiren tel'e çok sevindik. Tebrik ederim. Tabiatla çarpışa çarpışa ondan bir nimet koparabilmek hakiki kahramanlıktır. Bu işe emek verenlerin hepsine çok çok teşekkürler.

İşlerin ayrılmaya ne zaman müsait olacaksa bana mektupla bildir. Seni Ankara'ya çağıralım da Kepirtepe Enstitüsü işini bir konuşalım.

Naci'yi isteğin üzere gönderiyoruz.

Çok çok gözlerini öperim.

4.8.1941

Kardeşim,[1]

Son iki ay içinde sekiz Köy Enstitüsünün çalışma tarzını yakından gördüm. Diğer Enstitülerin çalışmala-

(1) Bütün Köy Enstitüsü müdürlerine yazılmıştır.

rını da muhtelif vasıtalarla ve vesilelerle öğrenmeğe çalıştım. Şimdi size resmen yazılmasını uygun bulmadığım bazı hususları hususî şekilde bildirerek tashihi gereken noktalar üzerine dikkatinizi çekmek istiyorum:

1. Bazı Enstitü Müdürleri, müteaddit muavinleri, idare memurları, öğretmenleri, nöbetçi talebeleri ve yardımcı diğer unsurları bulunduğu halde bütün işleri en küçük teferruata varıncaya kadar tamamen şahıslarında toplamışlardır. Bu idare tarzı çok sakat, köksüz, günün birinde çökmeğe mahkûm bir tarzdır. Bütün elemanı şuursuz, düşüncesiz, zekâlarını kullanmadan hareket eden kukla insanlar haline getiren idare şekli budur. Bu tarzdan her şeyden önce kendi kendilerine hareket edebilecek ve köylerde görecekleri işlerin etrafına birçok insanları toplayacak olan talebe çok zarar görür. En kısa bir zaman içinde her türlü elemana hakiki rollerini ve mes'uliyetlerini vererek müesseseyi tek ve terör yaratan otoritenin idaresinden kurtarmanız lâzımdır.

2. Enstitülerini tek başlarına idare etme yolu gibi sakat yol tutan arkadaşlar, maalesef ve bu idare şeklinin bir icabı olarak talebe, öğretmen ve memurlardan hafiye kullanmak gibi feci bir dalâlete de (doğru yoldan sapmaya) düşmüş bulunmaktadırlar. Er veya geç kendiliğinden patlak verecek olan bu usul en çok Müdürleri, müşkül, işinden çıkılmaz, yüz kızartıcı bir duruma düşürür. Onun için bu tarz hareketlere mutlaka son verilmesini müessesenin ve sizin selâmetiniz için önemle hatırlatırım.

3. Bazı Enstitülerde Vekillikten gönderilen, öğretmen ve talebeyi doğrudan doğruya ilgilendiren resmî emirlerden bir kısmının ilgililere vaktinde tebliğ edilmiyerek saklandığını anladım. Bu hareket kasten yapılıyorsa büyük bir cürüm işleniyor demektir. İşte kast

yoksa ihmal var demektir. Sebep ne olursa olsun Köy Enstitülerinde yer bulmasını asla istemediğimiz bu gibi hususat üzerinde çok hassas olmanızı dilerim.

4. Bir kısım Enstitü Müdürleri resmen istenilen ve 15 günde bir gönderilmesi icap eden raporları göndermeyi ihmal etmektedirler. Bu raporların lüzum ve faydaları hakkında izahat vermeyi zait (gereksiz) buluyorum. Vaktinde raporunu göndermemiş olan bir Enstitü Müdürü günün birinde çok müşgül bir durumla karşılaşacak olursa bu günahın müsebbibi olarak kendisini bulmalıdır. Onun için her türlü resmî taleplere zamanında cevap vermeyi itiyat haline sokmanızı rica ederim.

5. Ziraat işlerine müsait geniş arazisi bulunan Enstitülerde bu araziyi sür'atle işleyerek istihsalâtı (üretimi) çoğaltmak en sarih (belirli) ve kat'i hedeflerden biridir. Bu maksatla hareket edildiği takdirde talebenin hakiki tatbikat göreceği aşikârdır. Onun için küçük küçük toprak parçalarını veya sebze tarlalarını oyuncak meşguliyetler kabilinden işliyerek vakit geçirmek ve sebep olarak da kültür derslerinin eksileceğini ileri sürmek makul bir mazeret teşkil edemez. İşlerin icaplarına göre bazen bütün talebeyi ve günlerce, işlenecek tarlalara sokmak, onlara her türlü ziraat işlerini vaktinde yaptırmak zarureti vardır. Köylü icabına göre gün doğmadan işbaşı yaparak bütün kuvvetleriyle işe saldırır ve işi zamanında bitirerek iyi netice almaya muvaffak olur. Köy Enstitülerinde bu ana kanunların aynen yer bulmaları lâzımdır. Her türlü ziraat işlerinde muvaffakiyetin şartı, o işleri vaktini geçirmeksizin tam zamanında, kıvamında, tavında iken başarmaktır.

6. Enstitülerin çoğunda memleketlerine izinli giden talebenin, sıtmanın en salgın devrinde bırakıldıkları için köylerinden sıtmaya yakalanarak ve kilo kaybederek

hasta hasta müesseseye döndüklerini gördüm. Enstitü Müdürlerinin bu mesele üzerinde ehemmiyetle durmaları ve sağlık bakımından gelişmiş bulunan talebelerini ya köylerde hastalıkların azgın olmadıkları bir zamanda sılaya göndermeleri veya gönderirken köylerde bulundukları zaman alacakları tedbirler üzerinde onları tenvir ederek (aydınlatarak) kinin, aspirin gibi ilâçları da yanlarına vererek teçhiz etmeleri lâzımdır.

Ağır hastalıklar, önemli kazalar veya ölüm gibi sağlık vukuatını en sür'atli vasıtalarla alâkadar makamlara bildirmek gerektir.

7. Bazı Enstitüler yeniden inşa edilmekte oldukları için talebe ve öğretmenler en müşkül hayat şartlarına katlanarak ve birçok fedakârlıkları göze alarak çalışmaktadırlar. Bina durumları nisbeten iyi olan Enstitülerde de yeni binaların yapılmaları dolayısiyle inşaat işleri devam etmektedir. Yaz aylarına rastlayan inşaat, ziraat, su getirme, hayvan bakma, ekilen mahsulü yetiştirme ve toplama işleri talebe ve öğretmenlere ağır yükler tahmil etmektedir (yüklemektedir). Onun için Köy Enstitülerinde çalışma kadar boş zamanları iyi ve eğlenceli geçirme meselesi de mühimdir. Bu bakımdan her Enstitünün birçok fırsat ve vesilelerle sık sık eğlenceler tertip etmesi ve bunların şetaretle (şenlikle) geçmelerine yarayan vasıtaları demirbaş eşya meyanında hazır bulundurması zaruridir. Bu bakımdan her Enstitüde başta radyo olmak üzere gramafon, mandolin, ağız armoniği, akordiyon, davul, zurna, kaval gibi müzik aletlerinin bulunmaları şarttır. Bunların mübayaaları ve tedariki için hiçbir şey esirgenmemelidir. Çabuk bozulan aletlerin yeniden tedarikleri müşkül olduğu için bu gibi aletleri iki, üç hatta dört tane bulundurmak yolu tutulmalıdır. Kaval, ağız armoniği gibi ucuz, tedariki mümkün ve çocukların kendi kendilerine kaldıkları

zaman da çalmayı öğrenebilecekleri aletler çok miktarda alınmalı ve talebeye serbestçe dağıtılmalıdır. Her türlü müzik faaliyeti müessesenin her tarafında serbest olmalıdır. Nöbetçi talebe grupları işlerini bitirince veya bir işten serbest kalan talebe kümeleri, münferit çocuklar Enstitünün binalarının içinde, dışında, tarla kenarlarında, bahçelerde, ahırlarda, yollarda gelip gitmelerde bir müzik aleti çalmakta veya teganni etmekte tamamen serbest bırakılmalıdır.

8. Gördüğüm müesseselerde eğlenmek maksadiyle talebe ve öğretmenler toplantısı yapıldığı zaman klâsik okullarda olduğu gibi bir müsamere programı tertibine girişilmekte ve bunun mütenevvi (çeşitli) mevzularla süslenmesine çalışılmaktadır. Bu tarz eğlenceler önceden çok hazırlık isteyen, külfetli, çok emek sarfedilerek az netice alman ve birçok unsurları sunilikten kurtulamayan, çok defa talebe ve öğretmeni müşkül duruma düşüren eğlencelerdir. Yılda bir iki defayı geçmemek üzere böyle hazırlık icap ettirici müsamereler tertibine girişilebilir. Fakat Köy Enstitülerinin hakiki eğlentileri fırsatlara ve ihtiyaçlara göre önceden hiç bir hazırlığı icap ettirmeyen, toplantılar esnasında talebe ve öğretmenlerin yaratıcı kabiliyetlerine göre mevzuları meydana çıkarılabilen eğlentiler olmalıdır. Bunlara toplantıya dahil müdür, muavin, öğretmen, talebe ve köylüler, hülâsa hazır bulunanlardan her şahıs iştirak edebilmelidir. Rolleri beş on kişiye inhisar eden, seyircisi bunun beş on misli fazla olan eğlentiler Köy Enstitülerine asla mal edilmemelidirler. Millî oyunlar, halk türküleri, talebe ve eğitmenlerin bildikleri temsiller ve masallar, güreşler, güldürücü parçalar, tekerlemeler, halk darbı meselleri (atasözleri), taklitler, mevzularını köy hayatından alan konuşmalar bu müesseselerde yapılacak eğlentilerin belli başlı unsurları olmalıdır. Kitaplardan

alınan ve manası, esprisi kavranılmadan oynanan temsiller buralarda çok sırıtmakta, karikatür vaziyetine düşmektedir. Onun için mevzu seçerken çok dikkatli hareket etmek, çocukların en çok hoşlandıkları şeyleri tercihan programa sokmak yolu tutulmalıdır.

Eğlentiler o hale getirilmelidir ki hazır bulunanlardan herkes bir rol sahibi olarak kendiliğinden eğlentiye katılmalıdır.

9. Bazı Enstitülerde temizlik işlerine karşı yapılması gereken mücadele yapılmadığı için tahtakurusu, pire gibi haşaratın mevcudiyetini ve talebeden bazılarının ayaklarının, kulaklarının, dişlerinin ve ellerinin, vücutlarının kirli olduğunu gördüm. Köy Enstitüsü talebe ve öğretmenlerinin müşterek bir savaşla Enstitüyü tahtakurusu veya pire baskınından kurtaramamaları hazin bir şeydir. İcap ederse her türlü faaliyeti bu noktaya teksif ederek müesseseyi temizlemek mutlaka lâzımdır. Ve böyle yapan Enstitüler bu belâlardan kurtulmuşlardır. Talebenin sık sık yıkanması ve vücutlarını temiz tutmaları meselesine gelince, bu uğurda da onlarda itiyatlar teşekkül edinceye kadar çok emek harcamak lâzımdır.

Elbiseleri yırtılmış veya düğmeleri kopmuş talebenin derhal söküklerini dikip yamamaları ve eksik düğmelerini dikmeleri temin olunmalıdır. Bilhassa idare işlerini üzerlerine almış olan arkadaşların bu mes'elelerde çok titiz davranmaları icap etmektedir.

10. Bazı Enstitülerde harçlığa muhtaç talebeye şimdiye kadar hiç harçlık verilmediği görülmüştür. Talebeyi ihmalden başka bir şey ifade etmiyen bu halin devamı takdirinde Enstitü idarelerinin çok korkulacak neticelerle karşılaşmaları mutlaktır. Onun için hadiseleri vuku bulmadan evvel önlemek tedbirleri alınmalıdır.

Ailesiyle ihmali yüzünden mektuplaşamayan veya ailesinden uzun zaman mektup alamadığı için bunalan talebenin derdine ortak olmak, çare bulmak Enstitü öğretmen ve idare memurlarının vazifeleridir.

Kız talebesi bulunan Enstitülerde başta kızların yatakhaneleri olmak üzere bütün yatakhanelerin derli toplu, temiz ve eşyası muntazam bir halde bulunması en kolay ve tabiî işlerden biridir. Müşahedeler yer yer bunun henüz temin edilemediğini göstermektedir. Bu hale derhal son vermelidir. İdare işlerinde çalışan arkadaşların bu bakımdan sık sık müessesenin her tarafını kontrol etmeleri, bu işler düzgün bir şekilde yapılmadıkça talebeyi derse ve işe sevk etmemeleri gerektir.

11. Lâmbalar ,süprüntü kapları, su kapları, ibrikler, her zaman kullanılan ve ortada bulunması zaruri olan aletler için en münasip mahallerde ayrı ayrı yerler tespiti, hazırlanması lâzımdır. Lâmba asılacak yerlere muntazam ve zarif görünecek çengelli askılıklar takılması ve bunların tavana gelen kısımlarının bir daire şeklinde boyanması veya saç kaplanması çok güzel ve faydalı olur. Yatakhanelerde talebenin eşyasını asmaya mahsus basit, güzel ve ucuz askılıklar temin edilmeli ve eşya mutlaka bunlara düzgün bir şekilde astırılmalıdır. Yastık ve yatak altlarına her türlü eşyayı koymak yasak edilmelidir. Çamaşır, mendil ve çorap gibi eşyadan kirlenenler için her talebeye mahsus bir torba, bunlardan yıkanan ve ütülenen eşyayı saklamaya mahsus raflar, dolaplar, bu mümkün olmıyan hallerde temiz ve muntazam bohçalar temin edilmelidir.

Kolay ve çabuk çiçek yetişen yerlerde binaların methalleri (girişleri), yemekhaneler, içinde yatılmıyan, her türlü oturma binalarının pencere içleri saksı çiçekleriyle süslenmelidir. Talebeyi bu çiçekleri yetiştirmeye ve bakmaya alıştırmalıdır.

Münasip kapıların önlerini ve çardağı bulunan binaların sundurma kısımları, asma yetişen yerlerde asma çubuğu dikilerek süslenmelidir. Bu mümkün olmıyan yerlerde de en münasip ağaçlar dikilmelidir.

12. Bazı Enstitülerde vukua gelen ve ilgilileri çok müşkül bir duruma yok yere düşürmeye sebebiyet veren bir hadise üzerinde duracağım. Sizin de bildiğiniz vechile, Köy Enstitülerine alman her türlü eleman kendi arzuları ile buralara gelmekte ve her ne sebeple olursa olsun ayrılmak istedikleri takdirde kendilerine müsaade edilmektedir. Buna rağmen bazı memur ve öğretmenlerin müesseseden ayrılmayı ilgililere açık olarak ifade etmekten çekinip, enstitüde çalışanlardan bir kısmını kötülemek gibi çok çirkin bir yol tuttukları ve bu maksatla imzalı, imzasız ihbarlar yaparak tahkikata sebebiyet vermek istedikleri anlaşılmıştır. Yapılan incelemeler sonunda bu gibilerin mevzuubahs ettikleri işlerin şahısları ile ilgili ve kendi menfaatlarına dokunucu, fakat müessesenin menfaatlarını koruyucu oldukları anlaşılmıştır. İdare işlerinde çalışan arkadaşların mesai arkadaşlarını karakterleri bakımından iyice tanımaları, onların yanlarında uluorta konuşmamaları, manidar sözler sarfetmemeleri, esasen sinir bakımından çok zayıf olan bu gibi unsurları her ne maksatla olursa olsun tahrik etmemeleri, onlara her ne bahasına olursa olsun maddî menfaatlar vaadetmemeleri lâzımdır. Bu kabil insanları mümkün olan zamana kadar idare etmek, mümkün olduğu kadar iyi muamele ederek gönüllerini almaya çalışmak, buna rağmen yola gelmiyecek olurlarsa vaziyeti olduğu gibi resmiyete koyarak alâkadar makamları haberdar etmek ve usulü dairesinde vazifelerine son vermek yolu tutulmalıdır.

Karakterlerine güvenilmiyen insanların bu müesseselere faydalı olabileceklerine kani olmadığım için bu

gibileri daha faydalı veya zararsız olabilecekleri yerlere göndermek hususunda asla tereddüt etmem. Fakat siz faydalı olamıyan bir eleman hakkında gereken resmî muameleyi yapmıyarak ,onun idareten müessesenizden alınması ve keyfiyeti şifahen halletmek yolunu tutacak olursanız bu takdirde iş çok uzar, gecikir ve kendiliğinden dejenere olur.

13. Köy Enstitülerinin bulundukları muhitlerde muhtelif işler dolayısiyle temas etmek mecburiyetinde kaldıkları birçok insanlar olduğunu ve bu insanlarla alâkadar birçok menfaatlar içinde iş görmek mecburiyetinde olduklarını bilirsiniz. Bu kabil insanlar menfaatları en ufak bir şekilde haleldar olur olmaz (çıkarları zarar görür görmez) derhal en ağır muameleleri göze alarak size en yenilmez engelleri çıkarmaya çalışırlar. Bu gibilerin ortaya attıkları müşküllerle uğraşmak hem zamanınızı alır, hem işlerinizi çok sarsar. Onun için muhitte iyilik yapabilecek durumda olanların kötülük yapabilecek durumda olanlardan tefrik edilmesi (ayrılması) ve her iki tarafa da icabına göre muamele yapılarak onların müesseseye faydalı olmalarına çalışılması esas prensiplerinizden biri olmalı. Muhitten gelecek her türlü müşkülleri önceden alacağınız esaslı tedbirlerle bertaraf etmeğe çalışmalısınız. Kötü insanlarla mücadeleye girişilerek onların fenalıklarını tamamen ortadan kaldırmaya çalışmak ilk nazarda güzel ve şayanı takdir bir hareket gibi görünürse de bunu yenmek kolay ve sizin başaracağınız bir iş değildir. Onun için neticesi boş çıkacak mücadelelere girişilerek müessesenin üzerine muhitin antipatisini toplamak ve birçok asılsız dedikodulara sebebiyet vermek asla doğru bir hareket sayılamaz. Mücadelede sizin hiç bir zaman müracaat edemiyeceğiniz çirkin usullere baş vurmaktan çekinmiyecek olan bu gibi insanlara karşı çok temkinli davranmanız, on-

ların menfaatlarını sarsıcı tedbirlere lüzumsuz yere girişmemeniz, onların kulaklarına gittiği zaman fena tefsir edilecek (yorumlanacak) sözleri her yerde harcamamanız, anlıyamıyacakları münakaşalara katiyen girişmemeniz lâzımdır. Bu kabil insanlar sizi tahrik edici bazı sözler de sarfetseler ve bu sözleri bizzat duysanız böyle hallerde bile işi soğukkanlılıkla mütalâa ederek onların sözlerini cevaplamamanız, bilâkis onların haleti ruhiyelerini (ruh hallerini) anlamak için bu gibi fırsatlardan istifade ederek gereken durumu almanız şarttır. Birçok tecrübeler şunu göstermiştir ki, böyle insanlarla iş görmek mecburiyetinde olanlar onları kızdırarak, tahrik ederek, kışkırtarak, alevlendirerek iş görmeye asla muvaffak olamamıştır. Böyle yapmayıp da zekânızı kullanarak hareket edecek olursanız o zaman bu insanları size zararlı olmaktan koruyabilirsiniz.

Bu sözlerimle her türlü kötülüğe müsait evsaftaki insanlara kayıtsız şartsız boyun eğmenizi tavsiye etmek istemiyorum. Bunları söylemekten maksadım insanları işlerinizin icaplarına göre idare etmeyi öğrenmenizdir. Yetiştirmekte olduğunuz talebeden her biri köylerine gittikleri zaman türlü türlü karakterde birçok insanları idare etmek mecburiyetinde kalacaktır. Sizin idare tarzınız onlara iyi bir örnek olabilirse çocuklar kendilerine verilecek vazifede müşkilât çekmeksizin muvaffak olabileceklerdir. Aksi takdirde onlar fena örneklerin tesiri altında kalarak, insan idare etmek için çok sıkıntı çekeceklerdir.

14. Birçok müesseselerin kaynaştığı ve her gün yeni bir mesele ile karşılaşıldığı muhakkak olan sizin Enstitülerinizde bunlar hakkında talimatnameler yaparak onları bu talimatnamelerin maddelerine göre halletme yolunu tutmak mümkün değildir. Bu sebepten karşılaştığınız her meselede önce kendi zekânızı kullanmanız,

kendinizi kuvvetli hissetmediğiniz takdirde yakın mesai arkadaşlarınızın zekâlarına, tecrübelerine müracaat etmeniz ve böylece müşkülleri yenmek hususunda kuvvet toplamanız lâzımdır. Müesseseyi ilgilendiren bütün işlerde ve mes'elelerde müessese mensuplarının (talebe ve öğretmenler) aynı fikir ve kanaatte olmaları lâzımdır. Onun için önce bu noktanın aranızda halledilmesi, müşterek kanaata bağlanması yolu tutulmalıdır. Bu bakımdan bilhassa talebe ve öğretmenler üzerinde çok işlenmelidir. Bu işlemede konuşanlara, yazılara, kitaplara, konferanslara, karşılıklı münakaşalara, raporlara, tetkik ve müşahedelere, tecrübelere, çocukların ve öğretmenlerin itiyatlarına, iş yapma kabiliyetlerine, cesaretlerine, mertliklerine, iyi niyetlerine, samimiyetlerine dayanılmalıdır. Böyle hareket edecek olursanız müessesenizin malı olması lâzım gelen iyi şeyleri ve işleri sağlam bir kumaş gibi bizzat dokumuş olursunuz.

Bu yazdıklarım size bildirilmesi en lüzumlu görülen hususlardır. Bunlardan gayri her müessesenin kendi hususiyetine göre bazı işleri ve meseleleri bulunacağını biliyorum. Onları bu esaslara göre hareket ederek halletme yolunu tutmanızı rica ederim.

Sevgi ve saygılarımı sunar, gözlerinizi öperim.

12.9.1941

Kardeşim,[1]

Bu yıl bütçesiyle aldığımız tahsisattan Enstitünüze verilmesi mümkün olan miktarı tamamen verdik. Artık

(1) Bütün Köy Enstitüsü müdürlerine yazılmıştır.

elimizde para kalmadı. Pahalılık dolayısiyle munzam (ek) ve fevkalâde bir tahsisat olmadıkça yeniden havale vermeye imkân kalmadı. Bunun için çalışılıyor, fakat netice ancak teşrinisanide (kasımda) Meclis açılınca belli olacaktır. Gayri tabiî ahvalin (olağanüstü durumun) doğurduğu pahalılık dolayısiyle gönderilen paraların inşaat işlerinde plânladığımız kısımlara yetişmiyeceğini de müşahedelerime istinaden (dayanarak) biliyorum. Bu durum karşısında:

1) İnşaat plânında en zarurî olan kısımları tahakkuk ettirmeye çalışmanızı,
2) Lüks sayılabilecek boya, fayans, porselen, lavabo gibi kısımlarla haricî sıva gibi bir yıl sonraya terki mümkün kısımları bırakmanızı,
3) Diğer hususlardan tasarruf ederek inşaat plânının en zarurî kısımlarını bitirme çareleri bulmanızı,
4) Tesisat eşyasını en ucuz bir şekilde tedbirler bularak temin yoluna gitmenizi bilhassa önemle rica ederim.

Gözlerinizi öperim.

22.10.1941

Kardeşim Hürrem Arman,[1]

Ferit'e yazdığın mektubu okudum. Ben tam Kars ve Trabzon Enstitülerini görmeye çıkacağım bir sırada hastalandım. Bir aydır hastalıkla uğraşıp duruyorum.

(1) Beşikdüzü Köy Enstitüsü Müdürü.

Hamdolsun bir haftadır ateş normal seviyeye düştü, şimdi nekahat devrini geçirmeye çalışıyorum.

Senin mektuba cevap:

1. Bu işlerde evvelâ paniklememeye çalışmalı. İş görmenin birinci şartı budur. Bütün müşküllere rağmen onları yenmek, sahilin selâmet kısmına çıkmak mümkündür. Saydığın bütün müşkül işler bu memlekette her yerde mutlaka karşılaşılan realitelerdir. Bunları iyi şeyler kadar tabiî görmeli.

2. Öteki Enstitüleri gördükten sonra, kendi durumunuzla onları mukayese ederek sizin müesseseyi sıfıra irca etmek asla doğru değildir. Her enstitü kendi hususiyetlerine göre inkişaf edecektir. On, yirmi, hatta otuz yılda olacak şeyler iki yıl sonra niçin tahakkuk etmediler diye ümitsizliğe kapılmak da çok yanlış bir düşünce tarzıdır. Denizi istismar kolay iş midir? Toprağı dar, iklimi gayrı müsait yerlerde hayata imkânlar bulmak bir hamlede ve iki yılda olacak şey midir? Bu davalar o kadar büyük ve çetindir ki, bunlar halledilinceye kadar nesiller yıpranacaktır. Onun için herşeyden evvel sen, bütün müesseseyi sevk ve idare eden bir adam sıfatıyla, manevî durumunu normale çevirmelisin.

3. Muhitten gelen menfi tesirler, aşağılık fikir ve mütalâaların her yerde karşılaştığımız ve cenkleştiğimiz unsurlar olduğunu bizzat müşahede imkânını da bulduğun halde, bunları yenilmez, yıkılmaz engeller zannetmene doğrusu hayret ettim. İş yapan ve işine güvenebilen insana bunlardan asla zarar gelmez. Onun için bu bakımdan insan kendini ferah tutmasını bilmeli.

4. Sana, Vilâyetlere yardım tahsisatından, o akan binayı tamir ettirmen için, bildireceğin miktarda para göndereceğiz. Keyfiyeti resmen Vilâyete ve Maarif Müdürlüğüne yazacağız. Hususî olarak Maarif Müdürü İh-

san'a da meseleyi ve nasıl hareket etmesi lâzım geldiğini yazdım. Ayrıca enstitü tahsisatından da altıbin lira gönderilmiştir. İkinciteşrinde, Meclis açılınca yeni tahsisat alır almaz mütebaki (geri kalan) ihtiyacınıza göre gerekli parayı göndereceğiz. Yapılacak iş, zamana, ihtiyaca, hususî duruma göre, gayritabiî ahvalin ortaya çıkardığı müşkülllere nazaran inşaat ve diğer işleri, halk tabiri ile «kırıp sarmak»tır. Korkmadan ve yılmadan... Mahkemeye düşmek korkusuna kapılan insan, zihniyet itibariyle çok daralmaya yüz tutmuş insan demektir. Bu memlekette iş görmeyen kaç insan mahkemelerde mahkûm edilerek hapishanelerde çürümüştür ki, iş görenler böyle olsunlar. Şaşarım aklma ve korktuğun şeye Hürrem!

5. Uğraştın, didindin, herşeyi yaptın, buna rağmen işleri vaktine bitirmedin. Ne olacak? Son duruma göre işlere şekil verilecek, meselâ talebenin alınması gecikecek. Varsın geciksin, ne yapalım.

6. Fakat bütün bunlardan sonra sizlerin bazı kusurlarınızı da yazmadan geçemeyeceğim. Onların başlıcaları:

a) İşlerinizi planlamayı, işin üstüne tam vaktinde saldırmayı bilmiyorsunuz. İş yapmaya en müsait zamanları kaçırıyor, sonra dizlerinizi döğüyorsunuz. Boş yere enerji harcamak derler buna.

b) Yerine göre derhal ve bizzat tedbir almayı bilmiyorsunuz. Elinizde bu kadar geniş selâhiyetler olduğu halde, dar bir daire içinde, bir çıkmaza yuvarlanmış gibi dönüp duruyorsunuz.

c) Klasik metodları kırarak, o yeni işe göre, yeni metodlar bulmak lüzumunu, bu bakımdan kafayı bir motor gibi işletmek gerektiğini takdir etmiyorsunuz. Hayatta yeni imkânlar yaratmanın birinci şartı tefekkürdür. Başkalarından üstün düşünmenin, onları iste-

nilen noktaya yöneltmeyi temin edeceğini kestirmeniz lâzımdır.

7. Beşikdüzü Köy Enstitüsü, bütün müşküllere rağmen inkişaf ve tekâmül edecektir. Mevcut müşkülleri, engelleri birer birer devirerek onu her türlü tekâmül imkânlarına kavuşturacağına ve orada orijinal bir müessese kurabileceğine kati kanaatım vardır. Asla şüpheye sapmadım. Senden de bunu beklerim. Elindeki her türlü imkânı kullanarak yeni binayı bitirmelisin. Bana da son durumunu gösteren ve muhtelif cephelerinden alınma birkaç fotoğrafı göndermeni çok isterim.

Sen, bu yazdıklarımı anlayacak ve tahakkuk ettirecek evsaftasındır. İşi his sahasından mantık ve tefekkür safhasına dökmelisin.

Çok çok gözlerini öperim. Hepinize başarılar dilerim, sevgilerimle...

23.5.1942

Kardeşim Nejat (İdil),

Mektubunu aldım. Hayrullah Beyle uzun boylu görüştüm. Şimdi sana kısaca cevaplarım:

1. İaşe meselesi: Bütün enstitülerde ve memlekette bu günkünden yüz misli daha kötü bir durum alabilir. Ona rağmen gerekli çarelere baş vurularak elimizdeki işi yürütmeye çalışacağız. Dünyanın geçirmekte olduğu misli görülmemiş facianın içinde bu günün şartlarına göre zekâyı azamî şekilde işleterek imkânlar yaratacağız. Hiç bir sıkıntı karşısında *benim kudretim bu kadardır; bundan fazlasını benden beklemeyin* gibi tanzimatçı mantığına uymayacağız. Bu memleket, evltlarından ha-

kiki vazifeyi böyle zamanlarda ister ve bu sözü söylememeleri şartıyla!

2. Elinizdeki talebeyi öyle bir hale getireceksiniz ki bir gün onlara maaş verilmese, yani memleket veremeyecek bir duruma gelse, felâketler birbiri üstüne yıkılsa, onları ateşler içide bıraksa yine onlar maaşların verildiği; ekmeklerin serbest satıldığı devirdeki haleti ruhiye gibi sağlam bir imanla işlerini görebilmelidirler. Köy Enstitüleri talebesinin olgunluk imtihanı bu olmalıdır. Biz onları bu kadar çelik ruhlu ve iradeli bir hale getirmezsek beklediklerimizin hepsi, bu memlekette teneffüs ettiğimiz hava dahi, hepimiz için haram olur. Bu günahın yükü altında ezilir, gideriz.

3. Bir mesele hakkındaki gizli yazımızın seni hayli üzdüğünü anladım. Cevaplarında haklısın. Fakat hayat böyledir. İyi ne kadar tabiî ise kötü de onun gibi bir hakikattır. Senin vazifen hastanın karşısında elinde bıçakları ameliyata hazırlanan doktorun vazifesi gibidir. Böyle olman için sen haberdar ettik.

Şimdi gelelim başka işlere:

1. Bu yıl senin orada birkaç öğretmen evi ile birkaç atelye veya bir okul binası yapmaya çalışalım. Biz mimara detay ve planlarını hazırlatmaya başladık. Sen bu hususta ki fikirlerini bildir.

2. Ziraat işlerine azamî derecede gayret, öylesine ehemmiyet vereceksiniz ki icabederse bütün dersler kesilecek, sembolik olarak günde bir veya bir buçuk saat ders bırakılacak, diğer zamanlar hep tabiattan bir lokma da olsa yiyecek maddesi çıkarmak için harcanacak.

3. Bu günden itibaren gelecek kış için yiyecek maddesi stokuna başlamalısınız. Bu, ister dört baş soğan sarmısak, ister çuvallar dolusu erişte veya tarhana olsun. Karıncalar gibi çalışarak kızın lâzım olacak şeyleri hazırlamalısınız.

4. Bütün bu işleri tanzim, tertip ederek yürütebilmenin başında insan zekâsının tertipli düşünmesi gelir. Her günkü ve mutavassıt insanın iş yapma metodlarına uyularak bunlar yapılamaz. Elindeki bütün vasıtaları bu esaslara göre teşkilâtlandırmalısın. İnsanlara bunların bir kısmını açık açık söyleyerek, bir kısmını zamanla anlatarak, bir kısmını da onları tehdit ederek maledebilirsin. Bu, insan denile mahlûk yok mu, bu hakikaten hayvan oğlu hayvandır. Hayvanları nasıl gütmek lâzımsa bunu behemehal gütmek şartiyle saadete kavuşturmak mümkündür. Fakat o, o kadar mağrurdur ki güdüldüğünü bilmek istemez. Mütemadiyen güttüğünü zanneder. İyiliği başkaları bilmemek şartiyle yapmalı!

Çok çok gözlerini öperim Nejat. Arkadaşlara sevgi ve selâmlarımı söyle.

20.7.1942

Kardeşim Mustafa Engin,[1]

Millî Şef döndükten sonra bizi öğle yemeğine alıkoydu. Orada enstitü hakkındaki intibalarını dinledik. Kanaatı çok müspettir. Başvekil de aynı fikir ve kanaattadır. Hatta Başvekil:

— Türk münevverleri ideallerini tahakkuk ettirmek için bu ideallere sadık ve aşık insanlara muhtaçtır. Enstitüde gördüğüm öğretmenler bu bakımdan işlerini benimsemiş, vazifelerine aşkla sarılmış gençlerdi. İşlerini her bakımdan sımsıkı tutmaktadırlar.

(1) Hasanoğlan Köy Enstitüsü Müdürü. (M. Lütfü Engin)

Bunların çalışmalarıyla köy kalkınması davasını halletmek mümkün olacaktır, dedi.

Bundan sonra Başvekil bu mevzuun etrafında bazı umumî ve ümitli izahlarda bulundu. Millî Şef, Ankara Valisine (ekmeklerin iyi olmadığı meselesini tekrar hatırlattı ve bu işin üzerinde durularak halledilmesi hususunda alâka göstermesini emretti).

Enstitü faaliyetinin şimdiye kadar olduğu şekilde devam ettirilerek inşaat işlerine hız vermenizi ve pratik işlere devam ederken kültür derslerine de çok önem verilmesini bilhassa rica ederim. Öğretmen arkadaşlar talebenin okuma-yazma, aritmetik, tarih, coğrafya gibi kültür dersleri ile yakından ilgilenmeli ve bu derslerde çocukların yetiştirilmelerine büyük emekler sarfetmelidirler. Bu çocuklar köy ilkokullarından zayıf geldikleri için hususî bir itina gösterilmek suretiyle kendilerini yetiştirmek mümkün olabilir.

Mustafa'nın çektiği fotoğrafları iyi bir yere banyo ettirin ve birer kopya çektirin. Kimseye bu resimlerden vermeyin.

Bütün arkadaşlara çok çok selâm, hepsinin gözlerinden öper, hepinize başarılar dilerim.

25.9.1942

Kardeşim Ömer Yurdugül,[1]

Seni Pazarören Köy Enstitüsüne gönderirken teklif edilen işi kabul ederek hemen yeni vazifeye gidişin beni çok memnun bırakmıştı. Son seyahatlarımda oradaki

(1) Pazarören Köy Enstitüsü tarım öğretmeni.

çalışmalarını da yakından gördüm. Müdür ve diğer arkadaşlarla senin işlerine dair konuştum. Onlar da mesainden memnunlar. Bu duruma göre seni Pazaröreni'de uzun müddet bırakmak lâzım gelirken yeni kurulmakta olan bir enstitünün işleri, seni, onların başına getirmemizi icap ettirdi. Orası Yıldızeli civarındaki Pamukpınar Köy Enstitüsüdür. Arazi ve su durumu itibariyle ziraat işine pek elverişli olan bu müessese bir an önce iyi bir sonuçla karşılaşabilmek için senin gibi bir arkadaşın orada işbaşı olarak çalışması lâzım. Müdürü çalışkan ve çalışan insanlara her bakımdan azamî derecede yardım eden bir zattır. Arazi durumu Pazaröreni'den bile müsait olan bu Enstitüyü içinden su akıp giderken verimsiz bırakmak hiç doğru bir hareket olamazdı. Senin ailevî vaziyetinde naklin dolayısıyla ufak bir sarsıntı olacağını biliyorum. Buna rağmen Pamukpınar Enstitüsünün ziraat alanını senin eline vermeyi hem kendim, hem de fikirlerini aldığım diğer arkadaşlar uygun gördüler. Binaenaleyh orada yerleşip uzun müddet kalmak ve orayı iyice imar etmek üzere seni Pamukpınar Enstitüsüne gönderiyoruz. Çalışırken herhangi bir bakımdan bir müşkülle uğrayacak olursan, bu müşkülü Enstitü Müdürü ile halledemeyecek durumda kalırsan şahsen bana bildirmeni ve her neye mal olursa olsun orada muvaffak olmanı önemle istiyorum. Bu mektubumu Pazaröreni Köy Enstitüsü Müdürüne olduğu gibi gösterirsin. Senin yerine bir arkadaş veriyoruz. Bu arkadaşla Memduh, Pazaröreni'in işleri için şimdilik kâfidir. Elimize ziraatçi geçince bir üçüncüyü de vereceğiz. Kırşehir ve Pazaröreni'de çalıştığın gibi burada da çalışarak başarı göstermeni candan diler, gözlerinden öperim.

25.9.1942

Kardeşim Edip,[1]

Son günlerde yazdığın mektupları ve Reisicumhurun sehayatine ait raporu aldım. Büyük bir imtihandan başarı göstererek çıktığınız için sizi tebrik ederim. Öğretmen arkadaşların gösterdikleri alâka ve talebenin fevkalâde mesaisi bu başarıda en mühim âmil olmuş tur. Sizin şahsen iş başında gece gündüz bıkmadan çalışmanız bu imtihandan yüz akı ile çıkmayı temin etmiştir. Onun için emeği geçen her enstitü mensubuna tekrar teşekkürü bir vazife bilirim.

Her iyi ve sevinçli hadiseyi mutlaka üzüntülü bir hadisenin takip etmesi şart olmamakla beraber en çok sevindiğim günlerde seni üzecek bir haber vereceğim. O da şudur:

Kepirtepe Köy Enstitüsünde çalışan idare memurlarıyla öğretmen arkadaşların hemen hepsini değiştirerek yerlerine yenilerini vermek icap etti. Bu müessese bildiğin gibi kuruluşundan beri birçok yer değiştererek sarsıntılı bir hayat geçirmişti. Üzerine bir de Trakya bozgunu dolayısıyla talebeyi çekmek, sonra tekrar iade etmek işi ilâve olunca birçok bakımdan noksanları çoğaldı. İdare işinin başında bulunan arkadaşlar belki de haklı olarak panikledîler. Son dünya ve memleket durumunun meydana çıkardığı birtakım güçlükler, engeller de bunlara eklenince oradaki arkadaşlarla bu işleri yürütmek imkânı kalmadığı hâsıl oldu. Bu durum karşısında bazıları kendiliklerinden işten çekilmek istediler. Şu veya bu tarzda düşünerek çekilmeyi söyleyemeyenler de iş yapılma imkânı bulunmadığını bir kanaat halinde ifade etmeye başladılar. Hülâsa olarak söylemek lâzım gelirse müessesede bir operasyona kat'î

(1) Arifiye Köy Enstitüsü Müdürü sayın Süleyman Edip Balkır.

ve zarurî lüzum hâsıl oldu. Oradaki arkadaşları alarak yerlerine diğer enstitülerde çalışanlardan yeni bir kadro teşkil edecek kadar eleman verilecek. Bu arasa senin hissene de Enver Kartekin ile karısını alıp oraya vermek düştü. Şimdi ya mevcut öğretmenlerden veya hariçten birini Enver'in yerine inha edeceksin, biz de onu tayin edeceğiz. Tedrisat bakımından müşkül bir duruma düşmemen için onların yerine öğretmen verdik. Bunlar, Enver'le karısına nazaran biraz tecrübesiz olmakla beraber senin idarende maksada elverişli bir hale gelebilirler. Bu zarureti böylece kabul edeceksin. Enver'e vaziyeti anlatırsın. Kendilerine lüzum hâsıl olunca gösterilen yere gitmek elzemdir. Bunu ondan bilhassa beklerim. Kepirtepe'deki hayat şartları Arifiye'ye nazaran biraz ağır olmakla beraber buna katlanarak orada da canlı bir müessese kurmak işine katılmalıdır. Kızılçullu ve Arifiye'deki mesaisiyle iyi tanınan bu arkadaşları Kepirtepe'nin müşkül şartlarını yenebilecek durumda gördüğüm için kendilerine böyle bir vazife verilmiştir. Para bakımından durumları değişmemiştir.

Senin Hasanoğlan'a gönderdiğin talebeler burada çok iyi çalışarak kendilerine verilen vazifeyi tam manası ile bitirdiler. Şimdi bir seyahate çıkmaları için gereken parayı avans olarak almak üzere öğretmen Bayram Arifiye'ye gelecek. Bu seyahati çocuklara yaptırmak her bakımdan çok faydalı olacak. Tahsisat meseleleri gözönünde tutularak tasarruf yapmak zaruretiyle bundan onları vazgeçirme yoluna gitme. Bu tahsisatlar yeni duruma nasıl olsa bir şekle bağlanacak, o zaman telâfi edilir.

Bugün Millî Şef'in seyahati hakkında Hükümete bildirilmek üzere Başvekilliğe verdiği raporun senin Enstitüyü alâkadar eden kısmını okudum. Enstitüyü çok iyi bulduğunu ve sana teşekkür ettiğini Hükümete bildiriyor. Candan tebrik ederim. Ankara'da sana yazıla-

cak diğer havadisleri Bayram, birkaç gün sonra da Hamdi dönünce anlatacaklardır. Onun için ben burada kesiyorum.

Çok çok gözlerini öperim. Oradaki arkadaşların hepsine selâm ve sevgilerimi söylersin.

25.9.1942

Kardeşim Nejat (İdil),

Burada uzun görüşmelerimize rağmen Enstitüye döndükten sonra inşaat ve su işleri hakkında yazdığın resmî cevaplardan şunu anladım ki birtakım sebeplerle işler bugün gerektiği şekilde sıkı tutulamıyor. Onun için sizin Enstitünün inşaat mevsimi geçmeden bu işleri bitiremeyeceği kanaatı insanda kuvvetleniyor. Esasen gerek senin ve gerek idare arkadaşlarının bu işlerin yapılamayacağı hakkında çok katileşmiş birtakım kanaatlarınız da var. Bütün müşküllere rağmen Enstitülerde bilhassa idareci olarak çalışan arkadaşlarda böyle bir kanaatın doğmamasını çok isterdim. Çünkü bu kanaat Enstitüyü çok zarara uğratır ve bu yüzden talebe ile öğretmenlerin hepsi meflûç insanlar gibi olurlar. İşte sizin Enstitüde bu tablonun peydah olmaması için birkaç ay düşündükten sonra bir karara vardım. O da şudur: Diğer Enstitülerde başarı ile çalışmış olan insanlardan buraya yeni öğretmenler ve idare memurları vermek. Sizde çalışan bütün arkadaşların çok müşkül şartlara katlandıklarını biliyorum. Bunların bu yüzden durgunlaşmalarını tabiî görenler de olabilir. Onları çok haklı bulanlar bulunabilir. Fakat bütün bunlara rağmen Enstitünün hayatı her şeyin üstünde gelir. Hadiseyi bu

soğukkanlılıkla mütalâa etmek gerekir. O zaman vereceğimiz hükümler en doğru kararlar olur. Seni vaziyetten olduğu gibi haberdar ediyorum. Yeni öğretmen ve idare memuru geldikçe şimdiye kadar orada çalışmış olanların işlerini bunlara teslim ederek yeni tayin edildikleri vazifelere gitmeleri lâzımdır. Ayrılan bütün arkadaşlara oradaki çetin mesailerinden dolayı çok müteşekkirim. Gidecekleri yerlerde de memlekete faydalı işler göreceklerine kaniyim. Senin emeklerini hiç unutamayacak durumdayım. Bir gün kendin isteyerek herhangi bir işe gitmek istersen bu çeşit işleri sana vermekte asla tereddüt etmem. Böyle bir duruma gelinceye kadar yeni vazifende çalışmanı ve biraz da yorgunluğunu gidererek hamle kuvveti kazanmanı çok isterim. Sende birçok insanda görmediğim meziyet ve faziletler gördüm. Bunu cesur bir iş hayatiyle meczedebildiğin (birleştirebildiğin) gün memlekete çok büyük hizmetler görebilirsin. Çok çok gözlerini öperim. Diğer arkadaşlara selâm ve sevgilerimi söylersin.

Kardeşim İhsan,[1]

Mektuplarını aldım. İşlerin çokluğundan cevap yazmakta geciktim. Senin orada işe başladığından bugüne kadar elde edebildiğim bilgilere göre şu noktaları hatırlatmayı faydalı buldum:

1. Köy Enstitülerinde vazife gören bütün öğreticileri talebenin yetiştirilmesi işine, rol sahibi olarak katmak

(1) Sayın İhsan Kalabay, Kepirtepe Köy Enstitüsü Müdürü. Mektubun tarihi saptanamamıştır.

lâzım. Müesseseler tek şahsın malı olmamalı. Tek insanla ve sadece onun fikirlerine göre idare edilmemeli.

2. Enstitülerin temizlik içinde ve disiplinli bir hayat çerçevesinde çalışması ön planda yerini alan bir konu haline gelmeli. Bütün idare mensupları ve öğretmenler bu bakımlardan rol sahibi edilmeli.

3. Ziraat ve teknik dersler kültür derslerinin yanında zaman itibariyle yüzde elliden az olmamak üzere yer almalı. Ancak böyle bir çalışma havası içinde talebeye, onların iliklerine kadar sindirilmiş iş sevgisi ve terbiyesi verilebilir.

4. Talebeye karşı iyi muamele etme bakımından bütün öğretmenleri yetiştirmek lâzımdır. Tıpkı talebeyi yetiştiriyormuş gibi onlara da emek harcamalıyız. Enstitü mensubu öğretmen, talebe karşısında genel durumu ile bir baba gibi hareket edebilmelidir. Öğretmenler üzerinde çok çalışmak şartıyla bu maksat gerçekleştirilebilinir. Öğretmenleri; ihmalcilik, kaba konuşma, laubalilik, içki içerek talebe karşısına çıkma, adaletsiz hareket etme, kin besleme gibi kusurlardan tamamen sıyrılacak bir hale getirdiğimiz takdirde bu işte muvaffak olabiliriz ve talebeye hakiki öğretmenin örneğini kendi hayatımızla gösterebiliriz.

5. Türlü münasebetlerle toplantılar yaparak öğretmenleri, talebe karşısında doğru, kanaat getirici, sevimli tesirler yapıcı şekilde konuşmaya alıştırmalıyız. Ancak bu gibi zaruretlerle öğretmen, okuma, kendi kendini yetiştirme ihtiyacını duyar. Öğretmen kendini bilgi, karakter, seviye gibi türlü bakımlardan yetiştirme ihtiyacını duymadığı müddetçe de bizim ona müspet tesir yapmamıza hâlâ imkân yoktur. Onun için bu işe çok önem vermeliyiz.

6. Kepirtepe'nin, diğer enstitülere nazaran bir zayıf tarafı kasabaya yakın oluşudur. Siz bu itibarla ba-

zı zorluklarla —meselâ talebenin sık sık şehire gitmek istemesi gibi— karşılaşabilirsiniz. Bu gibi temayülleri (eğilimleri) önlemenin tek yolu enstitüde canlı, talebeyi kavrayıcı, tatmin edici, türlü ihtiyaçlar yönünden kandırıcı bir hayat yaratmaktır. Bu, ancak öğretmenlerde bu fikri uyandırmak ve onları bu uğurda çalıştırabilmekle mümkün olur.

7. Fikir ve tavsiyelerimin tahakkuku için evvelâ idareci arkadaşlarla iyice ve noktası noktasına anlaşmalı. Sonra öğretmenleri bu yola koymalı. Onların hepsine müessesenin bu tarzdaki hareketlerden neler kazanacağını iyice belirtmeli. Sen mizaç, tecrübe ve bilgi itibariyle bunların topunu yapacak ve yaptırabilecek durumdasın. Yanındaki idareci arkadaşlar tecrübe görmüş, çalışkan ve beceriklidirler. Onun için senden bunları beklerim. Bu mektubumu idareci arkadaşlarla birlikte okumanı diler, çok çok gözlerini öperim. Hepinize selâm ve saygılar.

Temmuz 1943

Kardeşim,[1]

Dün, bir dilekçe şeklinde yazılmış istifanameni aldık. Bu dilekçedeki fikirlerini okudum. Bunu muamele-

(1) Bir Köy Enstitüsü Müdürüne yazılmıştır. Enstitüye alınacak öğrenci sayısının iki katına çıkarılması emri üzerine olanakların elverişsizliğinden ötürü istifa etmek isteyen Müdüre verilen karşılıktır. Müdür daha sonra istifadan vazgeçmiştir.

ye koymadan evvel sana şu mektubu yazmayı uygun buldum. Ve kendimde bir hak gördüm. Vereceğin cevaba veya alacağın duruma göre hareket edecek, işini kolaylaştırmak için elimden geldiği kadar lehinde çalışacağım:

1 — Köy Enstitüsü Müdürlüğünden istediğin zaman normal şekilde ayrılmana en çok yardım edeceklerden biri ben olabilirdim. Fakat böyle yapmayıp da hadise çıkararak ayrılma yolunu tutmana ve tercih etmene üzüldüm. Bu hareketi şimdiye kadar tanımaya çalıştığım bu insana yakıştıramadım. İdare işleri birçok insanın sinirlerini bozar, bunu iyice bilirim. Bu gibi fevrî hareketleri bir sinir bozukluğu şeklinde görmesini bilenlerdenim. Sebeplerini anlatmaya lüzum görmeden daha soğukkanlı hareket etmeni pek yerinde bulur ve isterim.

2 — Köy Enstitüsü çalışmalarına takaddüm eden zamanlardan istifanameyi yazdığın güne kadar geçen zamanlar içindeki hadise ve münasebetlerimizi zihninden geçirince en uygun şekil olarak bu tarzda ayrılmayı mı buluyorsun? Bu işlerin her şeyden önce hiç birimizin şahsî hislerine bağlanmamaları icap ettiği için bu soruma sence verilecek cevap önemlidir. Seni sadece bir Müdür değil ondan evvel br dost, bir evlât bildiğim ve daima o muameleye tâbi tuttuğum için insanlığın içyüzünü öğrenme bakımından böyle bir soruyu ortaya koymuyorum.

Senin yaptığın gibi bir harekete ben teşebbüs etseydim, bana ne gibi bir tavsiyede bulunurdun? Bu soruyu seni bir dost gibi bildiğimden soruyorum. Alacağım cevabın şekli bence çok mühimdir.

3 — Yalnız Müdürlük dolayısile değil senin de bileceğin daha başka birçok önemli konularda, en küçücük ve en büyük meselelere kadar sana güvendim. Baş-

kalarını da güvendirdiğimi zannediyorum. Senin de bana karşı aynı düşüncede olduğunu sanıyordum. Bunda aldanmış ve aldatılmış durumda mıyım? Bu noktayı da cevaplarsan çok memnun olacağım.

4 — Orta Öğretim teşkilâtında çalışmak istemenin sebebini de; şahsî ve benden gizli tutacağın bir maksat gütmediğine hâlâ inandığım için sormak istiyorum. Belki lüzumsuz bir soru, fakat bu da insanoğlunun faafından ileri gelse gerek.

Bu sorulardan maksadım şudur:

a) Şimdiye kadar nasıl insanlarla iş görüdüğümü,

b) İcabında koşum altında ölmeyi kabullenen arkadaşlarımız bulunup bulunmadığını,

c) Fikir birliği, iş arkadaşlığı yaptığım insanların şartlar ne olursa olsun gaye uğruna neleri göze alıp, nelere katlanacaklarını ve yolun neresine kadar gidebileceklerini anlamak. Onun için senden belki ilk ve son şahsî ricam olan bu soruları cevaplamanı bilhassa dilerim.

Gözlerini çok çok öper, sağlığını dilerim, oradaki arkadaşların hepsine sevgi ve saygılar.

Temmuz 1943

Kardeşim .....,[1]

Son günlerde senin Enstitüye dair aldığım haberler beni üzdü. Hâlâ temizlik işlerine ve enstitünün bakımına gerektiği kadar önem verilmemiş olması çok acı birşey. Bunlara idare işlerinde görülen bazı aksaklıklar da

(1) Bir Köy Enstitüsü Müdürüne.

katılınca harcadığımız emeklerin boşa gitmiş olmalarına üzülmemek elden gelmiyor.

Bugün bir yazınız geldi. 30.000 liraya değirmen satın almaya karar veriyorsunuz ve icraata da geçiyorsunuz. İnsan bu paranın verilmeyeceğini düşünerek azıcık olsun ihtiyatlı davranmaz mı? Sonra bu bolluk nerede? Biz size inşaat parası yetiştirmek için ne sıkıntılar çekiyoruz.

Türlü türlü sebeplerin işleri çok güçleştirdiğini biliyorum. Fakat bütün bunlara rağmen her hususta güvendiğimiz arkadaşlara bu kurumları idare ettiriyoruz. Halbuki yukarıda işaret ettiğim meseleler bu güvenimizde aldandığımızı gösteren işaretlerdir. Her müşkülünüzü ortadan kaldırmak için bütün kuvvetimizle çalışıyoruz. Bunları kendi kuvvetinizle sökemeyince, çıban gibi taşıyacağınıza haber verseydiniz biz de yardım ederdik.

Sende bütün meseleleri (idarei maslahat) zihniyetine göre hallederim gibi bir kanaat tohum halinde bile yerleşmeye yüztutmuşsa bu bakımdan hem sana hem de müesseseye çok acırım. Ve şunu açık söyliyeyim ki bu zihniyet asla sökmez. Onun için bu işleri çok açık bir kalple, hiç bir şart altında örtmeye çalışmıyarak yürütme metoduna sahip olmaya bakmalısın. Başka hareket tarzlarının hiç birinin sökmeyeceğini iyice bilmelisin.

Para işleri, arkadaşlar arasında ahenk tesisi meseleleri hiç tavizata müsait olmayan, üzerlerinde titrenmesi gereken işlerdir. Bir arkadaşa müteaddit unvanlarla verilmemesi lâzım gelen işleri vermenin doğru olamayacağını kestirmeniz lâzımdır.

Hiç beklenmedik yerlerde pürüz görünmesi bizi çok üzen ve sizleri de müşkül duruma düşüren bir hadisedir. Çok tetik ve dikkatli davranmak gerektir. Bunu iyice bilmelisiniz.

Kısacası bütün pürüzleri temizlemeni, aksaklıkları gidermeni bilhassa rica eder gözlerini öperim. Arkadaşların hepsine selâmlar.

15.9.1943

Kardeşim Talât,[1]

Bütün talebe namına yazılan bir mektubu sana gönderiyorum. Bu hadise biliyorsun evvelce de kurcalanmıştı. Benim kanaatım Zarif'le ilgili kısmını tahrik eden talebeden başka bir şahıstır. Meseleyi soğukkanlılıkla incele, talebeyi bu gibi menfi istikametlere sevk ve tahrik ettiğine kanaat getirdiğin şahısların adlarını şifre ile hemen bildir. Bir temizlik yapmadıkça, bu çıban alevlenip gidecektir.

Durumlarına temas edilen öğretmenler hakkındaki sözler hakikata uygunsa bize bu hususiaki müiaiâanı da bildir. Onlara da çare bulurum.

Yalnız münaseip bulacağın bir tarz ve şekilde talebeye —hakikaten onların suçları varsa— bu gibi hareketlerin sana duyurulmadan yapılmasının çok çirkin olduğunu anlat.

Bizim Enstitüleri şahsî birta'kım sebeplerle gücendikleri için vurmak isteyenlerin metodları talebeyi kışkırtmaktır. Böyle yılanları koynumuzda sakladığımız müddetçe ufak da olsa üzücü ve can sıkıcı hadiselerden kurtulamayız. Onun için geçmiş yıllara nazaran her bakımdan daha gelişmiş hale gelen enstitüleri bu bakım-

(1) Aksu Köy Enstitüsü Müdürü sayın Talât Ersoy.

dan da sağlam bir iç bünyeye sahip kılmamız gerektir. Merhamet, her zaman iyi netice vermez.

İşlerin nasıl gidiyor? Sağlık durumun nasıl? Müessesenin umumî gidişi normal mi? Mektubunu beklerim. Çok çok gözlerini öperim.

Aralık 1943

Kardeşim Halil Arkun,[1]

Mektubunu aldım. Okuluna şimdiye kadar arazi tahsis edilememiş olmasına çok üzüldüm. Bugün Maarif Müdürüne bu işle şahsen meşgul olarak neticelendirmesi için bir emir verdik.

İşlerin aksamadan yürütülmesi köy muhtarından Valiye kadar herkesin sıkı tutmasına bağlı. Bunları harekete getirerek yeni usullere alıştırmak için gerekli tedbirlerin hepsini alacağız. Bütün bunlara rağmen aksaklık olursa yine gayeyi sarsıcı telkki etmiyorum. Sizin bu işlerin her cephesine, bilhassa yeni mezunlar sıfatı ile dayanmanız lâzımdır.

Birkaç gün sonra bir vekillik müfettişini göndererek sizin işleri mahallinde inceleteceğiz. Şimdiye kadar tatbik edilmemiş kanun hükümlerini tatbik ettirmek için ibu yoldan da uğraşacağız. Herşeye rağmen muvaffak olmanızı diler çok çok gözlerini öperim. Diğer arkadaşlarına ve köylülerine de selâmlarımı söyle.

(1) Muğla, Bodrum Dirmil Köy Okulu Öğretmeni Halil Arkun.

13.12.1943

Kardeşim,[1]

Son altı ay içinde on Enstitüyü yakından gördüm. Diğerleri hakkında da oralara giden ve onların iç hayatlarını görmeye, anlamaya çalışan bazı arkadaşlardan malûmat aldım. Bütün Enstitülerde yaratılmış ve yaratılmak istenilen havayı bu yollardan anlamaya çalıştım. Enstitülerimizin çalışmalarında pek iyi safhalar bulunmakla beraber derhal düzeltilmesi gerekli ve bizler için yüzakı teşkil etmeyecek cihetler de var. Onları sıra ile yazıyorum:

1 — Bazı Enstitülerde bir kısım arkadaşların talebeyi dövdükleri ve bu hadisenin o Enstitülerde vazife almış idareci arkadaşlarımızca her şey göze alınarak önlenmediği muhakkaktır. Bu bakımdan durumları düzeltilmiyen Enstitülerde suçlular hakkında çok sert tedbirleri tatbike mecbur kalacağız.

2 — Temizlik ve intizam müesseselerin bir kısmında istenilen şekle getirilememiştir. Enstitü ve oradaki çocuklar bu bakımdan, idareci arkadaşlar tarafından iyi, sıkı kontrol edilmemektedir. Hatta yer yer bu kontrolun nasıl yapılacağını bilmediklerine şahit oldum.

Düğmesi kopmuş, elbisesi sökülmüş veya yırtılmış bir öğrenci bizim arkadaşların dikkatlerini çekmemektedir. Kırık bir cam, kilidi bozuk bir anahtar, yağsızlıktan gıcırdayan bir kapı önemli bir konu olarak ele alınmamkata ve üzerinde durulmamaktadır. Halbuki bunların hepsi talebenin kendi kendilerine ve mükemmel bir şekilde başaracakları işlerdir.

3 — Gördüğüm Enstitülerin bir çoğunun depolarında elbise, çamaşır ve yatak takımı yapmaya elverişli kumaşlar buldum. Böyle olduğu halde aynı Enstitülerde

(1) Bütün Köy Enstitüsü Müdürlerine yazılmıştır.

talebenin bir kısmını elbise, çamaşır ve yatak takımları yönünden acınacak bir durumda gördüm. Bu hal idareci arkadaşlarımızın zihniyet değiştirmeleri lâzım geldiğini hatırlatmaya kâfi gelir sanırım. Bu durum düzeltilmedikçe hiç bir mazeret yerinde sayılamaz.

4 — Yer yer bazı öğretmenlerin öğrencileri kırık notla tehdit ettikleri anlaşılmaktadır. Bu yüzden talebenin bu gibi öğretmenlerden yıldığı, nefret ettiği belirmektedir. Enstitülere asla girmemesi gereken bu kötü zihniyetin bir daha Enstitü kapısından girmemek şartile kovulmasını Müdür arkadaşların vicdanlarına bırakırım.

5 — Bazı Enstitü Müdürlerinin tamimlerle bildirilen bazı emirleri tatbik etmediklerine şahit oldum. Meselâ serbest okumalara saat ayrılması, öğretmenleri ilgilendiren tamimlerin kendilerine duyurulması ve iyice anlatılması bu cümledendir. Bu çirkin yolu tutmuş olan arkadaşların yollarını düzeltmeleri mutlak surette lâzımdır.

6 — Enstitülerin bütün işlerini öğrencilere gördürmek ana prensiplerden biridir. Bunun ne suretle mümkün olabileceği nöbet işleriyle ilgili tamimlerle bildirilmiştir. Öyle olduğu halde bazı Enstitülerde meselâ bir eğlenti toplantısının programını tesbitte, böyle bir programı tatbik sırasında talebenin kendi kendisini idare etmesinde öğrencilere rol verilmediği gibi öğretmenler de candan uğraşarak bir program hazırlama zahmetine katlanmamaktadırlar. Bu yüzden eğlenti gelişi güzel, maksatsız, programsız bir şekilde, sıkıcı bir hava içinde bir nevi angarya gibi devam etmektedir. Bu tablo ile karşılaşılan Enstitülerde en kıymetli zamanların öldürüldüğüne çok üzüldüm. Bu yüzden kusurlu olan kurumlardaki arkadaşların Enstitü işlerini talebey gördürme ve idare ettirme meselesi üzerinde pek çok ça-

lışmaları lâzımdır. Bir Enstitü bu duruma gelmedikçe hem işlerin altından kalkamaz, hem de doğru yolu bulmuş sayılamaz.

7 — Bazı Enstitülerde birbirleriyle dargın oldukları için konuşmayan arkadaşlar gördüm. Böyle bir Enstitüde işlerin ne hale geleceğini tasavvur etmeyi ve bu gibi durumların düzeltilmemesinin doğuracağı sonuçların neler olabileceğini tasarlamayı insafla mütalâa etmenize bırakıyorum.

8 — Öğrenciler Enstitüden uzak alanlara iş görmek üzere sevkedildikleri zaman alınması gerekli esaslı tedbirlerin çok noksan bir şekilde alındıklarına da şahit oldum. Kâfi derecede yiyecek vermemek, gittiği yerde gece kalması muhtemel talebeyi battaniyesiz göndermek, lâmba verilmesi mümkün iken lâmba vermemek gibi haller bu cümledendir. Bütün varlıklarını Enstitülerine feda ederek çalışan bu çocukların düşünülmediklerini anlatıcı yukarıki misaller gayeyi sarsıcı kötü örneklerdir. Bu örneklere Enstitünüzde asla yer vermemeniz elzemdir. Talebeye ne kadar iyi bakılırsa onlardan o kadar çok faydalanılacağı ve verim alınacağı aşikârdır.

9 — Resmî teftişlerden ilgili Enstitülerin Müdürleri keyfiyetten önceden haberdar edildikleri halde programsız hareket etmektedirler. Bu gibi teftişlerde bir program tesbiti ve aksine bir emir olmadıkça o programın tatbiki şarttır.

Enstitüleri ziyarete gelen anlayışlı ve kültürlü kimselere türlü çalışmalar gösterilirken de aynı şekilde programlı hareket edilmesini önemle tavsiye ederim.

10 — Gördüğüm Enstitülerin çoğunda öğretmenleri, talebeyi tatmin edecek şekilde, kitap okumaya hevesli görmedim. Türkçe öğretmenlerinden bazıları bile istenilenden çok az kitap okumaktadır. Bu durum öğ-

retmenin şahsından ziyade öğrencilerin, Enstitünün zararmadır. Okuma isteği kıt öğretmenlerin çoğunluk teşkil ettikleri Enstitülerde hayat basitleşmekte, durgun ve sıkıcı bir manzara göstermektedir. Türlü türlü çarelere başvurarak öğretmenlere çok kitap okutma işini başarmanız ve onlarda bu itidayı kökleştirmeniz lâzımdır. Bu mesele ile ilgili olarak yapılan tamimde öğretmenlerin okudukları kitapları hülâsa ederek idareye verecekleri, idarenin de bunları Vekilliğe göndereceği bildirilmişti. Şimdiye kadar hiç bir Enstitüden bu gibi hülâsalar gelmediğini üzülerek size duyurmak mecburiyetindeyim. Arkadaşların bu nokta üzerinde durmalarını da yeniden hatırlatıyorum.

11 — Bazı Enstitü idarelerinin (mahrem) işaretli yazıları aynen olmasa bile mealen dışarıya duyurduklarını anlatan olaylarla karşılaştım. Bu meselenin önemi, manası, mesuliyeti üzerinde fazla durmaya lüzum görmüyorum. Kendilerine, politikasından talebenin bakımına varıncaya kadar her şeyinde güvendiğimiz Müdürlerin bu noktada çok ciddî hareket etmelerini istiyorum. Bunu yapmadıkları takdirde bundan Enstitüler ve dava çok zarar görecektir.

12 — Enstitülerin pek azında olmakla beraber üzerinde önemle durularak yok edilmesi lâzım gelen şöyle bir durum vardır: Müdür bütün işleri kendi üstüne alarak ve her meseleyi kendine bağlıyarak müesseseyi yürütebileceği kanaatını taşımaktadır. Her biriniz kendi kurumunuzun bütün işlerini bir tablo gibi gözönüne getirecek olursanız bu metodun faydalı olup olmayacağını kolayca kestirebilirsiniz. Enstitülerin çalışmaları artık öyle bir safhaya girmiştir ki onların işlerini bir kişinin başarması asla mümkün değildir. Onun için vazife ve mesuliyetleri birçok arkadaşlara taksim ederek Enstitünün her alanındaki her işin adamını ya-

ratmak lâzımdır. Müdür bu insanları idare etmelidir. Bu hususta size en vefalı hizmeti görecek talebe ve öğretmeni bularak diğerlerini bunların peşinde, bunların idare ve komutası altında çalıştırmaya alıştırmanız lâzımdır. Bu takdirde revirinizde günlerce yattığı halde hatırı sorulmayan, çamaşırsız kaldığı halde haftalarca görülmeyen, söküğü olduğu veya düğmesi koptuğu halde ikaz edilmeyen talebe ile karşılaşılmaz. Enstitüler, içinde yaşayanların ortak malları ve ortaklaşa idare ettikleri yıkılmaz kurumlar haline gelmelidir. Tek şahsa bağlı, onun bulunduğu zaman işleyen, bulunmadığı zaman duran müesseseler olmamalıdırlar.

13 — Bir kısım Enstitülerde öğretmenleri ve öğrencileri günü gününe haberdar etmek lâzım gelen tamimlerin geldiğinden çok sonra alâkalılara gösterildiklerine veya şöylece duyurulduklarına şahit oldum. Öğretmenler kurulunda okunması ve üzerinde öğretmenlerin mütalâa beyan etmeleri gerekli bu gibi tamimleri, şekil yerine gelsin kabilinden tebliğ edivermek maksadı temin etmez. Öğrencilere etraflıca anlatılması icap eden tamimleri de sadece ilân tahtasına asmak veya bir nöbetçi öğretmen vasıtasiyle bir defa koutmak güdülen gayeyi gerçekleştirmeye yaramaz. Bu gibi haller Müdür arkadaşların talebe ve öğretmenler karşısında tamimde mevzubahis olan meseleleri konuşmak ve ilgilileri bu alanda konuşturmak istemediklerini anlatır. Bir müessesenin mensuplarını alâkalandıran işler onlar tarafından konuşularak müsbet kararlara bağlanmadıkça da o müessese almaması lâzım gelen istikametini asla alamaz. Onun için gönderilen emirlerin vaktinde ve üzerlerinde esaslı şekilde durularak ilgililere duyurulmasını önemle rica ederim.

14 — Bazı Enstitülerde ambar ve debbov islerinin aksak gittiğini gösteren durumlarla karşılaştım. Bu men-

fi durumun başlangıcı günlük talebe yoklamalarını muntazam ve ciddî bir şekilde yapılmaması, talebeye verilen eşyanın muayyen esaslara bağlanarak verilmemesi, türlü sebeplerle ambardan çıkarılacak eşyanın hakikî lüzum müzekkerelerine istinat ettirilmemesi hususları teşkil etmektedir. Bunlar yapılmadıkça ambar ve debboy kayıtlarının muntazam tutulmasına ve defterlere temiz bir şekilde geçirilmesine imkân yoktur. Aynı zamanda ağır mesuliyetleri gerektiren bu haller üzerinde ciddiyetle durmamak Müdür arkadaşları ve onlarla birlikte bu işlerin mesuliyetini üzerlerine almış olanları çok müşkül bir duruma sokar. Umumiyetle kayıt işlerini günü gününe yapmak ve bunları kontrol etmek vazifesile mükellef olanların murakabe vazifelerini zamanında yerine getirmek suretiyle düzeltmek kabildir. Bu bakımdan bazan idare mensuplarına müşkül işler düştüğü aşikârdır. Fakat bu işler zamanında yapılmayıp biriktirildiği takdirde karşılaşılacak durum bunların hepsinden hem tehlikeli hem daha müşküldür. Onun için bu mesele üzerinde bilhassa durmanızı isterim.

15 — Son olarak Enstitünün bilhassa yiyecek ihtiyaçları dolayısile önceden alınması gereki tedbirlerin vaktinde almayarak geciktiren ve bu yüzden zaman zaman talebenin müşkül duruma düşmesine sebebiyet veren arkadaşların bulunduğunu hatırlatacağım.

16 — Talebe kadrolarını henüz tamamlamamış olan Enstitülerle bu yıl alınacak talebe için gerekli hazırlıkları bitirememeiş bulunan Enstitülerin bu işe sıkı sıkı sarılarak bütün kadroyu alabilecek bir duruma gelmeleri lâzımdır. Bu yıl bildirilen yekûnlar her Enstitünün azamî kadrosunu teşkil etmektedir. Bundan sonra çıkacak talebeden daha az çocuk alınmak suretiyle yük nispeten hafifleyecektir. Yeni Enstitüler açıldıkça, bugün 18 Enstitüye taksim edilmiş bulunan umumî kad-

rodan bir kısmı da oralara nakledilerek mevcut Enstitülerin ağırlıkları azaltılacaktır. Her yıl yapılmakta olan yeni binalar birçok Enstitülere artık geçmiş yıllara nazaran genişleme imkânını vermiş bulunuyor. Bundan sonra sıra diğer noksanların giderilmesine gelmektedir. Bahçeleri ağaçlandırmak, çiçeklendirmek, yarım binaların noksanlarını bitirmek, öğretimle ilgili hususları tamamlamak bu işlerin başında gelecektir.

Muhtelif tarihlerde yazılmış olan tamimlerde geçen ve bu mektuba alınmıyan hususlar üzerinde durmamış bulunan Müdürler, bu tamimleri tekrar okuyarak yapılması istenilen işleri bir daha hatırlamalı ve çalışma plânlarına koymalıdırlar. Bu mektupla bildirilen hususları idare mes'uliyetini beraber yüklendikleri Eğitimbaşı ve Müdür Muavini, İşlikbaşı gibi arkadaşlarına olduğu gibi duyurmalıdırlar. Onların işbirliği temin edilmedikçe öğretmenleri istenilen istikamete sevketmek mümkün olamayacağı gibi, idarenin bir kül halinde talebe üzerine kuvvetli tesir yapması da imkân dahiline giremez. Onun için Enstitüyü alâkadar eden her meselede olduğu gibi yukarıdanberi tebarüz ettirilen (belirtilen) hususlarda da bu işbirliğine ihtiyaç olduğu muhakkaktır.

Size her zaman bu meseleleri resmî tahriratlarla bu kadar açık yazmaya ne zaman ve ne de resmiyetin icapları müsait olmadığı için bu yolu tutmayı faydalı buldum. Her arkadaş elindeki vasıta ve elemandan azamî surette faydalanarak bunları gerçekleştirmeye girişecek olursa kendi müessesesi için çok müsbet verimi bulunan işleri başarmış olur. Bunları yapmaya engel olan ve mektupla bildirilmesi gereken hususlar bulunursa sizin de bu yolu tercih ederek durumu bildirmeniz lâzımdır.

Bu işleri hatır ve gönüle bakmaksızın olduğu gibi

görmek ve yürütmek hepimiz için en doğru yoldur. Vazifesini iyi yapmayan bazı arkadaşları himaye maksadiyle onların kusurlu taraflarını mütemadiyen gizlemek mümkün olamaz. Bu sebepten işleri en iyi şekilde yapacak kimseleri iş arkadaşı olarak seçmeniz veya bizi haberdar etmek suretiyle buna imkân verdirmeniz çok uygun bir hareket olur.

Her birinizle sık sık görüşmek imkânı olmadığı ve yukarıdanberi madde madde sıraladığım hususları etraflıca anlatmak fırsatını bulamadığım için bu mektubu yazıyorum. Bundan evvel yazılan bu kabil mektuplardan bazı arkadaşların mektupta geçen konuların çoğunu kendi üstlerine aldıkları ve bu sebepten biraz asabileştikleri görülmüştür. Bu meseleleri bu kadar açık ve sarih olarak konuşmak veya yazışmak yolu tutulmadı mı, o zaman arkadaşların bunaldıkları ve kendi kendilerine halletmeleri mümkün bazı işlerde çıkmaza düştükleri görülmektedir. Bir nevi fikir teatisi olan bu yazıları iyi niyetle, hatta bir kısım işler kendi Enstitünüzde burada işaret edildiği gibi geçmiş veya geçmekte ise onları düzeltme yolunu bu fırsattan istifade ederek tutmak en kestirme çarelerden biridir.

Teşekkül halinde bulunan bu müesseseleri birçok noksanları ile birlikte ve bir bütün olarak ele almak zarureti vardır. Bu noksanları gidermek için sarfedeceğiniz gayretler günün birinde emeklerinizin boşa gitmediklerini anlatacaklardır. Gerek tatbikat bölgeleri, gerek köy tetkikleri dolayısile çalışma sahaları günden güne genişleyecektir. O zaman Enstitü bünyesi sağlam temele dayanmamış ise daha çok müşkilâtla karşılaşılacak ve işler bugünkü aksaklılarını büsbütün artırarak içinden çıkılamayacak bir hale gelecektir. Buna meydan vermemek için Enstitüleri kusursuz olarak kurmak icap etmektedir. Birbirinize yardımlarda olduğu gibi bir-

birinizin eserlerini görerek kusurları giderme fırsatı bulmanız da iyi bir yoldur. Geçen yıl Hasanoğlan'a çağırdığımız gibi bu sene de başka fırsatlar bularak her Enstitü Müdürüne diğer Enstitüleri göstermeyi tasarlıyoruz. O zaman bu mektupta mevzuubahs ettiğim meselelerle birlikte diğer işleri de aranızda konuşarak sağlam esaslara dayanacak işler haline koymanızı bilhassa isterim. Son sınıflarda bulunan çocukların gerek köy, gerek tatbikat bölgelerinde çalışırlarken kazandıkları müşahedeleri dinlemeniz, incelemeniz de sizin için çok faydalı olur.

Bütün zorlukları zorluk şeklinden çıkararak zevk haline getirebilir ve etrafınızdakilere bu fikri aşılamaya muvaffak olursanız herbirinizin tecrübelerine ve şimdiye kadar gösterdiğiniz başarılara güvenerek bu işleri istenilen şekle koyacağımza eminim. Çok çok gözlerinizden öperim.

10.1.1944

Kardeşim,[1]

Halil Fikret Kanad'ın, Vekil'in şahsına verdiği raporun bir örneğini gönderiyorum. Bundan maksadım da alın teri dökdüğünüz bu kurumlar hakkındaki görüşleri bilemnizdir. Her olayı soğukkanlılıkla karşılamak her bakımdan bugün için tutulacak en iyi yoldur. Hiç bir harekete geçmeyerek yalnız pedagoji ulemalığı taslayanların fikirlerini öğrenmek, onların söylemeleri mümkün olan herşeyi söyletmek lâzım. Sırası ve zama-

(1) Köy Enstitüsü Müdürlerinden bazılarına yazılmıştır.

nı geldikçe lâfla değil, işle cevap vermek esasen sakal olan bu fikirleri yıkmaya yeter. Böyle şahsî ihtiraslarla dolu mütalâalara gerekli cevabı, olayların ve eserlerin vermesi kadar zevkli şey yoktur. Bu kabil yazıların bir faydası da memlekette pedagoji inhisarcılığı yapmak isteyenlerin içyüzlerini tanımamıza yardım etmeleridir. Onların ellerinde yetişenlerin durumlarının ne olacağını da kestirmek mümkündür. İşte bu bakımlardan faydalanmanı rica eder, çok çok gözlerini öperim.

25.1.1944

Kardeşim Edip,[1]

Adapazarı evleri[2] işi başarıyla sona erdiği için evvelâ sana, sonra orada çalışan çocuklara ve bu davaya emeği katılanların hepsine bilhassa teşekkür ederim. Çocuklar Köy Enstitüleri çalışmalarını da bu hareketleriyle manalandırdıkları için onların mesaileri ve hatıraları her zaman tazeliğini, heyecanını kaybetmeyen bir değerde kalacaktır, yeni hamlelere ve hızlara hem başlangıç, hem de ilham kaynağı olacaktır. Yurt tablosunda böyle şerefli bir işi yaratan ve onun mümessili olarak kalacak öğrencileri tebrik ederim. Kendilerine bu kanaatlerimi duyurmanı rica ederim. Hepinizin çok çok gözlerinizden öperim.

(1) Arifiye Köy Enstitüsü Müdürü sayın Süleyman Edip Balkır.
(2) Köy Enstitüsü öğrencilerinin de katılmasıyla depremden sonra yapılan Adapazarı öğretmen evleri.

Kardeşim Ferit,[1]

Arifiye Köy Enstitüsü mezunlarına ait diplomaları burada imza ettim. Bu akşam soğuk damga ile mühürlenmek üzere gönderiyorum. Ayın yirmiyedinci günü bunları sana getirecek olan son sınıf öğrencilerinden Osman Yoldaş'ı orda bekletmeden hemen damgalayarak o gün Arifiye'ye dönmesini temin etmeni rica ederim. Ben ayın yirmisekizinci günü sabahı Ankara'da bulunacağım. Bu seyahatten elde ettiğim sonuçlara göre gördüğüm yerlerin yüzde sekseninde istenilen işler zamanında başarılacaktır. Geri kalan yüzde yirmisinin gecikmiş olması başta Maarif Müdürleri olmak üzere idare âmirlerinin gafletinden ileri gelmiştir. Vekillik bu meseleye yollarda yazdığım yazılardaki kanaate göre el koyarak ciddî ve esaslı tedbirler almadığı takdirde davanın yüzde yüz gerçekleşmesi asla mümkün olmayacaktır. Maarif müdürlerinden, ilgili ilköğretim müfettişlerinden ve gezici başöğretmenlerden işlerin başarılması uğrunda en ufak fedakârlığı göze alarak, bu işleri aksatmak isteyen idare âmirlerine karşı hakiki durumu anlatan ve yapılması gerekli işlerin zamanında yapılmasını yazı ile resmî bir şekilde dileyen tek arkadaşa rastgelmedim.

Herkes bulunduğu mevkiin elinden gideceği korkusu ile idare âmirlerinin tutuş tarzlarına göre sadece onların arkasından gitme yolunu takip etmeyi bir zekâ eseri addetmiştir. Öyle Maarif Müdürleri gördüm ki Köy Enstitüsü mezunu gelecek köylere değil, kaza merkezlerine bile uğramamışlardır. Buna mukabil öyle genç kaymakamlara rastgeldim ki, bu işleri gerçekleştirmek

(1) Sayın Ferit Oğuz Bayır, İlköğretim Genel Müdürlüğü Şube Müdürü. Bu mektubun tarihi yoktur. 1944 yılı ekim ayı olması gerekir.

maksadı ile iş yapılması gerekli köylere haftada bir defa gitmemişlerdir. Bu duruma göre bazı Maarif Müdürleriyle bazı valilerin ötedenberi süregelen ve yıllardanberi devleti aldatan hüviyetlerini açık olarak vekillik makamına bildirmekten başka çare kalmadı. Yer yer Köy Enstitülerinden gönderilen ekiplerin başta bizim arkadaşlarımızın tedbirsizlikleri yüzünden inşaat malzemesi hazırlanmadığı için bir iş yapmadan geri döndüklerine rastladım. Bu itibarla son seyahat şimdiye kadar yaptığım bütün seyahatlardan daha açık bir şekilde memleketin hakiki iş tutumunu bana iyice anlatmış oldu. Buna dayanarak bugün Arifiye Köy Enstitüsünden bütün enstitülere bir şifre ile durumu bildirdim. Ve bir hafta sonra köylere gidecek olan yeni öğretmenlerin rastlayacakları bütün eksiklikleri doğrudan doğruya bildirmelerini enstitü müdürlerinden rica ettim. On gün sonra bütün memlekette iş yapanlarla yapmayanları, devleti aldatmayanları tespit etmek mümkün olacaktır. Bu durum karşısında 3803 ve 4274 sayılı kanunlara göre işleri vaktinde yapıp yapmayanları ayırt ederek yapanları takdir, yapmayanları da en ağır şekilde cezalandırmak yolunu tutmayı tercih ediyorum. Bütün memlekette bu işleri gerçekleştirme yolunda şimdiye kadar eşine rastlanmayan bir çalışma havası içinde bazı arkadaşların gafletleri, idraksizlikleri, kanun ve talimatnameleri vaktinde okumamaları ve işlerin gerektirdiği meşakkatleri göze almamaları yüzünden hâsıl olan menfi durumu neye mal olursa olsun süratle düzeltmeyi en esaslı vazifelerimizden biri addediyorum.

Bu işleri köy yerinde görerek arada hiç bir vasıta olmaksızın elde ettiğim şu kanaati temel taşı yapara! yeni tedbirler almamız icabetmektedir. Devlte mekanizması bütün çarklarıyla birlikte bu amaca göre işletilmediği takdirde binbir emek harcanarak elde edilen

neticenin birkaç tembel ve soysuzlaşmış arkadaş yüzünden, değersiz, sonuçsuz kalması muhakkaktır.

Gelince bütün teferruatıyla anlatacağım şu durumu şimdi bildirmeyi uygun buldum. Bu itibarla seyahatim sırasında mümkün olduğu kadar çok köyü ve okulu normal şartlar içinde görmeye çalıştım. Bu yol tutulduğu için saati gelince derse başlamayan köy öğretmenini, iş zamanında işinin başına gelmeyen valileri ve maarif müdürlerini bizzat yakalamak fırsatını buldum. Menfi durumu vaktinde ilgililere bildirmeyi ve bunu yazılı olarak ifade etmeyi asla akıllarından bile geçirmeyen başöğretmenlere, maarif memurlarına ve ilköğretim müfettişlerine rastladım. Bunlardan adlarını yollardan bildirdiklerimi mutlak surette cezalandırmak lâzımdır.

Gönderilen evraka ait muameleyi süratle neticelendirmeni rica eder, diğer arkadaşlarla birlikte çok selâm ederim.

5.11.1944

Kardeşim E. Balkır,

Bugün biraz önce Vekil benim odaya gelmişti. Adapazarı'ndan dönen bir enstitülü çocukla koridorda karşılaşarak konuştuğunu, yaptıkları işler hakkında ondan malûmat aldığını anlattı. Bu işin ne suretle yapıldığını İlköğretim Dergisi'nde yayınlamamızı söyledi. Ben de kendisine bu işi en iyi bir şekilde senin yapabileceğini söyledim. Çok uygun buldu ve hemen yazmamı söyledi.

Senden en çok iki veya üç nüshaya konulacak şekilde bir yazı ve yetecek miktarda fotoğraf istiyoruz. İşin bütün safhalarına temas edersin. Tatlı tatlı okunacak bir çeşni verirsin. Çocuklardan bu konuya dair yazı yazanlar varsa onlardan ya parçalar alırsın veya onların yazılarını da dergiye aynen koymanızı tavsiye ederim.

benim söylemem üzerine bir yazı yazmış, göndermiş, hatta bu hafta çıkıyor, fakat hem çok kısa, hem de çok soğuk bir yazı; hiç yoktan iyi o kadar.

Bugün senin Geredeli çocukları gördüm, biçareler az zararla kurtulmuş ana ve babalarına kavuşurlar.

Çok çok gözlerini öperim. Arkadaşlara selâm ve sevgiler.

4.12.1944

Köy Enstitülerinin iç yapılarında (öğrencilerin kendi kendilerini idare etmeleri) ilkesine dayanan bir gelişim sağlanacaktır. Onun için bu kurumları her türlü şahsî ve indî idare tarzından kurtarmak Enstitülerde vazife gören bütün öğretmenlerin başlıca amaçları olmalıdır. Bu amaca en kısa zamanda ulaşmak için aşağıdaki tedbirlerin alınması uygun görülmüştür. Madde madde yazılan bu tedbirler öğretmen ve öğrencilerin hepsine Müdürler tarafından aynen okunacak ve manaları onlara iyice anlatılacak, bunlar gerek öğretmenle-

(1) Bütün Enstitü Müdürlerine yazılmıştır.

rin gerekse öğrencilerin cep defterlerine aynen yazdırılacaktır:

1. Köy Enstitülerinde her türlü yapım, ziraat, sanat, idare işleriyle öğretmen ve öğrencileri ilgilendiren resmî işler nöbetle öğretmen ve öğrenciler tarafından görülür. Nöbette bulunmayanlara bu işlerin gördürülmesi, öğrencilerin öğretmen veya usta öğreticilerin hususî işlerinde çalıştırılmaları yasaktır. Kendi işini kendi göremeyecek derecede hasta olan kimsesizlerin işleri de nöbette bulunan arkadaşları tarafından yapılır.

2. Derse ve vazifeye geç gelmek, öğretmenliğe yakışmayacak lâubali hareketlere girişmek, sarhoş olmak, kumar oynamak gibi öğrencilere fena örnek olabilecek hareketlerde bulunmak, öğrencileri dövmek, onlara hakaret etmek yasaktır.

3. Tabelaya giren öğretmenler, istihkakları olan yemeği öğrencilerle birlikte Enstitüde yemeğe mecburdurlar. Hususî evlere veya odalara yemek götürmek yasaktır.

4. Enstitü işleri en az onbeş günde bir bütün öğretmen ve öğrenciler bir araya gelerek konuşulur. Ve işler, bu konuşmalarda —imkânlar, Vekillikten verilen direktifler gözönünde tutularak— verilen kararlara uygun olarak yürütülür.

Enstitülerde en az onbeş günde bir eğlenti tertip olunur. Bu eğlentilere öğrencilerin ve öğretmenlerin katılmaları şarttır.

5. İşbölümüne göre türlü işlere dağılacak kümelere yapacakları işin önemi, memlekete, millete ve onların şahıslarına temin edici faydalar anlatılarak iş gördürülür. Öğrencilere angarya şeklinde, manası anlaşılmayan işlere bu kurumlarda asla yer verilmeyecektir. Bir Enstitüde işlerin sozsuzlaştığı görülürse bundan birin-

ci derecede öğretmenler mesul tutulacaklardır.

Her çocuk öğretim programında tespit olunan şekillere göre kültür, ziraat ve sanat çalışmalarına mutlaka katılacaktır. Belli çocukları yalnız terzilik, şoför muavinliği, davar çobanlığı, tuğlacılık gibi belli işlerde uzun müddet çalıştırmak yasaktır.

6. Şartlar ne olursa olsun, mevsim hangi mevsim bulunursa bulunsun, öğrencilere hergün serbest okuma yaptırılacak ve onlara kitap okuma alışkanlığı mutlak surette kazandırılacaktır.

7. İşin yukarıda belirtildiği gibi ilgililere aynen duyurulduğu, altı madde halinde yazılan kısmın onların defterlerine her zaman görülebilecek şekilde yazdırıldığı idaremize bildirilecektir.

Bu emilere uygun hareket etmeyenlerin durumları Enstitü Müdürlüklerince saptanarak Vekilliğe resmî yazıyla bildirilecektir. Enstitü Müdürlükleri bu direktiflere uygun hareket etmeyenler hakkında gerekli tedbirlerin alındığım ilgililere vaktinde bildirmedikleri ve durumu düzeltmedikleri takdirde şikâyetçilere, şikâyetlerini yazıyla Vekilliğe bildirmek hakkı verilecektir.

Onun için yukarıda yazılı meselelerde çok titiz davranmanızı, icap ederse muvakkat bir zaman için birkaç öğretmenle kalmayı bile göze alarak hareket etmenizi ve Köy Enstitülerine hakiki çehrelerini vermenizi, gerçek manayı kazandırmanızı, öğrencileri şahsiyet haline getirmenizi önemle rica ederim.

8.12.1944

Sayın İbrahim Ethem Bozkurt,[1]

Mektubunuzu aldım; teşekkürler ederim. Sizi üzdüğünü anladığım öğretmenlere aid değişiklik işini inceledim; zatıâalilerine idarî lüzum üzerine gerekli değişikliğin yapılabileceğini söylemiştim. Öğretmenlerin ne gibi lüzum ve idarî zaruret üzerine yerlerinin değiştirilmesi teklifinde bulunulduğunun etraflıca bildirilmesi, müfettiş raporu veya inzibat komisyonu kararı varsa suretlerinin gönderilmesi Vekillikçe usul ittihaz edilegelmiş ve bu husus muhtelif tamimlerle Valiliklere tebliğ edilmiş bulunmaktadır. Size söylediğim zaman esasen bozulması elimde olmayan bu usule göre hareketi kastetmiştim. Bu itibarla diğer bütün valiliklerce takip edilegelmekte olan bu usulden valiliğimizin hariç tutulması, esefle arzederim ki, mümkün olamamıştır.

Yüksek görüşlerinizi her zaman takdirle karşılarız. Ancak bütün öğretmenlerin, her yönden teftiş ve murakabeleri zatlilerinizce mümkün olmasa gerektir. Maarif müdür, ilköğretim müfettişi ve gezici başöğretmen, hülâsa bütün teşkilâtınızın bu iş için kullanılması ve derece derece bu başlara vazifelerinin yaptırılmasının yüksek duyuş ve düşüncelerinize uyacağında şüphem yoktur. Kanun ve ona istinaden yapılmış talimatnamelerin tatbiki sureti ile iş görülmesinin en sağlam yol olduğunda zannederim aramızda bir fikir ayrılığı olamaz. Zatıâlileri gibi valilik makamında bulunan arkadaşlarımızın arzularını yerine getirmekten çok memnun olacağımı takdir buyurmanızı rica eder, saygılarımı sunarım.

---

(1) Yaptığı denetlemeler sonunda «bazı öğretmenlerin yerlerinin değiştirilmesinde zaruret gören» Giresun Valisine yazılmıştır.

Kardeşim,[1]

Son aylarda yaptığı mseyahatlar sırasında Köy Enstitülerinin yarısını gördüm. Enstitülerimizin başarılı birçok işleriyle karşılaştığım halde kendimi tatmin edilmiş sayamıyorum. Görülen her Enstitüde arkadaşlarına şöyle seslenmesini, onlarla bu kadar açık konuşmasını bilen Müdürlerle karşılaşmak istiyorum:

— Arkadaşlar! çok çalışıyorsunuz. Bütün kuvvetinizi tüketecek kadar uğraşıp didiniyorsunuz, fakat bütün bu işleri yaparken aklınızı çok az kullanıyorsunuz. Halbuki sizin, gece gündüz demeden didinmenizin tek amacı; bilek ve bacak kuvvetinden ziyade zekânızı, mantığınızı işletmek olmalı! Elinizden çıkacak her iş evvelâ kafanızdan çıkmalı, size okutulan, öğretilen bilimler, buna hizmet etmeli! İşlerinizin çoğu böyle olmuyor. Siz sağlık bilgisi okuduğunuz, hatta okuttuğunuz halde Enstitüdeki şu musluğun başındaki kirliliği, okul binasının duvarına yapışık gibi duran insan pisliğini, bulaşıkhaneden akıp da çukurun veya derenin kenarında pıhtılaşan birikintiyi, dersanedeki kitap dolabının her tarafına alabildiğine dolan tozu, karyolaları arılar gibi saran tahtakurusu hevengini görüp temizletmeyi akıl edemiyorsunuz. Durumunuz bu olduğu halde siz nasıl oluyor da rahat edebiliyorsunuz? Ve hiç cevap beklemeden sorularını çoğaltsın. Desin ki:

— Bine yakın insan bir araya toplanmışız. Devlet her şeyimizi temin ediyor. Böyle olduğu halde siz bu basit işleri yapmaz veya yaptırmazsanız yetiştireceğiniz çocuklar, adamı az, yardımcısı kıt, parası yok, vasıtaları eksik olan köylüye bunları nasıl yaptıracaklar? Kendi-

(1) Bütün Enstitü Müdürlerine yazılmış olan bu mektubun bir nüshasının üzerindeki «İvriz Mdürüne 18.12.1944'de verildi» kaydına bakarak aralık 1944'te yazılmış olduğu anlaşılıyor.

nizi ve onları bu durumdan kurtarmayınca başka işlere nasıl geçer ve sağlam temeller bulabiliriz?

Bu konuşmadan sonra arkadaşlarını yanma alarak hemen iş başına koşsun. Kendisi ilgililerin hepsine onların görmedikleri kusurları göstersin, onların bilmedikleri işleri (bu iş böyle yapılır ve başarılır) diyerek bizzat göstersin. Etrafında, Enstitüsünde kendisi gibi hareket edebilecek insan sayısını çoğaltsın. Enstitüsünü öyle bir duruma getirsin ki kendi orada bulunmadığı zamanlarda da bütün işler o varmış gibi cereyan etsin. Dediğim gibi hareket edilirse bunun olacağına inanıyorum ve bununla teselli buluyorum.

Müdür arkadaş temizlik işlerini yoluna koyduktan sonra bir toplantı daha yaparak öğretmenlere şunları duyurabilmelidir:

— Arkadaşlar! öğrencilerin vücut temizliği ve giyimleri hoşuma gitmiyor. Elleri, kulakları kirli, saçları birhaftadır yıkanmamış çocuklar görüyorum. Düğmeleri kopmuş, pantolonları sökülmüş, kasketleri yırtık öğrencilerle karşılaşıyorum. Bunlraın hepsi iyi görebilen bir öğretmenin ikaz etmesiyle çocuğun kendi kendine başarabileceği işlerdir. Niçin idarenize verilen öğrencileri bu perişan durumdan kurtarmıyorsunuz? Son sınıfa geçmiş bazı çocuklara rastladım, bunların imlâları bozuk, yazıları çirkin. Hangi kitapları okuduklarını sordum. Yarın biz bunlara bir köy okulunu teslim edeceğiz. Bu nasıl olur? Şu durumu gidermek bizim vazifemiz değil mi? Şimdi de bu meseleleri kökünden halledeceğiz, düşün peşime bakalım, desin. Onları yanma alarak bu işlerin nasıl yapılacağını, nasıl düzenleneceğini öğretsin. Bunların hepsini gerek öğrtemenler gerek öğrenciler için hayatlarının sonuna kadar terkedilmez bir çalışkanlık haline getirsin. Bundan sonra yine bir fırsatını getirerek arkadaşlarına, Enstitünüzü gezen bir

adamın görüşlerini şöylece anlatabilsin:

— Arkadaşlar! Bizim müessesemizi gezen bir zattan duyduklarımı size aynen, onun ağzından çıktığı gibi nakledeceğim. Bu görüşlerde bizi uyandıracak taraflar var, dinleyin bakalım. O bana şunları söyledi:

— Enstitünüzü tekrar gözden geçirdim. Binaları hayli çoğaltmışınız. Ziraat alanlarınız epeyce genişlemiş, hayvanlarınız üremiş, bunlar güzel başarılar. Çok sevindim. Fakat bu başarıların yanı başında yüz kızartıcı hallerinize rastladım, çok üzüldüm. Şu karşıda otlayan sarı inek sizinmiş. Onun hali nedir öyle? Aylardanberi sırtı tarak, karnı insan elinden çıkma yem görmemiş. Hele şu çayırdaki atlar nerede ise bakımsızlıktan yere düşecekler. Tavuklarınız da pek az, hem de yumurtlamıyorlarmış, öyle ise onları ne diye besliyorsunuz? Arpalarınız köylününkinden daha cılız. Öğrencileriniz bu işinizle alay etmiyorlar mı? Veya bahçenizdeki fidanlarla sabzelerinizi beğendim, onlara hiç diyecek yok doğrusu. Enstitünüzde hiç çiçek meraklısı yok galiba? Koskoca okulda meraklı biri çıkıp beş saksı çiçek yetiştiremedi mi? Etrafınızdaki çorak köylerde bile bu işin meraklıları var..... köyde tezekli duvarların arasına konmuş fesleğen, karanfil, küpe çiçeği saksılariyle çardaklara sarılan asmaların dibindeki sarmaşıkları görmediniz mi? Yeni yaptığınız binaları sıvayan öğrencilerinizle görüştüm, onlara binalardan birini göstererek kaça malolduğunu sordum, hiç biri bilmedi. (Öğretmenimiz söylemedi) diyecek oldular. Parası öğretmenin cebinden çıkmış olsaydı, acaba yine mi söylemezdi? diye düşündüm, durdum.

Bir hafta, on gün kadar oluyor, sizi çocuklar akşam karanlığında tarladan Enstitüye dönüyorlardı, ben de peşleri sıra köye geliyordum. Konuşmaları kulağıma çalındı. Bazı öğretmenlerden bahis açarak acı acı dert

yandılar. Öğretmen... öğrencilere (sıpalar, dölleri, tohumu bozuklar, kanı karışıklar!) diye sesleniyormuş. Öğretmen 'la ..... 'da çocukları ağızlarından, burunlarından kan gelinceye kadar dövüyorlarmış, bunları idareciler de bildikleri halde ses çıkarmıyorlarmış Yemekler çok fena pişiriliyormuş, erzaka bakan yokmuş, cânım pirinç pilâvı bile taş kırıntılarile dolu olarak önlerine konuyormuş. Bunu bildikleri halde nöbetçi öğretmenler de göz yumuyorlarmış. Yalnız büyüklerden biri gelirse o gün yemekler biraz düzeliyormuş. Bazı öğretmenler de, adları pek hatırımda kalmadı, öğrenciler köylerine izinli gidince dönüşte kendilerine (yağ, peynir, bulama, pekmez, bal) getirmelerini istiyorlarmış, getirmeyecek olurlarsa onları (size numara vermeyelim de görün!) diye korkutuyorlarmış. Öğretmen ..... lar çok içki içiyorlarmış, idareciler bunların derslerini hiç yoklamazlarmış. Öğretmen 'la 'da son sınıflara ders veremeyecek kadar bilgisizmiş Kısacası koca Enstitüde öğrencilerin dertlerinden anlayanlar, onların bilgilerini arttırmaya çalışanlar, onlara iyi huylar aşılayabilenler pek azmış. Bu saydıklarımı uzun uzun, yana yakıla birbirlerine anlata anlata döndüler. Az kalsın unutuyordum. Bir de şu noktalar üstünde durdular. Çocuklar arasında sigara içenler arttıkça artmış, bazıları da Enstitüden kaçıp köy kahvesinde vakit geçiriyormuş, kasabada dolaşıyormuş. Öğrencilerin söylediklerine pek inanacağım gelmedi amma doğrusu midem de bulanmadı değil. Öğretmenlik, mesleğiniz olduğuna göre kurumunuzda böyle bir hava meydana geldiğini fark edemez misiniz? Edebilirseniz bunun önüne niçin geçmiyorsunuz? Bunu esas vazifenizden saymaz mısınız?

Şimdi sizinle bu meseleleri birer birer ele alarak inceleyelim. Bunlardan bizim Enstitüyü ilgilendirenler

varsa onları derhal düzeltelim. Çünkü bu hallerden biriciği bile çocuklara kadar intikal edince o kurumun havası zehirlenir, teneffüs edilemez hale gelir. Sizden istedikleri şunlardır:

1 — Hiç bir arkadaş öğrencilere karşı kötü muamele yapmayacak, onları şahsî menfaatlarına âlet etmeyecek, numara vermemezlikle tehdit etmeyecek.

2 — Her arkadaş kendisine verilen vazifeyi hakkiyle başarmak için çalışacak, başka arkadaşın işine engel olmayacak, Enstitünüzdeki, iyi bir hava yaratılmasına çalışanlara katılacak.

Enstitünüzün yemeği, yatakları, hayvanları, bahçeleri, tavukları kısaca her şeyi çevredekilerden daha iyi olacak.

4 — Çocuklarımızın giyinmelerinde, yemek yemelerinde, konuşmalarında, düşünmelerinde, münakaşalarında, iş tutumlarında, ülküye bağlılıklarında, kısaca her hallerinde işleri bu esaslara göre yürüttüğümüz görülecek. Öğrencilerimizi bu duruma getirmedikçe kendimizi vazifeyi tam yapmış saymamalıyız.

Bundan sonra yine bir toplanmada Enstitünüz mensubu öğretmen ve memulara şu meseleleri aşağıya yazacağım çıplaklığı ile duyurma fırsatı bulmalısınız. Meselâ onlara şöyle diyebilirsiniz:

— Arkadaşlar! Biliyorsunuz bundan ..... gün önce Umum Müdürle bir seyahat yaptım. Veya seyahat yapan bir arkadaşla görüştüm. Bu seyahatta, mezunlarınızın gidecekleri köylerle Köy Enstitüleri dolaşılmış, yollarda ve köylerde Enstitülerden sevk olunan ekiplerle karşılaşılmış. Gezici başöğretmen, ilköğretim müfettişi, Maarif Müdürü, Kaymakam, Vali gibi bizim işlerimizi gerçekleştirmeye memur kimselerle görüşülmüş. Bütün bunlardan sonra Umum Müdür, Köy Enstitülerini ilgilendiren şu sözleri söylemiş:

— Köy Enstitüleri öğretmenleri arasında onları çok ilgilendiren 3803 ve 4274 sayılı kanunları iyice okuyup manlarını kavrayanların sayıları pek az. Böyle olduğu için öğrenciler ve diğer eleman bu kanunlarda tespit olunan amaçlara göre yetiştirilerek işe tam manasile, yani hakikî hedeflere göre sevk edilemiyorlar. Bazı Enstitü Müdürleri işlerin şümul derecesini henüz kavrayamamışlar. Meselâ kesimlerine giren köylerdeki inşaat işini kendi işlerinden değil, sadece Maarif idarelerinin vazifelerinden sayıyorlar.

Bazı Müdürler de Enstitülerinde çalışan, fakat vazifeyi istenildiği şekilde başaramayanlara hiç bir şey yapamadıkları için bu gibiler bulundukları Enstitülerde ihmalciliği, tembelliği, kırıcılığı, başkalarına kafa tutmayı ve işlere uluorta müdahale etmeyi rahatça yapılan bir alışkanlık haline getirmişler.

Şuraya buraya gönderilen ekipler battaniyesiz, çatal bıçaksız, âlet ve edevatsız gönderiliyor. Ekipbaşı olarak seçilen öğretmenler, pek gelişi güzel seçiliyor. Onun için ekip çocukları gittikleri yerlerde köylüden farksız bir duruma düşüyorlar, yollarda sigara içiyorlar, birbirleriyle terbiyesizce konuşuyorlar. Bazı ekiplerin başlarındaki öğretmenler, öğrencilerden daha akılsız insanlar. Bunlar çocukları kötü hareketlere, jurnalcılığa sevkediyorlar. Fakat Müdürler bunun farkında değiller.

Köy Enstitülerinde büyük çaptaki inşaat, ziraat, elektrikleme, meyva bahçesi kurma gibi birçok işlerde olağanüstü başarı görüldüğü halde su bentlerinin üstüne muvakkat küçük bir köprünün yapılmayışı, pilâvın taşlı oluşu, yaş meyva veya sebze verme imkânı olduğu zamanlarda verilmeyişi, sayıları az da olsa bir kısım öğretmenlerin öğrencilere kötü muamele yapmalarının önlenmeyişi, hasta veya dertli bir çocuğun hatırının vaktinde sorulmayışı, kazalara karşı emniyet tedbirlerinin

sağlam bir şekilde alınmayışı, öğrencilerin idaresine verilmesi mümkün ve faydalı işlerin verilemeyişi, her şeyin açık olarak öğrencilerle konuşulmayışı gibi olaylar beni çok üzüyor. Bunlar için ilgililere çok söyledim, yazdım, çizdim. Fakat hâlâ istediğim sonucu alamadım. Şimdi Enstitülerin iç bünyelerinde bir değişiklik yapmayı düşünüyorum. Bunu birkaç yerde tecrübe ettireceğim. Kümebaşlarının idare ve mesuliyetleri altında binalarından bir kısmı olsun elverişli duruma gelen yerlerde sınıf veya küme ünitesinin kendi işlerini kendileri görmesi ilkesine dayanan bir idare sistemini getireceğim. Bu takdirde o kümeye çiğ erzak vererek yemeklerini kendilerine pişirteceğim. Yatakhanelerini kendilerine temizlettirip tertiplettireceğim. Bu veya buna benzer işlere Enstitü Müdürlerinin kendiliklerinden girişmelerini, Vekilliğe bazı yeni idare ve terbiye şekilleri empoze etmelerini bekliyordum. Şimdiye kadar bir şey çıkmadı.

Köy Enstitüsü mensuplarının çoğunda en eksik bulduğum taraf akıllarını, zekâlarını kullanmadan hareket ediştir. Böyle insanların elinde yetişecek çocuklara bu halin sirayet etmemesi mümkün değildir. Bu kanaatımı kuvvetlendirecek (1000) misal bulup söyleyebilirim. Bir kaç karakteristik müşahedemi sıralayayım. Belli bir günde butlaka lâzım olacak çivi, un, kereste, tuğla, cam, kitap, kalem, sabun, defter, âlet gibi şeyler önceden hesaplanarak tam vaktinde tedarik edilmez. Camın lüzumu bir hayli cam kırılarak pencereler açıldıktan, belli bir kitabın lüzumu da o eser hemen istenilince, tuğla gerektiği inşaat mahallinde tuğla bitip iş durunca anlaşılır. Öğrencilerin gömlek veya pantolonlarının yamanması gerektiği yırtıklar çoğalıp büyüyünce görülmektedir. Tıpkı bunlar gibi Enstitüyü ilgilendiren büyükçe meselelerde de akıl ve zekâ az kullanılır. Meselâ işlerin en kesif bir durum alacakları zamandan biraz önce

öğrencilerin birçoğu köylerine izinli gönderilir. Bunun yanlış olduğu öğrencilere ihtiyaç hâsıl olunca farkedilir.

Genel olarak Enstitü idarecileri ve öğretmenleri kesimlerine giren valiliklerin köylerinde yapacakları işlerde vuzuhsuz bir durumdalar. Ellerinin içindeki öğrencilerin köylerini bile iyice inceleyemedikleri, buna göre fişler tertipleyerek bir arşiv kuramadıkları anlaşılmaktadır. Bu durum Enstitü sınırları içinde cereyan eden işler bakımından çok kuvvetli bir hale gelmiş olan arkadaşlarınızı kesimleriyle ilgili işlerde zayıf düşürüyor ve onun için kesime hâkim bir noktaya çıkaramıyor. Onun için Köy Enstitüsü Müdürlerinin bu bakımdan yapılması gerekli hazırlıkları çabuk bitirmeleri icap etmektedir. Onlar, sağlam bilgileri, müşahedeleri, köyleri iyi tanımaları sayesinde köy eğitimine istikamet çizebilecekler ve 4274 sayılı kanun hükümlerini gerçekleştiregileceklerdir. Bu yapılmadıkça köy hizmeti alanlar düzenli bir çalışmaya sevkedilemezler. Bu hazırlıklara bürünülmedikçe Müdürler Valiliklerde iş görenlere ilköğretim politikasının ana ilkelerini şuurlu olarak kavratamazlar.

Bazı Enstitülerde şimdilik daha ziyade öğretmenlerin faydalandıkları güzel bir kantin hayatına sahit oldum. Fakat çoğunda gerek öğretmenlerin, gerek öğrencilerin dinlenebilecekleri, boş vakitlerini iyi şeylerle meşgul olarak geçirebilecekleri bir (dinlenme yurdu), hatta mefhum olarak da olsa yok. Bunu yaratmamız lâzım. Öğretmen ve öğrenciler aynı çatı altında, tıpkı hayatta olduğu gibi bir arada zevkli saatler geçirebilmelidirler ki, ömürlerinin sonuna kadar terk edemeyecekleri güzel alışkanlıkları kazansınlar. Hasanoğlan Köy Enstitüsünde tecrübe mahiyetinde tatbik edilmekte olan (dinlenme yurdu) plânını bütün Enstitülere göndererek bunun kısa zamanda gerçekleştirilmesini isteyeceğim.

Hayatta kendisine okulla birlikte her şeyini teslim edeceğimiz çocuğu Enstitünün hiç olmazsa 4'üncü sınıfına geldiği günden itibaren arkadaş kabul ederek, onunla birlikte ;alıştığımız gibi birlikte dinlemeli ve eğlenebilmeliyiz.

Enstitülerde artık eksik bulmaya başladığım bir şey de güzellik mefhumu, güzellik imkânları için emek harcanmamasıdır. Her Enstitü öyle bir duruma gelmiş bulunuyor ki, bu uğurda biraz gayret Enstitüleri çiçeğe, resme, güzel yazıya ve eşyaya boğar. Bu kurumlarda öğrenci defterlerinin, diplomaların yazısından tutun da yemekhanelere, yatakhanelere, binalara, bahçelere, hayvan koşumlarına, arabalara, boyunduruklara, çuvallara, heybelere, kepeneklere, nöbetçi kulübelerine varıncaya kadar her şey kendine mahsus güzelliklere bürünmüş olmalı. Çirkin olan her şey bu kurumlarda asla yer bulmamalıdır.

Köy Enstitülerinin çoğu artık muntazam, kitapları ciltli, dolapları güzel ve sağlam birer kütüphane kurma devrine girdi. Her yuvanın, ayrılmış bir programa uyarak ve bu işe meraklı adamını bularak kütüphaneyi tesise başlaması gerektir. Kütüphanesizliğin veya derme çatma kütüphanenin bütün arkadaşları huzursuz kılması lâzımdır. Çocuklara, gidecekleri köylerde kütüphane kurma alışkanlığının verilebilmesi bu zihniyetin Enstitülere yerleşmesine bağlıdır.

Bazı Enstitülerin yüksek kısım imtihanına namzet göstermeyen veya bu imtihanın kompozisyon kısmına girip de muvaffak olamayan bir kısım öğrenciler Ankara'ya kadar gelerek bu işin peşine düştüler. Bu gibilerle mevzuu konuşmak cihetine hiç yanaşmadım. Buna rağmen feci denilecek bir hakikatı öğrendim. Bunları Ankara'ya kadar bazı öğretmenler göndermişler ve kendilerine haksızlık olduğundan, haklarını aramaları

uygun olcaağından bahsederek, bu zavallıları en çok nefret etmemiz lâzımgelen bir yola saptırmışlar. Çocukları talimatname hükümleri üzerinde aydınlatma cihetine gitmemişler. Bu zihniyeti taşıyan öğretmenler üzerinde durmamız lâzımdır.

Köy Enstitülerinin bu saydıklarıma benzeyen birçok davları var. Onların hakikî adamları çıkıp benimsemedikçe bu işleri resmî emirlere dayanarak istenilen şekilde yürütmek mümkün olamıyor. Müdürlerin işte bu adamları yaratıcı unsur olmalarını istiyorum. Onun için onların sıkıntılarını bildiğim halde kendilerine yeni yeni ödevler vermekten kendimi alamıyorum.' Tekliflerime onlardan mukabele gördükçe, işleri genişletmemiz hususundaki isteğim artıyor. Hele mezunları köylerde başarılı kılmak amacıyla onlara ileride pek çok yükler yükleteceğim.

Umum Müdürün düşüncelerini duydunuz. Şimdi buna göre konuşup, çalışmamız lâzım, diyebilirsiniz.

Sizin gibi ben de dertli ve işlerin içinde boğulmuş bir durumda olduğum için bu mektubumla içimi böylece boşaltmayı düşündüm. Her zaman olduğu gibi bundan sonra da hiç bir fedakârlığı esirgemeyerek çalışacağınıza eminim. Çok çok gözlreinizi öperim.

NOT

Mektubu bitirdikten sonra, tam postaya vereceğim sırada Enstitülerin birinde bir yıldanberi çalışan, öğretmen olarak yetişmeyen bir arkadaşla karşılaştım. Bana çalıştığı Enstitünün işleri hakkında müşahedelerine dayanarak ve hiç bir şahsî emel gütmeksizin, tam, tam manasiyle iyi niyetle malûmat vermek istiyormuş. Hakikaten çalışkan ve temiz bir insan olarak tanıdığım için soğukkanlılıkla kendisini dinlemeye hazır olduğumu söylcdim. Ben hem onun söylediklerini not ediyorum,

hem de içini istediği gibi boşaltmasına elverişli bir poz alıyorum. O, görüşlerini ve kanaatlarını şöylece anlatıyor:

1 — Benim çalıştığım müessesede idaresizlik her tarafı sarmıştır. İdare işlerinde çalışanların hiç biri vazifesini yapamıyor. Buna dair size yüzlerce misal getirebilirim. Arkadaşların meslek bilgileri iyi, fakat idarecilik kabiliyetleri yok. Ben bu vaziyet karşısında şu şu işlere el koydum. İcabında hem öğrencileri hem öğretmenleri kırdım, azarladım, zulüm ettim, hatta öğrenci dövdüm. Bozuk giden işleri kısmen de olsa düzelttim. Fakat bazı isterik ve ruhen hasta öğretmenler dövme hadisesi karşısında ağlayarak (burada insan dövülüyor) diye bağırıp çağırarak yaygara kopardılar, dinlemedim.

2 — Bizim Enstitüde çocuklar kültür bakımından çok geridirler. Mezun edeceğimiz öğrencilerin durumlarını incelemek ve tespit etmek üzere toplanan kurulda bulundum. Fecaatın derecesine anlatamam. Öyle çocuklar mezun ettiler ki bunlar köye öğretmen değil, memleketin başına belâ olacaklardır. Bu hal bütün öğretmenlerin alâkasızlığından, tembelliklerinden, burayı yemlik saymalarından ileri geliyor. Kültür noksanlığını ileride kurslarla tamamlayacaklarmış. Belki bu olabilir, fakat karakter meselesini nasıl tamamlayacaklar? Bu çocuklar içinde haydut gibileri var. Evet işe sarılınca, mihanikî de olsa her iş ellerinden geliyor. Fakat bunlar yedek subay olacaklar, münevver zümreden sayılacaklar, bu kültürleriyle mi? Geçenlerde bir tanesi bir spor müsabakasındaki anlaşmazlık yüzünden elinde sopa arkadaşını kovalamış. Az kalsın dövecekmiş. Böyle insandan öğretmen olur mu?

3 — Başlar arasında geçimsizlik vardır. İşler bir programa göre yürütülmüyor. Eğitimbaşı, sanat ve yapıbaşı, ziraatbaşı hepsi kendi sahasında bir âlem ya-

ratmak istiyor. Birbirlerinden hoşlanmıyorlar. Birbirlerini düşürecek kuyular kazıyorlar. Sizi aldatıyorlar. Yapıbaşı yapı işlerinden katiyyen anlamaz. Her şeye burnunu sokar. Meselâ onun izni olmadan kimse bir yerden bir alet veya bir miktar malzeme alamayacakmış. Ben hiç dinlemiyorum, çocukları gönderip lüzumlu her şeyi aldırıyorum. Ona yalvaracak veya onun keyfini bekleyecek değilim ya. Yapı ve sanatbaşı işinden o kadar anlamıyor ki eksikleri bir bilseniz şaşarsınız. Meselâ benim oturduğum evin birçok noksanları vardı. Bir yıl tahammül ettim. Ondan sonra kendim işi elime aldım. Kereste, boya, çimento, tahta ve çalışacak elemanı nerede bulabildimse oralardan çektim aldım, noksanları tamamlattım. Bunu yapabilmek için zor kullanmak icap etti ise kullandım. Fakat işi başardım. Ziraatbaşı hiç bir iş yapmamıştır. Ahırların, kümeslerin halini bir görseniz. Bunları da ben yoluna koydum. Ziraat sahasında göze görünen ufak tefek şeyler varsa onlar da talebenin eseridir.

4 — Yemek, yatak, ambar, depo, malzeme işleri çok bozuktur. Bunlara da el koydum. Çoğunu düzelttim, daha da düzelteceğim. Çalışmak, disiplin tesis etmek, icabında sert davranmakla bunları düzeltmek mümkün oluyor. Fakat arkadaşlar yapmıyorlar. Halbuki yapılması gerek. Yazık değil mi bu memleketin parasına; hem ben, bozuk giden işleri talebe ile konuşuyorum. Onlar da benim gibi şikâyetçiler. Her neye mal olursa olsun, bu işleri halledeceğimi onlara söyleyince memnun oluyorlar ve bana yardım ediyorlar.

5 — Enstitümüzde terbiye de çok noksan. Meselâ cam kırılıyor, taktırılmıyor, çocuğa bir alet lâzım oluyor, verilmiyor. Bir dersanenin badana edilmesi gerekiyor, yaptırılmıyor. Ben bunların da kolayca yapılabileceğine kaniim. Çocuklarla konuşuyorum, onlar da

bu kanaatta. Hülâsa her şey bozuk gidiyor vesselâm. Her arkadaş mahrumiyet içinde, evsizlik, evlerin noksanları, küçük oluşları, yemeklerin bozukluğu, vaktinde ve ihtiyaca göre eşya, çamaşır ve elbise verilmeyişi, çocukların işte çok çalıştırılmaları, buna mukabil iyi bakılmamaları, idaredeki gevşeklik, memleket hesabına hareket etmemi emrettiği için size bunları söylemeye karar verdim. Şahsî menfaattan tamamen uzağım.

Notlarım pek çok, daha iki saat anlatabilirim; fakat başınızı ağırtmayım. Yalnız notlarımın hülâsasını söyleyeyim:

1) İdaresizlik, 2) Bilgi noksanlığı, 3) İşlere karşı topyekûn alâkasızlık. 4) Kültürsüzlük, 5) Başlar arasında ahenksizlik, 6) Sistem bozukluğu, işleri gevşek tutuş kimsenin kimseye bir şey söylemeyişi, 7) Ev noksanlığı evlerin küçük oluşu eksikliklerinin tamamlanmayışı, 8) Yemek ve yatak işlerindeki düzensizlik, 9) Yapı ve Sanat İşlerinin bozukluğu malzemeye bakmamak bilgisizce inşaat, 10) Terbiye bakımından bozukluk çocukları çok çalıştırmak, onlara az veya hiç bakmamak, 11) Gelişi güzel usta veya usta öğreticiler kullanmak, 12) Talebedeki lâübalilik: Nöbette şakalaşmak, yatakhanelerde kahkaha ile gülmeler, öğretmenler karşısında talebeye yakışacak vaziyet almayış.

Yukarıda görüşlerini sıraladığım ve zihniyetini belirten not hülâsalarını koyduğum bu genç, toy, tecrübesiz arkadaş gibilerin her yerde bulunabileceğini gözönünde tutarak onun sözlerini ve kendisine verdiğim cevapları size duyurmayı faydalı buldum. Verilen karşılığın hülâsası şudur:

«Arkadaş; Seni iki saattir dinledim. Sen de beni aynı soğukkanlılıkla dinle bakalım; evvelâ açık ko-

nuştuğun, samimî hareket ettiğin, fikir ve kanaatlarını gizlemediğin, jurnalcılık yolu gibi sakat bir yola sapmadığın için sana teşekkür ederim. Bunları öğretmenler kurulunda söylemen vazifen iken söylemeyişin konuşmamızın en önemli noktalarından birini teşkil edecek. Fakat bu noktaya sonra ayrıca döncceğim. Esas meselelere gelince: İşlerini birer birer söylediğin ve hüküm verdiğin Enstitüyü ben de biliyorum. Onun için cevabım birtakım mantıkî tahminler şeklinde olmayacak.

Seninle ayrıldığımız ve birleştiğimiz tarafları belirtmek için işlerin dayanmaları lâzım gelen ana prensipleri gözden geçirelim: Enstitülerde devletimizin dayandığı ana ilkelerden olan (Halkın kendi kendini idare etmesi) düstur (öğrenci ve öğretmenlerin kendi kendilerini idare etmeleri) şekline sokularak, bu prensibe göre bir idare şekli kurmaya çalışıyoruz. Onu gerçekleştirmenin tek ve eşsiz vasıtası olarak da iş bölümünü, işler hakkında bunlara katılanların fikir serdetmelerini, topluluğa mensup herkesin birbirine iyi muamele etmesini, birbirlerinin işlerine karışmamalarını kabul ediyoruz. Allah Müdür, Muavin, Eğitimbaşı veya öğretmen yaratmak yolunu tutmuyoruz. Hele dayak atan, zulüm yapan, insanları hakaretle veya korku ile sevk ve idare etmek fikrinde olanlara bu kurumlarda bile bile asla yer vermek istemiyoruz. Bu birinci prensibimiz.

İkincisi de şu: Enstitülerin birini diğerlerine tercih ederek ona bol tahsisat vermek, en iyi elemanlarımızı oraya toplayarak göstermelik bir kurum yaratmak istemiyoruz. Sunî ve zorlama usullerle bir tarafın çok leyhine, birçok tarafların da pek aleyhine işleyen müessese kurmak yolunu tutmuş olanların düştükleri hatalı, memleket için zararlı yola düşmekten sakınıyo-

ruz. Taklit, uydurma, otorite sahiplerinin şahsî arzularına göre kurumlar yaratarak birkaç tane dar görüşlüye, menfaat düşkününe, beden rahatlığı peşinde koşana yaranmak, kendimizi beğendirmek hevesinde değiliz. Onun için her Enstitüde ev sıkıntısı, binalarda eksiklikler var. Birkaç yerde dört başı mamûr müesseseler kurarak birkaç yüz çocuk almak yerine onbinlerce öğrenci alarak süratle onları yetiştirmeyi memleket için daha faydalı buluyoruz. Hedefimiz köy okulları da hesaba katılmak şartiyle on binlerce yerde güzel, noksansız okullar, evler, işlikler yaratmaktır. Bu amaca erişilinceye kadar sıkıntıların her türlüsüne katlanacağız. Enstitülerde vazife vereceğimiz arkadaşlara bu durumu söylüyoruz. Bu noksanlara rağmen gönüllü olarak çalışmak isterlerse onları alıyoruz. Ayrılmak istedikleri zaman da hiç itiraz etmeden, onlara asla gücenmeden ayırıyoruz. Enstitülerde biliyorsunuz ki evler de dahil olmak üzere her bina öğretmen ve öğrencilerin emeğiyle meydana gelir. Sizin gibi bir yıllık arkadaşları hazır ve eksiksiz eve yerleştiremediğimize üzülmüyoruz da! İstiyoruz ki lâfçı, körükörüne tenkitçi, hazıra konmanın çaresini arayıcı insanlarımız, kış soğuğunun tadını tada rak, karanlıklar içinde bunala bunala elektriğe kavuşarak, bir kilometrelik yerden su taşıya taşıya musluktan akan suyun, düğmeyi çevirince yanan lâmbanın, bodrumdaki odunu alınca yakılan sobanın ne demek olduğunu ve bunları şimdilik biraz eksik taraflariyle hazırlamış olan arkadaşlarıma saygı göstersinler, minnet duyguları ile bağlı olsunlar. Nankörce, vicdansızca (bizim Enstitüde hiç bir şey yapılmamış, yapılmıyor, arkadaşlar işlere karşı alâkasızlar, burayı yemlik yapmışlar) diyemesinler. Şayet buna rağmen söylenecek, dırıltı yapacak olurlarsa bu eserler onların mütalâalarını değersiz, bayağı sözler haline getirsin. Enstitülerin dayandıkları

bu prensipleri anlayarak onlara uymayanlar için oralarda tutunmak zordur. Fakat ana ilkelerin manaları anlaşılarak onlara göre işe sarılanların kavuştukları bahtiyarlığın derecesi de pek geniştir. İnsanı öyle bir huzura kavuşturur ki içinde süprüntü kabilinden ne varsa hepsi temizlenir. Bu temiz, çalışkan, sağlam görüşlü insanı yaratmak da ikinci prensibimiz.

Üçüncü düşturumuz: Enstitüler hakkında mütalâa yürüteceklerin buralarda çalışmış, başarılı işler görmüş, tecrübeli insanlar veya bunların bünyelerini iyi inceliyerek anlamış kimseler olmasını istiyoruz. Onlardan başkalarının indî ve fevrî mütalalarını sadece bu gibilerin iç yüzlerini öğrenmek ve buna göre tertibat alarak müesseseleri bunların menfî tesirlerinden korumak için sabırla dinliyoruz. Bu gibileri kendi prensiplerimize inandırarak kazanabilmek için çalışıyoruz. İşimizin adamını çoğaltmak, elimizdeki öğrencileri kendi ilkelerimize göre yetiştirmek ve yanlış kanaatlardan korumak için durmadan didiniyoruz. Hatta şimdi sizi dinleyişimin sebebi de budur.

Dördüncü prensibimiz: Hem öğretmenleri hem de öğrencileri her iyi veya kötü şeyi kendi kendilerine görebilecek, her işi kendi kuvvetleriyle başarabilecek duruma getirmek istememiz ve teşkilâtı buna göre kurarak işletmeye çalışmamızdır. Onun için bütün Enstitülerde taklit işlerden, başkaları tarafından mihanikî olarak empoze edilen fikirlerden, ezbere verilmiş kararlara uyarak hareket etmeden, zora dayanan hizmetlere koşulmadan nefret eden insanlar yaratmaya çalışıyoruz. Enstitülerde sağlam işbirliğine, birbirlerinin işlerine dayanan ve onları destekleyen, başkasının vazifesine müdahale etmeyen insanlardan yeni bir insan topluluğu yaratmak hedefini güdüyoruz. Bu havaya göre yaratılan hayatı, mezunlar vasıtasiyle köye, cemiyete intikal ettir-

mek emelindeyiz. Türk cemiyetini insanlık tarihinin her devrinde değerini muhafaza etmiş olan iyiliğe, dürüstlüğe, mertliğe, sevgiye, şefkate, haklarda eşitliğe, düşünme, yazma ve söylemede serbestliğe inanan insanların hamuru ile yoğrulmuş bir cevher yapmak ülküsünü taşıyoruz. Bu ülküyü taşıdığımız ve Enstitülerdeki çocukları buna göre yetiştirmeye çalıştığımız için onlar eşlerini henüz görmeye alışmadığımız yeni bir tip insan olarak hayata katılıyorlar. Onları boyandıkları bu renkleriyle göremiyenler: (kültürleri noksan, haydut gibiler, yontulmamışlar, giyinmesini bilmiyorlar, kaba konuşuyorlar, vazifeleri olmıyan işlere karızıyorlar... gibi) sözlerle tavsif ediyorlar. Evet, bunların kültürleri bildiğimiz münevverinkinden hakikaten ayrı olacak, bunlar hendese davaları ezberliyerek imtihanı verince öğrendiklerini unutan insanlar olmayacaklar. Geometri ve diğer bilimlerin ana kanunlarına göre bina veya eşya yapan münevverler olacaklar. Bakın siz bir yüksek okuldan diploma almışsınız. Bizim mezunlardan herhangi biri ile sizi bir köye okul inşaatı için gönderelim, orada sizin kültüründüz mü söker onunki mi? Köydeki hayatın bütün şartlarına siz mi çok dayanabilirsiniz o mu? Millet dediğimiz topluluk sizi mi beğenir, onu mu? Her ikinize kendi isteğinizle içinizden gelerek hangi kitapları okuduğunuzu soralım. O mu çok okumuş siz mi? Bu noktayı da anlayalım. Bu gösterdiğim ölçülere göre tertiplenecek bilgilerle işlerden, beraber imtihan olmaya hazır mısınız? Hem siz onlara öğretmenlik yapıyorsunuz. Biz işte böyle, bildiğini yapabilen insanlardan yeni bir cemiyet yaratmak için tarlaya tohum saçıyoruz. Bunlar yetişince yapamayacağı bilgiye güvenenler, onu cemiyete en pahalı fiyatlarla satanlar, çürük bilgilerine güvenerek cemiyetten her şey isteyen, fakat hiç bir zaman doymayanlar hem itibarlarını hem de bugünkü de-

ğerlerini kaybedecekler. Yapamayanların, sadece vaaz edenlerin yerine yapabilenler gelecekler.

Şimdi ortaya attığım konular ve ilkelere göre şikâyet edilen müessesenin durumunu inceleyelim:

a) Öğretmen olarak yetişmediğin, meslek içinde müsbet işler başararak tecrübe kazanmadığın halde kendi sahandan ayrı sahalara ait işler hakkında şu saydığım ana prensipleri de bilmemene rağmen kesin hükümleri nasıl verebiliyorsun?

b) Bulunduğun Enstitüde başkalarının işlerine müdahale ederek, zora dayanarak, hele öğrenci döverek iş görmek selâhiyetini kendinde nasıl bulabiliyorsun? Senin yaptığın ve iftiharla söylediğin işler bizim meslekte ağır cezayı icap ettirir. Bana şu cevabı verdi:

— Eğer böyle yapmazsam işler yürümüyor veya çok geç başarılıyor. Ben tedriç ve tekâmül (azar azar ilerleme ve evrim) taraftarı değilim.

— Öyle ise sözlerimin çoğunu hâlâ anlamamışsın yeniden anlatayım, dedim. Ve çok sert misaller getirmek suretiyle bir hayli daha konuştuktan sonra sorularıma devam ettim.

c) Dayakla, zor veya zulüm yoliyle çocuk terbiye etmek isteyenlerden; dayağı yiyenler, dayak atıldığını görenler veya duyanlar nefret ederler. Bu gibiler kendi kullandıkları silâhlarla mukabele görürler. Siz nefret edilen, azarlanan, dövülen bir insan haline gelmek ister misiniz? Hem Enstitü idarecileri sizin bu kırıcı hareketlerinize nasıl müsaade ettiler, bunu anlamadım. Sizin durumunuzu bir zabıt varakasiyle tesbit etmeleri lâzımdı. Bunu yapmamışlar, onlar da gafletteler. Meseleyi öğrenmem mümkün. Bu cihetin niçin yapılmadığını öğreneceğim. Bana şimdi sarih, kaçamaksız cevap verin, nefret edilen, dövülen insan olmak ister misiniz? dedim.

— Hayır, asla! Yalnız ben öğretmenim, onlar öğrenci... hiç hakkım... selâhiyetim yok mu, diyecek oldu.

— Siz bu kanaattan vazgeçmediğiniz müddetçe öğretmen olamaz ve bir hak iddia edemezsiniz, dedim ve bir soru daha sordum:

d) Öğretmenliğin mütearifesi (beliti) kabilinden olan ana prensipleri henüz öğrenmediğinize göre hayatlarını bu işe vererek çalışan, hasta iken bile vazife başından ayrılmayan, mislini başka sahalarda göremediğimiz ve inkârı kabil olamayan birçok başarılar elde etmiş bulunan arkadaşlarımız idaresindeki müessese hakkında verdiğiniz hükümlerin isabetli olduklarına kani misiniz?

Bu soruya cevap vermenizi istemeyeceğim. Onun cevabını kendi vicdanınıza karşı verin!

O ayrıldıktan sonra kendi kendime düşündüm. Size yazdığım bu mektubun bu arkadaşla cereyan eden konuşmamızdan evvelki safhası için (acaba ben çok insafsız mı hareket ediyorum? İsteklerime temel veya misal olarak aldığım ve üzerlerinde durduğum olaylar iş arkadaşlarımdan düzeltilmeleri istenecek kadar önemli midirler, bazı iddia ve görüşlerimde haksızlık mı yapıyorum gibi) zihnimi kurcalayan bir çok sorular, kafamdan silindi gitti. Gaddar hayatın şu içimizdeki arkadaşın kafasına sokarak önüme fırlattığı zehirli balgamına baktım da, kendi kendime (ya duyamadığımız yanlış kanaatlar bunlardan da çirkin ve kirli ise, ya onları taşıyanlar bu arkadaş gibi insaflı değilse veya bu gibiler cepheden gelmeyerek arkadan vurmak isterlerse) diye düşündüm. Sonra bunu, işlerimiz için iyi bir tesadüf ve bir nevi şans saydım. Çünkü hiç bir Müfettiş raporu veya teftiş gezisi, insanların içyüzlerini bu kadar incelikleriyle gösteremez.

Siz de bu gibilere rastlarsanız onları bütün sabır kuvvetinizi kullanarak önce söyletiniz, içlerini anlayınız, bunun size temin edeceği faydayı başka hiç bir vasıta ile elde edemezsiniz. İşlerinizi ayarlamak, en insafsızların beyinsizce hükümleri karşısında bile ayakta tutmak için bu gibi müşahede ve bilgilere sahip olmak lâzımdır.

İçinizde sizinle aynı safta yürüyormuş gibi görünen bu gibi arkadaşlar bulunabilir. Bunları hesaba katarak hareket etmenize belki bir faydası dokunur düşüncesiyle mektubumu uzattım, bir daha gözlerinizi çok çok öper, başarılarınızın sayılamayacak derecede ve eşi görülmeyen şekillerde artmasını dilerim.

KÖY ENSTİTÜLERİNİ BİTİREN ÖĞRETMENLERE MEKTUPLAR[1]

I

Genç arkadaşlar,

Köylere dağıtıldığınızdan beri sizlerden her gün 2-3 mektup alıyorum. Bunların pek önemlilerine, mektubu aldığım hafta içinde ne yapıp yapıp karşılık yazmaya çalışıyorum. Ötekileri ancak yapılması gerekli resmî işleri ilgililere yaptırtmak veya bildirmekle cevaplamış oluyorum. İşlerimin çokluğu yüzünden cevapsız bıraktığım mektuplardan ötürü üzülüyorum. Çünkü sizlere,

(1) Bu ve bunu izleyen üç mektup, yayınlanmış oldukları «İlköğretim» dergisinin ocak-şubat 1945 günlü 17-174 .sayılarından alınmıştır.

daha Enstitülerde öğrenci bulunduğunuz zaman mektuplarınıza karşılık yazacağım, sizleri hayatta da takip edeceğim, diye söz vermiştim.

Şimdiye kadar aldığım mektuplardan, sizin bana duyurmak istediğiniz meselelerin birçok yerlerde aynı şeyler olduklarını anladım. Bu meseleleden birbirine benzeyenleri bir araya getirmeyi, ayrıldıkları bölümlere göre onları incelemeyi ve mektuplarınıza toptan cevap vermeyi düşündüm. Böyle yapmak hem benim işimi oldukça kolaylaştıracak hem de sizin her birinizi hepinizin işlerinden haberli kılmaya elverişli bir durum yaratacak. Onun için mektuplarınıza, teker teker değil toptan, sizin de gazeteniz olan İlk Öğretim'de yayınlanacak mektuplarıma cevap vereceğim. Bana şimdiye kadar yazdığınız, şimdiden sonra da yazacağınız her mektubun karşılığını, üzerine el koyduğunuz, dokunmak ve deşmek istediğiniz konulara göre vermeye çalışacağım. Böylece sizden bize, bizden de size gelip gidecek haberler için emniyetli, kısa bir yola kavuşmuş olacağız. Seslerimizi birbirimize duyurabileceğiz. Bundan işlerimiz çok faydalanacak; yaptıklarımızı bilerek yapacağız; yapmadıklarımıza nelerin engel olduğunu daha iyi anlamış olacağız.

Yazacağım mektupların birkaç tanesini bir araya getirerek meselelerimizi bütüniyle sizlere duyurmayı, sizi bu gibi davaları geniş bir açıdan görmeye alıştırmak bakımından faydalı buldum. İşlerimize ana fikirlerin yol göstermelerini sağlamanız lâzımdır.

Size bu arada bir noktayı daha açıklamak isterim: Mektup şeklindeki yazılar, insanların fikirlerini birbirine bütün çıplaklıklariyle duyurmalarına en elverişli yazılardır. Diğer yazı şekilleriyle bu amaca kolay kolay ulaşılmaz. Bunun en iyi ve en kuvvetli delili de sizin bana yazdığınız mektuplardaki ifadelerdir. Siz yazıla-

rınızda ne kadar açık konuşuyorsanız ben de size duyurmak istediğim meselelere aynı açık yüreklilikle dokunacağım. Etkileri üzerinizden daha silinmeyen gençlik devrinin saflığını, temizliğini, coşkunluğunu aksettiren yazılarınızın karşılıklarını yetişkinlere mahsus ölçülerin çevresi içinde kalarak vermeye çalışacağım. Yazacaklarımın içinde bugün için bir rüyaya benzeyen kısımlar, yalnız ümitlerden örülmüş, gerçeğin karşısında ışık gibi titreşen parçalar olacak. Gerçeğin, doğrunun ve güzelin yolunu gösteren fikirlerden asla ayrılmamaya çalışacağım. Bazan yapılmayan, başarılmayan işler; dikkatsizlik, kültürsüzlük yüzünden ters anlaşılmış fikirle; memleketi ve halkı zarara sokacak inanışlar ve görüşler için kızdıklarım, sert söyleyeceklerim bulunacak. Sizin cesaretinizi kıracak noktalar üzerinde ya hiç durmayacağım veya bunların sizler için ne kadar korkulmayacak meseleler olduğunu göstermeye çalışacağım. Ülkiye bağlılığınızı, birbirinize destek olmanızı, halkı ve çocukları sevmenizi, işe kendinizi veryeminizi, tabiata saldırmanızı, sosyal olaylar karşısında uyanık bulunmanızı yerine göre bilmeye, körüklemeye, çoğaltmaya çalışacağım. Daha şimdiden size hayatın karanlık ve iğrenç taraflarını göstermek gafletine düşmemeye dikkat edeceğim. Meselelerinize dokunduğum zaman size gem vurmaya, yolunuza engeller dizmeye, sizi frenlemeye asla yeltenmeyeceğim. Gerçeğin, doğrunun, iyinin ve güzelin sevgisi yazılarımın temeli, kaynağı olacak. Sizden de böyle yapmanızı beklerim.

Köylerde işe başlayan arkadaşlardan ilk gelen mektuplarda birinci derecede ve ön plânda üstlerinde durulan önemli meseleler, onların deyişleriyle şunlardır:

a) Köylülerim, okulumu, işliğimi, evimi, tarlalarımı benim aklımın alamayacağı şekilde iyi ve tam olarak hazırlamışlar. Bunlara borcumu nasıl ödeyeceğim? Ne

kadar çok ve nasıl çalışmalıyım, hangi konular üzerinde durmalıyım ki bu borcun altından kalkabileyim?

b) Köyümde yeni okul ve öğretmen evine daha bir aya kadar girilemez. Eski okulun bütün camları kırık, çocukları oturtacak tek sağlam sırası yok. Okul yapımiyle ilgilenen de görünmüyor. Köyümün ihtiyar heyeti yalnız kendisine faydalı olabilecek işlerle uğraşıyor. Geri kalan işlerin karşısında omuz silkmekle vakit geçiriyor. Bu durum beni asla yıldırmadı, onu düzelteceğim.

c) Köyümde yeni denilebilecek hiç bir hazırlık yapılmamış, eskiden beri köy ihtiyar heyeti odası olarak kullanılan odayı okul, köyün ortak malı sayılan ve şimdi imamın oturduğu evi de öğretmen evi yaparız, pek sıkışırsak öğretmene kira ile bir köy evi tutuveririz, demişler. Köyümüze bu işler için gelip gidenlerle ilbaylığın salâhiyetli büyüklerine bunları ve fikirlerini beğendirmişler. Kendi tâbirleriyle söylüyorum: «Bu belâyı bu yıllık böylece savdık» diyenler var. Yapılmamış işlerin altından nasıl kalkacağım bakalım?

d) Köyümde işe başladım. İlk öğretim çağında yüzden fazla çocuk var. Bunların henüz yarısını okula getirtebildim. Diğerlerini, hele kızları vermek istemiyorlar. (Kız da okur mu imiş, okuyup da ne olacakmış, pek sıkışırsak cezasını verir bu yılı geçiririz) diyenlere raslanıyor. İkide bir okuldaki çocukları türlü sebeplerle almaya kalkıyorlar.

Yetişkinlerin bazıları akşam okuluna gelmek istemiyor. Okula geleceklerine köy odasında sohbete gidiyorlar. (Bu öğretmen de başımıza belâ oldu) diyenler var. Bu çetin işlerin hepsini nasıl yoluna koyacağım bakalım?

e) Köy Enstitüsünü bitirdim.

köyde öğretmenim. Aynı yolun yolcusu bir kız arkada-

şımla kendimize bir yuva kurmaya karar verdik. Kısmet olursa yakın bir gelecekte ocağımızın ışığını yakacağız. Kız arkadaşım şimdi köyde öğretmen. Yuvamızı kurunca, arkadaşımı benim bulunduğum köye verir misiniz? Her ikimiz de fakir birer ailenin çocuğuyuz. Evlilik hayatı bakımından bizi aydınlatmanızı saygılarımızla dileriz.

Bundan sonraki mektuplarımla bu soruların cevaplarını vermeye, bu meseleleri aydınlatmaya çalışacağım.

II

Bu mektubumda ilk mektubumun sonuna sıraladığım meselelerden birincisi üzerinde duracağım. Sizi türlü bakımlardan fakat işlerin en özlü kısımlarını açıklayarak aydınlatmaya çalışacağım. Sizden, vereceğim cevaplara ve direktiflere göre hareket etmenizi, göstereceğim yollardan gitmenizi isteyeceğim. Köyde her şeyi hazır bulan bahtiyar arkadaşların sorularına cevaplarım:

1 — Köylülerin senin için yaptıkları hazırlık gerçekten anmaya, öğünmeye değer. Bizim eğitim, öğretim tarihimizde bunun eşine raslanamaz. Şimdi senin omuzlarına ağır yükler alman gerekiyor. Önce senin için hazırlanan eve iyice yerleşeceksin. Elinin altında ne varsa onlarla bu evi döşeyeceksin. Yatağını, kendi yapacağın bir tahta karyolanın üzerine yerleştireceksin. Yatak takımların sade ve tertemiz olacak. Oturma odana basit bir masa koyacaksın, bunun üstünde çalışacak, yemeklerini de bu masanın başında yiyeceksin. Sanat bakımından değeri bulunan bir iki resim, bunları hemen bulamazsan güzel birkaç fotoğraf senin evinin duvarlarını süslemelidir. Eşyası düzgün olarak yerli yerine konmuş, temiz bir ev senin aynan olacak. Diğer bütün işleri

tutuşun, bu evle ilgili işleri tutuşundan anlaşılacak. Kısa zaman içinde köyünde böyle bir sözün herkesin dilinde dolaşmasını sağlamalısın: «Öğretmenin evi kadar temiz, onun evi gibi düzgün».

İçinizde her şeyi tam olarak hazırlanmış evlere bir türlü giremeyen, yerleşemeyen arkadaşlara raslanıyor. Her türlü engelleri yenerek en basit bir şekilde de olsa evlere yerleşmeniz lâzımdır. Evine girmeyenleri, bu evlerde oturmayanları hiç bir mazeret haklı çıkaramaz. Boş duran ev, sizin başarısızlığınızın alâmeti olur.

2 — Evin nasılsa, çocuklara ders okutacağın sınıfla iş göstereceğin işlikte o kadar düzenli ve temiz olmalıdır. Bu işleri köye gelenler, teftiş salâhiyeti bulunanlar görsünler, beğensinler düşüncesiyle yapmayacaksın. Her zaman her türlü şartlar içinde böyle yapılması gerektiğini ve temizliğin milli hayatımız bakımından önemi pek büyük olduğu için yapacaksın. Bunları işaret ettiğim esaslara göre yoluna koymadıkça derse veya işe başlamayacaksın. Bütün öğrencilerle birlikte bir saat, iki saat, bir gün çalışmanızı da gerektirse temizlik ve düzeni sağladıktan sonra diğer işlere geçeceksin. Bunu yapmadan hiç bir işe el sürmeyeceksin. Okulun çevresi öyle temiz ve düzenli olacak ki başka hiç bir iş yapmasan yalnız bu işin senin yüzünü ak tutmaya yetecek. Bunu başaramazsan başka işleri de başaramazsın. Çocuklar veya büyükler, eğitime konu olan bütün insanlar, bu işe elverişli şartları taşıyan çevrenin içinde terbiye edilirler. Bu temel ilkeyi her zaman göz önünde tutmalı ve kendine en büyük yardımcı olarak çevreyi tanımalısın.

3 — Okula aldığın çocuklara, işlerin dolayısiyle görüştüğün köylülere her şeyi tatlı dille anlatarak, yaptıracağın işlerin mânalarını kavratarak yaptırma yolunu tutacaksın. İnsanları kötü sözlerle kırmamaya, onlara hakaret etmemeye alışacaksın. Bu noktaya çok dikkat

edeceksin. Hiç kimseye acı söylemeyeceksin, kimseyi dövmeyeceksin. Sabırlı olacaksın. Kolayca söz anlamayanlara tekrar tekrar anlatacaksın. Çocukluğun ve gençliğin sâflığını, temiz yürekliğini, güler yüzlülüğünü ölünceye kadar muhafaza etmeye çalışacaksın. Yüzün her vakit, herkese, en çok üzüntülü ve kederli olduğun zamanlarda bile, daima gülecek. Köylülerin ve öğrencilerin arasında, (güler yüzlü, tatlı dilli öğretmen) diye anılmalısın. Öğrencilerle düşüp kalktığın zamanlarda çocuk olmasını, çocuk gibi hareket etmesini bil, onların oyunlarına katıl, onlarla arkadaş ol. Öğrencilerine kendini herkesten çok sevdireceksin. Başın sevgilerden örülmüş bir taçla süslü olarak yaşamalı ve böyle ölmelisin.

4 — Evinde, okulunda, işliğinde, ahırında, kümesinde, tarlanda, bahçende hep iş başında bulunacaksın. Günün, haftanın dinlenme zamanlarını bilecek, yalnız o saatlerde işe ara vereceksin. Tembellere, işsizlere yuva olan yerlerden kaçacaksın, böyle yerlerden tiksinecek, iğreneceksin. Seni arayanlar iş zamanında daima işinin başında bulacaklar. Uykunu, yatışını, uyanışını, buna göre ayarlayacaksın. İşe taparcasına bağlanmalısın. Gün gelecek senin elinle yuğurulanlarm yepsi tıpkı senin gibi taparcasına işe sarılacaklar. Görevi kutsal bilen bir toplum yaratmalısın.

Yalnız para için, kendi faydan için çalışmayacaksın. Halkın menfaatını kendi menfaatından daima üstün tutacaksın. Özgeciliği sevilir, uğrunda çarpışılır veya ölünür bir değer olarak çevrendeki insanların vicdanlarına aşılamalısın.

Karşılaşacağın her meselede, her işte hayatın çirkin, üzüntülü taraflarını değil, güzel, zevkli, tatlı taraflarını arayıp bulacaksın. Bunları konu olarak ele alacak, çevrene mal edeceksin. Yeni hayat anlayışını ve

görünüşünü köye sokacak, insanları bu anlayışa göre yuğuracaksın. Hayatı sevecek, ondan zevk alacaksın. Sonra yaptıklarını gröüp: «Faydalı olarak yaşamak ne güzel şeymiş!» diyebilceksin.

5 — Enstitüde öğrendiklerini hem öğrencilere hem köylülerine öğretmelisin. Senin bildiklerinle onların bilmediklerini, onların bildikleriyle senin bilmediklerini yan yana getirerek bir çalışma plânı yapmalısın. Bu plâna uyarak çalışmalı, plânlı çalışmaya alışmalısın. En basit bilgilerden başlayarak çevrendekilere konuşmayı, oturmayı, yemeyi, içmeyi, çalışmayı, dinlenmeyi, gezmeyi, türkü söylemeyi, millî oyunlar oynamayı, temiz olmayı, düzenli iş görmeyi, her şeyi, her şeyi, kendi hayatında örnek olarak öğreteceksin. İçine yerleştiğin köyün irili ufaklı, kadınlı erkekli bütün insanları, bilgisizliğin sıkıntılarından kurtularak aydınlığa kavuşacak, bunun zevkiyle durmadan çalışacak, bıkmadan eğlenecek, zamanı gelince coşacak, taşacak, hayatı sevecek, onlarda tıpkı senin gibi «Yaşamak ne güzel şeymiş» diyecekler. Köylerde: «Bugün varık, yarın yoğuk. Dokuz gönlük ömür için on günlük zahre haram değil mi? Az çalış çok çalış kara toprağın altı senin içindir!» diyenleri kendin gibi düşünen insanlar haline getirmelisin. Köyü yeni değerlerle bezeyerek, diri ve ileri duruma kavuşturmak senin başlıca amacın olmalıdır.

6 — Köydeki geçimsizlikleri asla körüklemeyeceksin. Her türlü geçimsizliği ortadan kaldıracak, kökten kazıyıp atacaksın. Köylüyü, birbirine diş bileyen kümelere ayıran her davranışı önleyeceksin. Köylülerin birbirine zarar verecek durumlarını görünce bunun fenalıklarını anlatarak yanlış yolda yürüyenleri doğru yola getireceksin. Birbirleriyle iyice anlaşmış, birbirlerinin zararına çalışmayan bir halk birliği yaratacaksın. Yeni köy cemiyeti senin eserin olacak. Onlar seninle sen de

onlarla öğünebilmelisiniz. Hayatın didişmeden, boğazlaşmadan daha güzel yönleri bulunduğunu, asıl yaşanmaya değer kısmının da bu tarafı olduğunu köylülere duyuracak, iyice anlatacaksın. Onlar barış içinde yaşamanın huzuruna kavuşacaklar, bunun zevklerini tadacaklar. Köylüleri çalışmayı, iyi yaşamayı, hayatı sevecek, ona sımsıkı bir bağla bağlanacak duruma sokmak sana düşmektedir.

7 — Senin ödevlerini saptayan 4274 sayılı kanunun onuncu maddesini her zaman, her gün tıpkı bir takvim yaprağı gibi gözönünde bulunduracaksın. Senin ve senden sonra gelecek öğretmenlerin hayatları müddetince ve gece gündüz çalışmak suretiyle yapa yapa bitiremeyecekleri kadar çok olan bu ödevler gözünü korkutmamalı. Gücünün yettiği kadarını sen yapacaksın, geri kalanlarını senden sonra gelecekler başaracaklar. Her gün işe son verince o gün neler yaptığını kısaca bir kâğıda veya cep defterine yazmalısın. Kendi kendinden hesap istemelisin. «Ben bugün ne gibi müspet işler gördüm?» sorusunu kendine sorarak cevaplayacaksın. Müspet iş göremediğin günler olursa sıkılacak, utanacaksın, «Devletin bana verdiği emeğe hak kazanamadım, hem Devletin hem de köylülerimin güvenini kaybettim,» diyeceksin. Gelecek günlerde daha çok çalışarak boş geçirdiğin günler hesabına iş görecek, böylece iç rahatlığına kavuşacak, vicdan azabından kurtulacaksın.

Yukarıdaki maddelere sıraladığım fikirlere göre hareket eder, işlerini bunlarla destekleyerek çalışırsan görevini başarmış bir insan durumuna gelir, her zaman her yerde ve herkesin içinde yüzünün akiyle dolaşır, bahtiyarlığın zevkleri içinde yaşarsın. Eğer dediklerimi yaparsan, köylülerinin senin için yapmış oldukları işlere lâyık bir öğretmen haline gelirsin. Köylülerine de en büyük hizmeti bol bol yapmış olursun. Senden Cumhu-

riyetin istedikleri de bunlardır. Sizlere sağlık ve başarılar dilerim.

III

Bu mektubuna «Yeni okula ve öğretmen evine daha bir aya kadar girilemez» cümlesiyle söze başlayan genç arkadaşla onun gibilerin durumlarını ele alacağım:

1 — Yapılması gereken bir iş vaktinde başarılmayınca insanı üzer; hele o işin tamamlanması kanunla emir edilmiş ise. Bu bakımdan, yarım kalmış, tamamlanmamış işlerle karşılaşan arkadaşımız üzüntülü konuşmakta haklı gibi görünüyor. Yalnız o henüz genç ve tecrübesiz olduğu için hakikati açıkça anlatan yukarıdaki cümleye üzerinde durulması gereken birkaç söz ekliyor: «Köyümün ihtiyar heyeti yalnız kendine faydalı olacak işlerle uğraşıyor. Geri kalan işlerin karşısında omuz silkmekle vakit geçiriyor». İşte bence bu hüküm, eksik yapılmış işlerin karşısında duyulan üzüntüye kapılarak söylenmiş haksız sözlerin bir örneğidir. Bakınız neden böyle. Şimdiye kadar yapılanları kimler yapmış olduğunu kendi kendimize sorarak cevabını verdik mi bunu anlamış oluruz. Nitekim aynı arkadaş mektubunun sonlarına doğru: «Okul masrafı olarak... bin lirayı altı ay gibi kısa bir zamanda veren, 18'le 50 yaş arasındaki erkek ve kadınlariyle bu işlerde çalışan köy halkı hem fakir, hem yorgun düşmüş. Angariye tutuşuyla çalıştırılan köylülerim işten soğumuşlar. İşleri yeniden ve hiç sinirlenmeden, soğukkanlılıkla ele aldık. Köylülerle anlaşmak pek kolay oldu. Köylüler okul yapımına çok emek verdikleri için bunun meyvasını derlemek istiyorlar. Bunun da okumakla ele geçeceğine inanmışlar. İhtiyar heyeti de hatasını anladı. Yavaş ol-

makla beraber yola geldi» diyor. Sorusuna en güzel, mantığa en uygun cevabı kendisi böylece vermiş oluyor.

2 — Arkadaşımızın dokunduğu yarım kalmış işler konusu üzerinde biraz duracağım: Memleketimizde ilk defa geniş ölçüde okul yapımına geçen yıl girişildi. 2000' den daha çok köyde 5-6 ay gibi kısa bir zaman içinde bu kadar çok okulun bitirilmesi amacı güdüldü. 3803 ve 4274 sayılı kanunlara göre bu işlere üç yıl önce başlamak ve onları böyle geniş bir zaman içinde bitirmek icabediyordu. Giderilmesi elde olmayan türlü sebepler, acemilikler yüzünden bu mümkün olamadı. Onun için işler sıkıştı. Ayrıca bu gibi geniş ölçülü işi kısa zamanda sıkıntısız, rahat rahat başarmaya memleketin genel durumu da bilhassa harb yıllarında hiç elverişli değildi. İstenildiği zaman çivi bulunmayışı, kereste tedariki sırasında karşılaşılan müşküller; tuğla, kiremit ve kireç gibi yapı malzemesinin eksikliği birçok köylerde işleri aksattı. Hele bunlara bir de işten iyi anlayan ustaların bulunmayışı, plânları toprağa tatbik edecek kimselerin azlığı gibi genel teknik kudretimizin yetersizliği katılınca bunaltılar büsbütün çoğaldı. Şunu da açıkça belirteyim ki bu işleri yürütecek elemanın çoğu hayatlarında böyle bir yükü omuzlamış ve başarmış insanlar değillerdi. Onun için davanın idare cephesinde rol sahibi olanlar, dağınıklığı, kolay kolay derleyip toplayamadılar. Bütün bu aksaklıkları Köy Enstitüsü öğrenci ve öğretmenlerinden köylere ekipler yollamak suretiyle gidermeye çalıştık. İş alanı çok geniş, işin mahiyeti oldukça karışık, mükellefiyete tâbi tutularak yapımda çalıştırılacakların sayısı yüz binleri aşkın olduğu için işler bütün köylerde tam vaktinde bitirilemedi. Bunları size eksikliklerden yalnız ihtiyar heyetinin kabahatli olmadığını, —eğer varsa— suçun hepimize ait olduğunu göstermek için anlatıyorum.

Geçen yıl ilgililerin hepsi için iyi bir tecrübe yılı oldu. Toptan bir kurs görmüş olduk. Şimdi köy muhtarları, gezici başöğretmenler, ilk öğretim müfettişleri, Maarif müdürleri, idare âmirleri, köy eğitmen ve öğretmenleri, Köy Enstitüsü Müdür ve öğretmenleri kısaca söylemek lâzım gelirse ilgililerin çoğu işlere neresinden başlanacağını, nasıl el konulacağını, çalışmanın hangi safhalara ayrılacağını, yapıma başlamadan önce ne gibi tedbirlerin alınması gerektiğini öğrenmiş bulunuyor. Geçen yılın en büyük kârı bu olmuştur. Artık hava değişti. İşleri aksatıcı menfi düşünüş memleketin her bucağından kazınıp atıldı. Onun yerine yapıcı, yaratıcı ve çare bulucu düşünüş yerleşmeye başladı. Bunu beslemek ve kökleştirmek sizlerin başlıca ödeviniz olmalı.

3 — Bana yazdığın mektupta belirttiğin durumdaki işlere, anlattığın şekilde el koyuşunu çok beğendim. Seni ve senin gibi hareket eden arkadaşları gösterdikleri bu olgunluktan ötürü tebrik ederim. Köylüye ve halka güvenilmedikçe, onlar sevilmedikçe hiç bir iş yapılamaz. Onlara insan gibi muamele ediş, meseleleri tatlı dille anlatış sizin metodunuz olmalı. Bu usulü zamanla toplumun arasına iyice yaymalısınız. Güven, iş gördürmenin en büyük, en gerekli kaldıracıdır. Bu araçtan faydalanmasını bilmeli.

4 — Eksik işlerin elbirliğiyle bitirilmelerini ilgili yerlere yazdık. İlk öğretim müfettişleri, Maarif müdürleri ve idare âmirleri size yardım edeceklerdir. Bu yazmamıza rağmen eksiklikleri gidermek işinde en önemli rolü senin üzerine alman lzım. Noksan olduğunu bildirdiğin sıraları sen tamamlatacaksın; kırık camların yerlerine takılmasını sen sağlayacaksın. Çevrendekilere okulun önemini sen anlatacaksın. Elinden gelenleri yapmadan, eksikleri gidermeden İlbaylığın bu işlerle ilgi-

li makamlarına sık sık başvurur veya yazı yazarsan, bunun her yerde ve her zaman iyi karşılanmayacağını hesaba katmalısın. Böyle hallerde müşkül duruma düşmemeye dikkat edeceksin. Kendi kendine başaramayacağın işler olursa önce bölge müfettişliğine veya kesimindeki Köy Enstitüsü Müdürüne bildirecek, oradan yardım isteyeceksin.

Senden ve senin durumunda olan arkadaşlardan köylerinizdeki yarım işlerin tamamlanıp tamamlanmadıklarını anlatan mektuplar beklerim. Hepinizin çok çok gözlerinizi öperim. Sizlere sağlık ve başarılar dilerim.

IV

Bu mektubuma köyünde hiç bir şey yapılmamış olan arkadaşla onun gibilerin durumları konu olacak. Önce şu noktayı açıklayayım: yapılması kanunla emredilen bir işin, anlattığın şekle sokularak soysuzlaştırılmasının en önemli sebepleri anlayışsızdık, lâübalılık ve kültürsüzlüktür.

Köy Enstitüsü mezunlarının verilecekleri köylerde okul ve öğretmen evi yapılacağını, bu gibi köylerde öğrencilerin ziraat tatbikatı yapmalarına elverişli ve öğretmenin geçimine yetecek kadar arazi ayrılacağını 3803 ve 4274 sayılı kanunlar sağlamış bulunmaktadır. Bu kanunları tatbike memur olanların okul binası olarak vaktiyle yapılmış ihtiyar heyeti odasını okul olarak, öğretmen evine karşılık da imamın oturduğu köyün ortaklık malı olan evi beğenmeleri, onların hem kanun hükümlerini ve bunlarla ilgili emirleri hem de okulun nc demek olduğunu anlamadıklarını gösterir. Memleket içinde köy köy dolaştığım sıralarda ben de bu gibi olay-

lara rasladım. İlgili, görevli ve salâhiyetli insanların, içine hayvan bağlanamayacak derecede kötü durumda olan yerleri okul veya öğretmen evi olarak seçtiklerini, beğendiklerini gördüm. Kendilerine Devletin önemli işleri verilmiş olan bu gibi kıt görüşlü ve anlayışsız insanlarımızın bu derece kültürsüz oluşlarına çok üzüldüm. İçim parçalandı. Bunlardan bizim teşkilâtımıza bağlı olanları ikaz ettim; fikir ve kanaatlerinde körü körüne ısrar etmek isteyenler hakkında gerekli kanunî muameleyi tatbik ettirdim. Diğerlerinin durumlarını da ilgili bulundukları yerlere bildirdik.

Tatbik edilmek üzere ellerine verilmiş kanunların hükümlerini yerine getirmeyen görevliler takibedilmektedir. Bunlara ödevleri olan işler mutlak surette yaptırılacak veya bu gibiler kanunî ödevini yapmayanlara mahsus muameleye tâbi tutulacaklardır. Bütün mesele gerçek durumun anlaşılmasına bağlıdır. İmkânlar mevcut olduğu halde köyün muhtaç olduğu okulun yaptırılmamasına, bununla ilgili işlerin yüzüstü bırakılmasına hiç kimse razı olmaz. Onun için hiç üzülme! Yapıma elverişli mevsim gelir gelmez bu işler tamamlatılacaktır. Durumu olduğu gibi gösteren mektubundan dolayı sana ve senin gibilere teşekkür ederim.

Mektubunda üzerinde dikkatle durulması gereken bir nokta var: «Bu belyı bu yıllık böylece savdık» sözü. Köylünün okumasını, toptan yükselmesini, uyanmasını istemeyenlerle okutulabileceğine inanmayanlardan aynı sözleri ben de duymuştum. Bu gibiler çoğunluğun içinde o kadar az ve o kadar kuvvetsiz, öylesine geri ve yanlış fikirleri temsil ederler ki onlar daima arka plânda yüzleri kara olarak gizli gizli mırıldanırlar. Okul ve öğretmen için *belâ* tabirini açıkça kullanarak, bu sözünden dolayı kendisini meziyetli insan sayarak ortaya çıkacak insan tasavvur edemiyorum. Bu gibi sözleri har-

cayanlar daha ziyade köylünün bugünkü durumundan faydalananlardır. Onlar da işler olup bitince söylediklerine pişman olur, utanır, aldandıklarını ve suç işlediklerini anlarlar. Böylelerini de gördüm. Halkımızın millî meselelere karşı gösterdiği bu geniş anlayışıyle övünç duydum. Mesele onları tatlı dille aydınlatmaya, konunun önemini onlara anlatmaya bağlıdır. Sizler köylere dağıtılmazdan önce buralarda fikirlerimizin adamları azdı. Yıllar geçip sizler çoğaldıkça köylüler en doğru fikir ve kanaatları öğrenebilecek insanlara bol bol kavuşmaktadır.

Köyünde hiç okul açılmayan köylünün gözleri açıktır, fakat o kendisine faydalı olanı göremez, kulakları duyar fakat işitemez. Onun için bu durumdaki insanların söylediklerinin hepsi her zaman doğru olarak kabul edilemez. Hele bu köylü asıl köylü değil de köylü gibi görünen veya köylüyü koruyucu sahte tavırlar takınan birisi ise. Onun için işi şimdi kısa bir sonuca bağlıyalım:

Şizi hiç bir engel kanunla saptanmış olan görevlerinizi kanun hükümlerine uygun olarak yapmaktan alıkoymamalı, dedikodu şeklindeki sözlere ve köksüz hükümlere asla kulak asmamalısınız. Bunlar karşısında kırılarak, üzülerek işlerinizi aksatmamalısınız. Ülkünüzü gerçekleştirme yolunda sağlam adımlarla hiç sürçmeden yürümelisiniz. Olaylar, sizi haklı, davanızı desteklemeyenleri haksız çıkaracaktır. Başarılarınızın artmasını diler, gözlerinizi öperim, çocuklar.

V[1]

Bu mektubumda, köylerinde işe başlayan, ilköğretim çağındaki çocukların henüz hepsini okula devam ettiremeyen arkadaşların dertlerine geçiyorum:

İlköğretimi yüzde yüz gerçekleştirme işi birçok memleketlerden birdenbire, kısa bir zaman içinde sağlanamamıştır. Bu dava yıllarca süren bir iş olarak ele alınmış, onu zamanla yavaş yavaş gerçekleştirmek yolu tutulmuştur. Bu sebepten her tarafta çok sayıda ve hızla okul açılamamış veya açılan okullara ihtiyaca yetecek sayıda öğretmen verilememiştir. Öğretmen bulunan yerlerde de okul binası eksikliği veya darlığı ile karşılaşılmıştır. Bu olaylara, meslekten yetişmemiş, mesleğini sevememiş öğretmenlerin düzenli olarak işlerinin başında bulunmamaları, çocuklara karşı iyi davranmamaları, onlara okulu sevdirememeleri gibi birçok olayları daha eklenmiştir. Kısacası okula devam etmek mecburiyeti, ilk öğrenim çağındaki çocukların hepsine tatbik olunamamıştır. İşte bu yüzden ilk öğretimin tarihinde (devamsızlık) denilen üzücü bir mesele yer almış ve bu işin verimini azaltan belli başlı unsurlardan biri olmuştur. Bu dert ilk öğretim mecburi bir hale getirildikten, istisnasız her normal çocuğa tatbik edilmek istenildikten sonra daha çok önem kazanır. İlk öğrenimi gerçekleştirmek ödevini üzerlerine alanlar için büsbütün üzücü şöyle bir durumu ortaya çıkarır: devamsızları takip etmek, türlü vasıtalara başvurarak onları okula devam ettirmek, devamsızlık yapan çocukların velilerini aydınlatmak veya cezalandırmak.

---

(1) Bu ve bunu izleyen mektup, yayınlanmış oldukları «İlköğretim» dergisinin Mart - nisan 1945 günlü 175 - 177. sayılarından alınmıştır.

Şimdi sizlere devamsızlık konusu ile ilgili önemli fikirleri açıklamayağ duyurmaya çalışacağım:

1 — Eğitbilimle uğraşanlar, bilginler, öğretmenler ve çocuk velileri devamsızlığa sebep olarak pek çok şeyler söylemişler, bunları münakaşa konusu yapmışlardır. Fakat bunların çoğu parasız ve mecburi ilk öğretim kanunları çıkmazdan önceki zamanlara veya türlü sebeplerle bu kanunların gerçekleştirilmelerine doğru gidilmeyen yerlere aittir. İlk öğrenim alanında devamsızlığın kötü bir gelenek haline gelmiş bulunmasının belli başlı sebebi budur. Devamsızlık için her yerde ve her türlü şartlar içinde birtakım mazeretler ileri sürülebilir. Fakat hastalık, çocuğun evinde yangın çıkması veya ölümle karşılaşılması gibi birkaç şey müstesna, hiç bir sebep öğrencinin okula yollanmamasını haklı gösteremez. Hiç bir tedbir çocuğu okula göndermenin sağlayacağı faydadan daha üstün bir fayda elde etmeye yaramaz. Onun için her şeyden önce devamsızlıkla ilgili olarak ortaya sürülen mazeretleri haklı görmeye yeltenen zihniyetten kurtulmak, ilgilileri bu bakımdan uyandırmak lâzımdır. Bütün köy halkının uyuza tutulduğunu, onları bu dertten kurtaracak esaslı, köklü tedbirlerin alındığını farzedin. Tedavi için çağırılan köy halkından bazıları: «Şimdi işim var, ben gelemem» veya «Ben tedavi edilmek istemiyorum» derse bunların mazeretlerini kabul eder ve haklı bulur musunuz? İlk öğretim çarkından geçmemek için ileri sürülen mazeretlerin çoğu işte bunlar gibidir. Okul ve öğretmenin hazır bulunduğu yerdeki çocukların okula devam etmeleri şarttır.

Devamsızlık tıpkı hastalık gibi bir gerçektir. Bunu doğuran âmiller neler olabilir? Mikropları tanır gibi onları tanımamız lâzımdır. Ancak ondan sonra hastalığı kökten tedavi etmenin çarelerini bulabiliriz. Şimdi

bunlara geçiyorum:

2 — Çocuğu okula getirmek, öğrenciye okulu sevdirmek, onu buraya sımsıkı bağlamak öğretmenin elindedir. Öğretmen okul çağma gelmiş çocukların isteklerini, ruhsal durumlarını, yeni bir topluluğa katıldıkları sırada karşılaştıkları olayların önündeki davranışlarını, arkadaşlık çevresinin onlar için yaratacağı eşi bulunmaz imkânların neler olduğunu, evle okul arasındaki bağlılıkların nasıl kurulacaklarını iyi bilecek olursa devamsızlık denilen hastalığın mikroplarını iyice tanır.

Sağlığı koruma davasının daha pek iyi anlaşılamamış çok önemli bir meselesi vardır: Hastaları tedavi etmek için mi çalışmalı? Yoksa hastalıklara sebep olan âmilleri ortadan kaldırmak için mi? Hastalığın sebeplerini yok etmek elbette ötekinden önce gelmeli. Tıpkı bunun gibi öğretmenler de devamsızlığı doğuran sebepleri yok etmeliler ki işi kökünden yakalamış olsunlar. Bunun nasıl gerçekleştirileceğini gösteren birçok dersler okudunuz. Öğretmenleriniz sizleri bu bakımdan aydınlatmak, doğru yola yöneltmek için türlü türlü meseleler üzerinde durdular. Benim yazacaklarım onların söylediklerine eklenecektir.

Okul, çocuğa sevdirilebilir. Bunu yapmak öğretmenin görevinin başında gelir. Çocuğu korkutmamak, ona iyi muamele etmek, onu oyun yönsemesinden faydalanarak işe sokmak, öğrenciye karşı haksızlıklar yapmamak okulu sevdirmenin belli başlı çarcleridir. İyi kalpli, meslek bilgileri ve sevgileri kuvvetli öğretmenler bunlara daha başka ve yeni çareler de katabilirler: çocuklara işi, iş araçlarını, tabiatı, hayvanları, bitkileri, millî oyunları, türküleri, gezileri, arkadaşlarını, dersi, bir konuyu incelemeyi, bilgi edinmeyi sevdirmek gibi. Sizler için hazırlanan okul binaları, işlikler, tatbikat tarlaları, çalışma programları bu saydıklarımı gerçekleştirmeye ge-

niş imkânlar hazırlamaktadır. Köylerde sizin kuracağınız okullarda öyle bir hava yaratılabilir ki hiç bir çocuk bunu kendi evinde veya yakın çevrenin herhangi bir yerinde bulamaz. Öğrenciler isteklerini ve türlü ihtiyaçlarını gidermeye en elverişli yer olarak okulu bulurlarsa onların buradan kaçmalarına, buraya gelmemek için ayak diremelerine meydan kalmaz. Onun için sizler devamsızlık olayı karşısında her şeyden önce yukarıda söylenenleri yapıp yapmadığınızı araştıracaksınız. Bayatlamış, değerini kaybetmiş fikirlerin veya tedbirlerin esiri olmamalısınız. Tavsiye edilen yoldan gitmedikçe devamsızlığın önüne ceza ile geçmek isteme gibi yanlış bir yola sapmamalısınız.

3 — Uzun yıllar süren meslek hayatından edindiğim tecrübelere dayanarak, size bu konu ile ilgili bazı meseleleri daha duyurmak istiyorum. Nerede göze batacak derecede bir devamsızlık görürsem önce devamsız öğrencilerin değil onların başlarındaki öğretmenin durumunu incelerim. Bu incelemeler sonunda çoğu şu tablo ile karşılaşırım: Öğretmen vaktinde işinin başına gelmemektedir, okulu çocuklara sevdirememiştir, türlü türlü uygunsuz sözleri veya hareketleriyle öğrencileri korkutmakta veya okuldan soğutmaktadır, çocuk velilerine çocuğun okula tevam etmesiyle elde edilecek faydaları anlatamamıştır, birçok meselelerde olduğu gibi devamsızlık meselesini de tamamen mihanikî bir iş olarak ele almıştır, ceza yoluyla bunun düzeltilebileceği kanaatındadır. Sizlerin böyle acınacak bir duruma düşmenizi hiç istemem. Bu yalnız beni değil, sizi yetiştirenleri, size güvenenleri de çok çok üzecektir. Eğer sizler devamsızlık hastalığını iyi edemezseniz, başka işleri büsbütün yapamazsınız.

4 — Mektubunun bir yerinde (kız çocukları okula hiç vermek istemeyenlerin, kız da okur mu imiş, oku-

yup da ne olacakmış?) diyenlerin bulunduğunu yazıyordun. Köy kızlarını tıpkı erkek çocuklar gibi okutma işi hakikaten çok önemlidir. Bunun önemini anlayabilmeniz için köydeki kızlarla Köy Enstitülerinde okumakta olan kız kardeşlerinizi yan yana ve gözönüne ketirmeniz yeter. Köy kızlarının okutmadan bugünkü kadınlar gibi bırakmanın sebepleri: Gelenek ve göreneğe bağlılık, kız çocuğunu küçük yaştan işe sokarak onu kıyasıya istismar etmek, çok gençken evlendirerek ondan bir kuluçka makinesi gibi faydalanma amacı gütmektir. Yalnız şu sayılan sebepler düşünülecek olsa, bunlar bile kızları da erkekler gibi okutmak için en kuvvetli sebepler olabilirler. Yeni toplumlar hak ve görev bakımlarından kadınla erkeği ayırmamayı ana ilkelerden biri olarak kabul etmişlerdir. Cumhuriyet rejimi de bu ilkeye dayanır.

Sizler köy kızlarını okutmak yoluyla yeni ve diri bir toplumun mayasını hazırlamış olacaksınız. Onun için bu iş sadece Ahmet Aganın veya Fatma bacının kızını okula göndermemesi meselesi değildir. Toplumun hesabına görmemiz lâzım gelen hizmet bakımından çocuk velilerini aydınlatmanız, uyarmanız, onları Devletin haklı, özlü ve kendileri için de çok faydalı isteklerine baş eğer bir duruma getirmeniz lâzımdır.

5 — Şimdi başka bir meseleyi ele alıyorum: İlk Öğretim okullarına, kurumlarına veya kurslarına devam etmek 4274 sayılı kanunla tıpkı askere gitmek gibi mecburi bir hale getirilmiştir. Askerlikten kaçmak nasıl ayıp, memleket için zararlı bir suç ise mecburi öğrenim çağında iken okula gelmemekte bunun aynıdır. Okula düzenli, aralıksız devam etmeyi askerlik ödevini yapmak gibi kutsal bir iş haline getirmek lâzımdır. Devletin icra kuvvetleri asker kaçaklarının nasıl yakasını bırakmıyor, onlara hiç kimsenin yataklık etmesine mey-

dan vermiyorsa, okul kaçaklarını da tıpkı bunlar gibi kovalamaları, size yardım etmeleri lâzımdır. Bu işle ilgili köy muhtarı, gezici başöğretmen, bölge İlköğretim müfettişi, bucak müdürü, kaymakam, savcı, yargıç, maarif müdürü gibi hükümet memurları okul kaçaklarını asker kaçaklarını kovalar gibi kovalamaya, onların velilerini yakalayıp aydınlatmaya, buna rağmen yola gelmeyecek olurlarsa cezaya çarpmaya mecburdurlar. Bu işi sıkı tutmayanlar, gevşek alanlar veya buna hiç yanaşmak istemeyenler olursa onların görevlerini iyice kavramamış oldukları anlaşılır. Bu gibilerin hırsızlara, eşkiyalık yapanlara, askerden kaçanlara göz yumanlar, onları yakalamaları lâzım gelirken başıboş bırakanlardan ne farkları vardır?

İşi böyle tutmamanın başlıca sebepleri şunlardır: davayı ciddî almamak, işin önemini kavrayamayacak kadar kültürsüz olmak, mesuliyetten korkmamak, görev eksik yapıldığı zaman vicdan azabı duymamak, bu işlerde özel menfaatler gözetmek. Bu gibilere rastladığınız zaman onları devletin en yetkili makamlarına yangın, bulaşıcı hastalık, hırsız haber verir gibi duyurmanız lâzımdır. Devlet kuvveti onların haklarından gelecektir. Sizler her şeyden önce buna güvenmelisiniz. Devlet sizlere nasıl güveniyorsa siz de devlete çok güvenmelisiniz. Bu karşılıklı güven olmadıkça hiç bir iş başarılamaz.

6 — Bundan bir ay önce arkadaşlarınızdan ikisinin bir arada çalıştıkları bir köy okuluna gittim. Burada eskidenberi bir de eğitmen çalışıyormuş. Üçünün idaresinde işletilen bu okulu o kadar temiz ve düzenli buldum ki, size şunu itiraf edeceğim: 25 yıldanberi köylerde ilk defa bu derece temiz bir okula rastladım. Tabiî çok sevindim. O gündenberi hayatı daha çok sevmeye başladım. Bu okulun bulunduğu köyün nüfusu ol-

dukça kalabalık. Arkadaşlarınız normal ilk okuldan başka yetişkin erkekler ve kadınlar için akşam okullarını da açmışlar. Onların türlü alanlardaki çalışmalarını gözden geçirdikten sonra devamsızlık olup olmadığını sordum. Yoklama defterlerine bakarak bu konu üzerinde durdum. Köyde okula devam etmesi gereken ilgililerin hepsinin devam ettiklerini, devamsızlık yüzünden kimseye ceza verilmediğini öğrendim. Çok sevindim. Ülkümüzün gerçekleşmesine doğru hızla irleyen bu çalışkan ve fedakâr arkadaşlarınıza tekrar tekrar teşekkür ettim. Oradan ayrılacağım sırada köy halkının akşam okullarına gelecekleri yerde niçin köy kahvelerine sohbete gitmediklerini sordum. Yanımızda duran bir köylü, öğretmenden evvel davrandı:

— Okul kahveden daha faydalı, dedi.

Bunu dedirtebildiğiniz gün ortada şikâyete konu olacak hiç bir mesele kalmayacaktır. Bu köyün insanları, sizin köydekiler gibi (bu öğretmen de başımıza belâ oldu) demiyorlar. İki köy arasındaki bu ayrılık üzerinde düşünmenizi, işleri bu köyün öğretmenleri gibi tutmanızı, bir yeni hayat anlayışının adamları olmanızı bekliyoruz. Eskiye, yıllardanberi, dudakların arasında gevelenenlere, insanı bir çıkmaza götürüp saplayanlara, hızınızı durduracak lâfalara asla kulak asmayın. Gevezeliklere kendinizi hiç kaptırmamaya dikkat edin. Siz daima yeninin adamı olmaya bakın. Görülmemişi, duyulmamışı gerçekleştirme yolunu tutun. O zaman bunları yapamayanlar sizin izinizden geleceklerdir. Dolambaçlı yollardan gidenlerin izlerine uymayın. Kendiniz yeni yeni yollar açın, onlar sizin damganızla işaretlenen ve hayata yol gösteren bu noktalardan faydalanarak arkanızdan gelsinler. Yolunuz açık olsun çocuklar.

VI

Bulunduğu köyde kendisi gibi yetişmiş bir meslekdaşla buluşmak ve bir yuva kurmak isteyen arkadaşımızın derdi oldukça büyük. Onun derdine eğitbilim ilkelerine dayanılarak söylenecek fikirlerin devâ olabileceklerini pek sanmıyorum. Genel olarak öğretmenlerin bir yuva kurmaları, arkadaşınızın deyimiyle bir ocağın ışığını parlatmaları çok iyi bir şey. Hayat, insanın tek başına sırtlanamayacağı kadar ağırdır. Bunu ortaklaşa omuzlamak, yükü hafifletir. Ayrıca bir ocağın, bir yuvanın sahibi olmak, onu türlü çalışmalarla bezemek, çocuklarla donatmak başka bir âlemin içine girmek, bu âlemin şartlarına katlanarak yaşamak, hayat amaçlarını sağlamak demektir. Bu davranış en aşağı cesareti gösterir. Evlenmek, korkak, kuruntulu, pısırık insanın harcı değil, yiğidin kârıdır. Onun için sizi, gösterdiğiniz bu cesaretinizden ve iyi niyetinizden ötürü tebrik ederim. Yeni yuvanızda gönenmenizi dilerim. Darısı diğer yiğitlerin başına.

Bulunduğun köyün ilk okul çağındaki çocukları iki öğretmene yetecek sayıda ise seninle hayatını birleştirmeye karar vermiş olan kız arkadaşın —eğer kendisi de isterse— senin bulunduğun köye verilebilir. Bunun aksi de olabilir. Bu sizin bileceğiniz bir iştir. Yazdığım esasları gözönünde tutar, bağlı olduğunuz yere resmî bir dilekçe ile başvurursunuz.

Mektubunuzda her ikinizin de fakir birer ailenin çocuğu olduğunuzu belirtmeye neden lüzum gördüğünü pek iyi anlayamadım. Bu noktayı açıklamaktan maksadın, bir araya geldiğiniz zaman ikinize de tarla gösterilip gösterilemeyeceğini anlamak için ise buna cevap vereyim: Kanun ve onun izahnamesinde beş nühuslu bir ailenin geçimine yetecek kadar arazi gösterileceği yazı-

lıdır. İster ayrı olun ister bir arada bulunun ölçü budur. Diğer vasıtalar ikinize de ayrı ayrı ve Enstitüde iken öğrendiğiniz sanatlara göre verilir. Fakirlik ayıp olmadığı gibi, insanın, kendisini başkalarından aşağı görmesi için de bir sebep teşkil etmemeli. Bunun acı tarafları olduğu gibi insanı bileyici, hakiki hayatın ne demek olduğunu anlatmaya yardım eden bir tarafı da vardır. Bu çarktan geçmemiş olanlar hayatın ne demek olduğunu tam manasiyle anlayamazlar. Bu sebepten de hayata karşı pek kuvvetli olamazlar.

Evlilik bakımından sizi aydınlatmamı istiyorsun. Benim bildiğim evlilik hayatı, tıpkı yüzme öğrenmek için suya girildiği gibi onun içine dalınarak öğrenilir. Ondan önceki fikirler herkesin kendi hayatından edindiği sonuçlar olduğu için herkese uymaz. Bu kanaatıma rağmen size faydalı olabilir ümidiyle birkaç noktayı genel olarak açıklayacağım:

a) Evlilik, karı kocanın karşılıklı fedakârlıklariyle insanı mesut edebilir. Erkeğin hem geçinme hem de geçim bakımından ağır yükü kendi sırtına alması lâzımdır. Kadın evin iç düzeni, ve çocuk bakımı için bolca vakit bulabilmelidir. Geçim sıkıntıları ile karşılaşınca her iki taraf gülmesini bilmelidir. Saadet hiç bir zaman erişilemeyecek bir sır gibi telâkki edilmemeli, o, herşeyden haz duymaya, her şeyden bir neş'e payı çıkarmaya bağlıdır. Başkalarında görülen ,erişilmesi mümkün olmayan şeylerin peşine düşülmemelidir.

b) Evliliğin birinci şartı çocuk sahibi olmaktır. Çocuksuz evlilik yarım evlilik bile değildir. Çok çocuklu olmak evliliğin durmadan çiçeklenmesi, aralıksız tomurcuklanıp meyva vermesi demektir. Bu yolu tutmak türlü bakımlardan lâzımdır. Böyle davranış aynı zamanda tabiat kanunlarına uygundur. Çocuğu iyi yetiştirmek evliliğin belli başlı amaçlarından biri olmalıdır.

Bakılmayan, hayvan yavrusu gibi kendi kendine bırakılan çocuk ana baba için yüz karasıdır.

c) Evlilik hayatının hastalık, ölüm, kazalara uğrama, sakat kalma gibi acı tarafları da vardır. Tatlı geçen günlerin hâtıralarına dayanarak acı günleri soğukkanlılıkla karşılamayı bilmelidir. Aile mensupları böyle günlerde birbirlerine karşı gösterdikleri fedakârlıkları en yüksek derecesine kadar çıkarmalıdırlar. Hayat sırlarla dolu, henüz birçok tarafları anlaşılmamış bir muammadır. Bunu beklenmedik görünüşlerini karşılamasını bilmek, onun güçlüklerini yenmeğe çalışmak gerektir. Hayata yenilinceye kadar onun her şeyine katlanmak, yükünün altında ezilmemek lâzımdır. Bu da insanlara aralıksız iyilik yapmakla mümkündür. Hayatının kumaşını iyilikle dokumak insanı mesut edebilir.

Sizin evlenmenizi ve yeni değerlerle bezenen bir aile hayatını gerçeklendirmenizi şu bakımdan da pek önemli bulurum:

Köylerde her normal erkek ve kadın evlenir. Toplumumuzun temeli bunların kurdukları aile hayatına dayanır. Yalnız bu yuvaların çoğunda kadın acınacak bir durumdadır. Geçmiş devirlerin yabancı kültürlerinden miras olarak kalan telâkkiler köylü anayı bir esir durumuna sokmuştur. Onun için köylü ocağında ana genç yaşında iken alabildiğine çöker, birçok yüklerin altında ezildikçe ezilir, pek çabuk ihtiyarlar. Hayatın tatlı tarafından çok acı taraflariyle başbaşa kalır veya bırakılır. Köylü ailenin bütün dertlerine ana katlanır, onların hepsi ananın sıcak kucağında yumuşatılır. Bu saydıklarım köylü kadının genç yaşta iken buruşmuş yüzünde okunur, ağarmış saçlarından belli olur. Sizler yeni aileyi kurarak, analarınızın işte bu uğursuz talihini değiştirebilirsiniz. Bunu yapmalısınız. Köylü halka, kadının da bir insan olduğunu, onun da hayatta bir payı

bulunduğunu göstermelisiniz. O zaman toplumun iç yapısında büyük bir değişiklik yaratılacak, yeni insan tipi ortaya çıkacak. Ailenin direği olan kutsal bir varlık, sizin elinizle ve örneğini sizde bularak gerçek yerini bulacaktır. Böyle bir ailenin örneği olmalısınız. Sizi ve sizin gibi arkadaşları tekrar tebrik eder, yeni kuracağınız yuvanızda gönenmenizi dilerim.

VII[1]

Köyü ilçe merkezine 15 saat uzaklıkta olan arkadaşın (yol üstü düşüncelerini) anlatan mektubuna cevap vermeden önce ona teşekkür edeceğim. Bu mektup köy öğretmeninin herkesin kolay göremeyeceği ruhsal durumunu, incelikleriyle göstermesi bakımından çok değerlidir. Mektubun baş tarafında yolla ilgili şu sözlerin tekrar tekrar okunması gerektir:

«Kışın karma, tipisine bakmadan bu yolu tepiyorum. Bu yol işini yapmayanlara onu yaptırtmak veya onların hesaplarına da çalışmak için yürünür.. Bu yol benim büyük dert, gam, teselli arkadaşımdır. Ben onunla konuşurum... O benim ülkümün yoludur...»

Arkadaş! çamurunu, tozunu, ıssızlığını, uzunluğunu anlattığın bu yol yürünecek, tepilecek. Ülküye böyle yollar aşıla aşıla ulaşılacak. Sizler bu yollarda yılmadan, bıkmadan, işlerini yapmayanlara onları yaptırmak veya onların hesaplarına da çalışmak için didineceksiniz. Ancak ondan sonra «ileri düşünceler, zengin emellerle hazırlandığını» söylediğin 4274 sayılı kanunda yazılı işler

(1) Bu ve bunu izleyen dört mektup yayınlanmış oldukları «İlköğretim» dergisinin haziran - temmuz 1945 günlü 183 - 185. sayılarından alınmıştır.

gerçekleşebilecektir. Sizler bu yolu yürümek için yetiştirildiniz. Bir gün gelecek çevredeki bütün insanlar seni, işlerinin kutsallığını tıpkı sevgili teyzen gibi anlayacaklar. Senin ve senin gibilerin üstüne kanatlarını gerecekler. Ve:

— Onlar tembellik, korkaklık, yabancılık nedir bilmezler. Ne zaman aransalar işlerinin başında hazır bulunurlar, diyecekler. Sizden kaçmayacaklar. Yumuşak huylu olduğunu söylediğin İlk öğretim Müfettişin gibi Bugün olduğu gibi siz onların arkalarına düşmeyeceksiniz, onlar sizin peşinizden gelecekler. Bunların hepsi, ülkü yolunda senin anlattığın zihniyetle yürümeye, hiç durmadan ilerlemeye bağlı.

Senin mektubundan anladığım şudur: Köyünde 4274 sayılı kanuna göre yapılması gereken işlerin çoğu yapılmamış, ilgililer bu eksiklerden ötürü bir sıkıntı ve üzüntü de duymuyorlar.

Gezilerim sırasında bu gibi durumlara rastlıyorum. Aldığımız haberlerden böyle yerlerin nereler olduğunu öğreniyoruz. Görevlilerin arkalarına düşerek onlara işlerini tamamlatmak için çalışıyoruz. İlgililere kanunla saptanmış görevleri yaptırıncaya veya onların yerlerine bu işleri eksiksiz yapacak insanlar konuncaya kadar durmadan, bıkmadan, yılmadan uğraşacağız. Bunları yapmakta, başka türlü bir yolu tepmek demektir. Anlamaya başladığını yazdığın gerçek hayatın içine girdikçe yolların birçoğunu tanıyacak, öğreneceksin. Bunu öğrendikçe memlekete, köyüne daha çok faydalı olacaksın.

Çok çok gözlerini öperim. Mektubunda anlattığın iyi kalpli teyzene, dert ortağın olan müfettiş arkadaşa benim selâmlarımı söyle. Onlara da, sana yaptıkları yardımlardan ötürü teşekkür ederim.

VIII

Mektuplarında, başlarındaki meslektaşın durumunu açık ve kesin olarak anlatan arkadaşların üzerlerinde durdukları meseleyi ele alıyorum. Bu mesele başöğretmenlik işidir. Köy okullarında başöğretmenlik yapan arkadaşların bazıları yetişme tarzlarının bir icabı olarak bu işi 4274 sayılı kanunun emrettiği şekilde yapmıyorlar. Onlar şimdiye kadar geçirdikleri durgun hayat tarzının bir sonucu olarak birçok işleri oluruna bağlamak alışkanlığını benimsemişler. Bu sebepten meselâ devam işinin yüzde yüz gerçekleştirilebileceğine ya inanmıyorlar veya bunu yaptıkları zaman karşılaşacakları olaylardan korkuyorlar. Kanunların yapılmasını istedikleri bazı işleri vaktinde yapmayanları haber vermeyi göze alamıyorlar. Okullarını canlı bir okul yapamıyorlar. Okul, ağaçsız, sebzesiz, hayvansız, bağsız ve bahçesiz ölü bir kurum olarak işletiliyor. Hele yaz aylarında okulun durumu o kadar acınacak bir görünüştedir ki, kapısına asılmış, küflü paslı kilidi ile insana korku veriyor. Başöğretmen ve diğer arkadaşları köyde tutmak veya görmek mümkün olmuyor. Onlar birer mutemet bırakarak istedikleri yerlere gidebiliyorlar. Bu tip öğretmen ve okul, köyün bünyesine uygun, köylünün faydalanacağı ve seveceği bir okul değildir. 4274 sayılı kanun köy okullarının; canlı, hareketli, köylünün türlü ihtiyaçlarını gideren okullar olmasını istemektedir. Onun için sizin istekleriniz kanunun yapılmasını emrettiği işlere uygun düşmektedir. Bunları gerçekleştirmede sizinle işbirliği yapacak başöğretmenler çıkarsa onları iş başından ayırmayacağız. Fakat bu işleri sıkı tutmayanlar, kösteklemek isteyenler olursa onların bu teşebbüslerine de asla meydan vermeyeceğiz. Sizleri çalışma alanlarında engelsiz bırakacağız. Çok çok gözlerinizi öper, başarılarınızın artmasını dilerim.

IX

Bu mektubumda, köylüleri yanlış yola sapıtmak, başöğretmenin aleyhine kışkırtmak suretiyle yeni okul binası yapmamaya teşvik edenlerden şikâyetçi arkadaşın durumunu inceleyeceğim.

Köyde, kentte gerçekten böyle menfi hareketlere ön ayak olanlara rastlanmaktadır. Bunlardan bazıları bilhassa geçmiş zamanlarda hükümte memurlarından yetkili bazı kimseleri de elde etmek suretiyle geriliği ve zorbalıkları gerçekleştirmeye muvaffak da olmuşlardır. Fazla cesaretli olmalarının, başöğretmenin evini taşlatacak kadar ileri gitmelerinin en önemli sebebi de bu gibi tecrübelere dayanmalarıdır. Ev taşlama olayı karşısında şahit yok diye harekete geçmeyen yetkililerin durumu da bu memleketten en kısa zamanda silinip atılması lâzım gelen yüz kızartıcı bir durumdur. Cumhuriyet Hükümeti bu gibi geri zihniyetlilerin haklarından gelecektir. Sizin bu sözüme inanmanız, Hükümetimize de tam mânasiyle güvenmeniz lâzımdır. Bununla beraber sizin yapacağınız işler de vardır: Köylülere iyi örnek olmak, çok çalışarak başarılar kazanmak, engellerden asla yılmamak, iyiliği fenalığa üstün kılmak için aralıksız çalışmak gibi.

Sizi sıkıntılı durumdan kurtarmak için gereken işlemler yapılmaktadır. Görevinize sımsıkı sarılmanızı, başarılara bürünmenizi isterim. Gözlerinizi öperim.

X

Mektubunda, «karşımıza yer yer ve zaman zaman köylünün iliklerini saran, parazit gibi onun sırtında yaşayan birtakım insanlar çıkıyor, engeller dizmek isti-

yorlar. Bu yüzden geçen yıl, bulunduğum köyde 4274 sayılı kanuna göre yapılması lâzım gelen işlerin çoğu yapılmamış. En fenası, yapılmayan işler hükümetin yetkili makamlarına (yapıldı) diye bildirilmiş...» diyen arkadaşa cevap veriyorum:

Köy Enstitüsü mezunu öğretmenlere yazdığım, İlköğretim dergisinde yayınlanan mektuplarımda bu konuyu ele alarak inceledim, fikirlerimi açıkça ortaya koydum. Bu sözlerim sizin mektubunuza da cevap teşkil etmektedir. Onun için aynı iş üzerinde tekrar durmayacağım. Yalnız sizin (yapılmamış işleri yeniden ele almak istiyoruz... İşe el koymanızı dört gözle bekliyoruz) deyişine bihassa teşekkür ederim. Bizim teşkilâtımızla size nasıl ve ne derece çok yardım etmek mümkün ise bunların hepsini yapacağız. İlgililere bu bakımdan gereken emirler verilmiştir. Köy Enstitülerinden mezun olacak öğretmenlerin görevlerini 4274 sayılı kanun açıkça yazmıştır. Bunlar, yapılması kanunla mecburî bir hale getirilmiş işlerdir. Eğer siz de çok çalışır, onlarla iyi bir işbirliği yaparsanız başarılı sonuçlar almamanız için hiç bir sebep kalmayacaktır.

Yalnız burada şu noktayı hatırlatmak isterim. Sizinle ilgili önemli ve temel işlerin hemen hepsini köylülerin yapmaları ve sizin köylülerle işbirliğine katılmanızı gerçekleştirecektir. Onun için bütün çalışmalarınızda işbirliğinden örülmüş bu temeli sağlamak yolunu tutmalısınız.

XI

Köyünde sudan elektrik elde etmek için benim göndereceğim mühendisi bekleyen arkadaş!

İşlerin çokluğu yüzünden elektrik işlerinden anla-

yan arkadaşları bulundukları Enstitüden ayırmak mümkün olamadı. Onun için sana verdiğim sözü vaktinde yerine getiremedim. Elektrikçi, işinden ayrılabilecek bir duruma gelir gelmez göndereceğim. Sözümde duruyorum, onu mutlaka yerine getireceğim. Elektrik malzemesi tedarikine gelince, bu mesele sizin köye gelecek mühendisin vereceği karardan sonra aydınlanacaktır. Köyünde böyle güzel bir işe giriştiğin için seni tebrik ederim.

ÖĞRETMEN OKULLARINDAN VE KÖY ENSTİTÜLERİNDEN ÇIKANLARA MEKTUP[1]

XII

Genç meslekdaşlar,

Bu yıl meslek okulunu bitirerek hayata atılıyorsunuz. Sizden önce mesleğe girmiş olan on binlerce arkadaş arasına katılarak yeni görevlerinize başlayacaksınız. Her biriniz, içine elektrik enerjisi biriktirilmiş birer akümülâtör gibi, gittiğiniz yerlere kuvvet kaynağı olacaksınız. Sınırları yurdun en sapa köyüne kadar uzayan İlköğretm alanında sizi bekleyen yüz binlerce memleket evlâdı, birçoğunu henüz tasarlayamadığınız işler var.

Siz çetin hayat şartlarının vatandaşların omuzlarına birçok ağır yükleri yüklettiği harb yıllarında bu işleri yapmak amaciyle yetiştirildiniz. Memleketi en is-

(1) Bu mektup, yayınlanmış olduğu «İlköğretim» dergisinin ağustos - eylül 1945 günlü 186 - 188. sayılarından alınmıştır.

sız köşelerine kadar her bakımdan ileri bir yurt haline getirmek ülküsünü güdenler sizlere büyük ümitlerle bağlandılar. Onun için sizin yetiştirilmeniz uğruna her şeyi göze aldılar. Engelleri yıktılar, darlık zamanlarda para ve vasıta buldular, öğretmen tedarik ettiler, görevlerinizi kolaylıkla yapabilmenizi sağlamaya yarayan kanunları çıkardılar, çalışmalarınızı kolaylaştıracak okul binalarını, işlikleri, öğretmen evlerini yaptırdılar, ziraat işleri yapabilmeniz için tarlalar, bahçeler hazırlattılar.

Çalışma sırası şimdi size geldi. Her biriniz ıssız bir köye dalarak oradaki geri hayat şartlarını düzeltmeğe, yüzyıllardanberi okul yüzü görmeyen çocukları eğitmeye başlayacaksınız. En ıssız, en durgun diyarlara hareket, canlılık, neşe sokacaksınız. Hayattan bıkmış, dünyadan bütün ümitlerini keserek kendi kendini ayırmış, bir softanın peşine takılma yüzünden hayat görüşünü değiştirerek hayalî ve meçhul bir âleme bağlanmış olan orta çağ insanlarına yeni hayat telâkkileri götüreceksiniz. Geçmiş uzun yıllardanberi süregelen ve onları kasıp kavuran ekonomik, sosyal mahiyetteki geri hayat şartlarına kölelik etmekten onları kurtaracaksınız, hür ve mesut insanlar haline getirmenin yollarını bulacaksınız. Diri, yaşama yetkisi kuvvetli bir toplumun temelini atacaksınız.

Bu amaçları gerçekleştirebilmeniz için bilmeniz lâzımgelen ana meseleleri kısaca size duyurmak istiyorum.

Bunları bilmeyecek olursanız görevinizin önemini ve sınırlarını kavrayamazsınız. Hamlelerinize desteklik edecek temel taşları bulamazsınız. Türlü sebeplerle hızınız kesildiği zamanlarda ruhunuzu serin tutacak dayanaklara kavuşamazsınız. İnsan, mesleğinin ana ilkelerini ve problemlerini bilmeyecek olursa kuvvetli bir öğretmen

olamaz. Öğretmen kendini içten saracak ve mütemadiyen ileri itecek davalara yabancı kalırsa kendine hız verecek kaynağa kavuşamaz, hayatını bocalamalarla, küçük şeylerle geçirmeğe mecbur kalır, yaşamanın zevklerini tadamaz. Sizler, hayatınızın boyunca kısır kalmak için yetiştirilmediniz. Hayata atılırken bilmeniz gereken ana meseleler şunlardır:

1 — Memleketimizde, mecburi öğrenim çağında yuvarlak hesap 2,500,000 çocuk vardır. Bunların % 80'i köylerde % 20'si şehir ve kasabalardadır. Okula devam eden çocukların sayısı, 1944 - 1945 ders yılının sene sonu mevcuduna göre 1,262,000'dir. Bu kadar çocuğun okutulabilmesi için devlet ve özel idarelerin bütçelerinden yılda (44,000,000) lira harcanmaktadır. Köylerde okul yapımı için harcanan emek ve paraların toplamı da yılda 10,000,000 lira değerindedir.

Şehir ve kasaba çocuklarının % 70'i, köy çocuklarının da ancak % 30'u okula gidebilmektedir. Bu tablo size şunu anlatmalıdır: Okutulması gereken çocukların çoğu köylerde toplandığı için İlk Öğretimin en önemli işi köydedir. Sizin köylerde uzun yıllar çalışmanız gerekiyor. Eğer bu nispet düzeltilmeyecek olursa şehir ve kasabalardaki çocukları yüzde yüz okula kavuştursak bile sağlam bünyeli bir cemiyet kuramayız.

2 — Her öğretmen İlk Öğretimin genel durumunu böylece öğrendikten sonra bulunduğu ilin, ilçenin ve köyün durumunu da bu bakımlardan mutlaka bilmelidir. Onun için daha işe başladığınız hafta içinde işaret edilen bilgileri öğrenmelisiniz, bunları not defterlerinize geçirmeli, grafik şekline sokarak okulunuzda her zaman gözönünde bulundurmalısınız. Bulunduğu ilin, ilçenin, köyün nüfusunu, okuma çağındaki çocuklarını, okula devam edenlerle etmeyenleri, İlk Öğretim için yapılan masrafları bilmeyen, bunları memle-

ket ölçüsündeki genel durumla karşılaştıramayan bir öğretmen havada çalışıyor demektir. Böyle arkadaşlar ana ilkelere ve görüşlere ulaşmamış durumdadırlar. Bu gibiler dar görüşlü ve düşünceli kalmaya mahkûmdurlar. Onlar kolay kolay işlerini mânâlandıramazlar, değerlendiremezler. Bu durumda kalmamalısınız.

3 — Yeni mezunların hemen hepsi köylerde çalışacakları için onları bu bakımdan bilimli bir duruma getirmeyi lüzumlu ve faydalı görüyorum.

Köy okullarımız başlıca iki şekilde gelişmektedir. Tek öğretmen veya eğitmenli, öğretmen ve eğitmenli küçük köylere mahsus okullar. Bunlardan oldukça ayrı karakterde müteaddit öğretmenli bölge köy okulları.

Köylerin çoğu geri hayat şartları içinde türlü bakımlardan bunalmış bir durumda olan yeni hayat şartlarına kolay kolay uyamayan insan topluluklarına yuvalık eden yerlerdir. Onlar bu durumlarını muhafaza ettikleri müddetçe buralarda yaşayan insanların hayatlarında onları mesut kılacak değişiklikler yaratılamaz. Onun için yeni köy okulunu geniş mânalı okul olarak kurmak ve işletmek lâzımdır. Köy okulu çalışmaları derslik dediğimiz odanın dört duvarı arasında kalacak olursa köy hayatının bütünü üzerine, istenilen etkileri yapamaz. Halbuki geçmiş yüz yıllardan beri süre gelen hayat şartlarının esiri olan köylüleri yeni hayatın icaplarına göre ve gelecek için yetiştirmek lâzımdır. Bu da onların çocuklarının ve genç nesillerinin eğitilecekleri yerleri bu amacı gerçekleştirmek üzere kurmak ve teşkilâtlandırmakla olur. Yeni köy okulları işte bu sebepten dolayı kuru bir derslikten ibaret değildir. Onlar işlikleri, öğretmen evleri, tarlaları, bahçeleri, kümesleri, arabalık ve samanlıkları, kooperatifleri, oyun yerleri, kitaplıkları, radyoları, okuma odaları, dinlenme ve eğlenme yerleriyle köy hayatının bütününe sahne olacaklar-

dır. Hele bölge köy okullarında müteaddit sanatlar için modern vasıtalarla techiz edilmiş işlikler, spor alanları, yüzme havuzları, damızlık hayvan durakları, elektrik santralları, arılıklar, fidanlıklar, tecrübe tarla ve ve bahçeleri, tohum istasyonları, sağlık yurdları, çocuk bahçeleri ve oyun yerleri, dinlenme ve eğlenme yurtları, açık tiyatrolar, sergiler, panayırlar, hayvan ve bitki teşhir mahalleri kurularak bölgeye giren köyler için yeni medeniyetin bütün icaplarına yer verilecek, böylece bu uygarlığın nimetlerinden mahrum kalan insanlara onun tadı, onları kandırıncaya kadar ve devamlı olarak tattırılacaktır.

Sizler bu amaçları gerçekleştirmek üzere yetiştirildiniz. Bu işlerin içine dalacaksınız. Onların gerçekleştirilmeleri uğruna gerekirse canlarınızı vereceksiniz.

4 — Geçmiş yılların İlk Öğretim alanındaki çalışmalarını vreimsiz kılan önemli bir mesele üzerine de dikkatinizi çekeceğim: Devamsızlık meselesi...

1944-1945 yılı ders kesiminde resmî öğretmenli okulların birinci sınıflarında 421,321 çocuk vardı. Beşinci sınıftan 89,625 çocuk mezun oldu. Gerçi bu yıl beşten çıkanlar birinci sınıfta iken o sınıfın mevcudu 241,604'ü geçmiyordu. Buna rağmen ilk okula yazılanlarla onu bitirerek çıkanlar arasındaki fark büyük ve korkunçtur. Beş yıl içinde bu kadar çocuğu kaybedişimizin sebebi devamsızlık, devamsız öğrencileri takip etmemektir. İlk Öğretim yüzde yüz gerçekleştirmeye girişilen her memlekette bu dertle karşılaşılmıştır. Bu, yenilmesi mümkün olmayan dertlerden değildir. Devamsızlığı doğuran sebepleri ortadan kaldırma, devamsızlık yapan öğrencileri sıkı takiple bu mesele halledilecektir. Onun için sizler her şeyden önce bu fikre inanmalısınız. Ondan sonra okulunuza yapılan ve hastalıktan gayri bir sebeple devamsızlık yapanların yakalarını bı-

rakmayabilirsiniz. Bu gibileri takip etmekle mükellef olanlara meselenin önemini anlatabilirsiniz.

Devam işini düzenli bir şekilde sağlamanın başlıca çarelrei şunlardır: a) Öğretmenin, işinin başına tam vaktinde gelmesi, b) Çocuğu okuldan soğutacak her türlü hareketlerden sakınması, c) Çocuk velilerine okula devamın önemini kavratması, onları okul çağındaki çocukları istismar etmekten vazgeçirmesi.

5 — Meslek okullarında temizlik, çalışkanlık, dürüstlük, mertlik, ülküye bağlılık, Cumhuriyete güven gibi birçok iyi alışkanlıklarla yetiştiniz. Bunları gittiğiniz çevreye yaymanız, oradaki insanlara da mal etmeniz lâzımdır. Bunu yapmayacak olursanız siz de vücut temizliğine kulak asmayan insanlara döneceksiniz. Uzamış tıraşınız, kirlenmiş saçlarınız, kokmuş vücudunuzla geriliği temsil eden insanlar gibi dolaşacaksınız. Kendi temizliğinize bakmayınca okulun temizliğine hiç bakmayacaksınız. Çalışkanlık itiyadını kaybettiniz mi tembelhane olan kahve köşelerine düşeceksiniz. Mertçe hareket edemediniz mi dedikoduculuğa başlayacak, çevrenin sevilmeyen insanları haline geleceksiniz. Ülküye bağlılığınız, Cumhuriyete güveniniz zayıflayacak olursa bayağı, iğrenç meselelerin peşine takılmaya mahkûm olacaksınız. O zaman değerlerinizi kaybederek alçalacaksınız, seviyesiz ve kötü niyetli insanların oyuncağı olacaksınız. Öğretmeni bulunduğunuz okul bundan çok zarar görecek, sevilen kutsal bir yer halinden çıkacak; soğuk ve nefretle karşılanan bir kurum durumuna düşecek.

6 — Hayata atılınca karşılaştığınız birçok işler size kendi kendinizi yetiştirmeniz icabettiğini, bunun bir zaruret olduğunu öğretecektir. Mütemadiyen okuyarak, incelemeler ve deneyler yaparak çalışmalı, kurslara katılmayı ihmal etmeyerek kendi kendinizi yetiştirmeye

var kuvvetinizle uğraşmalısınız. Bunları yapmadan sadece meslek okulunda öğrendiklerinize güvenir ve dayanırsanız çok aldanırsınız, basit, dar görüşlü insanlar olarak kalır, çarçabuk tükenir, toplumun başına belâ olursunuz. Toplum, bu gibi insanlardan çok zarar görür. Gazete, kitap okumayan, imkân olduğu halde radyo dinlemeyen insan, ileri ve uyanık insan olamaz. Kendi kendini devamlı olarak yetiştirmeyen kimse aydın insan sayılamaz.

7 — İçinizden evlenerek yeni yuvaları kuracaklar çıkacak. Aile hayatınızı insanlık icaplarına, yeni hayatın şartlarına göre düzenlemelisiniz.

Kadını alabildiğine istitsmara, tazyike dayanan aile hayatının gelenekleri sizin yuvalarınızda kendilerine yüz ve yer bulmamalıdır. Kadın ve erkeğin eşit haklariyle süslenen bir yuvanın sahibi olmalısınız. Yuvanız her türlü şartlar içinde neş'e, şataret kaynağı olmalıdır. Yuvayı çok çocukla şenlendirmelisiniz. Çocuksuz aile hayatının sahte, marazî bir hayat olduğunu kesin olarak bilmelisiniz.

Yazdıklarımı yaparsanız; sevilen, sayılan, toplumun içinde yeri ve rolü olan birer değerli öğretmen olursunuz. Bahtiyarlığın hazlarım tadarak yaşar, en sıkıntılı günlerinizde bile gülmesini bilirsiniz. Böyle öğretmenlere kavuşan çocuklar öğretmenlerine benzerler, onlardan pek çok şeyler öğrenirler, onların değerlerine ortak olurlar. Bu oluş toplumun bünyesini değiştirir, sizin eseriniz olarak, yeni, diri, bahtiyar ve mesut bir toplum doğar. Göreviniz bu toplumu yaratmaktır genç arkadaşlar!

Kardeşim Ş. Tekben,

Bir aya yakın zamandanberi sizin Enstitünüzde çalışan idareci arkadaşlar hakkında zehirli, iğrenç kelime ve cümlelerle dolu imzasız üç mektup aldım. Yine bu arada Enstitünüzü inceleme maksadı ile ziyaret eden bir meslektaştan durumu çok iyi anlatan bir mektup aldım. İmzasız mektuptan bazı parçaları aynen aşağıya alıyorum:

«Yine acı bir hakikatın hıçkırığı kulağınızda çınlayacak. Bu hıçkırık, koca bir sürü saf köylü çocuklarının elemli kalbinde ve çatlak dudaklarında dökülen acı hakikat.

Evet, deşilen yaralar, işte bu mektup büyük bir hekime, kanayan yaraların havadisini götürecektir. Bu maddeler onun duygularının altıdır, düşünün, bizi koyun sürülerimizin arasında bozkırları çizen sabanların kara öküzünden, tarlalarda şıkırdayan orak sesinden, köylere neşe veren Ayşe'sinden bu yuvaya bunun için mi getirdiniz?

Bu yazımızı bir kişi tarafından değil, yüzlerce kişi yazdık. Hürmetle ellerinizden öper, hakikatı vicdanınıza havale ederiz...

Karşımıza büyük bir örnek dikin ki örnek alalım. İmanımız küfürle yuğruluyor, geçen ay, gırtlağına çıkan bir arkadaşımız Reisicumhurluğa yazmış, tabiî yolunu bilmediği için ona kızdık ve her derdin, mütehassısından sorulacağını söyledik.»

Şimdi bu gibi jurnalcılıklar hakkında ne düşündüğümü kısaca yazayım:

1. Memlekette hoşumuza gitmeyen ne gibi olaylar varsa, bunların meydana gelmesinin ve yok edilememesinin en mühim sebebi jurnalcıların namuslu iş adam-

larına, işleri doğru yolda yürütmek için engel olmalarıdır. Onun için bu memlekette iyilik yapmak isteyenlerin baş düşmanları jurnalcılar olmalıdır.

2. Jurnalcılık; ahlâksızlık, korkaklık, iftiracılık, yalancılık, düzenbazlık demektir. İnsanlığa sığmayan, mertliğe, yiğitliğe uymayan kahbece hareket etmek demektir. İşte en büyük namussluzluk ve şerefsizlik budur. Bu ruhu Köy Enstitülerinde beslemek de bence alçaklık, memlekete en büyük fenalık yapmak demektir. Onun için, şikâyetçi hüviyetini belli etmediği müddetçe korkak, müfteri, namussuz ve alçaktır. Başkalarının haberi yokken onlar adına hareket eder, onları istismara kalkar.

3. Yukarıya mektubundan cümleler aldığım jurnalcı da öğrenciler adına hareket etmektedir. Yazısındaki üslup ve eda bunun öğrencilerde olmadığını belirtmektedir.

4. Senden ricam şudur: Bu mektubu alır almaz bütün öğretmen ve öğrencileri toplayıp aynen okuyacaksın. İçinizde bunu yazan varsa kendisinden ortaya çıkmasını benim adıma isteyeceksin. Eğer mert ise meydana çıksın, iddialarını enstitü mensupları önünde söylesin. Haklı ise dediklerinin hepsini yapacağım. Eğer çıkamazsa ve hakikaten sizin içinizdeyse(mektup zarfları sizin başlıklı zarflardı) bence o bir alçaktır. Kendisi hakkında kanaatimin bu olduğunu, gizlediği hüviyetini bir gün meydana çıkarabileceğimi bilsin. Kullandığı iğrenç usulle hiç bir netice alamayacağına aklı ermelidir.

Hepinizin çok çok gözlerinizi öperim. İşlerinizde başarılara bürünmenizi candan dilerim.

Çocuklar,[1]

Mektubunuzu aldım. Pestalozzi gibi büyük bir insan dostunun 118. ölüm yıldönümü dolayısıyla yapacağınız törene beni çağırmanıza çok memnun oldum. Hatırladığınız için teşekkür ederim. Hayatı ve uğraştığı konular dünya çapında değer taşıyan Pestallozzi törenini hiç kaçırmak istemezdim. Yalnız şimdi burada 1945 yılı bütçesini hazırlamakla meşgulüz. Eğer böyle zamanda buradan ayrılırsam gelecek yıla ayrılacak paralar bakımından iyi olmaz. Böyle zamanlar bizim kazan başında beklememiz gereken zamanlardır. Size tekrar teşekkür eder iyi eğlentiler dilerim. Hepinizin birer Pestalozzi olmanızı da isterim. Aslında o da tıpkı sizler gibi basit bir köy öğretmeni idi. Böyle oluşu büyük adam olmasına, dünyaca tanınmasına ve insanlığa hizmet etmesine engel olmadı. Hepinizin gözlerini öperim.

24.3.1945

Kardeşim ..... ,[1]

1. Bu mektubumla birlikte öğrencilerinizden biri tarafından yazılan mektubu gönderiyorum. İlgili öğrenciye ve onun yazdığı hususlarla ilgili bulunanlar var ise onlara hiç bir şey hissettirmeden, çok soğukkanlı-

(1) Kendisini bir hafta sonu toplantısına davet eden Çifteler Köy Enstitüsü öğrencilerine yazılmıştır.

(1) Bir Köy Enstitüsü Müdürüne yazılmıştır. Mektubun ilk bölümünde söz konusu olan, kendilerine kötü davranıldığından yakman bir öğrencinin şikâyet mektubudur.

lıkla meseleyi ele alıp düzeltme çareleri bulacaksın. Öğrenciler senden başka kimseye başvurmak ihtiyacını duymayacak, böyle yapmanın iyi bir şey olmadığını idrak edebilecek duruma getireceksin. İcabederse ve öğrencilerin olgunluk derecelerini uygun bulursan, onları, herşeyi öğretmenlerin önünde açık açık konuşabilecek duruma getireceksin. Senden bunu isterim. Eğer verilen emirleri tam olarak yerine getirmeniz için öğretmen feda etmek lâzım geiyorsa onu da yapalım. Bu mesele hakkında fikrini ve alacağın sonuçları bildirmeni, öğrenciye ait mektubu da aynen geri göndermeni rica ederim.

2. Tahsisat bakımından çok sıkışık bir durumda olduğunuzu anlatan resmî yazılarınızdan başka, dün sizin Mal Müdüründen bir mektup aldım. Hele senin 166/4396 sayılı yazı, batmakta olan bir vapurun kaptanından telsizle verilen SOS işareti gibi bir şey. Tıpkı senin durumunda olan Enstitü Müdürü arkadaşlarıma söylediğim gibi birkaç noktayı hatırlatayım:

a) Müdür hesapsız hareket ederse, yiyecek parasını olsun bir tarafa ayırmazsa, resmî tahriratla tasvir edilen duruma düşüleceğini, bu hale geldikten sonra değil, gelmeden önce düşünemez mi? Tabiat insanoğluna zekâ denilen şeyi niçin vermiş?

b) Ben her bakımdan güvenerek bir kısım arkadaşların ellerine müesseseleri verirken, onlar işe başladıktan sonra kendilerini türlü vasıtalarla uyanık tutmak için daima çalışırken, bunlardan sekiz arkadaş bir nevi suikast yapar gibi (40-80)'er bin lira açıkla karşıma dikilirlerse para istemek mecburiyetinde olduğumuz makamlara karşı ne yüzle çıkayım?

Bizimkiler hesaplarını bilmezler, sadece iyi niyet sahibi ve çalışkandırlar, dersem hemen para verirler mi?

c) Siz sıkışınca (fena mı yaptık, dağ başlarında böyle mi duracaktık, hareketlerimizi takdir etmeniz ge-

rek) deyince, bunları söyleyerek para alınabileceğini zannediyorsanız, yanlış düşünüyorsunuz demektir. Elinizde bunlardan çok daha kuvvetli mucip sebepler olduğu halde onları kullanmayıp da başkalarını haksız yere itham edici sözler kullanmanızı fikir ve düşünme seviyenizle hiç mütenasip bulamıyorum.

3. Para olduğu zaman yeni yeni işler yaptırmak hayatımın biricik amacıdır ve bu, insan için çok zevkli bir şey. Olmadığı zaman körükörüne hareket etmek de o kadar üzücüdür. Bunu bildiğim için itibar sarsıcı hareketlerden elimden geldiği kadar sakınır ve kaçınırım. Ödenek bakımından müşkül duruma düşmüş olan arkadaşları ferahlatıcı tedbir bulmaya gece gündüz bazı izzeti nefis kırıcı hareketlere de katlanarak çalışıyorum. Enerjiyi, hatır meselesini, zekâ oyunlarını daha verimli ve daha büyük işlere saklamak lâzım gelirken bunları harcıyorum. Böyle giderse belki de tüketeceğiz bile!

Şimdi sana havadis olarak söyleyebileceğim son ve kesin sözler şunlardır:

1. Bir iki gün önce eğitmen kursları tahsisatından 10.000 lira verdik. Bunu idare ederek Enstitünün umumî ihtiyaçları için sarfedersin.

2. Munzam tahsisat alınca geri kalan açığınızı ve ihtiyaçlarınızı karşılamaya yetecek bir ödenek daha vereceğiz.

3. Munzam tahsisatın kanunu çıkmadıkça verildiğine inanmam. Sizlere de bunu tavsiye ederim.

Arkadaşların, öğrencilerin hepsine çok çok selâmlar. Çok çok gözlerini öper, başarılarının artmasını dilerim.

26.3.1945

Kardeşim Süreyya İşgör
İlköğretim Müfettişi
Biga

Seninle geçen sonbaharda gezdiğimiz köylerde çalışan öğretmenlerin bazen kendilerinden, bazen onları tanıyanlardan mektuplar alıyorum. Bunlar umumiyetle bulundukları köylerdeki hazırlıklardan memnun durumda olduklarını yazıyorlar. Bu bakımdan sana ve kaymakama çok müteşekkiriz. Yalnız çocukların çalıştıkları köylerde şimdiye kadar ne gibi işler yapıldığını, bunların işi tutuşlarını senden öğrenmeyi faydalı buluyorum. Köy adlarını tasrih ederek bu malûmatı verirsen ona çok sevineceğim. Yeni yeni bazı tedbirler almak için, senin gibi, işleri yakından bilen arkadaşların fikirlerine ihtiyacımız var. Gelecek yıl hesabına alınacak tedbirlerde bunlardan faydalanma yolunu tutacağız. Onun için bunu yapmanızı beklerim.

Çok çok selm edâer, gözlerindcn öperim. Kaymakam beye de keza.

Not

Sana bu mektubumla birlikte öğretmenlere yazdığım mektupları da gönderiyorum.

25.5.1945

Kardeşim M. Yılmaz,
Hacılar Bucağı Öğretmeni,
Millî Eğitim Memuru eliyle — Sandıklı

Mektubunu aldım. Okul ve tarla işleri etrafında yazdığın ciimleleri dikkatle okudum. Birçok yerlerde

rasladığınız acemilikleri sizin köyde de yapmışlar, şimdi de düzeltmeye kalkıyorlar. Ne yapalım? Eldeki eleman işte bu yetide. Bunların hepsi sizin çoğalmanız sayesinde kökünden düzelecektir. Ondan önce 5 - 10 kişinin yapacağı iş senin gibi tek insanın sırtına yükleniyor. Eksiklerin acele tamamlanmasını ilgililere yazdık. Mütemadiyen peşine düşeceğiz. Anlattığına göre, sizin köyde bölge okulu açmak lâzım. Bunu Afyon Millî Eğitim Müdürü ile görüşeceğim. O civarlardan geçerken belki sizin köye de uğrar durumu olduğu gibi görürüz. Esasen 4274 sayılı kanuna göre 10 - 15 köyde bir tane bölge okulu kurmak lâzımdır. Bu fikrini kuvvetli buldum. Bu gibi okulların ilk yıllarda hemen pansiyonlu olması da şart değildir. Bizim idare işlerinin başında çalışan arkadaşların bölge okulları hakkındaki fikirleri de henüz dardır. Bu da zamanla gelişecek.

Bundan sonraki mektubunda yine köy havadisleri bekler, gözlerini çok çok öperim.

Kardeşim,[1]

Son aylarda Köy Enstitüsü Mezunu Öğretmenlerin çalıştıkları köylere ve bazı Köy Enstitülerine yaptığım seyahatlarda edindiğim kanaata göre Enstitü Müdürlerinin şu işler üzerinde önemle durmaları gerektiğini anladım.

1) Mezunlar Köy Enstitüsü mensupları tarafından iş başında sık sık görülmüyor, yoklanmıyor ve onlara gidecekleri yol kesin olarak gösterilmiyor. Onun için

(1) Bütün Köy Enstitüsü Müdürlerine yazılmıştır. Kesin tarih saptanamadı.

bu mektubu aldıktan sonra, öğretmenleri köylere sık sık göndererek onlar vasıtasiyle şu işleri yaptırmanızı bilhassa rica ediyorum:

a) Enstitü mezunu öğretmenlerin okulları, evleri, işlikleri ve arazileri eksiksiz olarak hazırlanmış mı? Eksikler varsa bunların niçin tamamlanmadığını tesbit ederek Bakanlığa bildirmeniz lâzımdır. Mezun öğretmenin kendi yapabileceği işler varsa onlar derhal yaptırılmalıdır.

b) Mezunlardan her şeyi tamam veya ufak tefek eksiği olan evlere henüz taşınmayanlara raslanacak olursa bu gibilerin derhal evlere taşınıp orada oturmaları sağlanmalıdır. Evin etrafını ağaçlamaları, çiçeklemeleri, evi temiz tutmaları için kendilerine yol gösterilmesi ve hiç vakit geçirilmeden enstitü öğretmeni orada iken temizlik işleri onun gözü önünde yapılıp bitirilmelidir.

c) Köylere gidecek arkadaşlar, mezunlara verilen eşyadan ve hayvanlardan onların faydalanıp faydalanamadıklarını kontrol etmeliler, bunları âtıl bir halde tutanlara raslayacak olurlarsa bu gibileri harekete geçirerek eşya ve hayvanlardan faydalanmalarını sağlayarak köyden dönmelidirler.

d) Bazı mezunların kılık kıyafet, vücut, saç ve diş temizliği bakımlarından köylülerden farksız bir hale geldikleri görülmektedir. Köylere gidecek arkadaşlar bu yönlerden kendileriyle görüşerek onların her zaman ve her türlü şartlar içinde temiz bulunmalarını, sade ve temiz giyinmelerini sağlamalıdırlar. Köy Öğretmenlerimize sık sık yıkanma, traş olma, külhanbey kılıklı giyinmeme alışkanlığını mutlaka kazandırmalıyız.

2) İşlik binaları tamamlanmış ve sanat takımları gelmiş bulunan bazı mezunların bunları yerlerine yerleştirerek işliği açmadıkları görülmektedir. İşlikler yılın her mevsiminde çalışacak şekilde düzenlenmeli, öğret-

men tıpkı tarla gibi işlik çalışmalarını da geçimi için önemli bir dayanak haline getirebilmeli ve bir taraftan da bu çalışmalarından köylülerini, öğrencilerini faydalandırmalıdır. Çalışma zamanlarında okulunda, işliğinde, bahçesinde veya tarlasında çalışmayıp da kıravatı takarak kahvede oturan veya tavla oynayan öğretmen bu kötü alışkanlıktan mutlaka kurtarılmalıdır. Bu yapılmayacak olursa Köy Enstitüsü mezunlarından beklenenlerin hiç birisi elde edilemez. İş zamanını boş geçirmenin çok ayıp olduğunu bilerek hareket edebilecek olan bir öğretmen nesli yetiştirmek hususunda Enstitü mezunlarının örnek olmaları lâzımdır.

3) Bölge Okulları meselesinin, hem Millî Eğitim, hem de Köy Enstitüsü Müdürlüklerince etraflı bir şekilde ve hakiki manasiyle anlaşılmadığını gösteren birçok olaylara raslanmaktadır. Onun için son günlerde Valiliklere ve size bir tamimle meseleyi yeniden anlattık. Bu tamim 31/V/1945 tarihli ve 6/10278 sayılıdır. Kesiminize giren illerin köy okullarını bu genelgede yazılı esaslara göre teşkilâtlandırmaya başlamanızı bilhassa rica ederim.

Bu işle ilgili hususları gerçekleştirmeğe memur edeceğiniz öğretmen arkadaşlara meselenin ana ilkelerini iyice anlatarak ve kavratarak onları köylere göndermeniz lâzımdır. Mevcut öğretmenlerden köy işlerine dayanamayacaklar, bu alanda başarısızlıklar gösterenler çıkacaktır. Bu vesile ile öylelerini de anlamış olursunuz.

4) Son günlerde her Enstitüye köylerdeki işlerde çalıştırılmak üzere birer kamyon verildi. Fırsat ve imkân bulundukça yenileri verilmek suretiyle bunların sayıları arttırılacaktır. Mesele bunların sayılarını çoğaltmaktan ziyade onları verimli kılmaktır. Enstitü Müdürü arkadaşların bu işi de kesimlerindeki köylere faydalı olacak şekilde ayarlamaları lâzımdır. Kamyonları

lüzumsuz yere şuraya buraya sevketmeyerek en önemli işlerde, en iyi şekilde kullanabilmek bu gibi motörlü vasıtaların çoğaltılmasını sağlayacaktır.

Her bakımdan tecrübeleri çok artmış olan Enstitü Müdürlerinin, yukarıya sıraladığım işleri hakikî amaçlarına göre yürüteceklerine çok güvendiğim için bu mektubu yazmayı uygun buldum. İşleri körükörüne yapmakla iyi bir sonuç alınamayacağını siz de benim kadar iyi bilirsiniz. Mesele bilinçli çalışmak, idarenizdeki arkadaşlara yalnız kollarını ve ayaklarını kullanarak değil, beyinlerini işleterek iş yaptırmaktır. Köy Enstitüsü mensuplarını bu duruma getirebildiğiniz gün gerçek amaca doğru yönelmiş, yola girmiş olacağız. Sizden bunu gerçekleştirmenizi rica ederim.

Çok çok gözlreinizi öperim.

23.6.1945

B..... Ş....,[1]

Mektuplarını aldım Bana açık açık yazdığın mesele hakkında birkaç önemli noktayı açıklamayı faydalı buldum:

1. Enstitüde henüz öğrenci bulunduğunuz zamanlarda bana yazdığın neviden konularla uğraşmanız birçok bakımlardan asla doğru değildir. Mezuniyet imtihanını verinceye kadar bir öğrencinin içinde kalmaya mecbur olduğu sınırları aşmayarak okulu bitirmeniz hem

(1) Bir Köy Enstitüsünden son sınıf öğrencisi bir kızın mektubuna karşılıktır. Öğrenci, bir yıl önce aynı Enstitüden mezun olmuş bir arkadaşı ile nişanlandığını anlatarak mezun olunca onun köyüne atanmasını istemektedir.

şahsınız hem de Enstitünüzün hayatı için çok faydalı olur. Bunun aksini yapmak sizi de Enstitüyü de pek müşkül bir duruma sokar. Onun için sizden benim isteyeceğim şudur:

Enstitüyü bitirinceye kadar bana yazdığın meseleyi kimseye açmayacaksın ve bununla ilgili herhangi bir dilekte bulunmayacaksın.

2. Üzerinde çok durduğun ve heyecanından kurtaramadığın meseleler çok dallandırılıp budaklandırılacak olursa bundan herkesden önce kendin zarar görürsün. Bu gibi meselelerin doğuracağı zararlar öyle kötü sonuçlar alabilirler ki insanı herşeyden önce ve bir hamlede haysiyetsiz duruma düşürürler. Bu hale geliş kolay kolay düzeltilemez.

3. Dileğin yerine getirilmeyecek neviden birşey değil. Fakat bugün onu gözönünde tutarak resmî muameleye kalkışmak doğru olmaz. Onu sizinkiler yapmaya kalksalar biz kabul etmeyiz, onları suçlu buluruz.

Yukarıki maddelerde belirttiğim fikirlere göre hareket ederek derslerine çalışmanı, Enstitüyü bitirince bana durumunu ve isteklerini yazmanı rica eder, gözlerini öperim.

26.6.1945

Kardeşim,[1]

Köy Enstitüleri mezun vermeye başladıktan sonra bunları köylere yerleştirmek ve ilgili kanunların onlara görev olarak tesbit ettikleri hususları gerçekleştirmek davanın ana hedefi haline geldi. Yedi sekiz aylık tecrü-

(1) Sayın Enver Törüner'e yazılmıştır.

be şunu gösterdi ki bugünkü Vilâyet teşkilâtının başında bulunan Millî Eğitim Müdürlerinden bir kısmı bu amaca uygun düşecek şekilde çalışmamaktadır. Onları türlü türlü çarelere başvurarak takviye etmek istedik. Bazıları bundan sonra biraz geliştiler, Bazıları da buna rağmen işleri yine derleyip toparlayamadılar. Onun üzerine Enstitülerde çalışan sizin gibi her bakımdan güvenebileceğimiz arkadaşları Millî Eğitim Müdürlüklerine tayin etmek icabetti. Yeni göreviniz Enstitüdekinden farksızdır. Bunu da şimdiye kadar olduğu gibi başarı ile yapacağınıza çok güveniyoruz.

Edirne İlinin özel durumu dolayısiyle seni oraya seçmemiz, bu ilde bilhassa Köy Enstitüsü mezunlarının çalışacakları köylerde büyük bir hamle yapılması içindir. Bu bakımdan işleri çok sıkı tutacaksın, Kepirtepe Köy Enstitüsü ile işbirliği yapacaksın, Valiliği harekete getireceksin. Senden bunu bekliyoruz. Vekillik seni seçerken bu bakımdan sana güvendiği için bu işi vermiştir.

Davanın hangi cephesinde olursa olsun iş kabul ederek canla başla çalışmanızı diler, size daima yardımcı olacağımı vaadeder, çok çok gözlerinizi öperim.

16.7.1945

Kardeşim N. Kaya,[1]

24.7.1945 tarihli mektubunu aldım. Bana mezunlardan haftada tahminen 3 - 5 mektup gelmektedir. Bunların sayısı 500'ü bulmuştur. Senin mektubun kadar

(1) Yeni mezun bir köy öğretmenine yazılmıştır.

genel durumu şüpheli hatta karanlık gösteren başka bir yazıya henüz rastlamadım. Buna benzeyen mektuplar var, fakat onların da hiç biri meseleyi seninkinde olduğu gibi bir çıkmaza götürüp sokmuyor. Esasen sen daha ilk satırlarda (size mektup yazanların çoğu benim gibidir) diye bir de hüküm veriyorsun. İşte hayattan yılma işi buradan başlıyor. Bazı genç öğretmenler mesleğe ilk atıldıkları yıl böyle bir ruh sıkıntısı geçirirler. Bu hal başka mesleklere mensup birçok insanlarda da görülür. Her şeyden önce bunu gidermek lâzımdır. Şimdi sana tavsiyelerim:

1 — 4274 sayılı kanunun icapları sizin köyde iyice anlaşılarak tatbik edilseydi, senin sayıp döktüğün aksaklıkların hemen hiç biri olmazdı. Onun için ilk yapılacak şey eksikleri madde madde tasrih ederek ilgililere bunları tamamlatmaktır. Hem siz mezun olurken böyle bir durumla karşılaşırsanız hemen yazmanızı ben size söylemiştim. Bunu şimdiye kadar niçin yapmadın? Eksiklikleri, ilgililere yaptırmak mümkün olmadığı takdirde sebeplerini göstererek ve maddeler tasrih ederek bize bunları yazmalısın.

2 — İfadenden, okulu, tıpkı mevcut öğretmenler gibi açıp işlettiğin anlaşılıyor. İşleri böyle tutarsan zorlukların içinden hiç çıkamazsın. Okulda da 4274 sayılı kanunun icaplarını gerçekleştiremezsin. Bunların neler olduğunu anlayabilmen için İlköğretim dergisinin son sayılarında çıkan (Yeni Öğretmen Yeni Yol) yazısını okumalısın. Öğrencileri ve köylüleri işlerine ortak yapmadıkça bu işin içinden asla çıkamazsın. Onu yaptıktansonra meselelerin mahiyetinin nasıl değişeceğini görecek ve bir iş başaramadan geçirdiğin zamanlara kendin de acıyacaksın.

3 — Hazır maaşın, seni, bugünkünden daha çok mesut edeceğini sanıyorsan bu yanlıştır. 20 lira ücret

diye durumunu anlatırken doğruyu söylemiyorsun. Az olsa bile eline geçen para bu değil. İşin en zayıf tarafını göstermeye çalışmakla birşey kazanamıyorsun. Sonra, doğrusunu bilen bir insana karşı bunu yazman ayrıca üzerinde durulmaya değer başka bir zihniyeti gösteriyor. Sen (hayatı yeneceğim) düsturu ile ortaya atılırsan bunu yapabilirsin. Evvelâ buna karar ver. Böyle kararları vermek insana pek çok şeyler sağlar. Bize durumu buna göre bildir. Biz de sana nerede ve nasıl yardım edeceğimizi kestirelim. Bir davayı kötümser görmek için sayılamayacak kadar çok deliller bulunabilir. Senin vazifen böyle sebepler aramak değil, aksini yapmaktır.

4 — Sanat ve meslek kursları meselesine gelince; yukarıya yazdığım ana meseleler hallolmadan, temel ilkelere inanılmadan bunlar halledilemez. Örnek olmak yedi ayda başarılacak iş değildir. Sizden onu hemen bekleyen de yok. O, hayat ülküsüdür. Zamanlar gerçekleşecek ve yüz mezunun yüzü tarafından da gerçekleştirilecek değil. Bunun elbette fireleri olacak. Dünyanın hangi okulundan çıkanlar yüzde yüz başarı göstermişler? Biz hayallere inanmıyoruz. Hakikatların peşinde gitmeye çalışıyoruz.

Bu esaslı noktaları işaret ettikten sonra senin aklına daha yatkın gelecek bazı müşahedelerimi ve fikirlerimi duyuracağım:

a) İnsanlar gelenek ve göreneğin, alışkanlığın tesiriyle ve çok defa kendi akıllarını kullanmak zahmetine katlanmak istemedikleri için ne isteyeceklerini, kendileri için en esaslı ve faydalı şeyin ne olduğunu bilmezler. Bu hal, okuduklarını iyi anlamış tabakada kendisini daha çok ve daha keskin çizgilerle gösterir. Meselâ her kazanın ileri gelenleri ve sözde aydınları ortaokul ister, bu doğru mu? Öyle kazalar varki oraya teknik

okul daha faydalıdır. Birçok memurlar maaşlarının bir derece artması için çırpınırlar, herşeyi göze alırlar, yalnız bunu isterler, bu doğru mu? Maksada yeter mi? Çoğunluk onun yerine yıllık ihtiyaca yetecek kadar çamaşır, elbise, birer çift ayakkabı verilmesini, hastalanınca tedavi ettirilmelerini, çocuklarının, ailelerine mensup fertlerin sağlıklarına bakılmasını, kışlık erzaklarını isteseler bu dilekleri daha akıllıca bir hareket olur ve onun sağlanmasından daha çok fayda görürler. Fakat bunu yapmazlar. Çünkü buna alışmamışlardır. Sende ve senin gibilerde buna benzer bir zihniyet görüyorum. Ne isteyeceğini bilmiyorsun. Onun yerine ya hayattan şikâyet ediyorsun veya ücretin azlığından söz açıyorsun. Bu davranış meseleyi halletmediği gibi sizin bu davaya bütün olarak katıldığınızı da göstermez. Büyük davalara atılanlar hep zafer taklarının altından geçit resmi yaparak geçmezler. Onlar icabında cehennem azabı gibi sıkıntıları da göze alırlar. Hele bir cemiyete mal edilmesi gereken yaygın meselelerde!

b) Ankara, Burdur, Afyon, Antalya, Denizli illerinin köylerinde son günlerde senin gibi geçen yıl mezunlarından kız-erkek 50'den fazla arkadaşı gördüm. Bunlardan hayatından memnun olmayan iki kişi vardı. Onlar da yüksek kısma girme sevdasına yanlış kapılarak işlerini sıkı tutmayan, zengince ailelerin çocukları idi. Yani sırtlarını başkalarına dayayabilenler! Diğerlerinden öyleleri var ki haftada yalnız atlı arabasından elli lira kazanıyor, bazıları ustalarla beraber inşaatta çalışarak günde on lira para alıyordu. Biri de tuğla ocağı açmış, o işten iki bin lira kazanacağa benziyor. Bunların hepsi de senin gibi ve senin hayat şartlarına benzeyen şartlar içinde bu başarıyı elde etmişler. Onların bu hale gelişlerinin biricik sebebi şu: Hayattan yılmamışlar, üstüne saldırarak onu yenmeyi göze almışlar. Biz Köy

Enstitülerinin böyle insanlar yetiştirmesini istiyoruz. Mazeret bulucu çok. Memleket bu parazitlerle dolu. Öyle insan ne kendine ne de memleketine faydalı oluyor.

c) Buraya kadar anlatmaya çalıştığım zihniyetin ve fikirlerin adamı olan genç mezunlar için hayat sahası geniş, bizim elimizdeki yardım imkânları çok bol. Elverir ki o bize, kendisine yardım edilince yerinde bir hareket olacağı kanaatını versin. Biz sizleri hayata atmakla aynı zamanda sınamaktayız. Ana ilkelere dayananlara, üklüye inananlara, onun uğrunda can vermeyi göze alanlara yardımlarımızı çoğaltacağız. Sizlere hiç bir şey hazır lokma şeklinde verilmeyecek. Her türlü yardımın sonunda sizlerden daha çok iş isteyeceğiz. Sizi kendi kendinize ayakta durabilecek hale getirinceye kadar. Devleti sağılan inek gibi telâkki eden ve onu mütemadiyen sömürmek isteyen zihniyetten sizi uzak tutacağız. Sizin mukadderatınız kendileriyle omuz omuza vazife gördüğünüz köylülerinkiyle bir olmalı. Onlar hayatlarını nasıl ondan korkmadan ve onunla çarpışa çarpışa kazanıyorlarsa siz de öyle kazanacaksınız. Diplomaya güvenir ve ona dayanarak yaşama yolunu tutarsanız, yanlış hareket etmiş olursunuz.

d) Sizinle ilgili kanunlar, çalışan öğretmenin işini, sağlığını, mahsulünü, genel durumunu sigorta etmiş. Tarla, çalışma vasıtaları devletten, ev devletten. Bu şartlar içinde insan hayatta muvaffak olamayacak ve ondan korkcak olursa, Normal geçinme şartları yaratamazsa, o insan âciz, beceriksiz adam demektir. Babalarınızın mahsulü kuraklıktan yanarsa herhangi bir yerden tazminat alıyorlar mı? Hasta olurlarsa onları devlet tedavi ettiriyor mu? İşlerini böyle soruları kendi kendine sora sora düşünmeli ve ayarlamalısın.

e) Sana son olarak bir noktayı daha duyurmak isterim. O da şudur: Köy Enstitüsü mezunlarının muvaf-

fak olmalarını istemeyen ve fikirlerini gizli gizli etrafa yaymak isteyen bir küme vardır. Bunların en çok ileri sürdükleri mes'ele 20 lira ücret meselesidir. Ondan sonra hem öğretmenliğin hem de sanat işlerinin bir arada yapılamayacağını söylerler. Bu fikir cereyanını körükleyenler hafızlar gibi okuduklarını ezberleyerek belleyen sözde aydınlardır. Biz bunları mikroskop altındaki mikropları takip eder gibi kovalarız. Senin gibi genç öğretmenlerin böyle bir meselenin bulunuşundan haberdar olmaları lâzımdır. Bunu meslek sırrı olarak saklarsın.

Sana, bir genç öğretmenin ne şekilde hareket edeceğini ayarlamaya yarayacak fikirleri verdiğimi sanıyorum. Yazacağın cevaptan söylemek istediklerimi anlayıp anlamadığına hükmedeceğim. Şayet anlamadığın kısımlar olursa tekrar yazacağım. Bizim görevimiz de bu. Çok çok gözlerini öperim.

7.8.1945

Kardeşim,[1]

İlkokul Öğretmenleri Yapı Sandığı kurulduğundan beri iki buçuk yıl geçtiği halde bu sandık vilâyetlerde ev yaptırmaya bir türlü muvaffak olamadı. Yer yer ancak arsa satın alabildiler. Bu arsaların üstüne inşa ettirilecek evlere sıra gelince hiç lüzum yokken işi birtakım formalitelere boğdular ve devlet inşaatında olduğu gibi müteahhitler vasıtasiyle ev yaptırmaya kalktılar. Bu tarzı hareket onları çok pahalı fiyatlar karşısında bıraktı. Meselâ Diyarbakır'da iki odalı bir ev için

(1) Bütün Köy Enstitüsü Müdürlerine yazılmıştır.

24.500 lira fiyat teklif edildi ve sandık idare heyeti de bunu ihale edip etmemek hususunda düşünmeye başladı. Durum böyle bir şekil alınca işe gayri resmî şekilde müdahale ederek onlara bugünün normal şartlarına göre evlerin nasıl yapılabileceğini göstermek icap etti. Meseleyi Bakanlık Makamına arzettim. Sandığın idare heyetinde bulunanlarla görüştük, şöyle bir karara vardık.

1 — Bu evlerin kapı ve pencerelerine ait doğrama kısımları ile tavan, taban, döşeme tahtalarını ve çatılarını ev yaptırılacak yere en yakın Köy Enstitüsü Müdürlüğüne yaptırtmak. Bu maksatla onların emirlerine Ziraat Bankasında yapılacak işe kâfi gelecek miktarda kredi açmak.

2 — Geri kalan duvar işçiliğini, çatı kaplamasını, kiremit döşemelerini ve boya işlerini mahallî yapı sandığı kurulları vasıtasiyle yaptırtmak. Bu işler için de kurul başkanlarının emrine Zinraat Bankalarında kredi açmak.

3 — Köy Enstitülerinin yapacakları işlerle ilgili detay resimleri Ankara'daki Sandık Müdürlüğü tarafından Enstitü idarelerine gönderilmiştir.

Şimdi sizden istediklerimiz şunlardır:

1 — Bu sandık hükmî şahsiyeti haiz ve her işi pazarlık suretiyle yapmaya selâhiyetli bir teşekkül olduğu için yaptıracağınız kapı ve pencereleri işliklerinizin durumu müsait ise kendi işliklerinizde, değilse bulunduğunuz çevrede bu işleri yapmaya en musait yerlerde en normal fiyatlarla yaptırttarak inşaat mahalline teslim etmeniz icap ediyor. Bunun için gerekirse kendi kamyonunuzdan faydalanarak, yapılmış kapı ve pencereleri veya çatı kerestesini evlerin inşa edildiği yerlere taşıyacaksınız.

2 — Kapı ve pencereler için kullanılacak malze-

menin iyi vasıflarda olmasına dikkat etmelisiniz. Bunların işçilik bakımından da en iyi ustalara veya marangoz atölyelerine siparişini sağlayıp, yapılışları sırasında iyice kontrol etmelisiniz. Ta ki iş bittikten sonra bu yüzden dedikoduyu icabettirecek bir durumla karşılaşılmasın.

3 — Size gönderilen paralar yuvarlak hesap bir ev için 4.000 lira hesabiyle gönderilmiştir. Bu hesaba mesnet olmak üzere Ankara piyasasının malzeme fiyatları alınmıştır. Ve detayları şunlardır:

Malzemenin Cinsi	Miktarı	Lira Kr.	Lira Kr.
Çatı. Tavan, Taban Kerestesi	12.350³ 2	210.—	2.593.50
Pencere	12,2	25.—	300.—
Kapı	10	30.—	480.—
Kiremit	2400 Adet	25	600.—
		Yekûn	3973.50

4 — Ankara fiyatlarına göre hesaplanan kredinin her yerde maksada tamamen kâfi gelmesi mümkün olmayabilir. Bu bazı yerlerde yetecek, bazı yerlerde de belki yeni kredi açılmasına ihtiyaç hâsıl olacaktır. O zaman bu lüzumun sebeplerini yazarak sandık müdürlüğünden para istemeniz lâzımdır. Gönderilen kredi arttığı takdirde bunun hesapları yapılarak geriye iadesi icabedecektir. Sandık müdürlüğüne karşı her istenildiği zaman tatmin edici hesap verebilmek için satın alacağınız veya yaptıracağınız eşyanın faturalarını ve senetlerini daima hazır bulundurmanız ve işlerin sonunda bunların topunu bir yazıya ekleyerek sandığa gönderip hesabınızı kapatmanız uygun olur.

5 — Mahallî yapı kurullarına bırakılan işler bakı-

mından oradaki arkadaşları zaman zaman yoklamanız ve yapılmakta olan duvar işçiliğini kontrol ederek kendilerine hususî ve samimî bir şekilde direktifler vermeniz çok faydalı olur. Onların, sizin tecrübelerinizden faydalanarak bu işi öğrenmeleri gelecek yılların inşaatı için çok lüzumludur.

6 — Çok sıkışık durum bulunan yerlerde duvar inşaatına yardım etmek üzere bütün masrafı Enstitünüzden temin edilmek şartiyle ekipler göndermeniz de Bakanlık Makamınca uygun görülmüştür. Yalnız diğer işlerinizin çokluğu dolayısiyle kat'î lüzum hâsıl olmadıkça bu maksatla çok ekip göndermemeniz lâzımdır.

7 — Mahallî yapı kurullarında çalışan öğretmenler inşaat işlerinde pek acemi oldukları için malzeme satın alırlarken veya işçi tutarlarken onları aydınlatmanız çok faydalı olacaktır. Kendilerinden bu gibi yardımları esirgememeniz lâzımdır.

Meslekî bir teşekkül olan İlkokul Öğretmenleri Yapı Sandığına yukarıda saptanan esaslara göre yardım ederek bu evleri yaptırtmanızı ve iş neticelendikten sonra durumu bir raporla idaremize bildirmenizi önemle rica ederim.

Yıldızeli, 22.8.1945

Sayın Bay R.... D.....,
Kayseri Valisi

Kayseri'ye geldiğim gün, sizi ziyaret için Hükümet Konağına uğradığım zaman Ürgüp'te olduğunuzu öğrendim. Görüşemediğimize çok üzüldüm. Pınarbaşı ve Bünyan ilçelerine bağlı köylerin inşaat durumunu Millî Eği-

tim Müdürü, Pazarören Köy Enstitüsü Müdürü ile birlikte inceledik. Türlü karakterdeki onbeş köyü gördükten sonraki kanaatlarımı süratle size duyurmayı işlerin geliştirilmesi bakımından lüzumlu ve zaruri gördüğüm için acele bu mektubu yazıyorum. Düşüncelerimizi samimiyetle karşılayacağınıza güvendiğimden dolayı fikirlerimi açık açık yazıyorum:

1. Şimdiye kadar, geçen yıldanberi kırktan fazla vilâyetin yapım durumunu bu illerin köylerine gitmek suretiyle görmüştüm. Kayseri, teessürle arzedeyim ki bunların hepsinden geri bir haldedir. İlgililer bu durumu hafifletmek için türlü mazeretler ileri sürüyorlar. Aynı mazeretlerin diğer illerimiz için de varit olacağı pek tabiî bir keyfiyettir.

2. Kayseri'de, teşrifinizden sonra işin lehine bir çalışma başlamışsa da bunun hızı o kadar gevşektir ki, kanunun istediği vasıfta bir tek okul binasını dahi bitmiş olarak görmek mümkün değildir. Bu nokta çok zihnimi kurcaladı. Uzun uzun düşündüm. Sebep olarak ancak şunu bulabildim:

Bizim elemanımız da dahil olmak üzere, bu işleri idare edenler yama halindeki tedbirlerle selâhiyetleri dışında kararlar vererek meseleyi halledeceklerini zannetmişler. Meselâ; geçen sene Pınarbaşı'nda bu işleri tedvire memur edilen İliniz Mektupçusu, İlköğretim Müfettişi ve Gezici Başöğretmenlerle birlikte, yıllarca evvel yapılmış olan eğitmenli okul binalarına birer kısım ilâve ettirerek işlik haline getirmişler ve bu gibi yerlerde müstakil birer öğretmen evi yapmayı tasarlamışlar.

İşlik dedikleri kısmın içinde on çocuğun dahi çalışamayacağını asla düşünmemişler. Bakanlıktan gönderilen planlara göre inşaata başlanan yerlerde de geçen yıla aid işler de henüz bitirilememiş.

3. Vilâyetin bütün köylerine aid —Köy Enstitü-

sünde bulunan öğrencileri gözönünde tutularak— bir plan henüz yapılmamış. Bu olmayınca işlerin düzenli görülemeyeceği düşünülmemiş. İlgililere Zatıâlileri ile temas ederek bunu yapmaları hususunu söyledim. Müzaheretinizi önemle rica ederim.

4. Kayseri köylerinde dikkatimi çeken noktalardan biri de okul yapımı işlerinde ve bu okullara arazi tahsisinde ilgili kanunların hükümlerini tatbikte gösterilen tereddüttür. Bu yüzden meselâ, Tuzhisar'da olduğu gibi birçok yerlerde Hükümet mümessilleri köylüye kumanda edecek yerde insiyatif, köylüyü yanlış yola sapıtan birtakım insanların eline geçmiştir. Devlet otoritesi çok zayıf bir durumdadır.

5. Birçok illerde durumları kritik olan köyler için hususî idare bütçesinden yardım, köy birlikleri teşkili, bölge okulu yapılmasına karar verilen köylere bölgeye giren köyler halkının katılması gibi kanunlarımıza uygun tedbirler alınmak sureti ile işlerin güçlükleri yenilmiştir.

Halbuki Kayseri köylerinde 4274 sayılı kanuna göre mükellefiyete tâbi tutulması gereken 18 - 50 yaş arasındaki vatandaşlardan kadınların istisna edildiklerini, mükellefiyet cetvellerine adları yazılanlardan hepsinin çalıştırılmadıklarını gördüm.

6. Bütün köyleri okula ve öğretmene kavuşturmak işi, çok muazzam, girift ve olağanüstü mesaiyi icabettirmektedir. Devletin bunlarla ilgili bütün kuvvetlerinin halkla birlikte seferber hale geçmesi ile ancak bu hedefe ulaşılabilecektir. Halbuki Kayseri'de böyle bir manzara görülmediği gibi köylere gelip giden, onları aydınlatan selâhiyetli insanlar da hemen yok gibidir.

Meselâ, gördüğüm onbeş köyden hepsinde Zatıâlilerinin bu köylere teşrif edip etmediğinizi sordum. Yalnız Elbaşı'nda müspet cevap alabildim. Bu noktayı bu

kadar açık yazmamın sebebi Devlet Reisi sayın İnönü'nün yazılarında işaret edildiği gibi, idare amirleri köylere gitmeyecek olurlarsa bu meselelerin halledilemeyeceklerine inandığım içindir.

Bu arada şunu da ilâve edeyim ki birçok illerde vali ve kaymakam arkadaşlar bunu yapmaktadırlar.

Sizi, kendisini çok sevdiğim, sempatik haline meftun olduğum arkadaşım Bakanlığ Müfettişi Sami Akyol delâletiyle gıyaben tanıyorum ve ondan aldığım intibalara güvenerek, yukarıda da işaret ettiğim gibi bu kadar açık konuşuyorum.

Böyle konuşmaya beni sevkeden saik, hakikaten muvaffak olmanızı istememdir. Gücünüzün buna yeteceğine de inanıyorum. Yalnız tutuşun çok kuvvetli olması şarttır. Saygılarımı sunar, başarılara bürünmenizi candan dilerim.

7.9.1945

Kardeşim Aydın Arıkök,[1]

Pulur Köy Enstitüsünü geçen yıla nazaran çok farklı gördüm. Yalnız yapılması mümkün olduğu halde yapılmayan bazı işler üstüne dikkatini çekmek istiyorum. Bunlardan bir kısmını orada iken söylemiştim. Bir kısmını da söylemeye fırsat ve imkân bulamadım. Onun için kısa maddeler halinde buraya sıralıyorum:

1. Her binada, binanın en münasip bir yerinde portatif el yıkama musluklarından mutlaka birer mus-

(1) Pulur Köy Enstitüsü Müdürü.

luk bulunacak ve her zaman bunların suları tamamlatılacak, kirli suları attırılacaktır.

2. Temizlik işlerine bakan nöbetçiler sıkı bir kontrol altında tutularak binaların döşeme ve pencerelerinin temizliği sağlanacaktır. Eşyanın sık sık tozu aldırtılacaktır.

3. Yatakhaneler yeni planda işaret edilen binalara nakledilmezden önce ve edildikten sonra daha düzgün ve temiz bir halde tutulacaktır.

4. Planları kroki halinde çizilerek size verilen umumî helâ ve yüz yıkama yerini içine alan binalardan biri süratle bitirilerek kullanılmaya başlanacaktır.

5. Yemekhanenin içine, evvelce sahne olan yere ve bir köşeye betondan bir içme suyu deposu yaptırılacak, çocuklar kolayca bunun musluklarından su içme fırsatına kavuşturulacaktır.

6. Binaların önüne yama halinde yapılan çim bloklar sökülüp atılacak, ana yolun iki tarafı hendek krizması yaptırılarak sonbaharda behemehal ağaçlanacak ve ağaçların herbiri için koruma kafesleri yapılacaktır. Her binanın önüne asgarî dört ağaç dikmek için önce hendek krizması açılarak ağaçlar dikilecek, o binalarda oturanların idaresine verilecek, bunların bakımından ve yetiştirilmesinden onlar mesul tutulacaktır.

7. Binalardaki ufak tefek bütün eksiklikler tamamlanacak, kapıların, pencerelerin çarpıklıkları mütemadiyen düzeltilecektir.

Yukarıda yazdığım hususları gerçekleştirir gerçekleştirmez durumu mektupla bildirmeni rica eder, çok çok gözlerini öperim.

7.9.1945

Kardeşim Şinasi,[1]

Pamukpınar Enstitüsünde ve kesimine giren köylerde gördüğüm çalışmalar beni çok memnun etti. İşlerin bu şekilde tutulmuş olmasında her arkadaşın rolü bulunmakla beraber bunları sevk ve idare eden şahsın rolü birinci derecede gelmektedir. Onun için başta senin bulunduğun bu çalışmalara katılanların hepsine bilhassa teşekkür ederim. Eksik bulduğumuz tarafları yollarda seninle konuşmuştuk. Onları burada tekrarlamayacağım. Bu noksanları süratle ve az bir zamanda gidereceğine güveniyorum.

Sivas ilinde işlerin hızlı ve düzgün gitmesinde Vali Necmettin Bey'le Millî Eğitim Müdürünün rollerini de unutamayacağım. Kendilerine tıpkı diğer arkadaşlar gibi müteşekkir ve minnettarım. Enstitüde kararlaştırdığımız işler, kararlarımıza uygun olarak yürütüldüğü takdirde bir yıl sonra durum büsbütün değişecektir. Bunu da senden ve iş arkadaşlarından bekliyorum. Çok çok gözlerini öper, sağlık ve başarılar dilerim.

6.11.1945

Kardeşim Talât Ersoy,[1]

Son zamanlarda gönderdiğin mektupları aldım. Bunlarda dokunduğun türlü işleri tutuş tarzından çok memnun oldum. Enstitüyü ve kesimini ilgilendiren bütün

(1) Yıldızeli Köy Enstitüsü Müdürü Şinasi Tamer.
(1) Aksu Köy Enstitüsü Müdürü.

işlere karşı göstermiş olduğun yakın ilgi, bütün engelleri yok ederek çalışma, beni çok sevindirdi. Oralardaki işlerimiz senin şahsî emek ve iyi niyetin sayesinde derlenmiş toplanmış oldu ve yüz ağartıcı bir duruma geldi. Bu hizmetlerinden dolayı sana bilhassa teşekkür ediyorum.

Şimdi senden önemli bir ricam var. O da şudur: Biz seni Aksu'dan alıp Kızılçullu'ya Müdür yapmak tasavvurundayız. Oradaki işlerin gidişatını ülkümüze doğru yöneltebilmek için senin bu işlere el koyman lâzım. Bunu, tıpkı Aksu'ya gidişinde olduğu gibi bir memleket davası olarak alacak ve sımsıkı tutarak yürüteceksin.

Mektubumda fazla teferruata geçmeyeceğim. İster önce, ister Kızılçullu'ya gidip durumu gördükten sonra Ankara'ya gelirsin. İşin detaylarını o zaman konuşuruz.

Kızılçullu'nun öğrencilerinden 300 - 400 çocuğu Ortaklara nakil ederek oraya da tam istiklâl veriyoruz. Hayri Çakaloz'u da Ortaklara Müdür yapıyoruz.

Kararname sana resmen tebliğ edilinceye kadar bu meseleyi etrafa söyleme ve Aksu'ya Müdür olmasını uygun bulacağın bir arkadaşın adını da şifre ile bize bildir. Yeni gelecek Müdüre, bizim tarafımızdan duyurulmasını lüzumlu bulduğun meseleler ve işler var ise onları da ayrıca mektupla veya gizli bir yazı ile bana yaz; Aksu'nun takip edilmesi gereken meselelerini yakından bilmiş olalım.

Çok çok gözlerini öperim, yeni vazifende de başarılara bürünmeni rica ederim.

10.11.1945

Kardeşim Hamdi,[1]

Köy Enstitüleri mezun verdikçe işlerin ağırlık merkezi ve önemi daha ziyade köylere aktarıldığı için yeni tedbirler almak icap ediyor. Bunların başında geleni, köylerdeki çocukları teftiş ve murakabe etme meselesidir. Bakanlık teftiş heyeti kadrosuna müfettiş alarak bu amacı sağlayamadık. Onun için başka bir çareye baş vuruyoruz: Hasanoğlan'ın yüksek kısmına öğretmen ve eğitimbaşı olarak güvendiğimiz arkadaşlardan birkaçını alarak onlar vasıtasıyla bu işi yapacağız. İşte bu sebep ve düşünce ile buraya getirilecek arkadaşlardan biri olarak seni de seçtik. Sizlerle hem köylerdeki mezunlara hem de köy enstitülerine el koyarak hakiki istikameti bulmaya çalışacağız. İşin diğer kısımlarını ve teferruatını konuşuruz.

Ortaklara Hayri Çakaloz'u Müdür yaptık. İki Enstitünün nasıl ayrılacağını resmî emirle bildiriyoruz. Bu işi de babaca yaptıktan sonra Ankara'ya gelirsin. Orada bulunduğun zaman başarılan hizmetlerden dolayı sana teşekkür ederim. Çok çok gözlerini öperim kardeşim.

13.11.1945

Kardeşim R. A. Sevengil,[1]

Mektubunu ve Ülke gazetesini aldım. Önce Anadolu'nun tam göbeğinde böyle bir eseri meydana çıkardığınız için sizi candan tebrik ederim. Bunun zorlukla-

(1) Kızılçullu Köy Enstitüsü Müdürü Hamdi Akman.
(1) Sayın Refik Ahmet Sevengil, yazar.

rını bilen bir insan sıfatıyla işin önemini takdir deiyorum. Memleket hesabına girişilmiş en büyük işlerden birinde daha başarıya kavuşmuş arkadaşları görmek insanın içini ferahlatıyor. Şimdi gelelim gazetenin devamı, sürümü, okunması, tutunması gibi daimî sürüp gidecek ve ömür törpüleyecek meselelere:

1. Benim yapabileceğim her türlü işi geniş ölçüde yapmaktan zevk alacağım.

2. Sözüm geçecek arkadaşların ilgilerini çekmek için onları bu esere bağlamaya çalışacağım.

3. Abone meselelerinin gerçekleşmesi için imkânların hepsinden faydalanacağım.

4. Yazı yazabilecek durumda olan arkadaşları bu işe katmaya çalışacağım.

Sizden dileklerime gelince kısa kısa onları da yazmadan geçemedim. Şimdilik bunları teferruata geçmeden belirteceğim. İleride belki daha detaylı olarak duyururum. İsteklerim şunlar:

a) Bu gazete tam manası ile memleket realitelerini aksettiren bir organ olsun. Hem iyi hem de fena işleri okuyuculara tanıtsın. Bunların her ikisini de aynı soğukkanlılıkla okuyabilen bir anlayışlı millet yaratmayı kendine ülkü edinsin.

b) Halkın isteklerini düzeltici bir rol oynasın. Halkı veya onu temsil edenleri ezbere dilek serdetmekten kurtarsın. Meselâ, herkes hafız gibi ortaokul istiyor. Bunun birazı da meslek okulu istemeyi öğrensin. Buna göre hesapla artık. Kısacası halka ne isteyeceğini öğretsin.

c) Yerine kadar giderek, görerek ve ana ilkelere bağlanarak yazı yazacaklara vasıtalık eden bir gazete haline gelsin. Şu işlere çok uzaklardan dürbünle bakarak yüksek mütalâalar serdedenlerin esasen günden güne çürümekte olan değersizliklerini aksettiren bir pro-

jeksiyon vazifesini görsün. Meselâ, vilâyet bütçelerini ele alın, iyi taraflarıyla kötü taraflarını belirtin. Planlı işlerle plansız işlere misal olabilecek bazı problemlere dokunun.

d) Ulus'ta son günlerde bir ilân görüyorum. F. R. Atay'ın Amerika seyahatına aid yazılarını şimdiye kadar niçin basmamışlar biliyor musun? *Yazlıktan dönenleri, dönsünler diye beklemişler de ondan...* O yazılar bizim gibi okuyucular için değil, yazlıktan döneceklere mahsus!! Ben, beni düşünmeyen gazeteyi düşünür müyüm? Sonra böyle bir reklâmdan kim ne kazanacak? Çok osmanlıca birşey vesselâm.

Şimdilik bu kadar yeter sanırım. Birçok işler arasında bir de benim gazeteciliğe belki hiç uymayacak sözlerimle vakit kaybedeceksin. Çok. çok gözlerini öperim. Orada bulunan diğer arkadaşlara saygılarımla birlikte selâmlarımı da lütfen söylersin.

13.11.1945

Sayın Bay Ahmet Kınık
Vali
Malatya

Bizim olduğu kadar sizin de idareniz altında bulunan ve bizimki kadar sizin de emekleriniz katılan Akçadağ Köy Enstitüsünde yapılan diploma dağıtma töreninde oynanan iki piyesle ilgili yazılarınızı aldım. Bu olay, ilk bakışta insana üzüntü veren bir karakter taşımakta idi. Bazı tesadüfler piyeslerin oynandığı sırada orada bulunanlardan birkaç kişi ile görüşmek fırsatını verdi. Sizden, Enstitü İdaresinden gelen yazılarla bun-

lardan hiç haberi olmayan müşahitlerin anlayışları beni bu mesele hakkında hüküm vermezden önce size şu mektubu yazmaya sevketti Cumhuriyet devrinin en çalışkan ve en kültürlü valilerinden biri olarak tanıdığım siz, aynı zamanda karakterine çok güvendiğim birkaç dostumun dostu olduğunuz için aramızda başka bağlarla görülmüş bir samimiyetin olması icab edeceğine de kaniyim. Türlü zamanlarda ve türlü şartlar içinde sizinle yaptığım her görüşmeden bol bol haz duyarak ayrıldığımı da hatırlıyorum. İşte bu sebeplerin hepsini gözönüne getirince kendi kendime şu suali sordum:

— Vicdanen hüküm vermekte sıkıntı çektiğim bir meseleyi aydınlatıcı tedbirlere neden baş vurmuyorsun? Meselâ, bunlardan biri meseleyi resmî yazıların çerçevesi dışına çıkararak Validen sormak. Buna niye baş vurmuyorsun?

Size bu mektubumu yazdırtan hüküm işte bu sorunun içinde bulunan düşüncedir. Şimdi esas mesele hakkında bitaraf bir hüküm verebilmek için şu noktaları aydınlatmanızı rica edeceğim:

1. En yakın bir münasebetle bağlı bulunduğunuz ve çalışmalarını dikkatle takip ettiğiniz Akçadağ Köy Enstitüsü Müdürü ile öğretmenlerinin, memurları ve ordu mensuplarını bir piyes oynatmak yoliyle tahkir edecek zihniyette ve düşüncede buluyor musunuz? Şayet bu fikirde iseniz bunun evveliyatına aid bazı hadiseler biliyor musunuz?

2. Umumî olarak okullarda yapılan törenler fena niyetli insanların teşebbüslerini saklamaya çalıştıkları sıralardır. Bizim tecrübelerimizle edindiğimiz kanaatlara göre törenler sırasında karşılaşılan başarısızlıklar, seyirciler üzerinde bırakılan fena tesirler, yazıcının veya aktörlerin, yani rol sahiplerinin muvaffakiyetsizliklerinden ileri gelen birtakım betbahtsızlıklardır. Bu tö-

rende oynanan ve üzerinde durulan piyeslerde böyle bir hal mevcut değil midir? Şayet işte böyle bir mahiyet var ise onu bu zaviyeden görmek kültür müesseselerinin gelişmesi için sadece menetmekle veya onda fena niyet aramakla iyi bir sonuca ulaştırılamayacağım takdir buyuracağınıza eminim.

3. Akçadağ Köy Enstitüsünün kuruluşundan bugüne kadar bütün çalışmaları sinema şeridi gibi gözümün önünden geçiriyorum. Ve kendi kendime (bu insanlar kötü niyetli olsalardı bu işleri yaparlar mıydı?) diyorum. Onların tabiat şartlarıyla, çevrelerindeki düzensizliklerle yılmadan nasıl uğraştıklarını ve geçmiş yıllarda şu veya bu şekilde aralarına sokulmuş olan fena insanları nasıl çarkların dışına attıklarını düşünüyorum. Müesseseyi ziyaret ettiğim günlerde, öğretmen ve öğrencilerle neler konuştuklarımızı hatırlıyorum. Geçen yıldanberi bu enstitünün mezunlarından aldığım mektupları teker teker yeniden gözden geiçriyorum. Bütün bunlardan bir neticeye varmaya çalışıyorum. Hadiseler beni onlar hakkında öldürücü ve haysiyetlerini kırıcı hüküm vermeye bir türlü götürmüyor. Onun için meseleyi hangi cephesinden ne suretle tutup yürütmenin memleket için daha faydalı olacağını şimdilik kestiremiyorum.

4. Size, ilk görüştüğümüz günden itibaren bu müessesede çalışanlara ağabeylik etmenizi rica etmiştim. Bu olaydan sonra onu da hatırlamaktan kendimi alamadım. Acaba işlerinizin çokluğu mu benim bilmediğim zamanlarda burayla sıkı sıkıya bağlanmanıza engel oldu? Oradaki arkadaşları zihniyet itibariyle sizden ayrılmış bulsaydınız bunu behemehal bize duyururdunuz kanaatındayim. Şimdiye kadar bu da yapılmadığına göre siz de benim gibi ümit etmediğiniz bir zamanda, hiç aklınızdan geçirmediğiniz bir durumla mı karşılaştınız?

Eğer bu böyle ise meselenin izahı ve manalandırılması çok daha kolaylaşır. Yok bir hayli zamandanberi türlü bakımlardan bu müessesedeki durumu benimsenmeyecek bir şekilde gördünüz ve bulduysanız o zaman bütün bu meseleleri birbirine bağlamak ve bir sonuca varmak kolaylaşır.

Size içimi olduğu gibi aksettirmeye çalıştım. Eğer cevap vermekte bir mahzur görmüyorsanız benim için henüz karanlık olan ve yukarıda işaret edilmiş bulunan noktaları lütfen aydınlatmanızı ve müessese hakkındaki umumî kanaatlarınızı bildirmenizi bilhassa rica ederim. Gelen gidenlerden müdürün çok yorgun olduğunu, hatta sağlık durumu endişeli bulunduğunu işitmeye başladım. Bu hakikaten böyle ise Şerif'in bu hale gelmesinin tek sebebi, oradaki hudutsuz çalışmalarıdır. Sizden bu noktayı aydınlatmanızı da rica edeceğim. Bu münasebetle en derin saygı ve sevgilerimi sunarım.

21.11.1945

Kardeşim,[1]

Bu sene Yüksek Köy Enstitüsünden mezun olan arkadaşları Enstitülerdeki münhallere göre serpiştirmeyerek gruplar halinde verdik. Grupları tertip ederken hem çocukların branşlarını, hem de birbiriyle geçinebilmelerini gözönünde tuttuk. Gidecekleri Enstitülerde yalnız öğretmenlikle kalmamaları için kümebaşılık, sanatbaşılık gibi idarî vazifeler de verdik. Böylece onlar, tayin edildikleri Enstitülerin hayatına hâkim olabilecek

(1) Bütün Köy Enstitüsü Müdürlerine yazılmıştır.

bir duruma getirilmiş oldular. Bu esaslara karar verilmezden önce işi hem kendileriyle hem de birçok Enstitülerin öğretmenler kurullarında konuştuk. Bunların grup şeklinde bir Enstitüye verilmeleri türlü bakımlardan uygun görüldü. Konuşmalar sırasında onlarla artık kendilerine söylemekte hiç bir mahzur kalmadığı için Enstitülerin iç yüzlerini açık açık gözden geçirdik. Eksiklerin kendileri tarafından tamamlanması lâzım geleceği kanaatını onlara aşıladık. Genç öğretmenler bu noksanları gidereceklerine dair söz vererek yola çıktılar. Şimdi Müdürlere düşen mühim vazifeler var. Bu noktalar üstüne dikkatinizi çekmeyi uygun bulduğum için bu mektubu yazıyorum. Onları madde madde ve kısaca aşağıya sıralayacağım:

1 — Bugün Enstitülerde çalışmakta olan öğretmenlerin en eksik tarafları dersle işi birleştirememeleri, çocuklara yakın bulunarak yumuşak tavranamamaları, onların dertlerine ve sevinçlerine ortak olamamalarıdır. Yeni öğretmenler bu bakımdan çok kuvvetlidirler. Belli ölçülere göre hareket ettirildikleri takdirde onlar vasıtasiyle Enstitü öğrencilerini hakikî amaçlara uygun düşecek şekilde çalıştırmak mümkün olabilecektir. Onun için kendilerini bu bakımdan engeller karşısında bırakmamak lâzımdır.

2 — Yine bugünkü öğretmenlerde gördüğümüz büyük kusurlardan biri az okumaları veya hiç okumamalarıdır. Onun için öğrencileri de okumaya teşvik edemiyorlar veya mihanikî bir şekilde teşvik ederek okuma meselesini şeklen yapılmakta olan bir iş haline getiriyorlar. Yeni öğretmenler vasıtasiyle bu durumu düzeltmek, hakikî yoluna koymak mümkündür. Az, öz ve değerli kitapları okumak ve okutmak suretiyle Enstitünüzde iyi bir hava yaratmaları için onlara geniş alanlar ve imkânlar hazırlamanız lâzımdır.

3 — Enstitülerde türlü vesilelerle sık sık yapılan eğlentiler ve müsamereler sırasında temsil edilen parçalar, monologlar, komediler çok defa değersiz ve manasız parçalardan seçilmektedir. Oyun kıymeti bakımından da bir gelişme olmayınca bu gibi parçalar ne kadar çok tekrar edilse çocuklara yeni şeyler öğretmek mümkün olamamaktadır. Yüksek Köy Enstitüsü mezunu öğretmenler vasıtasiyle Enstitünüzün eğlenti ve müsamere işlerinde de yenilikler yapabilirsiniz. Öğrenciler hem zevk, hem rol almak bakımlarından normal bir gelişmeye kavuşturulabilir. Kendilerinden bu bakımdan da faydalanmanız elzemdir.

4 — Yeni öğretmenler yüksek kısımda seçtikleri branşlara göre Enstitünüzde rol sahibi oldukları takdirde ziraat, işlik çalışmaları metodlu bir yola dökülebilir. Her öğrencinin bilmesi lâzımgelen asgarî hünerle mücehhez olarak Enstitüden çıkması şarttır. Onun için yeni öğretmenler vasıtasiyle öğrencileri ziraat ve teknik alanlarında asgarî bilgi ve hünere kavuşturmak gerektir. Bu amacı sıkı takip ederek gerçekleştirmeniz yeni öğretmenlere de gelişme imkânları sağlayacaktır. Onun için bunların Enstitünüzde bulunuşlarını fırsat addederek bu işleri yoluna koymanızı bilhassa isterim.

5 — Evvelce resmî ve hususî şekilde birçok defalar yazıldığı halde çocukların kendi kendilerini idare etmesi esasına dayanan bir hava birçok Enstitüde yaratılamamıştır. Bunun en mühim sebebi öğretmenlerin bu tarzdaki idarenin icabı olan tenkit meselesine yanaşmamalarıdır. Hafta sonu toplantıları ve münakaşaları bu yüzden yapılamaz. Yapılsa bile münakaşalara serbest olarak devam etme imkını çocuklardan esirgenir. Kırgınlıklar, dargınlıklar başlar; bu yüzden çocuklar münakaşadan kaçınırlar. İşte yeni gönderilen öğretmenler bu bakımdan çok pişkin oldukları için onların yar-

dımiyle Enstitünüzde serbest bir münakaşa havası yaratılabilir. Böylece müessesenin umumî hayatına tesir edecek müsbet bir durum sağlanabilir. O zaman her küme kendi işinde ve bütün Enstitü mensupları Enstitünün türlü alanlarındaki çeşitli işlerinde emir beklemeden kendi kendilerine çalışacak ve hareket edebilecek bir olgunluğa erişmiş olurlar. Böylece Köy Enstitüleri içerden ve çok tabiî olarak bir bünye değişikliğine kavuşurlar.

6 — Birçok Köy Enstitülerinde onların bünyelerine hiç uygun bulmadığım ve yeni elemanlar yetişmedikçe tashihini de imkânsız gördüğüm şu tablo ile karşılaştım: Başta kız öğrenciler ve kız öğretmenler olmak üzere, şu veya bu sebepten dolayı dikkati çekecek şekilde konuşan öğrencilerin hareket tarzları onların mektuplarını kontrol etmek veya konuşmalarını gizli gizli dinlemek suretiyle sıkı bir takibe tâbi tutulmaktadır. Bunu anlayan ilgililer durumlarını beğendirmek amaciyle hakikî şahsiyetlerini bir tarafa bırakarak sun'î ve sahte bir şahsiyet takınmakta, rol yapar gibi sahnede dolaşmaktadır. Bu hava uyanan Enstitülerde bir kısım insanlar kendilerinin gizli gizli takip edildiklerini görünce veya anlayınca takip edenlere karşı kin ve husumet beslemeye başlamaktadırlar. Enstitü mensupları arasında kim olursa olsun idare işlerinde çalışan arkadaşlarla her meseleyi ve derdini konuşabilecek bir duruma getirilmesi lâzımdır. Muaşeret kaideleriyle Enstitü talimatının dışına çıkmamak şartiyle herkes isteklerini veya dertlerini ortada açık açık konuşabilmelidir. İşte yeni gönderilen öğretmenler bu bakımdan gerek kendilerine gerek öğrencilerine taallûk eden bazı meseleleri size duyuracak olurlarsa onları örtbas etmek yerine açıkça konuşarak en doğru şekilde halletmek prensibini gütmelisiniz. Bunu yapabildiğiniz takdirde Enstitünü-

zün umumî havasında büyük bir ferahlık duyulacak, herkesin birbirine güveni artacaktır. Şayet buna rağmen bazı uygunsuzluklar çıkacak olursa onları da gidermenin tek yolu yine açık yürekle davranarak işe el koymak, hiç bir meseleyi gizli kapaklı yapmamaktır.

7 — Köy Enstitülerinde Müdürlerin veya idare işlerinde çalışanların kendi kendilerine halletmekte tereddüde düşecekleri bütün meseleler öğretmenler kurulu kararıyle bir hükme bağlanacaktır. Bunun için hem resmî, hem de hususî birçok yazılar yazılmıştır. Böyle olduğu halde bazı Enstitülerde meselâ Yüksek Köy Enstitüsüne namzet göstermek işi gibi işler bile öğretmenler kurulunun haberi olmadan yürütülmek istenmiştir. Bu, o kadar sakat, ana prensiplere o kadar aykırı bir yoldur ki onu size bu şekilde ifade ederken çok üzülüp sıkılıyorum. Yeni gönderilen öğretmenler bu gibi hareketleri çok çirkin bulacaklardır. Ve tepki ile karşılamaları muhtemeldir. O takdirde Enstitünüzde içinden çıkılmaz bir durum yaratılmış olur. Buna meydan vermeyerek öğretmenler kuruluna gidecek her meseleyi mutlaka oradan geçirmeniz gerektir. Bu, Enstitünün her türlü şartlar içinde bozmaması gereken ana prensiplerinden biri olmalıdır.

Yukarıda belirttiğim noktaları gözönünden ayırmayarak yeni öğretmenlerden azamî şekilde faydalanmanızı ve onlara ağabeylik, kılavuzluk ederek iş görmenizi rica eder, gözlerinizi çok çok öperim.

Kardeşim Şerif,[1]

Bu yılki mezunlar için Enstitünüzde yapılan törende oynatılan piyeslerle ilgili yazıları inceledik. Bu piyesin temsili sırasında bulunanlardan bazıları ile görüştüm. Piyeslerin özeti olarak gönderilen kısımları okudum. Sonuç itibariyle şu kanaate vardım:

1. Piyeslerde kötü niyet taşıyan bir karakter bulunmamakla beraber hem tertibi hem yazılışı pek muhtemeldir ki oynanışı bir kısım insanlarda bile olsa yanlış bir kanaat doğurmuştur. Bilhassa önemli resmî günlerde böyle yanlış bir kanaatın meydana çıkması Enstitü için büyük bir şanssızlıktır.

2. Bu meselede en kritik taraf piyeslerin önceden selâhiyetli insanlar tarafından görülmemiş olmasıdır. Edebiyat öğretmeninin acemiliği, aceleciliği, tecrübesizliği sizi zor duruma düşürmüştür. Onun için bir daha denetlenmedikçe bu gibi piyeslerin oynatılmaması hakkında size resmî bir yazı yazdık.

3. Buraya gelen Vali ile görüştüm. O, iyi niyetini muhafaza etmektedir. Enstitünüzün türlü alanlardaki başarılarını saydı durdu. Ben de kendisine bu kanaatte olduğu için teşekkür ederim. Ve meselenin iyi niyetle hareket edildiği halde karşılaşılan bir talihsizlikten başka bir şey olmadığını söyledim.

4. Bu yıl çok istediğim halde size henüz uğrayamadım. Fakat en yakın fırsattan faydalanarak geleceğim. O zaman daha etraflı konuşuruz. İşmdilik bütün arkadaşlara sevgi ve selâmlar. Gözlerini çok çok öperim.

---

(1) Enstitüde oynayan ve öğrencilerin rüşvet konusunda yazdıkları bir piyes söz konusudur. Olay için soruşturma açılmıştır; Malatya Valisine yazılan 13.11.1945 günlü mektupla birlikte değerlendirilmelidir.

27.11.1945

Kemal Coşkun,
Darıpınar Öğretmeni
Millî Eğitim Memuru eliyle
Tarsus

Köyündeki okulun eksiklerine harcanmak üzere 2000 lira yardım yapıyoruz. Gereken emirler İçel Millî Eğitim Müdürlüğüne yazılmıştır. Bu davada muvaffak olmak için milletle devlet elele vereceğiz. Amacımız (Fontamara)daki köylüyü yaratmak değildir. Mektubuna cevabı geç yazmamın sebebi yardım imkânını bulmaktı. Ondan önce kuru lâfa dayanan bir yazı yazmak istemedim. Çok çok gözlerini öper, başarılar dilerim.

27.11.1945

Durmuş Gedik,
Botsa Köyü Öğretmeni
Hatip Bucağı — Konya

Mektubunu aldım. Ormanların usulsüz bir şekilde yok edilmesiyle ilgili sözlerine ben de çok üzüldüm. Kötü memurla cahil halk yanyana gelince her fenalık için yollar açılır. Şimdiye kadar Anadolu'nun ormanlık yerleri hep bu iki menfi kuvvetin elele vermesiyle bozkıra çevrilmiş, çöle dönmüştür. Millî varlıkların koruyucuları çıkmadığı için onlar kıyasıya tahrip edilmişler. Böyle büyük bir davaya el koyduğun için sana bilhassa teşekkür ederim. İlgili yerlere söylemek suretiyle kötülüğü önlemeye ben de elimden geldiği kadar çalışacağım. Bu gibi meseleler gerçi bir hamlede kökden halle-

dilemezler. Ona rağmen hiç bıkmadan ve taşkınlıklar yapmadan uğraşmak lâzımdır. Çok çok gözlerini öper, işinde başarılar kazanmanı dilerim.

12.12.1945

Kardeşim Salih Adak,[1]

Dört büyük sayfaya yazılmış mektubunu aldım ve tamamen okudum. Bu mektupta rastladığım görüşü ve fikirleri birçok yetişkin insanlarda göremediğim için seni tebrik ederim. Dokunduğun memleket yaraları yalnız senin çevreye mahsus dertler değildir. Hemen bütün arkadaşlarınız aynı şekildeki güçlüklerle karşı karşıya gelmiş durumdadır. Köy öğretmeni ister Ankara'ya yakın bir köyde olsun, isterse memleketin en uzak bir köşesinde bulunsun, aynı meselelerle karşı karşıya kalmaktadır. Mektubunda ortaya attığın fikirleri ikiye bölerek konuşmak, tartışmak iyi olacak. Bunlardan birinci bölüme giren meseleler doğrudan doğruya okulla, öğrencilerle ilgili olanlardır. Kız öğrencileri okula devam ettirmek gibi. Biliyorsun size kanunlarla verilen vazife köyde yeni tip; kanun hükümlerine uygun, ziraî karakterde işletmesi bulunan bir okul kurmaktır. Onbeş yirmi gün sonra sana bu tip okulun planlı bir şekilde nasıl kurulacağını anlatan ve gösteren bir (İlköğretim) dergisi gelecek. Onu inceleyince açıkça göreceksin ki kız öğrencilerin okula devamları gadar önemli ve derhal girişilmesi lâzım gelen başka meseleler de var: İşlet-

(1) Diyarbakır ili, Heridan köy Başöğretmenliğine atanan Akçapınar Köy Enstitüsü mezunu Salih Adak'a yazılmıştır.

meyi planlaştırma ve bu plana göre çalışma verilen takımlardan faydalanma ve köylüleri de faydalandırma gibi. Hem bunlar doğrudan doğruya sizin yapacağınız, başkalarının karışmalarına meydan vermeyen işlerdir. Bugün hallinde zorluk çektiğimiz meselelerin çoğu, bunlar yapılınca kendiliğinden çözülmeye başlarlar. Kız öğrencilerin okula devam ettirilmeleri işi yalnız başına yürütebileceğin işlerden değildir. Diğer ilgililerin harekete geçirilmeleri şarttır. Onun için ayrı yoldan sana yardımı dokunacakları işbaşı etmeye çalışıyoruz. Senin bilhassa ilk yıllarda yapacağın iş, erkek veya kız, bir çocuk fazla okutmaya çalışmaktır. Yüzde yüz başarı için zaman ister.

İkinci bölüme girecek fikirlerine gelince; bunları şimdilik teker teker ele almakta fayda görmediğim için kanaatımı genel olarak yazacağım. Mesele memleketin her köşesinde rastlanan köy derdidir, millet derdidir. Geri cemiyetlerin hepsinde en çetin meseleleri içine alan bir köy davası vardır. Sana bunu yazmaktan maksadım hem bizdeki hem de başka cemiyetlerdeki bu durumu olduğu gibi göstermektir. Onun için bazı kitaplar gönderiyorum. Bunları okursan meselenin ne kadar çetin olduğunu ve ne kadar çok insanı ilgilendirdiğini, köy insanlarına iyilik yapılmak istendiği vakit nasıl tepkilerle karşıladıklarını öğrenirsin. Yine gönderdiğim kitaplar içinde birisine rastgeleceksin ki, o, senin gibi bir köy öğretmeninin bu çetin meseleler karşısında nasıl hareket ettiğini ve ne dereceye kadar muvaffak olduğunu öğretir. Bütün bunlar zaman işidir. Bir hamlede ve bir iki yılda yüzde yüz başarıya kavuşmanın imkânı yoktur. Köy ülküsünde başarıya ulaşanlar bu uğurda hayatlarını feda ederek çalışanlardır. Bu meseleleri çözüvermek için işine yarar diye sana bazı tavsiyelerde bulunmayı lüzumsuz addediyorum. Çünkü sen esasen ölçülü dü-

şünmeyi ve hareket etmeyi kestirmiş bir durumdasın. Sonra senin bulunduğun çevre şartları benim için çok yabancı şeylerdir. Her ne kadar bunları mektubunda anlatıyorsan da gerçek tablo meydana çıkamamaktadır. Ve bunu bizzat yaşamadıkça öğrenmek de mümkün değildir. İşte bu sebepten dolayı çevrenin özellikleri bilinmeyince, oradaki insanları iyice anlamayınca söylenecek bütün sözler temelsiz duvar örmeye benzer. Bu yüzden biz sana henüz röntgen cihazı vazifesi göremiyoruz. Elime geçecek ilk fırsatta senin okulu ve bulunduğun çevreyi görmek istiyorum. Ondan sonra belki seninle bazı meseleleri konuşmak ve münakaşa ederek müspet sonuçlara götürmek, daha aydın bir duruma kavuşmak mümkün olabilir.

Devlete hizmet gören ve köyle sıkı sıkıya ilgisi bulunan elemanın Köy Enstitülerinde yetiştirilmesi etrafındaki fikirlerine iştirak ediyorum. Fakat bu da türlü sebeplerden dolayı bir hamlede sağlanıverecek hedeflerden değildir. Zamanla ve adım adım ilerlemek şartıyla bu amaca kavuşabilir.

Sana söyleyeceğim en önemli ilke şudur: İnsanlar kendilerine yapılan iyiliklerle ilk karşılaştıkları zaman takdir edemeseler bile bu çalışmayı neticesiz kalacak bir çalışma addetmemek lâzımdır. İyilik görenler birer ikişer bunu yapanın etrafında toplanmaya başlarlar ve bir kuvvet teşkil ederler. Hele senin gibi köy öğretmenleri prensiplerinden fedakârlık yapmadan çalışacak ve okuldan mezun ettikleri gençlerden yeni bir nesil yaratabilecek duruma gelinceye kadar zorluklara katlanırlarsa o zaman yüzde yüz başarı çelengini başlarına takarlar. Söylemek, yazmak, konferans vermek gibi çalışmaların hiç biri, yapmanın yerine geçemez. Ve onun kadar kuvvetli olamaz. Mevcut kanunlar size yeni bir nesil yaratmak fırsat ve imkânını verdiğine göre asıl hedef

bu olmalıdır. Bu arada felâket denilebilecek kadar büyük olaylarla karşılaşmak ihtimali de vardır. Fakat onları yenmek göze alınmadıkça başarıya kavuşmak da mümkün değildir. Ölçüsüz hareketlerle olaylar karşısında gerilemek, onlara yenilmek bir insan için bahtsızlıktır. Bu bile başa gelebilir. Fakat genel olarak iyilik, öyle bir silâhtır ki bununla fethedilemeyecek kale yoktur. Her şeyden önce sağlam ve sıkı durmak lâzım, düstur bu olmalı!

Senden elin değdikçe ve mümkün olduğu kadar sık mektup beklerim. Sana cevap şeklinde değil, fakat başka bir biçimde bana duyurduğun meseleleri yer ve yurt göstermeden yayınlamak isterim.

Çok çok gözlerini öperim. Sağlığını ve başarını dilerim Adak.

29.12.1945

Kardeşim,[1]

Geçen yıl Enstitü mezunlarına alınacak istihsal vasıtalariyle işlik takımları hakkında yazdığım hususî ve resmî yazılarda işaret edilen noktalara dikkat ettiğiniz için bu eşyanın alınışı daha önceki senelerden iyi olmuştur. Bu bakımdan evvelâ teşekkür ederim. Bu yıl alınacak eşya hakkında şunları size duyurmayı uygun buldum:

1 — Bu seneki listelerde öğretmenin mesleğine göre tertiplenen işlik takımlarının yanında, bir de okutacağı gerek İlkokul gerek meslek kursu öğrencilerine

(1) Bütün Köy Enstitüsü Müdürlerine yazılmıştır.

mahsus aletler de vardır. Bunlara ayrıca az miktarda da olsa malzeme kelenmiştir.

2 — Köy Enstitüsü mezunlarının çalıştıkları bölge okulu eşyasını da bu bakımdan bu yıl tamamlamayı düşünüyoruz. Onun için de ayrıca hesap yapmak ve vaktinde bu eşyayı okullara yetiştirmek lâzımdır.

3 — Şartları iyi hazırlanan yerlerde hepsine olmasa bile bölge okullarının bir kısmına damızlık hayvan vermek istiyoruz.

Size bu yıl gönderilen ödenekler işte bu noktalar gözönünde tutularak ayrılmıştır. Resmî tamimlerde bu cihetleri işaret etmekle beraber burada bir noktayı bilhassa gözünüzün önüne sermeyi pek zarurî buluyorum. O da şudur: Önümüzdeki hafta içinde size Köy Enstitüleri uygülama okullarına ait yazıları içine alan bir İlköğretim Dergisi gönderilecektir. Burada gerek uygulama, gerek köy okullarının ne suretle kurulacağı ve nasıl işletileceği etraflı bir şekilde yazılmıştır. Mezunlarınızın bulundukları yerlerde ve her tarafta bunu bir hamlede gerçekleştirmek mümkün görülmeyebilir. Fakat Enstitüye yakın yerlerden başlayarak daireyi gitgide genişletmek suretiyle mezunlarınızın bulunduğu köy okulunu çok süratle İlköğretimde işaret edilen uygulama okulu şekline getirmelisiniz. Aksi takdirde mezunların başarılarının sağlanamayacağını iyice bilmelisiniz. Sizin direktiflerinizle onlar bu tip bir köy okulu kurabildikleri takdirde (bunu isterlerse beş yılda yapsınlar) köy kalkınması diye anılan davanın kendisini gerçekleştirmiş olurlar. Yoksa böyle bir plâna bağlanmadan harcanacak emeklerin çoğu boşa gitmeye mahkûmdur. Okulunu düzenlemeyen bir öğretmenden köyün genel işlerini istemek ve bu alanda başarılar dilemek beyhudedir. Hatta tehlikelidir. Nitekim bunun misallerine yer yer rastlanmaktadır. İşte yukarıda da belirttiğim

gibi bir taraftan okulların aletlerini ve istihsal vasıtalarını tamamlarken diğer taraftan da işletme plânları üzerinde çalışarak köy okuluna hakikî yolunu göstermelisiniz. Öğretmenlerin sizlerden beklediği birçok işlerin başında bunlar gelmektedir.

Köy Enstitüsü mezunlarından birçok insanlar, siz de dahil olmak üzere, onların güçlerinin üstünde birtakım dileklerde bulunuyorlar. Bunların içinde birçokları okul çalışmalarını asla ilgilendirmeyen işlerdir. İşte bu hesapsız istekleri de önleyebilmek için yukarıda söylediklerimi yapmak ve İlköğretimdeki yazıların ana prensiplerini Enstitülerdeki öğrenci ve arkadaşlardan başlayarak kesiminizdeki ilgililerin hepsine anlatmalısınız. Bu takdirde işler hakikî yoluna girmiş olur.

Çok çok gözlerinizi öperim. Başarılar dilerim.

2.1.1946

Bay Zahit Atay
VII. Bölge İlköğretim Müfettişi
İzmir

Kardeşim Z. Atay,

17.1.1946 tarih ve 28 sayılı yazma ek olarak yolladığın kitabı aldım.

Kitabı daha önce görmüş ve bunun genç öğretmenleri zehirlemek için yazıldığını içindeki bayağı ve iğrenç sözlerden anlamıştım. Bu kabil kitaplar daha da çıkacaktır. Öğretmenler iyi veya fena her kitabı okumak serbestliğine sahiptirler. Mesele onlarda zehirleyici kitapların bulunup bulunmaması değil, buna karşı panzehirlerinin olup olmamasıdır. Öğretmenle konuşarak

onun bu bakımdan ne durumda olduğunu anlamak iyi olurdu meselâ K.....'da küçük yaşta iken zehirlenmiş mi? Yoksa yazılanlara karşı ilgisiz mi? Kendisinin de yanlış bildiği şeyler var mı? Bu noktalar önemlidir: Benim kanaatımca hüner de kötü ile iyiyi insanların bizzat seçebilmeleridir. Müfteri, karaktersiz, insanlık değerleri tükenmiş olanlar her şeyi yaparlar. Kuvvetli bünye bunlara dayanabilen bünyedir. O kitap baştanbaşa bir yalan kolleksiyonudur. Sahibi onunla farkında olmayarak kendi kendini insanlık dışı etmiştir. Bu kadar hazin bir duruma düşecek kadar kendi kendini alçaltma eğer şurada veya burada bir değer ifade ediyorsa o zaman yazandan çok okuyanlara acımalı.

Çok çok gözlerini öperim kardeşim.

2.1.1946

Kardeşim Şinasi,[1]

Bugün Yıldızeli Kaymakamı ile konuşuyorduk. Odama Tokatlı bir köylü geldi. Sizin öğrencilerden birinin Akpınar'a nakli için uğraştığını, fakat Bakanlığın buna muvaffakat etmediğini söyleyerek bu meselede ısrar etti ve neticede Osman Yalçın'ın bu çocuğu dövdüğünü, bu yüzden nakil işine önem verdiğini, çocuğun dövüldüğünden senin de haberdar olduğunu, fakat kendisine nakil yolunu tavsiye ettiğini, bu meseleyi ben orada iken sana söylediğini, fakat sen, bana haber vermesinin doğ-

(1) Yıldızeli Köy Enstitüsü Müdürü sayın Şinasi Tamer. Bu mektupta söz konusu olayın gerçek olmadığı daha sonra anlaşılmıştır. Bu mektubu 22.1.1946'da Şinasi Tamer'e yazılmış mektupla birlikte değerlendirmek gereklidir.

ru olmayacağını kendisine bildirdiğini anlattı. Cevabım ona çocuk dövmemek için size verilen resmî emirleri anlatmak oldu ve meseleyi kökünden halledeceğime dair kendisine söz verdim. Şimdi senden ricalarım:

1 — Osman Yalçın'a bu mektubu aynen okuyacaksın ve şunu teklif edeceksin: Bütün öğrenciler toplanacak, Osman onların önünde dövdüğü çocuklara tarziye verecek, bir daha çocukları dövmeyeceğine dair namusu üzerine söz verecek.

2 — Bu toplantının böylece yapıldığını anlatan bir zabıt tutulacak, üç öğretmen tarafından imza edilerek bize gönderilecek. Zabıtta O. Yalçın'ın da imzası olacak.

3 — Eğer Osman Yalçın bunu yapmayacak olursa Enstitüden ayrılmayı isteyen bir dilekçe yazarak idareye verecek, sen de onun altına kendisine teklif edilen (tarziye verme işine yanaşmadığını) yazarak bize göndereceksin!

Osman'ın benimle yüzyüze gelebilmesi, karşılıklı güvenle arkadaşlık yapabilmesi bu teklifimi yerine getirmesine ve bir daha ömrü müddetince çocuk dövmemesine, verilen emirlere riayet etmesine bağlıdır.

Çocuklara emir vererek dayağa dayakla mukabele ettirmemi ve öğrencilerden dayak yemeyi mi istiyorsunuz?

4 — Sana her sahada güvendiğim ve her sırrı bile açtığım halde senin buna karşılık benden en hayatî ve önemli meseleyi saklayarak, resmî şekilde hakikata uygun olmayan tarzda kâğıtlar yazarak bu güveni sarsmana çok üzüldüm. Bunu hele senden hiç beklemezdim. Benzeri suçları işlemekten sakınmanı bilhassa rica ederim. Eğer bu ve benzeri hareketlerini bir daha duyar veya yakalarsam seninle ebediyen ilgimi keserim. Biz, iki dost olmaktan çıkarız.

Çok üzüldüğüm bu meseleyi söylediğim şekilde hallederek temizlemeni önemle rica eder, gözlerini öperim.

4.1.1946

Kardeşim Tahsin,[1]

Mektubunu aldım. Uzun bir beklemeden sonra kuvvetli müşahedelere dayanılarak yazılan bu mektuptan çok faydalandım. Senin işaret ettiğin meselelerin çoğunu az çok kestiriyorum. Ve bazılarını da oraları gezerken görmüştüm. Fakat işin içinde çalkanan bir arkadaşın benim görüşlerimi destekleyecek fikirleri ileri sürmesi davanın bir yüzünü iyice aydınlattı. Uzun konuşmalarımızın hatıralarını gözönüne getirecek olursak bu işin ne kadar şümullü ve girift olduğunu bir daha anlamış olursun. Alanı çok geniş, elemanı bol, amaçları yepyeni olan İlköğretim davasında herkesin çarçabuk gerçek durumu kavrayarak hareket etmesini beklemek de beyhudedir. Okumayan, meslek hareketlerini takip etmeyen, faydalanılacak şeyleri kestiremeyen insanlar bu işin özünü yakalamakta ve kendilerini ona göre işe ayarlamakta çok sıkıntı çakerler. İşte bir kısım arkadaşlarımız bu yüzden —istemediğimiz halde— çarkın dışına fırlamaktadırlar. Gönül, topluluğa katılanların hep beraber aynı amaca doğru yürümelerini ne kadar istiyor. Fakat hayatın öyle sert kanunları var ki onlar cezalanması icap edenleri beklenilmeyen zamanlarda buna çarptırmaktadırlar. Sana bu meseleler hakkında baş-

(1) Sayın Tahsin Türkbay, Aydın İlköğretim Müfettişi, bu göreve Hasanoğlan Yüksek Köy Enstitüsü Eğitimbaşı'lığı görevinden gitmiştir.

ka söyleyeceğim önemli şeyler yok. Yalnız bunun dışında uğraşmakta olduğumuz işin içyüzüne teallûk eden mühim bir problem var. O da enstitü mezunu bulunan köy okullarını iç bünyeleri bakımından gerçek amaçlarına yöneltmek davasıdır. Bu maksatla sen ayrıldıktan sonra Hasanoğlan Köy Enstitüsünde bir uygulama okulu yapıldı. Buna, gerçek amaca göre şeklini vermek davasına girişildi. Diğer Enstitülerin uygulama okullarına da aynı biçim vermek için ilgili öğretmenler Hasanoğlan'a toplandılar, mesele üzerinde konuşmalar ve tartışmalar yapıldı. Fikirler az çok tebellür ettikten (belirlendikten) sonra ana prensipler bir tarafa yazıldı. Aynı konu üzerinde düşünmeleri için Yüksek Köy Enstitüsü öğretmenleri ödevlendirildiler. Onlarla da birçok konuşmalardan ve tartışmalardan sonra bu konuşulanlar yazıldı. Resimle ifade edilecek kısımları resmedildi. Plâna dökülecek tarafları plân şekline getirildi. Bunların hepsi İlköğretim gazetesinin özel bir nüshasında yayınlandı. Bu nüshadan sana iki tanesini gönderiyorum. Alâkalılara gitmekte olan bu gazete ele geçtikten sonra nelerin yapılmasını istediğimizi anlayacaksın. Gerek gazeteyi okuduktan sonra, gerek bu konu üzerinde bir müddet çalıştıktan sonra fikirlerini bana yazarsan çok müteşekkir kalacağım. Bu konuyu daha etraflı bir şekilde Yüksek Köy Enstitüsü öğrencilerine işleterek Köy Enstitüleri Dergisinde de yayınlamak tasavvurundayız.

Ankara, Hasanoğlan ve buradaki arkadaşlar iyiler. Bildiğin gibi herbiri bir işin peşinde koşmaktadır. Sık sık seni ararlar, mektup yazmadığından söz açarlar. Birçoklarımız hemen her gün bir vesile bulup seni anmaktayız.

Çok çok gözlerini öperim. Başarılarını ve sağlığını dilerim.

Kardeşim Ayhan,[1]

Uzun emeklerle yazılmış ve müşahedelere dayanan mektubunu aldım. Bundan bir yıl önce bizim gördüklerimize çok benzeyen görüşlerini teker teker inceledim. İnsan hakikaten hayatının bir kısmında senin ele aldığın konuları ele alarak uğraşıyor, üzülüyor ve birtakım çareler arıyor. Fakat sonra çıkmazda olduğunu görünce bunun sebeplerini araştırmaya ve incelemeye başlıyor. O zaman mikroskop altında canlanan bir mevzu gibi bizim davanın kolayca görünmeyen tarafları meydana çıkıveriyor. Sana bu fikrimi en iyi ve mufassal şekilde anlatacak bir vasıta gönderiyorum. O da İlköğretim'in özel sayısıdır. Bu, tamamen senin bana yazdığın konulara tahsis edilmiş bir nüshadır. Onu okursan meselenin nasıl ele alınacağını ve hangi çerçeve içinde sınırlandırılacağını öğrenmiş olacaksın. Bu mesele kendi ölçüsüne göre ele alınmadıkça alabildiğine genişlemek istidadındadır. İlgililer köy öğretmenlerinden onların takâtlarının (güçlerinin) üstünde birçok şeyleri istiyorlar. Gerçi 4274 sayılı kanun bu istekleri destekliyor; fakat onların çoğu zamanla başarılacak işlerdir. Bir öğretmen kanunda yazılı hususları yirmi yıllık mesai hayatının sonunda gerçekleştirebilirse onu ideal öğretmen telâkki etmeliyiz. Onun için ilk yıllarda öğretmenleri şaşırtmamak amaciyle hareket etmeli ve onlardan sınırlanmış işleri istemelidir. Bunun başında okula ait işler gelmektedir. Eğer bir köy öğretmeni, sana gönderdiğim gazetede yazılı hususları yüzde elli nisbetinde kendi okulunda gerçekleştirebilirse onu da ideal öğretmen olarak kabul etmek gerektir. Millî Eğitim Müdür ve Memurları başta olmak üzere bütün ilgililerin meseleyi

(1) Sayın Ayhan Karasu, Burdur Millî Eğitim Müdürü.

bu anlattığım şekilde anlamaları lâzımdır. O takdirde öğretmenlere önderlik edecekler hakikî yollarını göstermiş olurlar. Bu yapılmayacak olursa herkes şaşkınlık içinde başarısızlıklardan yok yere yaratılan boğucu bir havanın baskısı altında bunalmaya mahkûmdur. Bundan ne öğretmen, ne köy, ne Millî Eğitim İdareleri, ne de millet bir fayda görmeyecektir. Biz öğretmenler hakkında bilgi verirken onlardan sınır dışı istediklerimizi yapamadıklarını görüp bunaldıkça, ne istememiz lâzım geldiğini düşünmedikçe doğru yola girmenin imkânı yoktur. Yanlış yolda kıvranmaktan kurtulmak bugün en ön plânda yer alan bir davadır. Şimdi bütün dikkatimizi ilgililerin saptıkları yanlış yoldan kurtarmaya çevirmiş durumdayız. Onun için bir taraftan hususî mahiyette, diğer taraftan resmî yazılarla onlara doğru yolu göstermeye gayret edeceğiz. İlköğretimi okuduktan sonra bu fikirlerimi de gözönünde tutarak bana bir cevap yazarsan çok memnun olacağım. Bizim aldandığımız taraflar olabilir. Onları bize sizin gibi arkadaşların göstermeleri gerektir.

Burdur'daki işini, bana yazdığın şekilde tutmuş olmana çok sevindim. Seninle anlaşmak ve gerçek ilkelere birlikte kavuşmak kolaydır. Birbirimizi ikaz etmek suretiyle bu amacı yakalayabiliriz.

Gözlerini çok çok öperim. İşinde başarılar dilerim. Burdur ve İlçe Merkezlerinde yapı sandığına ait işlerle de meşgul olursan, bulunduğun İle beş on ev sağlamış olursun. Bizim bu işlere bakan arkadaşlarımız işlerini pek gevşek tutuyorlar. Onları desteklemek lâzımdır. Buradaki arkadaşlardan selâmlar ve sevgiler.

21.1.1946

Kardeşim Halil,[1]

Bir hafta önce Ankara'ya gelen sizin Eğitimbaşı ile uzun uzun görüştük. Enstitünün iç bünyesi hakkında konuşulması gereken meselelerden başlayarak önemli işlere varıncaya kadar her hususu, ona söylenmesi gereken sınırlar içinde konuştuk. Bunları sana da anlatacaktır. Esasen onunla konuşulanları sen burada iken seninle konuşmuştuk.

Aldığım haberlere göre işlere el koymuş durumdasınız. Prensiplere sadık kalınarak çalışıldığı takdirde bunlar yoluna girecektir. Sizin Enstitünün en mühim davası olan arazi meselesini halletmeniz için para gönderdik. Bunu formalitesine göre bitirmenizi bilhassa isterim. Teferruatı sana yazmaya lüzum görmüyorum. Toprak meselesinin birçok girdi çıktısı vardır. Onları işin aslını sarsmayacak şekilde düzenleyerek iki bin dönümlük yere el koymanız lâzımdır. Ondan sonra bunun işlenmesiyle ilgili olarak meydana çıkacak birçok meseleler daha vardır. Onları da birdenbire çözmek kolay ve mümkün değildir. Zamanla ve plânlı bir çalışmaya uyularak bunlar da halledilebilecektir. İşte o zaman Enstitünün yıllardanberi başarılamayan ve o yüzden sakat kalan bir tarafı da tamamlanmış olacaktır. Bol iş ve istihsal sizin müesseseyi çok verimli bir duruma getirecektir. Bunu, oradaki arkadaşların engellerden korkmayan iradeleri gerçekleştirecektir. İşte her Enstitüye ideal olarak vermek istediğimiz karakter de budur. Siz oralarda bu ideale sadık kalarak ne kadar çok ve metodlu çalışırsanız Enstitülerin gelişmesi de o kadar normal ve süratli olacaktır.

---

(1) Aksu Köy Enstitüsü Müdürlüğüne atanan sayın Halil Öztürk'e yazılmıştır.

Yeni gelen Vali, lâf anlama, işleri destekleme ve bizim işlere yardım etme bakımlarından en iyi Valilerden biridir. Ben kendisiyle, çok istediğim halde oraya giderken görüşemedim. Fakat sana tavsiyem, onunla sıkı bir münasebet kurmalısın. Yardımlarından daima faydalanma imkânları aramalısın. Bu takdirde birçok işlerin desteklenmiş olur. Görüştüğünüz zaman benim bu satırlarımı saygı ve sevgilerimle birlikte kendisine aynen söyleyebilirsin.

Yeni işinde sana ve seninle işbirliği yapan bütün arkadaşlara başarılar dilerim. Hepinizin çok çok gözlerinden öperim.

21.1.1946

Kardeşim Hayri,[1]

Yeni yuvanızdan, yeni arkadaşlarla birlikte yazdığınız telgrafı aldım. Buna kısa bir telle cevap vermeyi uygun bulmadım. Onun için beş on gündenberi sana bu mektubu yazmak fırsatını kolladım. Bu yuvada hep beraber gönenmenizi ve başarılı işler görmenizi candan dilerim. Her Enstitünün kuruluş tarihinde çetin işlerin üstüste geldiği devirler vardır. Bunu, bir çadırla işe başlayanlar çok iyi takdir ederler. Böyle olmayıp da az veya çok, iyi veya fena evsafta yapılmış olan birtakım işlere tevarüs edenler (mirasçı olanlar) kolay kolay fark edemezler, dersem gücenme. Bu sözle lâfa başlamanın sebebi, yersiz yurtsuz olanlar için üstü örtülü

(1) Ortaklar Köy Enstitüsü Müdürü sayın Hayri Çakaloz'a yazılmıştır.

en küçük bir binanın bile ne kadar önemli olduğunu anlatmak içindir. Ortaklar'da bu bakımdan emeklerini hiç unutamayacağımız ve sırası geldiği vakit her fırsatta anacağımız (öğrenci ve öğretmen) arkadaşlarımız vardır. Bu bir realite olduğu için sizin emekleriniz bunlarınkine katılarak onu tamamlayacaktır. Burada bulunduğunuz zaman konuşmuştuk. Oradaki durumu ve birinci plânda yer alan işleri, acele yapılması gereken hususları bana bildirecektin. Bir karar verebilmem için onları bekliyorum. Gönderdiğimiz ödenek içinde Ortaklar'ın inşaatına ait para da vardır. Fakat önümüzdeki yıl hangi binaların yapılacağını gösteren resmî emirden önce senin bildireceğin hususları beklemeyi tercih ettim.

Yüksek Kısımdan giden genç arkadaşların iş tutumları hakkında da senden biraz malûmat istiyorum. Bunlar öğretmenlik yapmadan doğrudan doğruya Enstitülere verildikleri için ilk yıllarda sizin gibi tecrübeli arkadaşların yanında staj göreceklerdir. Binaenaleyh bu bakımdan kendilerinin işe ne dereceye kadar sarıldıklarını, Enstitü havasına intibak edip etmediklerini öğrenmek istiyorum.

Kızılçullu ile olan münasebetleriniz ve oradan ayrılırken sizin payınıza düşen eşyayı alıp almadığınız da beni düşündüren noktalardan biridir. İşte yazacağın mektupta bu ciheti aydınlatırsan çok iyi olur.

Çok çok gözlerinden öperim. Oradaki arkadaşların hepsine işlerinde başarılar dilerim.

21.1.1946

Kardeşim Şevket,[1]

Son günlerde gönderdiğin mektubu aldım. Bu mektupta belirttiğin endişeye asla yer vermiyorum. Sağdan soldan gelen günlük ve çoğu asılsız haberlere dayanarak huzursuz olmak insanı hem yorar, hem işinden alıkor. Sen Ankara'ya geleli henüz bir ay olmadı. Konuşulması lâzım gelen şeyleri burada birlikte konuştuk. Binaenaleyh ondan sonra yeniden ve kısa zaman içinde değişebilecek hususlar olsaydı ben bunları sana söylemekten çekinmezdim.

Önümüzdeki yıl yapılacak işlerle ilgili parayı gönderdik. Mimarı sıkıştırıyorum. Bütün mesaisini senin resimler üzerine verdi. Şubat içinde bunların hepsi bitecektir. Esasen resmî emir verildiği için sen şimdi ne yapacağını bilir bir durumdasın. Kıştan hazırlanması gereken her şeyi hazırlatabilirsin. Arkadaşları bu işlerle ilgili rollere koymalısın. Öğrencilerin her türlü gelişmeleri buna bağlıdır.

Bana yazdığın gibi müessesenin genel hayatına tesir edecek bir iş olduğu takdirde esasen bunu idareye sormadan yapmayız. Onun için müsterih olmanı tekrar rica eder, çok çok gözlerinden öperim.

Yeni gönderdiğimiz arkadaşlara selâmlarımı söylemeni bilhassa rica ederim. Gerek senden, gerek onlardan çalışmalarınız hakkında mektuplar beklerim. Hepinize çok çok sevgiler.

(1) Pazarören Köy Enstitüsü Müdürü sayın Şevket Gedikoğlu

Kardeşim Şinasi (Tamer),

Sana geçenlerde çok üzülerek yazdığım mektuba verdiğin cevabı ve Osman'ın buna eklediği yazıları okudum. Benim size yazdığım mektupta geçen hüküm çok sertti. Bunun içinden nasıl çıkacağınızı düşünerek mütemadiyen üzülüyordum. Keşke şikâyetçinin iddiası doğru çıkmasa da bizimkiler suçlu olmaktan kurtulsalar diyordum. Şikâyetçi sözlerini o şekilde tertiplemiş ve yalanlarını öylesine yanyana getirmişti ki o zaman benim yanımda bulunanlar dikkati çekecek en küçük bir imada bulunmuş olsalardı hadisenin çürüklüğünü sezerdim. Fakat böyle olmayıp da size yazdığım gibi birbiri ardına sıralanan yalanlar ortaya atılınca bunun aksini düşünmeye hemen hiç imkân kalmıyor. Hele bunlara, senin çocuğu başka bir yere nakledişin, yazdığın tezkere ile bizim cevap eklenince hadiseyi olmuş gibi kabul etmek bir zaruret haline geliyor. Buna benzer pek çok şeylerle karşılaştığım halde hiç birisinin bu kadar ustalıkla tertiplendiğine şahit olmadım. Bu gibi iftiralarda her zaman bir taraf açık ve çürük kalır. İnsan yamalardan, iddianın sakat taraflarını bulup çıkarabilir. Bu, böyle olmadı; kendi gözümle seyrettiğim bir piyeste olduğu gibi hadise hakikat şeklinde tecelli ettirildi. Şikâyetçiye dövmekten doğan her hadiseyi gidermeye muktedir olduğumuzu, bunun için gerekli tedbirleri alabileceğimizi, bu bakımdan müsterih olmasını söyleyerek onu bıraktım.

Şimdi sizin anlattığınız tablodan, şikâyetçinin doğurduğu tabloya aklımı verdiğim vakit hadisenin hepimiz hesabına iyi bir sonuca kavuştuğunu öğrenerek memnun oluyorum. Geçmiş onbeş yirmi gün içinde sizi belki kendimden çok üzdüğüm için kusura bakmama-

nızı rica ediyorum. Bu arada şunu da hatırlatmayı uygun gördüm: Halini tasvir ettiğiniz neviden bir kısım çocuklar bulunacaktır. Bunların işlerini en iğrenç metodlara baş vurarak takip edenler olacaktır. Bu gibilerin dilekçelerini Bakanlığa gönderirken normal insanlara mahsus muameleye tâbi tutmamalısınız. Elinizde şifre var, gizli yazmak selâhiyeti bulunuyor. Böyle olduğu halde bu imkânları kullanmayıp da alelâde basit bir iş gibi buraya yazıvermeniz doğru değildir. İşte bizi çok şaşırtan noktalardan birisi; arkadaşların, verilen bu imkânlardan faydalanmamalarıdır.

Senin ve Osman'ın gözlerinden çok çok öperim.

22.1.1946

M... S....'[1]

İlk mektubuna hemen cevap vermeye vaktim olmadığı, senin de sabırsızlığını sezdiğim için idare vasıtasiyle cevap verdim. Ve anlatmak istedim ki müsabaka imtihanına giren Köy Enstitüsünün IV'üncü sınıfına gelmiş bir arkadaş bunun ne demek olduğunu kavrayarak sonucunu kabul etsin.

Sen bunları anlamadıktan başka birtakım mantıksız fikirleri arka arkaya dizerek bana sorular soruyor ve bir ültimatom vererek, Enstitüyü terk edeceğini ileri sürerek sözlerini bitiriyorsun. Bir defa böyle yazmak ve konuşmak okur yazar dediğimiz insanlara yakışmaz. Onun için sana (uğurlar olsun) diyebilirdim, hatta

(1) Yüksek Köy Enstitüsü giriş sınavını kazanamayan bir enstitü öğrencisine yazılmıştır.

içimden! Bunu bak niçin bu yola dökmüyorum:

1 — Müsabaka imtihanına girmek demek tıpkı birçok akranlarla birlikte bir koşuya girmek gibidir. Herkes birinci gelebilir mi? Koşuda derece alamayanlar haysiyetlerinden birşey kaybeder mi? Derece alamayanlar koşu bittikten sonra tanıdıklarına baş vurarak onların yardımiyle derece alabilirler mi? Aldıklarını farzedelim, bu hali bilenler ve görenler ne demezler? Dereceyi bu şekilde elde edenin durumunu bir defa gözönüne getir. Atalar (El elden üstündür) demişler, bunun bir manası ve değeri var.

2 — Senin işi kendi tarafına yoran mantığına gelince; Yüksek Köy Enstitüsü müsabaka imtihanına girenlerin yarısı kazanamıyor. Geri kalanlar öğretmen olamaz mı? Bunun ondan hiç farkı yok. Lâfı fazla uzatmak istemiyorum. Çünkü bu deliller karşısında söylenecek lâf yoktur.

3 — Yukarıda işaret edilen imtihan meselesi vüzünden Enstitüden ayrılmak müsaadesi istiyorsun. Bu da yerinde bir dilek değil. Çünkü sen şimdiden hayatın en haklı şeyleri karşısında hakkı tanımayarak, şahsî menfaatini ondan daha üştün tutmayı göze alırsan ve beni kötü bir isteğe zorla alet etmek istersen sonra hiç bir yerde, hiç bir kuvvet sana dizgin vuramaz. Bu gidişten sen ne kazanırsın? Hiç... sıfır!

Tecrübesi çok bir öğretmen sıfativle sana acı veya tatlı söyleyeceklerim bunlardır. Gözlerini öperim. Nerede olursan ol, hangi yaşta bulunursan bulun hakka tapmayı, onun karşısında boyun eğmeyi, aksini yapanlar olursa onlarla savaşmayı öğrenmelisin.

23.1.1946

Kardeşim S. Akıncı,[1]

Yüksek Köy Enstitüsü Öğrencilerinden

Validebağ Prevantoriumu — İstanbul

Mektubunu aldım. Benim mektubumun eline geçmeyişine pek üzüldüm. Onu, senin o zamanki ruh halini hesaplayarak yazmıştım.

Mektubunda, hasta bir insan gibi değil, en sağlam kimselere nasip olmayan bir ruh temizliği ve sağlamlığı içinde konuşuyorsun. İçimde öyle bir kanaat var ki sen bu hastalığı yenecek ve çok yaşayacaksın. Bunu sadece bir istek olarak değil, kuvvetli bir kanaat, bir prensip meselesindeki inat ediş gibi ileri sürmek istiyorum. Yalnız hislerimin etkisi altında kalarak da konuşmuyorum. Senin durumunda olan bazı hastaların irade ve tefekkürlerinin kuvvetiyle bunu yendiklerini bildiğim, gördüğüm için kanaatıma ümit gibi değil, prensibe inanır gibi gönül bağlıyorum. Onu yenenler:

— Ben hastalığı yenmeye, ona yenilmemeye karar verdim. Hayatımı buna göre düzenledim, kendimi genel hayatımdan sadece bir kısmım kaybetmiş telâkki ettim, sonra hastalık geçince kayıplarımı da çıkardım, kendimi kendim, sabır denilen kuvvetle kurtardım, derler.

Hastaya tavsiyelerde bulunmak, ne bileyim boş lâfla vakit geçirmek gibi bir tesir yapacağından korkulan bir şey olmasa sana pek çok şeyler tavsiye ederdim. Fakat bu hastalığın neyle nasıl getirilebileceğini sen benden daha iyi biliyorsun. Bu sebepten ben başka noktalara geçeceğim.

---

(1) Daha sonra Yüksek Köy Enstitüsünü bitiren ve İstanbul Hukuk Fakültesi Profesörlüğüne kadar yükselen sayın Sami Akıncı'ya yazılmıştır.

Hayat ölümle sona erdiğine göre her şeyden önce insanın bu kara alın yazısından korkmaması lâzım. Çünkü o kadar çok ve o derece basit olaylar hayata bir an içinde son verebiliyor ki herkes her dakika yaşadığına şükretmelidir. Bunun tersi de var, ölümü gerektiren öyle hadiseler cereyan ediyor ki insan bunlara konu olanların yaşadıklarını görünce büyük muammanın girdabı içinde kıvranmaktan başka bir şey yapamıyor. Onun için çözülmesi elimizde olmayan bu nokta üstünde durmamalı ve bunun akibetini aslâ düşünmemelidir.

S. Akıncı, hep beraber, çok iyi günler ve saatler yaşayacağız. İsteklerin gerçekleşecek. Hiç bir şey olmamış gibi her şey geçip gidecek. Geçmişe kayanların hepsi unutulacak. Sen geleceğin adamı olarak güzel günlere kavuşacaksın. Hayatta birçok insanların başına gelen hastalık olayı senin için yolculuk sırasında bir han odasında konaklamanın insan üzerinde bıraktığı izler gibi etki bırakacak.

Çok, pek çok gözlerini öper, hastalıktan en kısa zamanda kurtulmanı candan dilerim.

25.1.1946

Kardeşim,[1]

Hayatımın sonuna kadar adlarını anmamaya karar verdiğim soysuzlardan biri son günlerde İ..... adlı bir paçavra neşretmiş. Yalancılığa, iftiracı-

(1) Bu mektup Aşağıdaki Enstitü Müdürlerine yazılmıştır: İhsan Kalabay (Kepirtepe), Süleyman Edip Balkır (Arifiye), Şinasi Tamer (Yıldızeli), Lütfü Dağlar (Düziçi), Ali Doğan Toran (Gölköy), Halit Ağanoğlu (Cılavuz), Enver Kartekin (Ladik), Osman Ülkümen (Çifteler), Ömer Uzdil (Gönen), Şerif Tekben (Akçadağ).

lığa ve jurnalcılığa dayanan bu iğrenç zehir kolleksiyonunu karşılıksız bırakmaya hem vicdanım razı olmuyor, hem de oradaki iddiaları kabullenmek gibi bir zan uyandıracağından çekiniyorum. Onun için bunu tahrik vasıtası addederek planını ilişik olarak gönderdiğim kitabı yayınlamak istiyorum. Eğer zehire karşı panzehirini yaratmazsak görevimizi tam yapmış olmayız. Çıkarmayı tasarladığım kitapta tamamen objektif davranacağım, sadece hakikatları olduğu gibi ortaya koyacağım. Köy Eğitimin temel taşları olan elemanla bunların çalıştıkları kurumları var kuvvetimle müdafaa etmeye çalışacağım. Onun için senden yardım ve bana gerçeği destekleyecek şu vesikaları göndermeni rica ediyorum:

1. Öğrencilerden beş çocuğun kendi el yazılarıyla yazılmış serbest tahrir vazifeleri, bunların iki tanesi şiir de olabilir.

2. Enstitü üçüncü ve dördüncü sınıflarından bir şubenin soyadları ile birlikte serbest okudukları kitapların adlarını gösteren bir çizelge.

3. Enstitü öğretmenlerinden güvenilir bir arkadaşın bizzat bir haftalık hayatının nasıl geçtiğini dört daktilo sayfasını geçmemek üzere yazması.

4. Enstitüye yakın köylerde çalışan eğitmenlerden üç okulun öğrencilerine aid ve onların el yazılarını gösteren altı parça (bir sayfalık) yazı.

5. Güvenilir bir gezici başöğretmenin bizzat yazacağı ve bir haftalık çalışmalarını anlatan, daktilo sayfasıyla üç sayfalık bir yazı.

6. Mezunlarınızdan sizlere gelen ve onların ülküye bağlılıklarını veya iş yapma ihtiraslarını anlatan 3 - 5 mektup.

7. Senin, mezunlara yazdığın mektuplardan iki mektup veya bunların örneği.

Bu vesikaları en kısa zamanda derleyip göndermeni ve benim bir kitap hazırlamakta olduğumu hiç kimseye açmamanı bilhassa rica ederim.

Dünya savaşı sonunda memlekette başka türlü bir hava esmeye başladı. Yanlış anlaşılmış demokrasi veya hürriyet prensiplerine sığınan bazı beyinsizler, zehirli hava yaratmaya teşebbüs edeceklerdir. Bunlar her ne kadar kendi kendilerini insanlık dışı bir mahlûk haline getiriyorlarsa da bunun anlaşılması —hele üzerlerine varılmaz da meydan bu gibilere bırakılırsa— hayli gecikecektir. Biz hem uğrunda emek harcadığımız davayı, hem de rejimin ana ilkelerini müdafaaya mecburuz. Onun için binbir işiniz arasında biraz vakit bularak sizler de hayatınızı vererek uğraştığınız kutsal iş hakkında hiç olmazsa birer eser hazırlayarak çıkarmalısınız. Parası üzerinde titizlik yapmamak şartıyla basacak firma buluruz. Saldırganları boğmak, onların geri görüşlerine asla yer ve değer verdirmemek elimizdedir. Yetiştirdiğimiz nesli korumalıyız.

Çok çok gözlerini öper, cevabını beklerim kardeşim ve ülkü arkadaşım.

KÖY EĞİTİMİNİN TEMEL TAŞLARI

Birinci Bölüm:

Kanunlar ve ana ilkeler

1. Eğitmenler, döner sermaye, Köy Enstitüleri, Köy Okulları ve Enstitüleri kanunları
2. Cumhuriyet Halk Partisinin eğitim ilkeleri.

İkinci Bölüm:

Eleman yetiştirici kurumlar

1. Eğitmen kursları
2. Köy Enstitüleri
3. Yüksek Köy Enstitüsü

Üçüncü Bölüm:

Yetiştirici eleman

1. Eğitmenler ve eğitmenli okullar
2. Gezici Başöğretmenler
3. Köy Enstitüsü mezunu yeni öğretmenler ve bunların çalıştıkları okullar
4. Bölge ve kesim ilköğretim müfettişleri

Dördüncü Bölüm:

Yönetim ve denetleme

1. Millî Eiğitm Memurlukları
2. Millî Eğitim Müdürlükleri
3. İlköğretim Müfettişlikleri
4. Bakanlık İlköğretim Umum Müdürlüğü

Beşinci Bölüm:

İlköğretimin ve köy eğitiminin geleceği

1. Planlaşma (on yıllık çalışma planı)
2. Çalışma planlarını gerçekleştirme
3. İlköğretimi yüzde yüz gerçekleştirmiş Türkiye.

25.1.1946

A. Riza Gürel
Nif Köyü Başöğretmeni
Fethiye - Muğla

6.1.1946 tarihli mektubunu aldım. Tekrar tekrar okudum. Senin yerden göğe kadar hakkın var. Başkalarının görevlerini yapmamaları yüzünden çekilen sıkıntılar çok üzücüdür. Aydın müfettişlerinden Tahsin Türkbay'ı, yanına gelerek senin işi başarmaya memur ettik. Bu işin sona ermesi için gereken parayı da gönderdik. Tahmin ederim ki bana bildirdiğin pürüzlerin bir kısmı böylece ortadan kaldırılmış olur. Bizim bir el koyuşta çözemeyeceğiniz meselelerin halledilmelerini de bizden beklememelisin. Onlar toplumun iç bünyesinden ateşlenen birtakım çıbanlardır. Onlara ameliyat yapma sırası da gelecektir. Fakat ne zaman olduğunu söylemek mümkün değildir. Sana şimdi söyleyebileceğim ilâç şudur:

Görevini her türlü şartlar içinde iyi yapmaya çalışmalısın, çok okumalısın, ölçülü davranmayı, sınırlı konuşmayı veya yazmayı kendine ilke edinmelisin.

Mektubunu bu bakımlardan pek iyi buldum. Az fakat öz yazabiliyorsun. Bir insan için bu hal, tabiatın verdiği en büyük değerdir. Bunu iyi kullanmayı bilmeli, israf etmemelidir. Hazineye sahip olmak hüner değil, onu kullanabilmek büyük hünerdir.

Senin gibi arkadaşlar, yazdıklarımı yaparlarsa onların istedikleri çabuk ve kolay gerçekleşebilir. Memlekete hizmet bu demektir.

Dertlerin bir kısmından olsun çabuk kurtulursan bana durumu tekrar bildir. Çok çok gözlerini öper, işinde başarılarla beraber sağlığını dilerim, genç ve ülkücü Başöğretmen arkadaş.

29.1.1946

Kardeşim Lütfi Dağlar,[1]

R.... T..... hakkında sorduğum sorulara verdiğin cevabı taşıyan mektubunu aldım. Yazdıklarında tamamen haklısın. Asıl davayı Yüksek Köy Enstitüsü mezunlarının çoğalması halledecektir. Bundan önceki tedbirler muvakkat şeylerdir. Gelecek yıl her Enstitüye en az altı kişilik bir grup öğretmen vermek mümkün olacağına göre işleri, önümüzdeki eylüle kadar şimdiye kadar olduğu şekilde halletmek yolunu tutmalısınız. Bir müddet daha sabretmesini R....'ten bir mektupla rica edeceğim.

Bazı resmî işler için yazdığın yazıları cevaplıyoruz. İnşaat meselesi için yazdıklarına umuma verilen cevaplar gibi bir cevap verdik. Bunun dışına çıkan ve senin Enstitü için önemli olan işleri ayrıca ve yerinde seninle görüşerek saptamak uygun olacak. Onun için bu kısmı sonraya bıraktım. Oraya gelişimde konuşup hallederiz.

İşlerin çokluğu size hemen ve her mesele hakkında uzun mektuplar yazmaya engel teşkil ediyor. Bu bakımdan bazı işler tam zamanında hal çaresine kavuşamıyor. Fakat bütün gayretlerimize rağmen bundan başka bir şey de yapmak elden gelmiyor.

Çok çok gözlerini öperim. Sana ve bütün arkadaşlara sağlık ve başarılar dilerim.

---

(1) Düziçi Köy Enstitüsü Müdürü sayın Lütfi Dağlar. Bu mektubun ilk bölümünde söz konusu edilen olay, Enstitü öğretmenlerinden R.... T.....'ın Enstitüden başka bir yere atanma isteğidir.

29.1.1946

Kardeşim Aydın,[1]

Son zamanlarda sizin öğrencilerden birçok mektuplar almaya başladım. Bunlardan en önemlisini resmen size gönderdik. Şikâyetler o parçada geçen konulara aittir. İşi iyice ve etraflı bir şekilde inceleyerek esaslı tedbirler alınmazsa bu meselenin iyi sonuçlar vermeyeceği kanaatındayım.

Bu gibi meselelerde şahsî ve hissî hareket ederek arkadaş korumaya kalkmak işin zararına olur. Arkadaşları iş hesabına kazanabilmek için onların kusurlarını da gidererek yetiştirmemiz lâzımdır. Senden istediğim bu bakımdan üzerinde durulması gereken arkadaşlara müessir olmandır. Eğer bunu yapamayacak olursan orada iyi bir hava katiyen yaratamazsın.

Bize akseden meselelerin hepsi umumî konuşmalarla halledilebilecek meselelerdir. Bu yapılmadıkça daima anlaşamamazlıklar olacaktır. Onun için herkese fikrini umumî toplantılarda açık açık söylemek fırsatını vermelisin. Sana şimdilik tavsiye edeceğim bundan başka hiç bir şey yoktur.

Öğrenciler, her türlü dertleri için seni en büyük ve selâhiyetli makam olarak kabul etmelidirler. Bu kanaat ancak umumî toplantılarda konuşmakla mümkün olur.

Çok çok gözlerini öperim. Diğer arkadaşlara ve sana sağlık, başarılar dilerim.

---

(1) Sayın Aydın Arıkök; (Erzurum Pulur Köy Enstitüsü Müdürü).

6.2.1946

Kardeşim Şerif Tekben,

Akçadağ Dergisinin ikinci sayısını da aldım. Konular ve doz bakımından bu nüsha da güzel. Emek verenleri tebrik ederim. Bana gönderilen dergileri arkadaşlar aldılar. Elden ele geçince peşini takip ederek bulmak da güç geliyor veya imkânsız bir durum yaratıyor. Onun için her sayıdan (çıkanlar da dahil) beşer tane göndermeni rica ederim.

Derginin gelecek sayılarında işinize yarar diye şu noktaları hatırlatmayı uygun buldum.

1 — Her nüshada, çeşni değişikliği ve ufuk genişletmek amaciyle, kısaca, hatta bir atalar sözü kadar kısa olmak şartiyle Millî Eğitim Bakanlığı bütçesinin toplamı, özel idarelerin eğitim için ayırdıkları paraların toplamı, kesiminize giren iller bütçesindeki ödeneklerin toplamı, bundan eğitime ayrılan paralar, Türkiye'de ilkokullardaki öğrenci sayısı, eğitmen ve öğretmen sayısı, önemli birkaç yeni kitabın adı, memleket veya dünya ölçüsünde vuku bulan bir eğitim hareketinin özü, Enstitünüzde karşılaşılan en önemli olaylardan biri gibi dergiyle ilgililerin bilmeleri lüzumlu meselelere bir iki satırlık yer verilmeli ve bunlar göze batacak şekilde dizilmelidir.

2 — Bazı nüshalar yılda ikiyi geçmemek üzere özel sayı olarak çıkartılmalı. Meselâ Enstitünüzün kuruluşuna ait bir nüsha, kesiminizin on yıllık öğretim planına ait bir nüsha, Enstitünüzün kuruluşundan bugüne kadar türlü işler için türlü yerlere gönderilen ekiplerin çalışmalarına ve hatıralarına ait bir nüsha gibi, Bu gibi özel sayıların çıkacağı birkaç ay önceden belli edilmelidir.

3 — Güç olmakla beraber İstanbul'da klişesini yaptırtmak şartiyle karikatüre ve komik kısa yazılara, şa-

kalara yer verilmelidir. Cağaloğlu'nda Mazhar Apa klişe atölyesi sizin siparişlerinizi yapabilir.

4 — Diğer Enstitülerde iyi yazan çocukların parçalarına da küçük bir yer ayırmalısınız, hatta bu köşeye (Köy Enstitüleri Köşesi) adını da verebilirsiniz. Sizin yeşil kuşak Enstitüleri saracak, içine alacak şekilde genişlemelidir.

5 — İkinci sayıdaki (Muhtarla usta konuşmasında) belirdiği gibi köylü tiplerine ait bolca yazılar olmalı ve sık sık bunları yayınlamalısınız.

6 — Köyde Eğitim konusunu (aile eğitiminin özellikleri, ananın veya babanın rolü, öksüz çocukların bakım ve eğitimi gibi) ele alıp inceleyerek kısa parçalar halinde dergiye koymak uyarıcı etkiler yapar.

7 — Uygulama okulunuzun türlü alanlardaki müsbet çalışmalarına ait yazılar dergide mutlaka yer almalıdır. Durumlarını hafifletmek ve gidermek için bundan daha iyi çare bulamazsınız.

Şimdilik aklıma gelenler bunlar, geldikçe yine yazarım. Arkadaşların hepsine selâm ve sevgiler, hepsinin gözlerini öperim, hepsine başarılar dilerim.

Çok çok gözlerini öperim kardeşim.

7.2.1946

Kardeşim H. Yücel,[1]

Arkadaşlarınızla birlikte yazdığınız mektubu aldım. Verdiğiniz havadisleri ve dokunduğunuz noktaları ince-

(1) Köy Enstitüleri yerine köylerde öğretmen olarak çalışmak isteyen Yüksek Köy Enstitüsü çıkışlı yeni bir öğretmene yazılmıştır.

ledim. Şimdi meselenin üzerinde bir hayli düşündükten sonra cevabımı yazıyorum:

1 — Yazdıklarınızın içinde sizce beğenilmeyen kısımların, bizce benimsenen şeyler olmadığını kestirebilirsiniz zannederim. Bu noktayı kesin olarak kestirince şu nokta hakkında bir hüküm verilebilir sanırım: Beğenilmeyen şeyleri biz düzeltemez miyiz? Bizim ödevimiz bu değil mi? Eğer bu soruları kendi kendinize sorarak hüküm vermiş olsaydınız, zannederim ki hükmünüz müsbet olurdu. İş karşısında böyle davranmak ve müşkülleri, onlara engel olan olayları ortadan kaldırarak halletme yolunu tutmak gerektir. Kendi çözebileceğiniz birtakım meselelerin hallini başkalarından beklemek sizin metodunuz olmamalıdır.

2 — Bana yazdıklarınızın hemen hepsini, siz yazmazdan önce de biliyordum. Çünkü siz oraya gitmeden birkaç ay evvel durumu bizzat görmüş, anlaşılması gereken kısımları anlamıştım. Çabuk çabuk ve kıyasıya insan harcamanın iyi bir şey olmadığına inandığım için zayıf olduğumuz yerleri sizlerle kuvvetlendirmeye çalışmayı ana prensiplerden biri saydım. Sizin bu noktayı ben söylemeden anlamanızı pek isterdim ve bundan çok zevk duyarım. Neşteri vurarak operasyon yapılması gereken bir olayla karşılaştığım zaman bundan da asla çekinmem, tereddütlere kapılarak vakit kaybetmem. Ameliyata lüzum göstermeyen hastaya da gözü kapalı olarak onu tatbik etmem.

3 — Genç ve tecrübesiz olduğunuz için çabuk iş görme, tuttuğunuzu hemen koparma, başarı elde etme gibi hevesleriniz olacağını kabul ediyorum. Fakat size bir önemli noktayı hatırlatayım; bizim mesleğimizde başarı denilen şey, sabırla ve sürekli çalışma ile elde edilir. Ani başarılar hem pek azdır, hem de tesadüflerin getirdiği muvaffakiyetlerdir. Onlara çok güvenmemeli. Alın

teriyle kazanılacak başarıların peşine düşmelidir.

Kısacası sizden isteğim şudur: Düzelmesini istediğiniz işlerin yoluna girmesi sizin çalışmalarınıza bağlıdır. Bunları düzeltmek sizin yapabileceğiniz, yapmanız lâzım gelen işlerin arasındadır.

H. Yücel,

Senin resmî bir dileğin var: *Köye gitmek.* Prensip itibariyle biz buna muarız değiliz. Yalnız ona karşılık benim de senden ricam; bizden muvafakat gelinceye kadar bu meseleden vazgeçmendir. En münasip zamanda bu dileğini yerine getirmeye çalışacağımıza inanmalı ve güvenmelisin.

Hepinizin çok çok gözlerinizi öperim, işlerinizde başarılarınızın artmasını dilerim. Mektuplarınızı beklerim. Öğretmenleer, öğrencilere selâm ve sevgiler.

7.2.1946

Kardeşim C. Ertem,[1]

Mektubunu aldım. Mesleğe ilk atılan birçok öğretmenlerde raslanan ruh haletiyle yazılmış. Satırlarını dikkatle okudum. Fikirlerini inceleyerek düşündüm. Senin köy öğretmlnliğine gitmek isteğine karşı esasen ben menfi bir cevap vermiş değilim. Böyle olduğu halde gerçeğe dayanmadan mütalâalar yürütmene şaştım. Bu noktayı bir tarafa bırakıyorum. Daha doğrusu birkaç sorudan sonra tekrar bu meseleye dönmek istiyorum.

(1) Köy Enstitüleri yerine köylerde öğretmen olarak çalışmak isteyen Yüksek Köy Enstitüsü çıkışlı yeni bir öğretmene yazılmıştır

1 — Kendini zayıf buluyorsun, eksiklerini gidermek için çare bulmayı da kendin akıl edebiliyorsan demek ki doğru yolu bulmuşsun. Böyle olduğu halde ve hiç münasebeti yok iken diğer mezunları da işe karıştırarak, zamanında ve yerinde olmayan ölçüler kullanarak hükümler vermeye ne için kalkışıyorsun? Bu, senin iddialarını kuvvetlendiremez, çürütür.

2 — İnsan bir isteğini samimî ve açık olarak ortaya koyunca, onu yerine getirmek için mutlaka şöyle böyle sbeepler aramaya, bulmaya mecbur mudur? İstek istektir. Biz sana bunun makul olduğunu ispat edeceksin mi dedik? İşte bu sorulardan sonra tekrar esas konuya dönüyorum:

Okulu bitiren her insan, hayata yeni atılınca işin karşısında bir şaşkınlık devri geçirir. Hiç bir okul, öğrencilerinin hepsini hayata, onların kendi kendilerini çalışmalarına lüzum kalmayacak şekilde yetiştiremez. Eksikleri hayattaki çalışmalar tamamlar. Bu hüküm her çeşit işe şâmildir. O takdirde kendini Enstitü Öğretmeni olarak zayıf buluyorsun da Köy Öğretmeni olarak niçin bulmuyorsun?

Orada da aynı durum vardır. Yalnız başka türlü şartlar içinde ve başka çeşit öğrenciler karşısında!

Sana tavsiyem: Bugün yine verdiğim cevaptan başka bir cevap verecebilecek halde değilim. Çünkü Bakan'la henüz görüşemedim. Bu cevabı alıncaya kadar Gönen'de işe sıkı sarıl, hiç ayrılmayacakmışsın gibi çalış, öğrencilere bildiklerini öğretmeye bak. Mes'ele olmayacak şeyleri mesele yapma. Böyle düşünür, böyle hareket ederseniz, memlekete de çok, zamanında ve yerinde hizmet etmiş olursunuz. Sizden millet hesabına, bunları istemek de bizim hakkımızdır.

Çok çok gözlerini öperim. Oradaki diğer arkadaşlara da selâmlar, başarılarınızın artmasını dilerim.

Kardeşim Fazıl,[1]

Konya'nın durumunu anlatan uzun mektubunu aldım. Bütün meseleleri gözden geçirdim. Oldukça uzun yıllar yüzüstü bırakılan bir yerde pek çok işin başarılmadan üst üste yığılacağı tabiîdir. Esasen seninle birlikte yaptığımız kısa seyahat sonunda da bu kanaata varmıştık. Şimdi işlerin çokluğundan korkmayarak onların en önemlilerini başta ele almak şartiyle birer birer çözmek lâzımdır. Konya da diğer vilâyetlerimiz gibi olduğu için oradaki meselelerin sıkı tutuldukları takdirde çözülemeyecek şeyler olduğunu asla zannetmiyorum. Mesele yığın halindeki işi planlayabilmektedir. Başarılmaları gereken işler için meslek muhitinde ve idare cihazında iyi bir hava yaratılmazsa o zaman bu işleri tutacaklar pek azalır. Bir veya iki kişinin tek başlarına çırpınmaları hiç bir mana ifade etmez. Onun için başta Vali olmak üzere bütün ilgilileri bu işlere koşmak gerektir. İzzettin Bey'in orada bulunuşu bu bakımdan hem senin hem bizim için iyi bir şans sayılmalıdır.

Müfettişler hakkında yazlıklarını gözönünde tutarak yeni tedbirler alacağız. Vereceğimiz müfettişler, alacaklarımızdan herhalde iyi olacaklardır. Fakat yalnız Millî Eğitim Müdürlüğü teşkilâtına güvenerek ve dayanarak bu işlerin yürütülemeyeceğini sen de tecrübelerinle bilirsin. Onun için şimdiye kadar beni tatmin edebilecek bir şekilde kesimindeki köy işlerine sarılmamış olan İvriz Köy Enstitüsünü de faaliyete geçirmek lâzımdır. Bu yıl onların kadrolarını hem çoğalttık, hem kuvvetlendirdik. Hele Yüksek Kısım'dan oraya verdiğimiz arkadaşlara her iş yaptırılabilir. Eğer onlardan fayda-

(1) Konya Millî Eğitim Müdürü sayın Fazıl Gönen.

lanılma yolu tutulmazsa başka yerlerden bulunacak eleman bu işi yenmeye kâfi gelmez.

Konya'da dikkatimi çeken işlerden biri de, senin de temas ettiğin gibi, ötedenberi çalışagelmekte olan normal İlİkokulların durumudur. Hemen her tarafta ve bilhassa Vilâyet Merkezleriyle büyükçe kazalarda bu gibi okullar öğretmenlerin tecrübeleri sayesinde kendi kendilerine ilerleyebilen kurumlardır. İlerleyiş tedricî olmakla beraber birçok bakımlardan insanı tatmin edicidir. Konya'da bunun aksini görmek insana pek hazin geliyor. Bu sebepten, ele alınacak büyük problemlerden biri de budur. Öğretmenleri türlü vesilelerden istifade ederek kendi işlerini bizzat inkişaf ettirecek bir duruma getirmek hem kolay hem de mümkündür. Senden bu noktayı da çok vakit geçirilmeden halletmeni bilhassa isterim.

Telefonla da söylediğim gibi bizim elimizde mevcut imkânlardan geniş ölçüde faydalanılarak para yardımları yapacağız. Fakat bunun miktarı hakkında şimdiden kesin bir şey söylemeye imkân yoktur. Onun için sadece bu yardıma güvenmeyerek hususî idarenin cömertçe hareketini sağlaman da icabeder. Bu yönden Vali üzerinde çok işlemeye lüzum da görmedim. Onun elinde olan yardımı esirgemeyeceğine kani bulunuyorum.

Bir de senden önce Cihanbeyli İlçesinde okul azlığını gidermek için Bozkır veya buna benzer kazalarla Köy Enstitüsüne çokça talebe göndermiş olan yerlerin çocuklarını alarak Bölge Okulları açmaya teşebbüs etmişler ve bunu bize yazmışlardı. Biz de senin mütalâanı almak üzere evrakı sana gönderdik. Kanaatımız şudur: Herhangi bir yer Köy Enstitüsüne fazla çocuk gönderdi diye oranın ihtiyacı tamamlanmadan bu çocuklarla onların köylerine pek fazla uzak köylerde Bölge Okulları açmaya kalkmak temelli bir iş sayılamaz. Cihan-

beyli gibi yerler için iki çare vardır: Biri ne yapıp yapıp oralardan eğitmen namzedi bulmak. İkincisi de hususî idarelerden maaş alan öğretmenlere de Bölge Okulu açmak. Benim, Ankara'dan Konya'ya giderken yol üstünde karşılaştığım bazı köyler var ki buralarda binaları tamamlanmak şartiyle Bölge Okulları kurulabilir. Yalnız bizim arkadaşlar işi ters tutarak köylerde değil, Cihanbeyli'nin içinde bir Bölge Okulu karikatürü yapmışlar. Ben o okulda köylerden gelen çocukları kendi kendilerine bir derslikte çalışırlarken gördüm ve bir öğretmen ele geçirinceye kadar hayli vakit kaybettim. Bu hareketin 4274 sayılı kanundan sonra ne kadar gayri tabiî bir şekilde sırıtacağını takdir edebilirsin.

İşin kısacası Afyon'da ve ondan evvel bulunduğun yerlerde yaptığın gibi meseleleri esasından kavrayacak insanları çoğaltmak ve onları kökten halletmek yolunu tutmalısın. İşlerden korkmamak, cesaretle onların üstüne saldırmak Konya gibi iş yapma şartları güç olan yerlerde de her meseleyi halletmeye yeter.

Çok çok gözlerini öperim. Orada bütün arkadaşlara selâmlarımı söylersin. Senden bölge okulları ve sinema yazısında olduğu gibi zaman zaman yazılar yazmanı isterim.

18.2.1946

Kardeşim Talât (Ersoy),

Mektubunu aldım. Kızılçullu'ya dair verdiğin havadislere bilhassa teşekkür ederim. Esasen seni oraya göndermekten maksadımız sayıp döktüğün işleri düzenlemen içindi. Bunu ne suretle yapman gerektiğini Ankara'ya uğradığın zaman konuşmuştuk .Bana yazdıkla-

rına bakılınca bu konuştuklarımıza bazı noktaların ilâ vesi icabediyor.

1 — Çocukların bakımı ön plânda tutulmalı, çamaşır, elbise ve ayakkabı yönünden öğrenciler süratle normal bir duruma getirilmelidir. Bu arada, geçen yıla ait kumaş ve bezlerden Ortaklar'a devrettiğiniz çocuklar da aynı şekilde faydalanmalıdır.

2 — Yemek meseleleri her işin başında gelmelidir. Verilen tahsisata ve çevreden sağlanacak imkânlara, döner sermayenin yardımlarına dayanarak bu işi yoluna koymalısın. Eğer bu yapılamayacak olursa öğrencilerden beklediğimiz çalışmayı sağlayamayız. İşaret ettiğim hastalanmalarda bu düzensizliğin payı vardır. Onun için basit, mugaddî (besleyici), temiz yemeklerle, çocukları doyurmak bütün işlerin önünde plâna alınmalıdır.

3 — Öğretmenleri oradaki görevlerine göre düzenle çalıştırmak bir Enstitünün en karakteristik bakımını teşkil eder. Enstitünün genel hayatında müsbet bir du rum olup olmadığı bundan derhal anlaşılır. Herkes saati saatine vaktinde işini yapacak olursa belki birkaç kişiye birçok işleri yüklemeden iş düzeni sağlanabilir. Bu düzen elde edilemezse öğretmen işinden bıkar, hevesi kaçar, bütün takiplere rağmen işini yarım yapmak yolunu tutar. Bu hali gören öğrenciler kötü örneklere kapılarak kendi işlerini asarlar, başka şeylerle uğraşmak lüzumunu duyarlar. Onun için zayıf kuvvetli, bu cihetlere çok bakmadan her öğretmeni işine koşmak ve onnu bunlara vaktinde yaptırmak prensip olarak kabul edilmelidir. Her arkadaş bunu bilecek olursa idare başında bulunanlar huzura kavuşurlar.

4 — Burada bulunduğun zaman sana bazı hususları kısaca söylemiştim. Şimdi bu noktayı yine hatırlatıyorum. Öğrencilerin disiplinli bir hayata kavuşturulmaları oranın önemli meselesidir. Resmen gönderilen gözlem

ve yoklama defterlerini muntazam işletmek, çocuğu vaktinde kendi durumundan haberdar etmek, çalışma yanları zaman geçirmeden doğru yola sevketmek, öğrenciler arasında işe karşı bağlılığı arttırır.

5 — Bütün Enstitülerde şimdiye kadar bir noktaya pek önem verilmemiştir. O da şudur:

Gerek öğretmenlerin gerek öğrencilerin çok ağır hayat şartları içinde haddinden fazla olan yüklerini hafifletmenin tek çaresi onları haftanın muayyen zamanlarımda kendi kendilerine kalacakları ve eğlenebilecekleri boş vakitler sağlamak. Her öğrenci ve her öğretmen bu zamanın haftanın hangi gününde ve saatinde oldu ğunu hesin olarak bilmelidir. O sırada hiç kimse bunlara yeni işler yükletmemelidir. Bu boş zaman haftada bir iki saatte olsa insanları ferahlatmaya yarayan bir tedbirdir. Hele orada buna büsbütün ihtiyaç vardır. Ancak böyle zamanlar sağlamakla yeni hamleler yaptırmak mümkün olabilir.

6 — Öğretmenler meselesi hakkında senin müşahedelerini beklediğim için şimdilik birşey yazmayacağım. Sen de acele etmeden, soğukkanlılıkla herkesin durumunu ayrı ayrı incelemelisin. Ondan sonra hükümleri ni vermek yolunu tutmalısın. Eğer böyle yapmayacak olursan acele ile verilen hükümlerde yanılabilirsin.

7 — Mezunlarınızla ilgili birçok meseleler vardır. Şimdilik bunlara dokunmuyorum. Onlar hakkında da senden gerçeğe uygun malûmat bekliyordum. Hamdi Akman'ı oraya gönderdik. Tesellümle ilgili bütün işleri beraberce halletmelisiniz. O döndükten sonra bununla ilgili hiç bir mesele kalmamalıdır.

Şimdilik yazacaklarım bunlardan ibarettir. Senden yeni bir mektup alınca vaziyete daha çok vukuf kesbetmiş olacağım. Oradaki bütün arkadaşlara selâm ve sevgiler. Çok çok gözlerini öperim.

4.3.1946

Kardeşim Hüseyin Erdoğan,[1]

Mektubunu aldım. Adı geçen kitap hakkındaki düşünce ve sözlerine gelince, her zaman ve her yerde kimisi hakikatı, kimisi de onun tersini yazan kitaplar çıkar. Bunun önüne geçmenin imkânı yoktur. Hüner, onları okuyanların yalanla doğruyu ayırdedebilmeleridir. Bizim mesleğimize dair yazılan kitaplar arasında da öyleleri vardır ki onlar belli maksatlar için yazıldıklarından hakikatı örterek kendi maksatlarına göre bir yol tutarlar.

Kitaplar serbest satıldıkları takdirde hiç bir mesele yoktur. Fakat onlar zorla satılmak istendiler mi meselenin şekli değişikr. Senin mektubunda kısaca dokunduğun (zorla dağıtma) meselesini açıklamanı isterim. Zorlayanlar kimlerdir? Ve zorlama şekli nasıldır? Bunu bildirmeni bilhassa rica ederim.

Çok çok gözlerini öper, işinde başarılar dilerim.

22.4.1946

Kardezim Hayri (Çakaloz),

16.3.1946 tarihli uzun mektubunu aldım, cevap vermezden önce seyahate çıktığım için cevabı biraz gecikti; söylediklerinin hepsine hak veriyorum. Yeni bir müesseseyi kurmanın kolay iş olmadığını sen de teslim edersin. Şimdi madde madde sıraladığın işleri teker teker ele alacak değilim. Esasen bunların bir kısmı oldukça teferruata tâbi olan ve orada başarılması gereken

(1) Kayseri Pınarbaşı Kaynar Bucağı Bölge Okulu Başöğretmeni.

meselelerdir. Bir tabloyu aksettirmek için bunları yazmış olmana memnun oldum, bu suretle Ortak'ların genel durumu bence de anlaşılmış oldu. En önemli meselelere gelince:

1 — Su işinden başlayarak yatacak, giyecek ve yemekle ilgili bütün meselelere el koymanı ve onları daima ön planda tutarak halletme yolunu tutmanı tavsiye ederim.

2 — Elde mevcut tahsisatın hudutlarını fazla aşmamak şartiyle bu birinci maddede işaret ettiğim yönlerden noksanları giderecek olursan müesseseyi normal bir duruma getirmiş olursun.

3 — Şahıslar hakkında yazdıklarına gelince: bu nokta üzerinde de fazla durmayı pek faydalı bulmuyorum; çünkü elde mevcut imkânlardan faydalanarak ne yapmak mümkün ise onları yapmaktayız ve bundan sonra da yapmaya devam edeceğiz.

4 — Mektubunun sonunda bizzat işaret ettiğin gibi asıl mühim mesele işlerin başarılacağına ve hatta bunların ideale göre gelişeceklerine inanmış olmaktır. Bu olunca işlerin önemine göre her meseleyi düzeltmek ve yoluna koymak mümkündür. Yeni kurulan müesseselerde istisnasız senin bana yazdıklarına benzeyen durumlarla karşılaşılmıştır. Fakat sürekli çalışmalar sonunda zamanla bunların hepsi halledilmiş ve o müesseseler huzura kavuşmuşlardır. En çok ısrarla üzerinde durulması lâzım gelen cihet Enstitü mensuplarının hepsinde işe karşı şuur ve sevgi uyandırmaktır. Başında bulunduğun kurumu bu havaya kavuşturabilecek olursan o zaman bütün meseleleri hem hafifletmiş, hem hakiki istikametlerine yöneltmiş olursun.

Köy Enstitülerinin kuruluşunun yıldönümü dolayısiyle duyduğunuz hislere katılarak ben de sizinle beraber bu kutsal günün iyi şartlar içerisinde uzun yıllar

tekrar tekrar yaşanmasını dilerim. Bütün arkadaşların gözlerinden öper, sana yeni işinde başarılar, sabır ve tükenmez kudret, sıhhat dilerim.

22.4.1946

Kardeşim Lütfi Dağlar,

Enstitünüzü son defa gördüğüm vakit şahit olduğum başarılı işlerden dolayı hepinize teşekkür ederim. Senin titiz ve ısrarlı çalışmanla kazanılmış olan bu başarılar Düziçi Köy Enstitüsünü hakikaten sevilecek, takdir edilecek bir duruma getirmiştir. En müşkül ve ağır şartlar içinde elde edilmiş olan bu muvaffakiyet, orada çalışan öğrencilerden öğretmenlere kadar herkesi sevindirecek karakterdedir. Önümüzdeki yaz aylarında herşeye tercih edilerek elektrik meselesi ele alınır ve müessese bu nimete kavuşturulacak olursa bunu, mevcut başarıları birkaç misline çıkartacak bir olay telâkki etmelidir.

Önümüzdeki haftalar içinde Gazi Terbiye Enstitüsü Pedagoji Şubesi öğrencileri, başlarında Müdürleri ve öğretmenleri olmak üzere Adana'ya bir seyahat tertip etmektedir. Bunların programlarında sizin Enstitüye uğramak, Enstitüyü ve civardaki köy okullarını incelemek de vardır. Orada bulundukları müddetçe kendilerine gereken kolaylığı göstereceğiniz muhakkaktır. Benim işaret etmek istediğim nokta, gerek Enstitü civarında, gerek Adana'nın diğer köylerinde yapılmış uygulama bahçeleri ve plana göre oldukça hazırlanmış bulunan yeni okullardan bir kısmını onlara göstermenizdir. Enstitü ve bu okullar görüldükten sonra serdedecekleri (ileri sürecekleri) mütalâaları öğrenmek isterim. Bu hususta

bir mektup yazarsan iyi olur. Gazi Terbiye Enstitü mensupları Enstitünüzde iken genel çalışmalarınızı göreceklerdir. Bu arada mezunlarınızla ilgili işler üzerinde durarak onları bu bakımdan etraflıca aydınlatmanız, köy okulları uygulama bahçesi olarak hazırlanan plânlara göre bu okullarda öğretim ve eğitimin ne suretle yürütüleceği noktası üzerinde kendilerini konuşmaya davet etmeniz ve fikirlerini açıkça söyletmeniz de iyi olur.

Sili[2] gelince seninle konuştuğumuz işler hakkında ondan epeyce malûmat alacağım. Durumun göstereceği şekle göre ödenek meselelerinde kesin bir karar vereceğim. Sana bildireceğim önemli meselelerin bunlar olduğunu sanıyorum. Ankara'daki durum bildiğin gibi. Arkadaşların hepsinin selâmları var. Çok çok gözlerini öperim. Bütün arkadaşlara selâm ve sevgiler.

21.6.1946

Kardeşim,[1]

Mektubunu dikkatle okudum. Seni yanlış, basit, ölçüsüz hükümlere sevketmemesi gereken sözlerimi iyiki arkadaşların yanında söylemişim. Mektubunu, hakkında doğru hüküm verebilmek için onlara da gösterdim. Hepimiz hayretler içinde kaldık. Bu kadar yıllık işbirliğinden sonra, demek insan böyle hareket edebiliyormuş? Şimdi sana şu noktaları açıklamak istiyorum:

(2) Enstitülerde çalışan Macar asıllı yapı uzmanı.

(1) Bu ve bunu izleyen mektup bir Enstitü Müdürüne yazılmıştır. Birinin gönderildiğini, diğerinin taslak olarak kaldığını sanıyoruz.

1. Sen Ankara'ya son gelişinde açık ve samimî hareket etmedin. Mantıkî olarak söylenilenleri, elektrik meselesinden uygulama okulu işine kadar hep reddettin. Maskeli konuştun. Biz bunu önlemeye, seni esas meseleye getirmeye çalıştık. Mufavvak olamadık isek suç bizim değildir.

2. Hasanoğlan ve oradaki Uygulama Okulu hakkındaki sözlerini bu kadar yıl Enstitü havası içinde bulunan bir insana hiç yakıştıramıyorum. Bu lâflara bir değer vermek ve onlardan işe faydalı olarak bir mana çıkarmak istiyorum. Fakat ne tarafından bakılırsa meseleyi anlamadığını gösteren manalarıyla karşılaşıyorum. Demek sen yazdığın anlayışa göre uygulama okulu yapacak ve onu işletecektin. Ne kadar iyi olmuş ki buraya gelerek hakiki rengini meydana vurmuşsun!

3. Doğrudan doğruya şahsımı ilgilendiren hususlar için hiç bir şey söyleyemeyeceğim. Demek bu kadar yıl beraber çalışma sonunda sen beni böyle tanıyabiliyorsun veya bana yazdıklarını —vicdan azabı duymadan— izafe edebiliyorsun. Öyle ise hangi sebepler seni bunca yıl işbirliğinde kalmaya mecbur etti? Onu düşünmeni isterim.

Hükümlerinde iftira derecesinde sert gittiğin ve iş uğruna söylenenleri, yazılanları tutmayarak şahsî hislerine göre hareket ettiğin için seni düşündürmeyi bir vicdan borcu bilirim.

4. Şimdiye kadar senin hakkında bir kısmı vaka tasrih edilerek söylenenleri red ve kabul etmeme yolu gibi yanlış bir yol tuttuğumu bizzat senin yazılı hükümlerinden anlamış oldum. Ve iş hesabına olmakla beraber senin uğruna feda edilmiş olmalarına çok üzüldüm.

5. Aramızda bu derece fikir aykırılığı vardı da bizi şimdiye kadar bundan açıkça haberdar etmediğine o

kadar yanıyorum, o derece üzülüyorum ki! Şu fani olan hayatta böyle davranışlara, işi bu derece hiçe saymaya ne lüzum var? Seni kafası işlemeye alışacak, hatalarını düzelte düzelte iç ferahlığına kavuşacak diye büyük ümitlere kapılarak bir kardeş gibi hep bağrıma basmak istedim. Meğer insanlar ne müthiş ve ne insafsız mahlûklarmış, bunu bir defa daha anlamış oldum.

Sana sağlık, iç huzuru ve sükûnet diler, gözlerini öperim.

Kardeşim,

Mektubunu dikkatle okudum. Verdiğin sert ve haksız hükümleri öğrendikten sonra talihimin bana yardım ettiğine çok sevindim. Ya ben tesadüfen sana söylediklerimi Şube Müdürlerinin odasında ve onların huzurunda söylememiş olsaydım! Sen o zaman kim bilir neler yazacaktın. Mektubunu bir defa da konuşmamıza şahit olan arkadaşlarla beraber okuduk ve tahlil ettik. Haksız, gaddarca verilmiş hükümlerin üzerinde üç gün düşündükten sonra cevapsız bırakmayı insanlık hislerine aykırı buldum. Susmayı da çok yanlış anlayacağını hesap ederek cevap vermeyi tercih ettim.

Enstitü Müdürii olarak işe başladığından son Ankara'ya gelişinden onbeş gün evveline kadar idarende bulunan öğretmen veya öğrenciler senin için (gaddardır, dikbaşlıdır, mütecavizdir, adaletsiz hareket eder, daimî feveran ve asabiyet içindedir, küfürbazdır, verilen emirleri tatbik etmez, geçimsizdir, iyiliği inkâr eder, müstebittir, merhameti kıttır) diyerek sık sık şikâyet ediyorlardı. Bu sözler karşısında (onu anlayamı-

yorlar, kafası işleyen insandır, bir gün gelecek anlayacaklar ve söylediklerine pişman olacaklar) diyerek onları haksız, seni haklı çıkarıyordum ve icabettikçe de senin uğruna insan feda ediyordum. Meğer insanoğlu ne müthiş gaflet içinde yaşıyor ve aldanıyormuş! Bu bakımdan vicdan azabı duymuyorum dersem doğruyu söylemiş olmam.

Yakında bulunan insanların menfi kanaatlarına rağmen onlara seni tercih edişim —bazı kimselerin zararlarına da olsa— şu sebepden ileri geliyordu: Hepimizde bazı kusurlar bulunabilir, bunlar zamanla düzeltilir. Senden böyle bir olgunluk göstermeni çok bekliyordum. Onun için benim elimden gelebilecek bazı tedbirlere de başvurmuştum.

Son mektubundaki kanaatlarınla kendi kendini yıktın. Ayrıca sana karşı yukarıdaki satırlarda belirtilen hisler ve fikirlerle bağlı olan bir insana hakikaten gaddarca, insafsızca ve hakikatı da tahrif ederek tecavüz edişin hayretler içinde bıraktı. Hele bir kardeş müessese hakkında verdiğin insafsızca hükümler karşısında donakaldım. Hiç bir cevap beklememek. yalnız hakikatı meydana vurmak düşüncesi ile seni şu sorular üzerinde düşünmeye davet ediyorum:

1. Uygulama okulunu benim anlattığım manada incelemeye neden yanaşmıyorsun da, alelâde bir insanın kahve lâkırdısı gibi ortaya atıvereceği sözleri bir incelemenin mahsulü addediyorsun?

2. Bu kadar yıllık temaslarımızdan sonra senin, benim hakkımdaki kanaatın (methedilmek isteniyor, elektrik işini fantazi sayıyor, Hasanoğlan'a niçin değer verdiğini biliyorum) şeklinde mi olacaktı? İnsanlığa has hasletlerden biri olan insaflı davranmaktan sende bir zerrecikte mi yok? Birbirimize bu kadar yabancı idik

de seni şimdiye kadar bana bağlayan değer ne idi? Tavsif ettiğin tiynette bir insan hakikaten öyle ise pek çabuk anlaşılır. Sen bunu bile bile mi şimdiye kadar rengini belli etmedin?

3. Konuşmamızda da bilhassa üzerinde ısrarla durduğum gibi tekrar edeceğim: Size aid işleri hep ben mi üzerime alıp yapacağım? Aklına esince elektrik ışığı yerine lâmba ile barınan 600 öğrenciyi düşünüyorsun da, bunlardan uygulama okulu çalışmalarını görmeden hayata atılacakların feci durumlarını neden hesaba katmıyorsun? Bu iş elektrik meselesinden daha mı az önemli? Ve nihayet uygulama okulu için verilen emri yerine getiremediğini niçin öteki gibi mesele yapmıyorsun?

4. İnsan türlü türlü sebeplerle hayatında birçok defalar sıkıntılı günlerle karşılaşır. Bunları geçirir. Bu gibi haller herkesin başına da gelir. Böyle zamanda kendi eliyle herşeyi yıkarsa eline ne geçer? Seninle ikimizi de ilgilendiren bir konuyu farzedelim ki sert ifadelerle ben söze başlayarak konuşmamız icabediyor. Münevver bir insan o zaman susar da ondan sonra esas konuyu konuşacağı yerde (ben yalnız filan iş için varım, ondan başkası beni ilgilendirmez, biz esasen o meseleleri şöyle düşünüyoruz mu? der. Böyle işbirliği olur mu? Bu zihniyetteki insanlar işlerine faydalı olabilirler mi?

5. Elektrik meselesi için sana menfi birşey söylemedim. Tetkik ettireceğiz dedim. Hesapsız kitapsız bu iş için İstanbul'a gitmeni önledim. Bunlar benim, işi (fantazi) olarak tuttuğuma mı delâlet eder? Yoksa senin bir manevra ile örtmek istediğin basit hareket etmeyi önleyici tedbirler midir? Şimdi ben de senin gibi düşüncesizce davranarak sana birtakım sıfatları, anlayışsızlıkları izafe etmeye kalksam insanlığa yakışan bir iş yapmış olur muyum?

6. İnsan müdürlükten çekilebilir. Bu gibi işler evlâdiyelik, ömürlük işler olamazlar. Bundan tatlı ayrılmak varken (şantaj zannetmeyin!) diye ayrılmak onun ta kendisi değil midir? Burada kesin olarak şunu da hatırlatayım ki (benim dudaklarım onu tellaffuz edemez) dediğin şey ne ise ben hayatımda kimseden ve hiç bir zaman methedilmek dilenmedim. Beni bunca yıldır tanımamış olmanı da pek hayretle karşıladım.

7. Biz işlerin içindeyiz, onun için sizin gibi dışında olanlardan daha iyi görünür ve düşünürüz şeklindeki fikrine doğrusu söyleyecek tek söz olmaması lâzımdır. İnsanlar ne garip mahlûklar yarabbi! Haydi öyle olsun bakalım! Böyle konuşan yalnız sen değilsin. Arkadaşların var. Hem onlar biraz daha ileri gidiyorlar. İnkâr değil mi bu, herşeyi inkâr etmek mümkündür. Hiyanet bile edilebilir değil mi?

Son sözüm şudur: İşin adamlarının belli olması lâzım! Kim meşakkatlerini de zevkleri gibi içebiliyorsa, kim işi yalnız iş olarak alabiliyorsa, kim işin kutsallaştığını kabul ediyorsa iş onların malıdır. Kimin hangi tarafta olduğu belli olmalı!

Kendi kendini yıkışına üzüldüm. Çünkü insan başkalarının yıkmaya uğraştıkları bir insanı yıkımdan kurtardıktan sonra onun kendi kendini devirmesine cidden üzülüyor. Sana bu satırları yazmama sebep olduğuna da üzülüyorum. Geçmişlerinde tatlı hatıraların bol bol yer aldığı iki kişinin daha insanca birbirlerinden ayrılmaları arzu edilen bir şey. Sağlığını diler, gözlerini öper, işbirliğine katıldığın günler için teşekkür ederim.

21.6.1946

Arkadaşlar,[1]

Mektubunuzu aldım. İşe karşı gösterdiğiniz bilinçli ilgiye teşekkür ederim. Yazdıklarınız benim vereceğim bazı karar ve hükümlere destek olacak mahiyettedir. Önemli işlerimizde aydınlatıcı rol oynadığınızdan dolayı sizi takdir etmekteyim. Mesele memleket işidir. Hiç birimizin şahsî malı veya çiftliği üzerinde çalışmıyoruz. Vicdanlı, görgülü beş on kişiyi toparlayabildiğimiz bir yerde, zulüm, istibdat ve haksızlığın yaşayamayacağını sanıyoruz. Fakat insanlar o kadar kendi menfaatlarına düşmüşler ki ihtimal şahıslarına bir zarar gelecek düşüncesiyle bunlara katlanabiliyorlar.

Bence esas mesele herşeyden önce müessesenin havasına hâkim olacak normal zihniyeti ve doğru düşünceyi yaratmaktır. Bu olmadıkça herşey plânsız, düzensiz, gelişi güzel ve şuursuzca kendi başına yol alır gider. Diğer işler ve türlü türlü meseleler ancak bundan sonra gerçek amaçlarına yönelir. Sizden büyük fedakârlıkları göze alarak bu havayı yaratmanızı bekliyoruz.

Çok çok gözlerinizi öper, acele ve şahsî kararlar vermeden çalışmanızı, başarılar elde etmenizi dilerim.

2.7.1946

Kardeşim Edip (Balkır),

Son zamanlarda bazı Enstitü Müdürlerini Ankara'ya çağırdık. Seni, aşağıda yaşacağım sebepten dolayı ayır-

(1) Yeni atandıkları Köy Enstitüsündeki bazı aksaklıkları bildiren Yüksek Köy Enstitüsü çıkışlı dört öğretmene yazılmıştır.

mayı uygun bulmadık. Kendim Arifiye'ye gelmek istedim, buna da vakit bulamayacağımı tahmin ediyorum. Şayet böyle bir vakit bulursam bugünlerde bir günlük olsun oraya geleceğim. Asıl mesele şudur:

Seçimler dolayısıyla faaliyete geçen partiler Köy Enstitüsü öğrencilerinden ve öğretmenlerinden kendi hesaplarına faydalanmak için büyük bir gayret sarfediyorlar. Çocuklardan bazıları da en geri zihniyetteki partilere alet olmak gibi bir gaflet gösteriyorlarmış. Nitekim Kepirtepe'de belediye seçimlerinde bir kısım öğrenciler oylarını böyle bir partiye vermişler. Bu meseleyi buraya gelen Enstitü Müdürleriyle ve Bakanlıktaki arkadaşlarla uzun boylu görüştük. Şu neticeye vardık ki, eğer öğretmen ve öğrenciler bu bakımdan iyi tenvir edilmeyecek olurlarsa yer yer bazı falsolarla karşılaşılmak ihtimali vardır. Bu da Enstitüler için çok utanılacak bir hal olur. Onun için gerek Enstitüdeki, gerek işbaşındaki arkadaşları iyice aydınlatarak işimize, davamıza en uygun prensipleri güden insanlar ve teşkillerle beraber olmayı sağlamalıyız. Senin bu bakımdan çok uyanık olmanı ve arkadaşları da uyanık tutmanı bilhassa rica edeceğim. Meseleleri şahsî olmaktan çıkararak işlere ve gayelere bağlayacak olursak mevzuu hakiki yoluna girmiş olur. Artık ne şekilde hareket edilmeli, bu maksat için nelerden, nasıl faydalanılmalı onları kendin kestireceksin.

Şinasi'nin sana yazdığı meseleye gelince; bunun yüzde doksan dokuz onun yazdığı gibi tecelli edeceğini gözönünde tutarak hareket et. Fakat menfi bir netice ile karşılaştığın taktirde bunu da mesele yapmamak olgunluğunu gösterebileceğine eminiz. Bu hususta sana başka birşey söylemeyi zait (gereksiz) buluyorum. Diğer noktaları sen kestirebilirsin.

Biz dün akşam Şinasi, Enver, Dicle Köy Enstitüsü

Müdürü Nazif ve Hasanoğlan öğretmenlerinden birkaç arkadaşla birlikte Kastamonu'dan döndük. Mektubumun yukarıda birinci paragrafındaki kısmında işaret ettiğim havayı orada da hissettim. Gölköy Enstitüsünde bulunan öğretmen ve öğrencilerle bu meseleleri etraflıca konuştuk.

İşlerim pek çok olduğu için sana şimdilik, daha uzun yazamayacağım. Çok çok gözlerini öperim. Oradaki bütün arkadaşlara selâm ve sevgiler.

11.9.1946

Kardeşim Osman Yalçın,[1]

Mektubunu aldım. Heyecana kapılarak yazdığın satırları oldukça hayretle karşıladım. Fani olan insanoğlu için bir işten türlü türlü sebeplerle ayrılmak mukadderdir. Senin yazdığın sebepten ayrılmak doğru değildir. Çünkü ortada öyle bir mesele yok. Genel olarak partilerin estirdikleri hava dolayısıyla birçok sözler ve dedikodular kulaktan kulağa giderek uydurma havadisler çıkarılıyor. Bunlara kulak asmamalı. Birden fazla partiyle idare edilen cemiyetlerde bunlar olur ve olacaktır. Onlara alışmak lâzım. Sizlerden en büyük ricam, işlerinizi benim şahsıma veya başka bir şahsa bağlı görmeksizin prensiplere göre yürütmektir. Bunu yapamayacak olursanız çok zayıf düşersiniz. En doğru yol, işi sıkı tutarak ve iyi yaparak onu kendisine müdafaa ettirmektir.

---

(1) Pulur Köy Enstitüsü Müdürü sayın Osman Yalçın'a, H. Tonguç'un İlköğretim Gn. Md.'lüğünden ayrılacağını duyması üzerine gönderdiği mektuba karşılık olarak yazılmıştır.

Şinasi'ye ve Samsun olayına dair yazdıklarınızdan hiç haberdar değilim. Bizde senin istediğin vesika da yoktur. Böyle birşeyi ilk defa senden işitiyorum. Bu gibi olayları, üstlerine vararak yürütmenin bir faydası da olmaz. İşini seven, ona bağlı olan bir kimse için, onda iç huzuru aramak en doğrusudur.

Pulur'un gelişmesi için bütün arkadaşların elele verferek çok çalışmaları icabedecektir. Sana bu bakımdan her türlü yardımı yaparız. Hiç sarsılmadan idarene verilen kurumu geliştirecek faaliyete geçmeni diler, çok çok gözlerini öper, sağlığını ve başarılara kavuşmanı dilerim.

21.9.1946

Kardeşim,[1]

Sizinle birlikte çalıştığım yılların, hayatımın sonuna kadar sürecek tatlı hatıraları ile kalbim ve vicdanım dolu olarak ilköğretim işinden ayrılıyorum.

Ama kanun ve prensiplerde hiç bir değişiklik yoktur. İşbaşına gelen ve orada kalan arkadaşlara güvenerek görevinizi şimdiye kadar olduğu gibi yapmanızı, bu alanda son dileğim olarak, sizlere ve vasıtanızla bu işe bağlı olanların hepsine duyurmak istiyorum. Davasizin çalışmalarınızla bugünkü şeklini aldı, aynı tutuşla gelecekteki ülküsel şekline kavuşacaktır. Öğretmen ve öğrenci arkadaşların bu davadaki hizmetlerini (İlköğretim Kavramı) adlı kitabımda belirterek görevimi bu yönden de eksik bırakmamaya çalıştım.

(1) Bütün Köy Enstitüsü Müdürlerine yazılmıştır.

İşbirliği yaptığımız zamanlarda gösterdiğiniz dostluğa, arkadaşlığa, ülküye bağlılmıza candan teşekkür eder, çok çok gözlerinizi öperim.

28.9.1946

Kardeşim,[1]

Bu ayın başında Enstitünüze gelerek işe başlayacak olan Yüksek Kısım mezunları ile bütün enstitüler 5 - 7 kişi olmak üzere bu tip elemana kavuşmuş oluyor. Bunlar kurumdan çıktıkları gün, hiç şüphesiz en ideal öğretmen değillerdir. Onları verimli kılmak sizin elinizde ve sizin vazifenizdir. İçlerinde türlü yönlerden eksiği olanlar, bocalama devri geçirenler, ...[2] hallerin peşinde dolaşanlar, uysallar, dikbaşlılar, tenkitçiler, büyük nazariyeler peşinde koşanlar bulunabilir. Bunların hepsini tabiî görmeli ve kusurları düzeltmeyi prensip olarak kabul etmelisiniz. Aksi taktirde onlara karşı babaca, ağabeyce hareket etmemiş olursunuz.

Enstitülerin iç bünye bakımından gelişerek ideal şekil almaları bu kurumlarda çalışan bütün öğretmenlerin işe sıkı sıkı sarılmalarına bağlıdır. Bundan başka hiç bir çare onları kuvvetlendiremez. Birkaç yıl önceye nazaran institülerin maddî ihtiyaçları daha çok sağlanmış olduğu için artık iç bünyenin geliştirilmesine geniş ölçüde çalışmak mümkün olabilir. Öğrencilere çok ve iyi kitapları metodlu bir şekilde okutmak, devrelerin özelliklerine göre en yeni metodları uygulamak, onların

(1) Bütün Köy Enstitüsü Müdürlerine yazılmıştır.
(2) Bir sözcük okunamadı.

eğitimleriyle türlü bakımlardan sıkı bir şekilde ilgilenmek en başta tutulması lâzım gelen meselelerdir. Hepiniz iyice bilesiniz ki çok, devamlı ve esaslı çalışmak iyi dinlenmeye ve zamanında eğlenmeye bağlıdır. Bunsuz sürekli çalışmaya dayanılamaz. Onun için öğretmenler ve öğrencilere mutlaka ve süratle bir kantin tesis etmenin çaresini bulmalısınız. Dinlenecek bir yeri olmayan bir enstitü büyük bir eksikliğe sahip demektir. Salaş veya sundurma şeklinde dahi olsa dinlenme yeri sağlanmalı ve onu gereken eşya ile tefriş etmelisiniz (döşemelisiniz).

Yüksek kısım mezunlarının gelişleri dolayısıyla size bunları yazamktan maksadım onların hepsinin bu işleri yapabilecek durumda olduklarını hatırlatmak, faydalanabileceğiniz en önemli noktaları size göstermek içindir. Bugün için enstitüleri kuvvetlendirmeye yarayacak tek çare kadroya yeni katılan bu arkadaşları iyi çalıştırabilmektir.

Bir kurumun kadrosu ne kadar kuvvetli olursa o müessese en sağlam bir temele dayanmış olur. Bu gibi kurumları menfi kuvvet asla yıkamaz. Onun için bütün dikkatinizi bu nokta üzerine toplayarak ve arkadaşlarınızı da münasip şekillerde ikaz ederek öğretmenleri verimli kılacak her türlü tedbirleri almalısınız. Yüksek Kısım mezunlarını size takdim ederken bu hakikatları duyurmayı faydalı gördüm. Duyuşlarıma sevgilerimi de katarak gözlerinizi çok çok öperim. Başarılarınızın artmasını candan dilerim.

Ankara, 4.10.1946

Kardeşim,[1]

Başta siz olmak üzere, iyi niyetli, çalışkan ve ülkülü meslekdaşlardan gördüğüm yardımlara güvenerek yürütmeye çalıştığım işten ayrılırken size ve bu davaya emeğini katmış olan arkadaşlara candan teşekkürü borç biliyorum.

İlköğretim alanındaki çalışmalara emeğini katmış olanlara karşı beslediğim minnet ve şükran duygularımı «İlköğretim Kavramı» adlı kitabımın önsözünde elimden geldiği kadar candan anlatmaya çalıştığımı duyurmak isterim.

En çetin çalışma şartlarına göğüs vererek, feragatla çalışan sizler gibi fedakâr arkadaşlar olmasaydı, ilköğretim alanında on yıl içinde gerçekleştirilen işlerin çoğu başarılamazdı. Yaz kış, gece gündüz, soğuk sıcak demeden ve hiç bir şahsî menfaat güitmeden ülküye bağlılığınız, işe sarılışınızla bulunduğunuz ilin, çevrenin Millî Eğitim alanında birer anıt olarak kalacak eserlerini yarattınız. Sizlerin çalışmalarınız benim için iftihar vesilesi oldu. Şimdiden sonra da olacaktır.

İlgili kanunlarda saptanan esaslardan ayrılmayarak işinizde şimdiye kadar olduğu gibi hep başarı göstermenizi, dostluğumuzun devamını, sağlığınızı candan diler, sevgilerimle birlikte çok çok gözlerinizi öperim.

(1946'ya kadar yazılan mektupların sonu.)

(1) Bütün Millî Eğitim Müdürlerine, her Müdüre ayrı ayrı yazılmıştır.

İÇİNDEKİLER

Önsöz	*Engin Tonguç*	5
Mektuplar		9
Rauf İnan'a	*22.2.1935*	9
Sadri Ertem'e	3.6.1937	11
Ferit Oğuz Bayır'a	*12.8.1937*	12
Ferit Oğuz Bayır'a	*19.11.1937*	13
Ferit Oğuz Bayır'a	*8.1.1938*	14
Ferit Oğuz Bayır'a	*24.3.1938*	15
Rauf İnan'a	*7.4.1938*	17
Remzi Özyürek'e	*8.4.1938*	20
Ferit Oğuz Bayır'a	*Tarihsiz*	21
Ferit Oğuz Bayır'a	*Tarihsiz*	22
A. Rıza Özkut'a	*8.11.1938*	23
Emin Soysal'a	*8.11.1938*	25
Mahmudiye'den Beş Öğretmene	*Şubat 1939*	28
Ferit Oğuz Bayır'a	*17.4.1939*	29
Bir Resim-İş Öğretmenine	*Eylül 1939*	30
Edip Balkır'a	*24.8.1940*	31
Çifteler Köy Enstitüsü Ekibine	*26.9.1940*	32
Bütün Köy Enstitüsü Müdürlerine	*2.10.1940*	34
Bir Enstitünün Müdür Yardımcısına	*25.2.1941*	38
Bir Enstitü Müdürüne	*2.4.1941*	40
Bir Enstitü Müdürüne	*Tarihsiz*	41

Nejat İdil'e	*9.4.1941*	44
Nejat İdil'e	*25.6.1941*	45
Nejat İdil'e	*9.7.1941*	46
Bütün Enstitü Müdürlerine	*4.8.1941*	46
Bütün Enstitü Müdürlerine	*12.9.1941*	56
Hürrem Arman'a	*22.10.1941*	57
Nejat İdil'e	*23.5.1942*	60
Mustafa Lütfü Engin'e	*20.7.1942*	62
Ömer Yurdagül'e (Tarım Öğretmeni)	*25.9.1942*	63
Edip Balkır'a	*25.9.1942*	65
Nejat İdil'e	*25.9.1942*	67
İhsan Kalabay'a	*Tarihsiz*	68
Bir Enstitü Müdürüne	*Temmuz 1943*	70
Bir Enstitü Müdürüne	*Temmuz 1943*	72
Talât Ersoy'a	*15.9.1943*	74
Halil Arkun'a (Köy Öğretmeni)	*Aralık 1941*	75
Bütün Enstitü Müdürlerine	*13.12.1943*	76
Bazı Enstitü Müdürlerine	*10.1.1944*	84
Edip Balkır'a	*25.1.1944*	85
Ferit Oğuz Bayır'a	*Tarihsiz*	86
Edip Balkır'a	*5.11.1944*	88
Bütün Enstitü Müdürlerine	*4.12.1944*	89
İbrahim Etem Bozkurt'a (Vali)	*8.12.1944*	92
Bütün Enstitü Müdürlerine	*Aralık 1944*	93
Köy Enstitülerini Bitiren Öğretmenlere I - II - III - IV - V	*Şubat 1945*	112
Ş. Tekben'e	*27.1.1945*	149
Çifteler Enstitüsü Öğrencilerine	*Şubat 1945*	151
Bir Enstitü Müdürüne	*24.3.1945*	151
Süreyya İşgör'e (İlköğretim Müf.)	*26.3.1945*	154
M. Yılmaz'a (Hacılar Öğretmeni)	*25.5.1945*	154
Bütün Enstitü Müdürlerine	*Tarihsiz*	155
Bir Kız Öğrenciye Yanıt	*23.6.1945*	158
Enver Törüner'e	*26.6.1945*	159

N. Kaya'ya (Köy Öğretmeni)	*17.7.1945*	160
Bütün Enstitü Müdürlerine	*7.8.1945*	165
R.... D...'ye (Kayseri Valisi)	*22.8.1945*	168
Aydın Arıkök'e	*7.9.1945*	171
Şinasi Tamer'e	*7.9.1945*	173
Talât Ersoy'a	*6.11.1945*	173
Hamdi Akman'a	*10.11.1945*	175
Refik Ahmet Sevengil'e	*13.11.1945*	175
Ahmet Kınık'a (Vali)	*13.11.1945*	177
Bütün Enstitü Müdürlerine	*21.11.1945*	180
Şerif Tekben'e	*26.11.1945*	185
Kemal Coşkun'a (Köy Öğretmeni)	*27.11.1945*	186
Durmuş Gedik'e (Köy Öğretmeni) .	*27.11.1945*	186
Salih Adak'a (Köy Öğretmeni)	*12.12.1945*	187
Bütün Enstitü Müdürlerine	*29.12.1945*	190
Zahit Atay'a (İlköğretim Müfettişi)	*2.1.1946*	192
Şinasi Tamer'e .	*2.1.1946*	193
Tahsin Türkbay'a (İlköğretim Müf.)	*4.1.1946*	195
Ayhan Karasu'ya	*4.1.1946*	197
Halil Öztürk'e	*21.1.1946*	199
Hayri Çakaloz'a	*21.1.1946*	200
Şevket Gedikoğlu'na	*21.1.1946*	202
Şinasi Tamer'e	*22.1.1946*	203
M... S...'ye (Bir Ens. Öğrencisi)	*22.1.1946*	204
Sami Akıncı'ya (Hasta Öğrenci)	*23.1.1946*	206
Bir Grup Enstitü Müdürüne	*25.1.1946*	207
A. Rıza Gürel'e (Başöğretmen)	*25.1.1946*	211
Lütfü Dağlar'a	*29.1.1946*	212
Aydın Arıkök'e	*29.1.1946*	213
Şerif Tekben'e	*6.2.1946*	214
H. Yücel'e (Öğretmen)	*7.2.1946*	215
C. Ertem'e (Öğretmen)	*7.2.1946*	217
Fazıl Gönen'e (M. Eğitim Müdürü)	*7.2.1946*	219
Talât Ersoy'a	*18.2.1946*	221

Hüseyin Erdoğan'a (Başöğretmen)		*4.3.1946*	224
Lütfü Dağlar'a		*27.4.1946*	226
Bir Enstitü Müdürüne		*21.6.1946*	227
Bir Enstitü Müdürüne		*Tarihsiz*	229
Dört Öğretmene		*21.6.1946*	233
Edip Balkır'a		*2.7.1946*	233
Osman Yalçın'a		*11.9.1946*	235
Bütün Enstitü Müdürlerine		*1.9.1946*	236
Bütün Enstitü Müdürlerine		*28.9.1946*	237
Bütün Millî Eğitim Müdürlerine	*Ankara*	*4.10.1946*	239

Büyük eğitimci Tonguç
(1897-1960)

20 LİRA